Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 1. У Сомбору 15. Јануара 1893. Год. XXV.

НА РАСПИС НАГРАДА.

На расписане у бр. 2. „Школскога Листа“ од године 1892. две награде за најбоље педагогијске расправе, примљена су и у течају исте године штампана су у „Школском Листу“ следећа четири дела:

1. „О васпитању“ (бр. 5. и 6.);
2. „Поглед на женско образовање у нас“ (бр. 7. 8. и 10.);
3. „Свети Сава“ (бр. 8. 9. и 10.) и
4. „Шта се иште од српског народног учитеља“ (бр. 10. и 11.).

Сва ова четири за награду штампана дела послало је подписано уредништво славном учитељском збору у Сентомашу са умољењем, да речене четири расправе оцени и најбољима између њих две одређене награде досуди.

Сл. учитељски збор у Сентомашу примио се овога трудног посла свесрдно и решио га је у седници својој држаној 14. (26.) Децембра 1892., пославши подписаном уредништву следећи извод записника вођеног у поменутој седници који овако гласи:

„Извод записника седнице учитељског збора, држане у погледу додељивања награде оним писцима, који најбоље решише теме; одређене за награду. — Бр. 62. По прочитању упитних расправа; устане господин Нестор Миковић, и рече: да између четир написане расправе, само о трима може бити озбиљна говора, а наиме: „Поглед на женско образовање у нас“. Госп. писац је благодарну тему изабрао, јер је баш то Ахилова пета у нашег народа. — Стил и слог је у речене расправе изредан, излагања су му темељна и логична, и ако би Бог дао да се писчева мисао реализује, онда се за лепшу и сјајнију будућност нашег народа не морамо бринути. — Предлаже за исту расправу „прву награду“. Животопис св. Саве, врло је марљиво написан, чиме писцу овде достојну пошту за ту расправу одајемо, али другу награду, ипак предлаже за рас-

праву: „Шта се иште од српског народног учитеља“, јер слика и прилика, какву нам је поштовани г. писац у његовом идеалном учитељу створио, заиста би био, срећа и напредак како за ученика тако и учитеља, исто тако и за народ коме таки учитељ служи. — Предлоге и коментарисања г. Нестора Миковића прихвати збор једногласно као уместне и оправдане, што Вам се овде учтиво до знања ставља. Из седнице учитељског збора држаног 14. (26.) Децембра 1892. год. у Сентомашу. Ђорђе Р. Стефановић с. р. председник, Озрен Загорица с. р. перовођа.“

Усљед овога решења умољеног учитељског збора, које је 20. Децембра прошле године подписаноме уреднику достављено, у присуству учитеља Сомборских г. г. Стевана Арсеновића, Исака Томића и Велимира Чонића отворена су запечаћена писма са надписима: „Поглед на женско васпитање у нас“ и „Шта се иште од српског народног учитеља“. Из првога писма дознало се, да је расправу под пасловом: „Поглед на женско васпитање у нас“ написао г. *Ђорђе Михајловић* учитељ у Бегечу, а расправу под насловом: „Шта се иште од српског народног учитеља“ написао је г. Душан Ђурић учитељ у Лијевиу.

По томе је за прву од ових расправа досуђена прва награда од четири ћесарска дуката одправљена г. Ђорђу Михајловићу учитељу у Бегечу, а друга награда од два ћесарска дуката одправљена је г. Душану Ђурићу учитељу у Лијевну.

Захваљујући пак непознатом писцу похваљеноra и врло марљиво написаноra обширноra дела под насловом „*Свети Сава*“ уредништво „Школскога Листа“ изјављује, да ће као дар од дотичноra писца у течају ове године шиљати безплатно шест примерака „Школскога Листа“ оним школама, које нам уважени писац до 30. Јануара о. г. означио буде.

Овом приликом благодарим најтоплије свима уваженим досадањим сарадницима и дописницима, и умољавам их, да и ове године својим умним прилозима, дописима, и извештајима „Школскоме Листу“ у помоћ притеку.

Напоследку нека је овде јавна хвала изречена славном учитељском збору у Сентомашу, и понаособ известиоцу и најстаријем члану тога збора г. Нестору плем. Миковићу на усрдном и родољубивом труду њиховом при оцењивању чланака за награду.

У Сомбору у очи светога Саве Просветитеља 1893.

Никола Ђ. Вукићевић
уредник и издавателъ „Школскога Листа“.

СЕДНИЦА ВИСОКОСЛАВНОГ ШКОЛСКОГ САВЕТА
држана 17. и 18. Децембра 1892. у Карловцима.

Председава Његова Светост Патријарх српски Георгије Бранковић; присутни Др. Ника Максимовић подпредседник и чланови: Прота Јован Борота, Др. Михаил Полит Десанчић, Теофил Димић, Стеван Лазић, заменик гл. школ. референта Н. Ђ. Вукићевић; Др. Исидор Ћирић народни и патријаршески тајник и Др. Лазар Секулић народни подтајник као перовођа.

Његова Светост Патријарх доставља окружницу в. кр. угар. Министарства за богочаст и наставу, управљену на све државне школске власти, којом се наређује, да се у свима средњим и учитељским државним школама у Угарској установе такмичења у гимнастичким вештбањима и гимнастичке свечаности ради унапређења здравља и јачања, па уједно препоручује, да се подобна такмичења и свечаности и у свима вероисповедним учитељским и средњим школама заведу.

Решено је управи учитељске школе у Сомбору препоручити, да ради јачања и снажења мушке младежи у истом заводу по могућству установи такмичење у гимнастици и заведу гимнастичке игре; чега ради се упутство истој управи даје.

Преузвишени г. кр. угарски Министар за богочаст и јавну наставу саобштава своје примедбе на дисциплинарна правила за срб. народне учитеље издана од Школ. Савета препоручујући од своје стране, да се нека нејасна места у истима тачније определе и исправе. — Усљед тога изаслан је пододбор, који ће дисциплинарна правила за учитеље прерадити и у склад довести са садашњим потребама школа и учитеља наших, па елаборат свој у идућу седницу Школ. Савета на расправу поднети.

В. кр. угарско Министарство за богочаст и наставу саобштава окружницом својом, да је књига: „Grundriss der Geographie und Geschichte den alten, mittleren und neueren Zeit von Prof. Wilhelm Pütz. Leipzig. Bädecker 1877—1879, из свију учевних завода у Угарској искључена због тога што у себи садржи податке, који су противни државноправном стању краљевине Угарске.

Исто в. кр. Министарство јавља, да су у смислу законског XV. чланка од г. 1891. установљена државна образовалишта за забављење и шаље један примерак статута за исте заводе.

Исто в. кр. Министарство окружницом управљеном на највишу црквену власт, доставља штампана упутства о осниваљу и

управљању забавишта, издана грађанским општинским управним одборима и државним школским надзорницима, као и формуларе записника, који се у забавишту водити имају, са умољењем, да се при подизању вероисповедних забавишта ова упутства ради једнообразности у обзир узму.

На знање узето и у своје време употребиће се.

В. кр. угарско Министарство за богочаст и наставу саобштава, да су за народне школе у наклади К. Познера у Пешти по наредби истога Министарства издате специјалне мапе жупанија Барањске, Бачке, Чанадске, Чонградске, Пештанске, Толнанске, Торонталске и других неких жупанија, и моли да црквене власти по ново објаве и препоруче подручним школама набавку мапе дотичне жупаније у којој се школа налази. — Епарх. школ. одборима у Н. Саду, С. Андреји, Вршцу и Темишвару саопштено ради објаве дотичним м. шк. одборима.

В. кр. угар. министарство за богочаст и наставу враћајући све списе што се односе на дисциплинарну ствар М. Ж. учитеља у Срб. Чанаду, који су истоме в. Министарству на захтевање председништвено достављени били од Њ. Светости Патријарха са представком, да је наша аутономна црквено-школска власт једино компетентна решавати о одпуштању српских вероисповедних учитеља, — умољава да се поново и попуни истрага противу поменутога учитеља, да се саслушају и његови сведоци и да се у обзир узму све околности, које у обрану М. Ж. служити могу. Усљед тога позван је Е. Ш. Одбор Темишварски, да истрагу противу М. Ж. допуни, узевши у обзир и доцније тужбе противу истога, као и све доцније приспевше поднеске у обрану истога учитеља.

Висока кр. хрв. Слав. Далм. земаљска влада, отдјел за богоштовје и наставу враћа поднесени јој од Школског Савета статут учитељске школе Горњокарловачке са опазком, да ће се исти уз неке мање промене тек онда одобрити моћи, кад поменута учитељска школа престане бити обосполном.

Од исте в. зем. владе враћени: „*Псалтир*“ издање књижаре Јоцића, са стручњачким мнењем оценитеља издан је свештеничком члану Шк. Савета пречастном г. протопрезвитеру Јовану Бороти на извештај.

Високосл. срб. народни Саборски Одбор, јавља, да је по предлогу Школ. Савета ради оправке просторија у којима се учитељска школа Горњокарловачка налази и ради набавке нужног наме-

штаја једанпут за свагда 658 ф. 50 нов. из клирикалног фонда опредељено и наредно да се иста сума срб. црквеној општини у Г. Карловцу под теретом рачунополагања достави.

.В. Саборски Одбор јавља, да је на предлог Школ. Савета Манојлу Грбићу катихети учитељске школе Горњокарловачке за одправљање дужности епархијског школског референта у Горњокарловачкој дијецези од 1880—1892. године накнадно годишњи хонорар од 60 ф. одобрен, а за у будуће одређена је годишња награда од 100 ф. за надзиравање вероисповедних школа епархијским школским одборима у Г. Карловцу и у Пакрацу.

На извештај учитељске школе у Сомбору, о кандидацији компетената на упражњену катедру професора природних наука и математике у истој школи; решено је да се до предстојећега преустројства учитељске школе Сомборске остави привремено у звању свом досадашњи суплент за природне науке и математику, а компетентима молбенице да се врате с упутством, да се постарају стручни професорски испит за математику и природне науке што скорије положити, пошто ће се само такови за професоре на учитељским школама стално постављати, који за дотичне катедре формално оспособљење имају.

Православна српска општина у Панчеву ddto 1. Нов. 1892. бр. 22. и 23. доставља оверовљени преписе записника ванредне своје скупштине од истога дана, у којој је у смислу наредбе в. Школ. Савета од 15. Октобра о. г. обављен избор учитељице мађарског језика у вишој девојачкој школи. Између предложених од Школ. Савета кандидата Јелене Лујановићеве, Данице Вујашковићеве и Емила Каракашевића изабрана је већином гласова (са 53 гласа противу 21. које је добила Јелена Лујановић) — за учитељицу Даница Вујашковићева. Избор овај одобрен је с тим, да изабрана има две године као привремена учитељица служити.

Иста општина подноси представку в. Школ. Савету, у којој моли, да се ради сталног попуњења катедре професора природних наука, у вишој девојачкој школи тамошњој што скорије стечај отвори. — Молба се ова неможе уважити са разлога што предстоји у смислу саборског закључка преустројство виших девојачких школа, до којега је за суплирање поменуте катедре постарано.

Преосвештени г. Мирон Николић епископ Пакрачки на позив Школ. Савета подноси извештај о постанку епархијског препарандијалног фонда дијецезе Пакрачке, из којега се види, да се речени

фонд састоји из капитала од: 40.500 ф. у хрватским државним разтеретницама, и 7840 ф. 66½ н. у осигураним обвезницама, и тако у свему износи главнице овога фонда: 48.340 ф. 66½ н.

На молбу дотичних епархијских школских одбора издати су декрети Видосави Увалићевој за учитељицу у Ст. Палапци, Кузману Миловановићу за учитеља у Силбашу, Адаму Чиплићу и Кости Дражићу за учитеље у Ст. Бечеју, Олги Сафиносевој за учитељицу у Темишварском предграђу Фабрици.

Осим тога решене су још многи други предмети од мање важности.

Седница је држана пуна два дана пре и после подне.

В.

УЧИТЕЉСКИ ИСПИТИ У ЗАГРЕБУ.

Као што је нашем учитељству познато, по новом земаљском школском закону у краљевинама Хрватској и Славонији учитељске школе више не оспособљавају ученике своје за учитељско звање, него им издају само сведочанство зрелости, па тек после исказаног двогодишњег привременог учитељевања морају се ти привремени учитељи подвргнути практичном учитељском испиту пред посебним кр. повереништвом, на тек на основу тог положеног испита могу бити намештени као дефинитивни учитељи. Како је ова установа нова, то се многи привремени учитељи боје овог испита, те радије служе и даље као привремени учитељи, место да се овом испиту подвргну. С тога у интересу свију тих привремених учитеља хоћу овим да им тај испит што јасније и очигледније представим.

Испит се дели на писмени, усмени и практични.

I. *Писмена испита* има три, из педагогије, рачуна и стварне обуке, а сваки је спојен и са оценом из српског или хрватског језика. Сваки овај испит може трајати по четири сата.

II. *Усмени испит* полажу све по четири и четири кандидата, а траје пуна четири сата, дакле од 8—12 пре подне или од 2—6 по подне. На овом испиту полажу се и оцењују ови предмети: 1. Веронаука. 2. Педагогија. 3. Српски или Хрватски језик. 4. Стварна обука, т. ј. земљопис, повест, физика, хемија, природопис, очигледна настава. 5. Рачунство. 6. Господарство (за женске кућарство). 7. Краснопис. 8. Рисање. 9. Појање и певање. 10. Гимнастики. 11. Школска управа.

Сви ови поменути предмети осим оних под 2 и 11 полажу се у обиму и по методу прописаном за ниже пучке школе; дакле предмети под 3, 4 и 6 на основу школских читанака, а предмети под 1, 5, 7, 8, 9 и 10 на основу прописане „учевне основе за ниже пучке школе". Предмет под 2, дакле педагогија, протеже се у главном на онолико знање, колико га дају својим ученицима данашње учитељске школе, али се особито и на то гледа, да ли је кандидат самостално проучавао којег одличног педагога, н. пр. Коменског, Песталоција, Лока, Русоа, итд. — Предмет под 11, дакле школска управа, обухвата вођење свију записника школских, уредовање учитељево са школским властима, познавање школског закона односно познавање школских наредаба високе кр. земаљске владе.

III. *Практични испит* држе кандидати у вежбаоници, т. ј. предају деци какав год предмет од прилике по сата, али тему добију дан пре, да се могу за предавање довољно спремити.

При том сваки кандидат, кад поднесе молбу своју равнатељству испитне комисије ради дозволе за полагање испита, мора у кратко својеручно описати живот свој, споменути заводе, где је учио, као и књиге, које је осим редовне школске наставе самостално проучавао.

Према свему овоме можемо искрено тврдити, да се на овом испиту од кандидата толико знања тражи, колико кад га кандидат не би имао, не би био вредан, да му се школа повери.

Приликом последњег испита месеца Новембра о. г. подвргло се испиту 59 кандидата, које привремених учитеља које учитељица, од којих на жалост беше само 6 кандидата Срба и Српкиња. Ево их поменце:

1. Глибоњскова Меланија (припр. срп. учит. школе у Карловцу).
2. Савићева Зорка (приправница срп. учит. школе у Сомбору).
3. Новаковић Милан (приправник срп. учит. шк. у Карловцу).
4. Жегарац Милош, 5. Љубинковић Тихомиљ, 6. Рајшић Стеван. Приправници кр. учит. школе у Петрињи.

Сви ови кандидати оспособљени су за учитељску службу.

Петар Радуловић.

ГОВОР

при освећењу школског здања у Српском Бечеју.

Многопоштовани Слушаоци!

Кад отворимо повесницу света, па смо ради да видимо, како се н. пр. усавршавао род људски, како се умно развијао, и како је

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

развијње то своје на млађе преносно, једном речи, како је у просвети напредовао, наћи ћемо свагда од најстаријих времена, да су старији довек тежили, да потомци њихови даље доспеју, него што су они сами доспели; а то је сасвим и природно, већ из саме љубави према деци својој. Они су заиста довољно и доспели били у просвети и знању, а доспели би још и даље, да не имадоше разних препрека. Кад су дакле тако чинили стари народи, којима су многе и премногe препоне на путу извођења њихових жеља стојале, како ми то у данашње доба, — доба напретка, чинили неби, где је на заставу људства написана изрека: *„васпитање, просвета, знање и напредак“*, — и коју заставу сви скоро јевропски и други народи високо дижу и носе? — Кад су дакле, велим, стари народи сваком напредку тежили, којима су и религијозне и многе друге препоне на путу стојале, а многима и стале, да се даље не образују и не развијају, нама бар не стоје такове и тима подобне препоне на путу, а ни смо ни хинеским зидом обграђени, да нам бар са стране просвета не дође.

Са доласком Богочовека на земљу, и са светом његовом науком порушена је свака ограда за вечита времена. Хришћанство упали лучу просвете, и разагна таму глупости и мрака у целом људском роду. — Најпре се поборници и носиоци те луче, те унесоше је у разна племена човечијег рода, и народи их са одушевљењем дочекаше и поздравише, а доцније и прославише. Такав један носилац беше у нашем роду онај славни, мудри, узвишени и свети муж, који је све благо света овога презрео, само да би жарком и родољубивом срцу задоста учинио, да би род свој просветом уресио, и знањем обогатио; а то нико други није, него Краљевић српски Растко — св. Сава, кога народ српски са славом и поносом уздиже, називајући га достојно својим просветитељем и учитељем; и кога успомену цео српски православни свет данас из благодарности свечано прославља. — На шта мислите многопоштовани слушаоци, где је сместио свети овај муж ту лучу просвете и знања? Сместио ју је у два нераздвојна светишта — у цркву и школу, којих је представницима истоветни задатак оставио; наиме: да настављају започети правац, те да крче и даље тријовити пут незнања. — Трудни посао овај уродио је и обилним плодом. Доказ је томе цветање и напредовање српске државе. Јер да српски народ не беше просветом проникнут, мучно, да би се поред мудрих Грка и лукавих Латина и одржати, а камо ли до оне славе и величине под Душаном доспети могао.

Но кад је несрогом нашом слава наша на Косову потавнила, и „Србин пропишта у окови тешки“, спуташе га наново и умни окови, он у место напредка стаде све то већма оназађивати, а то није ни чудо, јер тешко је соколу летети са сломијени крили, тешко је напредовати духу, где је тело везано!

У каквом је стању тада народ српски био, ево да пустимо песника, који је вешто опевати умео бедно стање нашег народа после пропасти наше славе. Он вели:

„Од онога дана чемернога,
„Кад је српско пропануло царство
„На Косову пољу јадовиту,
„Србин трпље муке свакојаке,
„И пропишта у окови тешки.
„Све што му је најмилије било,
„Већ његово смело бити није.
„Нигде мира за Србина нема,
„Нигде станка, нит' весела данка!
„Код својега толикога блага,
„Србин поста убого сироче!
„Место пâса свилена и сјајна,
„Липовом се ликом опасао,
„Место тôкâ сребрних и златних,
„Лед угрудван прса му покрива —
„Место дома и дворова лепих
„По гудура србин се пребија
„Место цркве и храмова тајних,
„Што 'но Срби Богу подизали,
„Студен камен у пећини хладној,
„Беше олтар српским молитвама. —
„Све процвиље у невољи тешкој,
„Све проклиње дан рођења свога,
„Што животу живота му нема. —
„Тако Србин у окови пишта,
„А помоћи ни откуда нема! —
„У људма су срца салеђена,
„Нико не зна шта су муке туђе.
„Нема ува, да би јаде чуло,
„Нема срца да би зажалило,
„Нема душе, да с' одзове души,
„Нема људи — да избаве људе!! —

ГБС 3444

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
И. Бр. 57374

ШКОЛСКИ ЛИСТ

ЗА

1893. ГОДИНУ.

ГОДИНА XXV.

УРЕДИО ОД I. ДО 8. БРОЈА:

Никола Ђ. Вукићевић

А ОД 9. ДО 12. БРОЈА:

Стеван Коњовић

УЧИТЕЉ У СОМБОРУ.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА У БЕОГРАДУ

СОМБОР.
ШТАМПАНО КОД ФЕРДИНАНДА БИТЕРМАНА.
1893.

САДРЖАЈ.

Стр.

На распис награда 1
Седница III Савета од 17. и 18. Децембра 1892. 3
Учитељски испити у Загребу 6
Говор при освећењу школског здања у Срп. Бечеју . . . 7, и 21
Руководна начела при васпитању . . . . . 12, и 23
Позив на прилагање за споменик пок. проф. Мити Петровићу . . 17
Беседа Ј. Х. Песталоција на нову годину 1809. превео М. С. Кончар учитељ . . . . . 18, 38, 58, и 71
Светосавска слава у Сомбору 26
Дарови српским школама и учитељима из Сентомаша 27
Српском народу 33
Каква треба да је српска мати 36
Говор на св. Саву просветитеља (родитељима србима) од Теодора Панића учитеља 41
Изложба учила у Загребу и трећа опћа скупштина савеза учитељских друштава . . . . . 45, 61, и 124
Седница Шк. Савета од 17. и 18. Марта 1893. 49
Проповед на Христово Воскресеније од Милутина Гавриловића свештеника 53
Учитељ и родитељи од Душана Ђурића учитеља . . . . 65, и 86
Од чега зависи напредак наставе у народној школи од М. Новаковића учит. 69
XXI. Министарски извештај о школама саопштио: М. Бандић . . 72
Први утисци написао В. В—ћ. учитељ 73
Српске вероисповедне школе Ст. Бечејске 1891/92. школске године од Ст. Жекића . . . . . 75, и 107
Испит у српској учитељској школи Сомборској на свршетку 1892/93. шк. године од В. 81
Какве врлине треба срби родитељи у својој деци да развијају. Написала Вера Бугарска свршена приправница 89
Седница Шк. Савета од 29. и 30. јулија 1893. 97
Српски учитељски конвикт у Новом Саду од —н. 101
Са скупштине Учитељског удружења у краљевини Србији од —н. . 103
Српска учитељска школа у Г. Карловцу од П. Р. 113
Старе сметње школскоме напретку: Пише Богољуб Бакаловић сл. педагог у Бечу 114
Мапир учитељев при васпитању од Т. Марјановића 118
Коменски и Франке (упоређење) написао Јован Јанко Кнежевић . . 120
Ванредна седница Шк. Савета, држана 4. Септ. 1893. . . . 124
Опис прославе четрдесетогодишњице учитељског и књижевног рада Никола Ђ. Вукићевића — са две слике. 129

Стр.
Јавна захвала г. Николе Ђ. Вукићавића 203
Позив на претплату на „Школски Лист“ за 1894. 204

НЕКРОЛОГ.

† Милан Стојчић 28
† Стеван Божидар Љубојевић 30
† Павле Јовановић 46
† Стеван Бошковић 47
† Филип Бркић 47
† Јованка удова Бакића 47
† Љубомир Опојевлић приправник 48
† Вељко Анокић учитељ 62
† Софија Жекићева 62
† Милан Хаџић 77
† Јосиф Шевић 93
† Сергије Шакрак-Нинић 127

По доста! — Док бедни народ наш тако јадно живљаше, други сретнији народи, који слатке плодове мира уживаше, одмакоше далеко — далеко у просвети.

Кад је народу нашем дотуђавала патња, пружао је своје сапутане руке, да се и он маши оружја физичног и моралног — као средства, да дође до слободе физичне и душевне, која човеку приличи, најпосле се сбићни — назови образовани народи, који се за љубав своје користи удружише са душмани и тлачитељи српски, те не дадоше Србину дићи главе, него га називаху варваријном, валда за то, што је муке подносно, док су они мировали и благодети просвете и науке уживали; као што и опет један славни песник о Црној Гори и Црногорцима вели:

„Ах да виде свјета пуци остали,
„Из низина, откуд вида нема,
„Крст ов' славни непобјеђен игда,
„Врх Ловћена, што се к небу диже,
„Пак да знаду, како немањ турска
„Грдњем ждрјелом прогутат' га радећ' —
„О те крши зуб свој заман крши,
„Не би троме прекрстили руке,
„Док ви за крст подносите муке,
„*Не би за то барбарим' ве звали,*
„*Што ви мрсте, док су они сјали.*"

Прође времена доста, и околности се наше измењуше, те поче и Србин сву своју снагу поново улагати, како да се докопа заставе са надписом: „Слобода, просвета, знање и напредак". — Он не пожали ничега на свету овом; ни завичаја, ни крви, ни живота, па ни материјалне жртве. Отрже се једна грана Срспства, те остави милу постојбину, браћу и гробове отаца својих, да потражи бољега јемства и животног и умног. Истина, да је предстража против душмана ноше отачбине био, да је многу земљу — за којом му срце нигда жудило није — крвљу својом оросио, но за то је ипак нешто и користи имао. У овостраном се Срспству почела појављивати варница науке и просвете, која је доцније и преко Саве и Дунава осталој браћи севнула, — и нашавши себи потребна горива, распламти ју, и душевно оживела, а још непрестано и оживљава.

По себи се разуме, да је морало и ту некога бити, који су жртве на олтар просвете принели, и којих ће име повесница, као добротвора свога народа, златни слови забележити, и потомству на

вечиту успомену оставити. — Такова сјајна имена сијају у повеснници нашој: неумрли архимандрит Рајић, највећи наш мудрац Доситије, и прерођитељ српске књиге и писменице Вук Стеф. Караџић, који су дубљином ума и виспреношћу духа свога народу своме користили.

А шта да рекнем за оне добротворе рода српског, који су земним благом, — оним благом, за које смртни највећма пријањају, са којим се најтеже растају, — жртву и подпору свом роду принели, да се многи сиротан, но духом богат бар не изобрази и не развије? — Како би могао Србин да не спомене име Саве Текелије, највећег српског добротвора, а и многих других, међу којима у вечној успомени блиста и име нигданезаборављене „Матере сиротих и убогих“, — име блаженене успомене госпође Баронице Ефимије Јовић, рођ. Јанковић. — Та нама је Старо-Бечејцима тек доброчинство њено врло добро познато. — Па онда, зар може ко од нас, а да не спомене име доброга Ђуке Живкова, који је из љубави према школи и народу, дом свој школи поклонио, ако је тим и најближу родбину своју у неколико и омалио? — А зар се нико не сећа најновијег родољуба и добротвора свога народа — Госп. Ђорђа плем. Чокића, — који је такође дом свој српској православно-црквеној општини ст. бечејској као задушбину оставио? — Све су то велике жртве, које те добре душе на олтар народа свога принеше, и са којих заслужују, да им се име од нас и потомства нашег са признањем спомиње.

Напред је већ речено, да је просвета смештена у школе; да је пак то тако, то су сви научени и увиђавни људи давно изрекли и признали истину: да се образованост, просвета и свест једнога народа огледа у броју његових школа. — Поједини људи, а особито тела — као што су општине, — који за напретком својих школа иду, заслужују сваку хвалу, јер су школе огледало свести њихове. Свакога љубитеља напредка и просвете мора такови поступак њихов зарадовати! — Но како мене и моје сатруднике да не зарадује, кад видимо, да ова општина, у којој и сами трудни посао обављамо, стоји прва скоро у целом Српству у свести и одушевљењу за просветом? — Та зар то не доказује јасно жртва — принешена на олтар овога дивнога и величепног храма просвете? — Потражите и распитивајте по целом овостраном Српству: да ли се још која српска православно-црквена општина са таким монументалним делом сопствености похвалити може? — Ја тврдим,

да такове општине до сад нема! — Једина је у том српска православно-црквена општина старо-бечејска!! — Она је тим подигла пред потомством вечити спомен своје свести и љубави за напредком свога народа, који ће јој — не само потомцима у месту — на понос, него и странцима за узор вечито служити.

(Свршиће се.)

РУКОВОДНА НАЧЕЛА ПРИ ВАСПИТАЊУ.

Да би васпитање што бољим плодом уродило, не може се доста препоручити, да се оно почне још у најранија времена васпитаника. Јер, док дечију душу не обузме каква склоност ка злу, дотле је васпитање један прост и лак посао. Али, кад му се у души појави склоност к' злу, онда васпитање постаје уметношћу и врло тешким послом, јер тада је задаћа двојака; пошто га прво од зле навике одвратити треба, и тек тада добру навикавати. Још поред тог не одправљамо ли васпитање са одмереном строгошћу, по одређеном начину, него пустимо да дете често склизне са правога пута, тада с' том нашом несмотреношћу још већма отештавамо рад васпитања, па и саму циљ овога у сумњу доводимо.

А сада питајмо; које први посредник васпитања? Та и ко би могао бити други, него „мати“ и „отац“. А матер нам за то ваља на прво место споменути, јер она се за своје дете стара још од првог часа живота његовог. Јер она је позвана на то, да своје дете чува како од разних непогода и да га воћа при првим његовим корацима, тако исто и да пази на развиће душе му и да га очува од разноврсних спољних злих утицаја, да са душевним способностима детета тако управља, како би од њега једном постао вредан и поштен човек, ваљан члан људства а веран син домовине своје. Материнско је васпитање оно, које вечити траг за собом оставља, и то тим пре, што се природа готово свакога детета слаже са природом матере, јер по доказима научењака, много већи број деце насљеде материнску природу, а много мањи очину.

Но и отац има врло велики уплив при васпитању и овај је уплив кад год врло користан а кад-год и врло штетан. Ако отац начни ваљаног материнског васпитања потпомаже, тада олакшају један другом посао, и онда на таковој породици лебди Божији благослов. Јели пак противно овоме: да отац не само не потпомаже матер у њеном подузећу, него јој шта више

и сметње чини, јер је и он сâм рђаво васпитан, тада су последице овога обично врло тужне како по родитеље тако и по саму децу, почем из такове породице ретко излазе деца са непокваренim срцем и моралом. Родитељи су дакле са савешћу својом одговорни за васпитање своје деце, а само тада могу бити мирне савести, ако су уверени; да су све могуће употребили, само да своју децу на добар пут изведу, или ти пак да се нису дали од каквих противних начела на странпутицу навести. Само тада могу мирно ступити и пред праведан суд Свевишњега, јер поверен им талант на добро употребише.

А да су родитељи заиста у првом реду одговорни за васпитање, о томе се на сваком кораку уверити можемо. У првом реду загледајмо у свето писмо, где ће мо између осталог наћи: „Родитељски грех троструко се казни“. Које хоће да каже; казну за родитељски грех и унучад морају да претрпе, јер наклоност злу наслеђе од родитеља. Почем родитељи окорели у страстима, нису у стању својој деци добар пример дати, како би ова бољим путем пошла, јер тада би морали своју природу затајити, а ово пак стоји у великој душевној снази па и самопрегоревању, на чега врло мали број људи истрајности има. Но признају ли где који своје погрешке, те се старају да их бар у неколико и поправе, тада је следеће потомство већ боље; па ако је и код овога воља к' добру, онда се са трећим и четвртим потомством, наклоност према злу већ тако збрише, да га ни у најмањем облику не наследи, услед чега престане и узрока наследне казне.

За родитељски ненадмашни утицај при васпитању, служи нам и она народна изрека: „Куд' ће вер од кладе“, но још боље ова немачка: „Vie die Alten singen so Zwitschern die Jungen“. Не казује ли ово са свим јасно; какви су родитељи да су таква и деца, односно како их родитељи васпитају онака ће и бити? Та и може ли се замислити; да један поштен и карактеран родитељ, лажу и некарактерна отхрани? Или ти пак на пример противно, да један атеиста отац или мати васпита своје дете у религиозном духу. Ово је немогуће, јер своју природну нарав сакрити нико не може. Па баш ако се когод и против своје природе онакав показује какав није, као на пример непоштен — поштеним, ту своју притворност није у стању на дуже време одржати, пошто ће много пута долазити у сукоб са таким назорима, који су са његовом природом, жељом и склоношћу са свим противни; услед чега ће и

поред своје највеће притворности, морати показати свој вучји облик у овчијој кожи.

Но да су родитељи у првом реду одговорни за васпитање своје деце, најбоље нам ставља то пред очи, земаљски закон. Он налаже, да се због дечијег преступа родитељи на одговорност позивају. Из овога се најбоље огледа, да су родитељи дужни своју децу тако васпитати, како не би другоме квара нанели или ти пак чију част окаљали. Дакле, кад родитељи морају пазити да им деца не би штете учинила у туђим својинама, како не би морали пазити, да им деца сопственом телу или души позледе не учине, или ти пак ходе ли оним путем, који нам сам Свевишњи показа да по њему крочимо, ако смо ради вечно блаженство наслеђити? Не учини ли већи грех онај родитељ, који пусти своје дете да ходи оним путем, што извесној пропасти води, нежели онај, који кроз прсте гледа мање погрешке свога детета? Но своме детету заиста добра желећи родитељ, поправља и најмање преступе његове, док је оно још у клици и док не задобије јачег корена у души његовој.

(Свршиће се.)

РАЗНО.

„Српска Књижевна Задруга“. Према члану 10. друштвених правила управа је „Српске књ. задруге“ одредила да време уписивања чланова за годину 1892. траје до 31. Јануара 1893. године. Одмах после тога почеће се разашиљати прво коло „Задругиних“ издања (7 књига) свима задругарима. До 1. Јануара управи је стигао улог за 3433 члана (62 добротвора, 1551 оснивача и 1820 улагача). После 31. Јануара издања ће се „Задругина“ моћи добити само по продајној, повишеној цени у књижарницама.

Дарови школама и учитељима. Његово Високопреосвештенство Г. *Марон Николић* епископ пакрачки осим Школског Листа што за себе држи изволио је и ове године послати предплату за школе у Капелни и Сухомлаки. у пакрачкој и за српску вероисповедну школу у Липову у будимској дијецези

Благородни г. Макса Лудајић умировљени кр. судац изволио је и ове године осим Листа Школског што држи за себе, послати нам предплату за српске вероисповедне школе у Рац-Алмашу у жупанији столно-београдској и у Чипу на острову Чепељском.

Из завештања покојног архимандрита Стевана Михајловића, које сачињава саставни део фонда Школског Листа шаље се ове године на дар Школски Лист срб. вероисповедним школама у Дубици и Јасеновцу и комуналној српској школи у Плашкоме у дијецези горњо-карловачкој као и српским вероисповедним школама у Бати, Вемену и Тарди у будимској дијецези. (Продужиће се.)

Нов Лист. Од нове године почео је излазити у Новом Саду, под уредништвом г. Мите Нешковића кр. жуп. школског надзорника у Беловару, нов лист, под насловом „*Пчелица*“. Излази месечно једанпут. Годишња цена му је 80 новч. Претплату ваља слати на уредника у Беловар (Hrvatska).

НОВЕ КЊИГЕ

(на приказ уредништву Шк. Листа примљене.)

Читанка за трећи разред српске народне школе одобрена од Српско-народног црквеног школског Савета (ново исправљено издање). У Новом Саду издање и штампа А. Пајевића 1892. — Цена 28 новч.

Земљопис за IV. V. и VI. разред народних школа написао Андрија Варђаш, кр. школ. надзорник, с мађарског превео и за употребу у српским школама удесио Ђука П. Поповић управљајући учитељ. Панчево, 1892. Накладом књижаре Браће Јовановића. Ова је књига одобрена од в. кр. угар. Министарства за богоштовље и јавну наставу под бр. 51.908. ех 1892. за учебник у комуналним школама у Угарској. Цена је 25 новч.

Нови Требевић велики српски илустровани календар у Босни и Херцеговини. За просту годину 1893. која има 365 дана. Година друга. Уредио: Стево Калуђерчић, српски учитељ. Издање и штампа прве српске штампарије Ристе Ј. Савића у Сарајеву. Цијена 50 новчића. Овај је календар украшен са насловном сликом Илије Милосављевића Коларца српског просвјетног добротвора, а у тексту налазе се лепе слике: Васељенског Патријарха Неофита VIII.; Митрополита Ђорђа Николајевића; педагога српског Дра Војислава Бакића и других знаменитих Срба. При том је календар овај украшен и са разним другим сликама.

ЈАВНА БЛАГОДАРНОСТ.

На дан св. Отца Николаја прошле године, као о крстном имену мом, и на нову 1893. годину примио сам многе брзојавне и писмене честитке од местних учитељских зборова, и од многих учитеља и учитељица некадашњих мојих добрих ученика и ученица из разних српских предела. Како ми није могуће свакоме од њих наособа захвалити на пријатељском сећању и благим жељама њиховим: то за пријатну дужност сматрам свима њима путем Школског Листа јавно захвалити на указаној ми љубави и доброти.

У Сомбору, на св. Саву 1893.

Н. ђ. Вукићевић

срб. учитељске школе управитељ и пр.
срб. нар. главни школски известилац.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

Са овим бројем започиње се 25. година Школскога Листа, а управо тридесет пета година, од како је лист овај покренуо прослављени обновитељ школе српске покојни Др. Ђорђе Натошевић.

„Школски Лист“ ће као и до сада заступати праве интересе српске народне школе и српског учитељства и примаће радоваљане чланке о васпитању и настави, који не стоје у опреци према светој православној вери и милој народности нашој.

„Школски Лист“ излазиће као и ове године један пут у месецу на подпуном свитку фине хартије.

Предплата се прима само на целу годину.

Цена је листу на целу годину 1 фор. 50 новч. а. вр.

Учитељи, који примају плату мању од 300 ф. годишње, као и гг. богослови и приправници, добијају „Школски Лист“ у пола цене, т. ј. за 75 н. — За предплатнике из Црне Горе даваћемо и ове године „Школски Лист“ по 1 ф. а за предплатнике из Србије по 4 динара у српском, или по два форинта у аустријском новцу.

Господа скупитељи, који нам пошљу пет претплатника са целом, или 10 предплатника (ђака) са половном предплатом добијаће по 1 примерак на дар.

Имена родољубивих добротвора, који за сиромашне школе и учитеље лист овај држали буду, обнародоваће се за спомен у „Школском Листу“.

У Сомбору, 15. Јануара 1893.

Н. Ђ. Вукићевић,
уредник и издавалац „Школскога Листа“.

☞ Ко овај лист неће да прима, нека нам одмах први број врати у повези под својом атресом, па му се више неће шиљати.

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 2. У Сомбору 15. Фебруара 1893. Год. XXV.

ПОЗИВ

на прилагање за споменик покојном Мити Петровићу проф. срп. учит. школе у Сомбору.

У проређеном реду посленика на пољу наше сиромашне књижевности, стоји велика празнина, за којом се дуга, једна, запарложена леја повлачи. Пре парлога тог, стајаше ту дивотан врт, цветан и милозвучан са тичијих песама, јер још онда беше вредни баштован жив, који га је неговао.

Али у место да он кити врт умним цветовима својим, хладни гроб је њега себи задео за груди; и у место да он нама даје поменика — ми ето њему дајемо *поменик*.

Нестало је међу нама оног звучног имена које се разлегаше од свеучилишта до свеучилишта; од једне научне академије и књижевна друштва, до другог, а с којим се проносаше уједно и слава наша.

Нема више оног милог писца, чији стил могаше да тече као бистри поток, неусиљен и свеж; а могаше да се разлије у тихи ток величанствене реке са непремереним дубинама, науке и знања. Црна земља скрила је у недра своја научника, који је њезине тајне испитивао и на јавност износно.

Нема више *Мите Петровића* вредног професора природних наука и математике, који је пуних 20 година, неуморно делао у учитељској школи сомборској за најсветлије доба тога завода; нестало је књижевника, који је у себи поготову, сву данашњу књижевност усредио, јер ни једне гране књижевности нема у којој се он са успехом истакао није.

Али је заостало дубоко признање заслуга његових у срцима нашим, свеже и снажно, које ће бити још и снажније када се буде његов рад достојније оценио.

На да се успомена на великог покојника вечито одржи, да се жртве његове, големе, сваки Србин благодарно сећа, жртве — којом је живот свој за просвету радећи — сатр'о, саставио се одбор покојникових, личних пријатеља и поштовача у ту цел: да му путем општег прилагања подигне достојан, надгробни поменик.

Поменик овај подићи ће се ове године у почетку Септембра месеца док још лепо време свечаности може да послужи; за то се одбор овај обраћа са молбом на све поштоваоце и пријатеље покојникове, да прилоге на г. Ђуру Маширевића, благајника срп. правосл. црквене општине у Сомбору упутити изволе.

Из седнице одбора за подизање *споменика* пок. проф. *Мити Петровићу*, држане 31. Јануара 1893. године.

Мита Калић, перовођа.

Ђубомир Купусаревић, протопрезвитер.

Коста Косанић, трговац.

Жарко Поповић, катих. срп. в. д. шк.

Јустин Коњовић, саборски посланик, председник.

Никола Ђ. Вукићевић, заменик гл. шк. рефер., шк. саветник и управ. срп. учит., шк. у Сомбору.

Ђура Маширевић, благајник и уредник „Срп. Гласника".

Чланови одбора.

БЕСЕДА ЈОВАНА ХЕНРИХА ПЕСТАЛОЦИЈА.

На Нову годину 1809.

Превео М. С. Кончар учитељ.*)

После године дана ево ме опет у вашој средини. Својима мислима и својима осјећајима сјећам се онога часа, кадно смо пред годину дана скупа били. Оставиле су ме многе жалости, многе бриге, које сам онда имао, облакшали су ми многи терети, које сам тада носио. Ви сте сви старији и јачи. Наш је број јако, он је веома нарастао; наше је удружење јаче, оно је много јаче постало; веће је повјерење у-ње, у наше удружење. Рекао бих да се наш рад сад највише посматра. Тисућу тисућа племенитих људи од нас се многоме нада. Просвећени су нас људи са сваке стране праведно просудили а овђе онђе помаже нам у нашем раду срдачна љубав удружења са милином. Чини се дакле, да је пријеме згод-

*) Беседа Пестзлоцијева на нову 1808. годину у српском преводу од вредног г. М. С. Кончара налази се у 1. и 2. броју овога листа од године 1889.

није постало за наш рад и за наше тежње. Никаква нас несрећа није помела у нашој унутрашњости. Рекао бих да смо сви здрави и весели. Разграпали су се основи нашега општега задовољења а тиме и снаге нашега рада. Средства основнога васпитања, која тражимо, захватају све дубље у дубље у човјечију природу, она постаје све општија, све складнија, а њихов успјех све видљивији и све одлучнији. Наша околина бива све пријатнија. Истина да све више старим, али сам мислио, да ће ме пред годину дана нестати у вихору мојијех дана и да не ће сунце зарад мојијех гријехова обасјавати таму мојијех околина за мој рад. Али ме ево обасјава ово жарко сунце, коме се нијесам више надао; лијепо вечерње румењило, које надом тјеши, расвјетљује чемер мога живота. Сад помишљам на мртвачки сандук, кога сам прије годину дана поставио у моју собу као израз мојијех осјећања и слутња; мислио сам, да ћу умријети, мислио сам, да нећу доживити овога часа. Мислио сам још горе, бојао сам се још горега. Ах, света би ми била смрт! Шта је смрт човјеку у мојој старости и у овакој патњи као што је моја? Она га ослобађа ових патња; она му скида јарам, на ком је вукао терете свога живота. Бојао сам се још грђега. Бојао сам се, да ће дјело, над којим дркће моја душа, бојао сам се да не ће пропасти дјело мога живота; бојао сам се, да га нећу моћи одржати; бојао сам се, да га нећете моћи ви одржати. Пребрзо је напредовало под мојом руком. Пошто је дуго и дуго кукавно животарило, пребрзо је нарасло. Тако ми се барем учинило. Бојао сам се, морао сам се бојати, да ће подлећи по сопственом величином, да ће подлећи под теретом нужнијех захтијева, који неби били у складу с нашима снагама. Оно није подлегло, оно још постоји! Бог га је спасао. Људска га рука није спасла — Бог га је спасао, спасла га је рука Господња. Слава и благодарност, висока слава, што душу пуни, дјетинска љубавна благодарност избавитељу нашега дјела, оцу живота, оцу дана, владаоцу година! Он нам је благословио прошлу годину. Слава и благодарност вјечноме оцу живота, вјечноме управитељу људскијех судбина! Он је спасао дјело мога живота.

Ником поникујем, ничице падам и питам се сам: Јесам ли заслужан те велике милости небеснога оца? Јесам ли достојан спасења мога дјела и свега онога, што је Бог ове године учинио моме дому? Боже, смијем ли то да питам! Је ли човјек достојан благодијејанија свога Господа, и смијем ли само часом помислити, да сам достојан чуда, којима је очинска доброта божија провела ове године

слабости васцијелога нашега бића кроза све опасности, којима је изложено било? Година је била за нас одлучна. Ми смо упознали захтијеве дјела, као што их нигда упознали нијесмо; ми смо упознали његову велику силу, као што је никада упознали нијесмо; ми смо осјећали нашу слабост, као што је нигда осјећали нијесмо. Готово да је жестина околности прогутала наш живот. Средства, којима смо хтјели да помогнемо у положају, који је надилазио наше снаге, још су повећала зло. Вјечити застор нека застре човјечност у нашем дјелању. Први свечани час ове године нека буде посвећен благодарности, коју смо дужни избавитељу нашега дјела, оцу нашега живота, коју смо дужни вјечитом извору сваке светиње, сваког добра, које се налази у нашем удружењу.

Ја ћу да му захвалим; хоћу да се повратим у себе; хоћу да упознам, како сам мало вриједан његове доброте; колико сам мало вриједан тога, што је спасао дјело мога живота. Благи Боже, колико само док се започне! Оче небески, колике ми дужности налаже и сама помисао на моје дјело! Једва себи могу да замислим величину ових дужности. Мора ме обузети страх и стид, кад помислим, шта од мене захтијева вјера, човјечанство и глас мога дома, у коме као да се губе моји млађи. Шта сам учинио, кад сам примио све обвезе на себе? Гробу близо, мира требајући више него икада, преслаб за свакодневно, немиран скоро код сваке згоде, неопрезан скоро при свакој опасности, несмотрен при свакој скоро накани, невјешт, неспретан и неприкладан скоро у свачем, што сам требао да започнем и чиме да управљам, видим да сам код вас бачен у положаје, који захтијевају већи мир, већу опрезност, дубље размишљање те већу вјештину и окретност, но што је требало икоје човјечије дјело. За све то нисам имао друге спреме до своје љубави и до своје слутње о могућем добру, која ме никад остављала није. Али љубав ову и слутњу ову за моје дјело нијесу потпомагале саразмјерне унутарње снаге ни саразмјерна вањска средства. Годинама је тако било мом предузећу. Ипак није било моје предузеће; ја нијесам тражио, што сам нашао; нијесам познавао море, у које сам требао да запливам, јер сам се бацио у ријеку, која је утицала у то море. Није ово моје дјело, на ком радим; нијесам ја ово започео, што се око мене ради; ја не довршујем, што нисам започео. Окружен сам доброчинствима судбине, којима сада сама судбина управља; окружен сам божанственим доброчинствима, којима управља сам Бог; окружен сам људима, пријатељима, које ми је

сам Бог дао и којима сам Бог управља. Но вами пријатељи, који ме окружујете, постоји моје дјело; моје дјело постоји по вама. Ја сам се за њ најмање заузимао. Ма колико прије била малена моја снага, којом радим на свом делу, бива сада све то мања. Што је урађено урадили сте ви, и што још треба да се уради, морате урадити ви. Божији промисао неће допустити, да доживим несрећу, да вас изгубим и да тражим нове стубове своме дјелу. Благодарио бих вам, — али шта су ријечи благодарности за оно, што сте ви мени? Шта су ријечи благодарности за оно, што сте ви били моме дјелу? Сјетан сам и невесео. Колико сам вам мало учинио за оно, што сте ви мени. Знам, колико недостајем своме дјелу; знам, да су моје слабости скоро веће препреке моме дјелу, но што га унапређују. Морао сам знати сам собом владати, па како сам то слабо умео. Колико само да ме садашњост за собом вуче, а не гледам на то, шта јој претходи и шта ће за њом доћи. Колико ме је пута моје осјећање о жестини часовитих потреба дотле довело, да не радим оном мирноћом и преданошћу, коју су тако јако захтијевале околности. Захтјевао сам од ваше младости оно, у чем вам у својој старости нијесам био углед. Својом живошћу убијао сам често вољу оње, ће је требало да је оживи срдачна љубав. Исто сам растрзавао нити везе, чија је светиња живот давала моме дому, нити, из чијега је светога сплета као и из божије руке излазио живот мога дјела. Чинило се да нестаје и саме моје љубави, која је била једини борац противу мојих слабости у раду мом; чинило се да ћу подлећи сам себи. Света слутња о добру, за којом сам ишао, прелазила је у зловољу о тешкоћама овога добра. О Боже, ето тако сам се мало достојан показао свијух добара, која си ми учинио!

(Наставиће се.)

ГОВОР

при освећењу школског здања у Српском Бечеју.

(Свршетак.)

Какво би срце у родољуба бити могло, а да такој општини не кликне: „Слава јој!“ — Да свесним члановима њеним, са г. председником на челу, који за две године не пожалише труда у многобројним седницама општинским мудро саветовати се о начину, средству и путу, како ће исто здање што боље и ваљаније испасти; да таким члановима општине — велим — не каже: „Живели!“ — А наиме неуморном бившем тутору Васи Стражмештеровом,

који је слично вредној пчели око исто зграде данонођно — прегоревши и цео свој дом и своје домаће послове — облетао, и све потребито са неуморном ревношћу и срдачном љубављу набављао и прибављао! Како би могао с ума сметнути, а да не призна и не узвикне: „Живело Пречасно Парохијско Свештенство“, које је сваком приликом, како у општини, тако и у цркви, а и ван ове, живом речју и добрим делом општину подпомагало са обавештавањем народа, те тиме доста допринело, да се ова дивна зграда у дело приведе, и овако дивно доврши!

Па зар би могао заборавити, а да са задовољством не рекне: Нека Бог поживи нашег врлога суграђанина и вредног подузимача зидања — г. Михаила Д. Сомборског, — који ни знања, ни вештине, ни труда, па ни жртве жалио није, само да здање онаково буде, како ће свакога задовољити моћи! Он је своју реч подпуно искупио, коју је при подузимању зидања изрекао: „Ја ћу све могуће учинити, па ма и са својом жртвом, само да здање што честитије и ваљаније буде, јер ово здање не градим само за општину, него и за себе и своје потомство“.

Можда сам мојом беседом слушање ваше Многопоштовани слушаоци исцрпео, но није ми могуће завршити, а да не кажем још и ово: Пре сам вашу свест — свест ове општине — у погледу жртве на школу по заслузи похвалио, и желио би, да та хвала и на свагда остане на општини овој. — Но будите уверени, да ће само тако оно постојати — што рекох, ако дивне просторије ове величанствене зграде буду свагда пуне младога нараштаја нашега; ако свако од нас живо своје благо — децу своју — без опомене вољно у школу слао буде, јер благо — сребро и злато — само је онда драго, ако је сјајно, углађено и очишћено, и тек само онда има своје праве вредности; тако ће исто и живо благо — деца — само се онда благом назвати моћи, ако им се ум и душа угладила буде, а то ће бити вољним шиљањем у школу и науком у њој. Но ја се надам, да ће моје искрене речи у срцима вашима подпуна одзива наћи, па кад то видим, онда ће моја радост тек права радост бити моћи.

Говорио при првом водоосвећењу у новој великој школи на Светога Саву 1877. године.

Стеван Жекић,

уч. V. и VI. раз. срп. ст. бечејске шк.

РУКОВОДНА НАЧЕЛА ПРИ ВАСПИТАЊУ.

(Свршетак).

Пошто је дете већ дорасло за школу, пошљу га родитељи у њу где оно потпадне под учитељев надзор. Тако је учитељ други посредник васпитања. Али има родитеља који мисле, да су они своје дељање тада свршили кад им дете на школски праг ступи. Но питам ја таке родитеље; да ли је школа тако моћна, да родитељско васпитање са свим замене? Не! Школа је слаба да би у стању то учинити, већ и за то, што дете у њојзи мањи део дневнога времена пробави. Друго пак за то, што у школи више деце има, те свакога природу, склоност, тежњу и моћ духа сазнати велики је задатак за учитеља шта више, често и физична немогућност. Самоме школском васпитању не може се преписивати моћ преваге, јер овде и други посредници упливишу као; другови и прилика. Дете на путу идући из школе кући, или обратно, проводи време са својим друговима и од ових много шта прионе за њ' чему на пут стати школа је немоћна, почем учитељ то и не примети; па ако баш и примети и настојава да да га на добар пут поврати, он т. ј. ученик, при првом састанку са друговима цео труд и наду учитеља да ће му се ученик поправити, уништи. Други је посредник овде, прилика. Већ и сама немачка пословица вели: Gelegenheit macht Diebe! Док је дете код куће, под родитељским надзором, дотле, ако су и сами родитељи ваљани, немају прилике ништа хрђавог видети. Али, пође ли дете једном у школу, тада се ту одма нађе и прилика, у колико оно много времена проведе онде, где нису у стању ни родитељи а ни учитељ на њега мотрити и тако му се даде прилика научити, што се на дому и у школи не учи. А што је најглавније, против чега се често ни родитељи не могу оградити: то примљено зло, тек онда се појави јавно, кад је већ у детињој души јако маха узело. Пошто му другови имају толико памети, да га не одаду; јер тај се посао мора извршавати тајно почем је забрањен, а то је опште познато, да је забрањен плод најслађи. — У оваким приликама велимо, врло је теретно, па често и не могуће родитељима децу на добар пут повратити. Њима, који дете од постанка његовог бића негују и васпитавају, његове склоности и тежње, а према овима и начин васпитања сазнају, те им цела природа детета стоји, као каква отворена књига. А шта да рекнемо у таким приликама за учитеља? Који нема једно, већ читаво јато деце под собом; од којих је свако пред њиме као њежан расадник под ко-

преном и њему је пре свега нужно, код сваког тај застирач открити, да би му могао у душу проникнути; пријатељ му мора у помоћ притећи, да би им хрђаве стране сазнао. Ваља му изучавати начин поступања с' њима, да не би како год погрешио, а ово је боме врло теретан посао, јер често се догађа, да док једном пронађе прави начин, како да поступа са дотичним учеником, дотле га са противним поступцима још већма ували у првобитно зло, или ти пак, дете од себе са свим одстрани, тако да нити своју, нити пак погрешку детета никако поправити не може. Школско васпитање, врло често ни за то не може до правог успеха доћи, што је оно са домаћим васпитањем ускосно противно. Четврт дана, што дете у школи проведе, није у стању претегнути остале три четвртине што оно ван ње пробави. У овом случају душа детета постане бојно поље, на којем час школа буде победилац над родитељским домом, час пак овај над школом; те што једно са великом тегобом назида, то други не милице руши. А победилац најчешће буде, хрђавом учећа странка, јер овоме је и само дете већма наклоњено; почем доброта, знамо да често самопрегоревање изискује, за то и врло мален број њих изабере овај, по њиховом мњењу, чагловит пут, већ радије ходе лакшим.

Узрок, да је родитељски дом са школом у противности, може бити различан. Могуће је да се разликују у начину васпитања или у другом чему. Но у најчешћим приликама најглавнији је узрок, понижавање и несимпатија према школи и учитељу. Та зар не чујемо колко пута: Ја не разумем и на што је та школа! Наши дедови и прадедови ни су ишли у школу, па су опет поштено живили; а не знам, какву ће дете корист имати од толиких лудорија, с' којима му само главу муче! Оваково схватање највећма шкоди школскоме васпитању, као и равнодушност родитеља према школском раду. Јер, ако за дете што и приноне, те код куће хоће да се усавршава, а они му намеру осујете са речима: није истина, није то тако као што твој учитељ вели. Или ти пак: „Он нека заповеда у школи, а овде ја заповедам! Ти ћеш сад отићи на посао“. — У оваким околностима ко може тврдити, да је школа једина позвана да васпитава? Школа потпомаже, усавршава а у неку руку и установи васпитање. Но и ово само тада са успехом извршавати може, ако су родитељи на дому добар основ положили, и ако се свагда паште, да добре назоре учитеља потпомажу. На против, стоји ли родитељски дом са школом увек у не-

пријатељском односу, тада је школа немоћна и овај посао извршавати.

Ако дакле где који родитељи мисле, почем су дали своје дете у школу, то они немају више никакве бриге око васпитања, јако се варају. На ако ипак пренебрегну ова јсвој посао, тада учиниће велику погрешку која ће им се касније осветити. Само што, постигне ли их за тим казна, не ће кривити сами себе већ опет школу и учитеља.

Трећи фактор васпитања јесте, свештеник. Његов је задатак при васпитању врло велик, а делање му иде у три правца као: према родитељма, учитељу и деци. Према родитељма он је васпитатељ, јер је позван да их изведе на пут истине, да их учи и приводи моралном животу. Он је, коме у свету дужност спада, опомињати родитеље, да су им деца највећи дар божији — поверени талант — због чега ће једном на одговор позвани бити.

Свештеник, живећи са учитељем у лепом односу, унапређује рад овога, олакшава му терет, ако му је са својим угледом на помоћи. Ако свештеник на се прими, да упозна родитеље са потребом и значајношћу школе; ако их увери, да своју децу могу поверити учитељу, јер он за бољитком њиховим тежи. Свештеник, ако се труди да пред родитељима достојанство учитеља на онај степен узвиси, који учитељ усљед свог замашног па и уморног рада и заслужује; тиме не само да му је терет доста знатно умалио, већ је чинио и у интерес своје личности. Јер ће учитељ из благодарности још са већом вољом и одношћу подстицати децу на сваком кораку, не само к љубави према св. цркви, већ и према служитељима јој и тиме свештеникову популарност још већма утврдити. „Рука руку пере“...

Учитељ и свештеник ваља да су у споразуму, да се поштују и један другоме да су одани и искрени, имајући свагда на уму да: „Concordia res parvae crescunt“. Је ли пак однос између њих противан, то и поред највеће ревности обојице, ипак им је труд безуспешан; јер свет, видећи раздор између њих, не поштује ни једнога онако, како би требало, а по томе и оне лепе говоре и савете, које им ови казују, ни у шта не узимају велећи: „Попа и учитељ препоручују слогу и љубав, а међу њима самима влада највећи раздор“.

Од велике је замашности делање свештеника према деци, особито ако им је вероучитељ, јер овде му се даде најбоља при-

лика, потпомагати родитеље и учитеља у њиховом подузећу. Ово му може тим боље за руком поћи, почем му је усљед вишег степена и углед већи; но поглавито за то, што у власти има најмоћније оружје, а то је света вера. А да би му труд са што племенитијим плодом уродио, ваља свој правац васпитања да у складност доведе, са назорима учитеља а према околностима родитељског дома.

У таким приликама, где родитељи испуњавају своју свету дужност при васпитању и у време школскога доба свога детета, у потпуном смислу схваћају значајност и потребу школе; где свештеник и учитељ у пријатељству живе, заједнички настојавају, да потомство религиозно-морално а у духу народном васпитано буде, у таковој општини може — и мора да цвета напредак без страха да ће се претопити у који страни елеменат, јер их свештеник (црква) и учитељ (школа) непрестано напаја духом вере прадедовске и свешћу своје народности, па још за ране младости их прилагођивају захтевима данашњег времена — у коме Србин не може опстати само као јунак у боју са мачем у руци — упућивајући их, да са књигом и пером у руци покажу осталоме свету; да Срб' још живи и да је и у томе јунак.

С' мађарског прерадио: **П. Т.**

СВЕТОСАВСКА СЛАВА У СОМБОРУ.

Као што се сваке године празник светога Саве првог просветитеља и учитеља српског у Сомбору прославља на најсвечанији начин, тако је учињено и ове године.

У очи празника било је у св. Ђурђевском храму свечано вечерње, а на сам празник ујутру рано јутрење.

Пре него што је звонило на св. Литургију освећена је водица у основној српској школи, где је управитељ у краткој беседи поучно ученике и ученице о значењу ове светковине и препоручио им, да љубе своју свету православну веру и милу народност српску.

Служба Божија у св. Ђурђевском храму одслужена је најсвечаније и на њој је учињен спомен покојним наставницима Српске учитељске школе почевши од Епископа Платона па до недавно преминулих професора Исидора и Димитрија. На свршетку службе освећено је коливо учитељске школе у част св. Саве, затим се уз брујање звона и умилно појање светосавског тропара с литијом пошло у учитељску школу, где је најпречастнији г. протопрезвитер Љубомир Купусаревић са свештенством осветио водицу а професор Димитрије Калић држао је подужи значајни говор о заслугама Стевана Немање и Светитеља Саве.

У вече је приправничка младеж у гостионици код Левачког рога давала Беседу, која је врло лепо испала, а чист приход је у износу од 341 фор. употребљен на прилог сиромашних приправника и приправница.

В.

ДАРОВИ

српским школама и учитељима из Сентомаша.

Честити и родољубиви Срби и Српкиње из Сентомаша, на усрдни позив и неуморно заузимање најстаријег свог учитеља господина Нестора племенитог Миковића послали су уредништву овом предплату у износу од 76 ф. 50 н. и то неки од њих предплативши Школски Лист за себе а други са жељом, да се за достављену предплату Школски Лист на дар шаље српским школама, поглавито у Македонији, Старој Србији, а у колико се то све не би могло тамо слати, и другим српским сиромашним школама и учитељима.

Уредништво Школскога Листа, — коме дугују за Школски Лист од више година многе српске црквене општине у богатој Бачкој и Банату, — изненађено је овим племенитим пожртвовањем родољубивих Србаља и Српкиња из дичног нашег Србобрана и одушевивши први број овогодишњег Школскога Листа дотичним школама и учитељима у најудаљеније крајеве Србства, а нарочито да се целе ове године у своје време Школски Лист тамо одправља, захваљује овом приликом најтоплије г. Нестору племенитом Миковићу на његовом ревностном и досада у нас једином и безпримерном заузимању око скупљања предплатника на Школски Лист, умољавајући га, да родољубивим и племенитим дароватељима и дароватељкама лично у име обдарених школа и учитеља благодари.

Ради знања и вечитог спомена стављају се овде имена свију родољубивих добротвора и добротворкиња српских школа из Сентомаша са означењем, куда се и коме Школски Лист, као њихов дар, ове године шаље.

Високоблагородни господин Лазар Дунђерски властелин Чеба, Кулпина, Камендина и Хајдучице изволио је предплатити Школски Лист у шест примерака, који се шаљу: српској трговачкој школи у Солуну; Славјанској школи у Серезу; српској школи у Скопљу; српској школи у Новом Пазару и српским вероисповедним школама у Кнезу и Станчеву.

Благородни господин Стеван Дунђерски веленосединик у Сентомашу изволио је такође предплатити на шест примерака Шк. Листа, који се шаљу: српским народним школама у Пећи и у Призрену; дружини богословској у Београду и сиромашним вероисповедним школама српским у Рац-Хидошу у Толнанској и у Краљевцу и Хрњакову у Темишварској жупанији.

Г. Ђорђе Рала Стефановић школски управитељ у Сентомашу, осим Школскога Листа што сам прима, послао је још предплату за три школе; његови се дарови шаљу православној српској богословији у Призрену; српској школи у Приштини у Старој Србији и вероисповедној школи српској у малом селу Саки у Толнанској жупанији.

Господин Младен Т. Гавански из Сентомаша изволио је предплатити Школски Лист за српску школу у Долњој Нани у Толнанској жупанији.

Г. Новак Голубски народни капетан Србобрански изволио је предплатити на Школ. Лист за српску школу у Плевљу (Таслици) у Херцеговини.

Г. Јован Теофановић трговац у Сентомашу обдарио је Школским Листом, школу у Невесињу у Херцеговини.

Г. Лаза Гавански велепоседник Сентомашки шаље Школски Лист у два примерка на дар школама у Травнику и у Староме Мајдану.

Г. Адам Николић порезки благајник обдарио је Школским Листом српску школу у Санском Мосту у Херцеговини.

Др. Момир Павловић адвокат у Сентомашу шаље Школски Лист на дар српској школи у Требињу у Херцеговини.

Г. Андрија пл. Сарић у Сентомашу шаље Школски Лист на дар српској школи у Босанском Броду у руке тамошње отличне учитељице Рахиле Шестановићке рођ. Поповићеве.

Г. Стеван Љ. Манојловић из Сентомаша обдарио је Школ. Листом српску школу у Фочи у Херцеговини.

Г. Александар Јанковић трговац Сентомашки предплатио је на два примерка Шк. Листа, од којих се један шаље школи у Сребреници а други школи у Герзову.

Г. Лаза К. Манојловић књиговођа Сентомашу предплатно је за два примерка Школ. Листа, од којих се један шаље српској школи у Врању, а други питомцима учитељске школе у Нишу.

Г. Нестор Белић млађи, економ у Сентомашу обдарио је Школ. Листом српске школе у Гацкоме и у Столцу у Херцеговини.

Госпођица Милана Кањанска из Сентомаша изволила је и ове године Школ. Лист у два примерка подарити српским школама у Скадру на Бојани и у манастиру Грачаници на Косовом пољу.

Госпођица Милева Хаџићева из Сентомаша шаље на дар лист овај српској школи у Пироту.

Дар Софије Хаџићеве ученице VI. разреда у Сентомашу шаље се српској девојачкој школи у Задру у Далмацији.

Госпођа Исидора Дунђерска из Сентомаша изволила је подарити Шк. Лист у два примерка српским школама у Подгорици и у Бару у Црној Гори.

Госпођа Милева Дунђерска из Сентомаша изволила је и ове године поновити предплату за српске школе у Кратову и у Прилипу у Македонији.

Госпођа Нана Ђорђевића у Сентомашу изволила је и ове године послати предплату на два примерка Школ. Листа, од којих се један шаље на дар српској школи у Велесу у Македонији, а други школи у Високим Дечанима у Старој Србији.

Славна грађанска општина Сентомашка шаље на дар Шк. Лист српским вероисповедним школама у Бајши у Бачкој и у Бремену у Будимској дијецези.

Православна српска црквена општина у Сентомашу послала је предплату на четири примерка Шк. Листа, који се шаљу на дар школама српским

у Житомишлићу у Херцеговини, у Босанској Градишци и у Шамцу у Босни, и српској вероисповедној школи у Перују у Истрији.

По жељи ревностнога и родољубивог скупитеља предплатника у Сентомашу господина Нестора пл. Миковића као дар од њега шаље се Школски Лист у десет примерака под овим условима:

1. Српској школи у Његушима.
2. Народној школи на Ријеци (у Црној Гори).
3. Народној школи у Даниловом-Граду.
4. Мушкој школи на Цетињу.
5. Госпођи Јелени Вицковића учитељици женске основне школе на Цетињу.
6. Питомцима учитељске и богословске школе на Цетињу.
7. Зарији Радичевићу учитељу у Подгорици.
8. Госпођици Ани Ђурића учитељици у Лаћарку.
9. Госпођици Даринки Томићевој учитељици у Крушчици; и
10. Константину Аничићу отличном ученику воћарске и винограларске школе у Клостернајбургу. **В.**

НЕКРОЛОГ.

† Милан Стојичић

испитани и оспособљени учитељ

† **Миле Стојичић** бивши учитељ сент-мартонски, слушатељ бечке више педагошке школе, умрьо је у месецу Децемберу пр. год. на Јарковцима крај Пазуве, у наручју свога ожалошћеногa родитеља.

Покојник се родио год. 1868. По свршеном петом гимназијском разреду ступио је у срп. учитељску школу у Сомбору, коју је након три године са врло добрим успехом и свршио, те се оспособио за учитеља у срп. нар. школама. Бивши слабог здравља, учитељевао само две године у Сент-Мартону. Само две године, али и две године биле су довољно да нам покажу, е је Миле имао дара, знања и вештине, а пре свега чврсте воље, да послужи роду своме на просветном пољу. И дан данас га се ето сећају његови сеоани, којима је служио, а сећаће га се још дуго и дуго. Био је он прегао, да много уради, па је радио и изван школе. Тада су оно и пропојали сент-мартонски ратари у кору лепо и складно у цркви, а ван ње проневали у друштву ширећи лепу српску песму а крепећи се свето-савским слављем и прослављем. Хтео је он још више да уради, и словом и делом, гредећи оном стазом, којом су ходили и други просветитељи нам народни, али зар од силна напрезања — занеможе, остави школу и поврати се дому своме, да се опорави. Тада сам се оно и састајао с њиме, бивши му са домом родитељским у суседству, и тада сам имао прилике да видим и чујем, колико је и како је жалио, што је морао свој започети рад прекинути.

После двогодишњег одмора и опорављења, гоњен оним нутарњим нагоном, да се у својој струци што више усаврши, — реши се да оде у Беч, те да онде на вишој педагогији изучи немачки језик, историју и земљопис.

Тако је и урадио. Положивши прве испите са добрим и похвалним успесима потражи лане од Српске Матице Шнфманову штипендију, како би у бољим и лепшим материјалним приликама, последње испите положио, и вратио се роду своме, од кога је и поникао, да му се одужи радом својим. Али, — беше ли то судбина или случај, шта ли, — он штипендије не доби, вал'да са једино тога разлога, што не беше рођењем — Бачванин. На тек што се након тога био и упутио у Беч, врати се из њега, али не са сведочбом оспособницом, већ са својим порушеним здрављем. И напокон подлеже са свим, изнемогну и сврши, а добра душа његова прхну тамо горе, да се састане са љубљеном мајком и милом сејом својом.

Беше то као сан. Ми другови и пријатељи његови из детињства и из школовања имали смо га у средини својој, па га љубљасмо са искрености и многих других врлина његових, љубљасмо га, јер нам је свима пријатељ био, први друг, да смо га са тих његових црта баш и ценили. Прохуја сто и то доба, а ми се раштркасмо, сваки на другу страну. У куту своме сећамо се младог доба свога, па се сећамо и оних особа, с' којима смо у том добу општили, и који су на наше доживљаје каквог утицаја имали, или у истима учествовали. Тада се сетимо и тебе, драги наш друже Миле. Као кроз неку маглу видимо ти благи лик твој, а чујемо и речи твоје... Сећамо те се, али нам и то сећање дође, баш као неки сан. Јест к'о сан, па ето све и прође к'о сан. У том сну нестало нам је и тебе.

Драги наш друже Миле, — нека ти буде лака црна земља, а опрости другарима својима, што ти не дођоше песмом туговањком увеличати погреба. Раштркани смо ето, — радимо ону њиву, коју си и ти обрађивао, а крепимо се оном надом којом си се и сам крепио. Помен на тебе живиће удиљ међ нама, међ твојим другарима.

Лака ти црна земља, а покој твојој души!

В. М. М—н.

ДОПИС.

У Бањојлуци 4. Фебруара. — Овијем се од стране потписате општине сл. уредништву јавља тужна вијест, да се је наша срп. правосл. основна школа обавила црном тугом и изгубила вољана и поштена дјелаоца на народној просвети и народног напретка смрћу нашег не прежаљеног и не заборављеног срп. учитеља *Стевана Божидара Љубојевића*; са молбом, да сл. уредништво изволи у свом цијењеном „Школском Листу“ уз неколико редака о његовом животу смрт његову огласити.

Покојник се родио у Н. Саду 24. Децембра 1868. год. од сиромашних, али врједних и поштених родитела. Српску основну школу и пет разреда срп. вел. гимназије узучио је у мјесту рођења; а год. 1886. отишао је у Сомбор у срп. учитељску школу, да се посвети учитељству, коју је свршио год. 1889. са врло добрим успјехом. Исте године изабран је био за учитела у нашој срп. правосл. основној мушкој школи на I. и II. разреду.

Покојник је био врло добар учитељ. Своју дужност вршио је на опште задовољство свијух, те је ради тога и ради свога владања у друштву био

цијењен и поштован од свакога, што се осијећочило и при спроводу, који је био управо величанствен, јер су сви грађани наши и све школе потекле, да му одаду последњу почаст.

Покојник је преминуо од суве болести 16. Јануара о. г. у 10 сати у вече, а сахрањен је 17. ист. мј. у 3 сата по подне. Иза себе је оставио ућувљену породицу: оца, супругу и два брата.

Међу нама пак оставио је лијепу успомену, ради које му можемо рећи: „пјечна му памјат, и мир и покој вјенцу његовом!“

У Бањојлуци 4. Фебруара 1893.

Српска прав. црквено школ. општина у Бањојлуци.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Стогодишњица Богословског училишта у Карловцима. Богословско училиште у Карловцима отворено је 1. Фебруара 1794. под славне успомене митрополитом Стефаном Стратимировићем. Први је професор био Петар Видак митрополитски протосингел. Ове године 1. Фебруара као у почетку стотините године обстанка овог завода, одслужно је у Саборној цркви Карловачкој Свети Патријарх Српски *Георгије Бранковић* свечано благодарење и први парастос покојним наставницима Богословије. За подизање споменика Митрополиту Стратимировићу изволила је приложити Његова Светост 1000 форинти.

Избори учитеља. За учитеља у Српском Сент-Мартону изабран је Петар Вуков оспособљени срб. нар. учитељ, а за учитељицу у истом месту изабрана је гђца Катарина Поповића свршена приправница.

За учитељицу у Боботи пристављена је гђца Олга Поповићева свршена приправница Сомборска.

За привремену учитељицу у селишту Радовићима код Сомбора пристављена је госпођа Милица удова Познановић рођена Лугумерска оспособљена учитељица српска и бивша привр. учитељица у Сибачу.

За учитељицу у Товаришеву изабрана је госпођица Ана Поповићева бивша привремена учитељица у Мартоношу. — За учитеља салашке школе у Сенти изабран је Сава Лудајић бивши пр. учитељ у Рибици а на његово место у Рибици привремено пристављен је Вељко Ћасић приправник.

РАЗНО.

Списак имена прилагача и добровољних прилога, скупљених приликом св. Савске, приправничке беседе у Сомбору 1893. год. Његова Светост преузвишени г. *Георгије Бранковић* патријарх 20 фор., Благ. г. *Поја пл. Еремић* из Кикинде 40 фор. — А по 5 фор.: Сл. управа манастира Гргетега, Сл. управа манастира Војловице, Високо Бл. г. Н. Ђ. Вуркићевић зам. глав. шк. референта шк. савет. и управ., Бл. г. Евђен Думча градонач. Сент Андреје, подпредс. срп. нар. сабора, Бл. г. Милан пл. Зако Бајпански посланик, Г. Милан Стојић професор, Др. Ј. Грујић из Новога Сада публициста, Г. Миливој Каракашевић књижар, г. Коста Косанић трговац, г. Ник. Харић трговац, г. Н. А. Вујић велеповедник, г. Др. Корнел Михајловић солгабиров. — По 4 фор.: Преч. г. Љубомир Купусаревић протопресвитер, г. Стеван Јовић професор, Пресвети г. Никола Михајловић умир. подпредс. курије. — По 3 фор.: Сл. управа манастира Кувеждина, Преч. г. Мирон Ђорђевић игуман ман. Ковила, Преч. г. Младен Борђошки катихета, др. Давид Коњовић адвокат, др. Лаза Секулић подсекретар Карловци, др. Стеван Кронић адвокат, др. Ђорђе Ђуришић вел. бележник, г. Коста Георгијевић благајник, госпођа Марија Ползовићева, госпођа Марија Паланачки.

(Наставиће се.)

РАСПИС НАГРАДЕ.

За две најбоље педагогијске расправе, које у „Школском Листу“ ове 1893. године изађу, расписују се награде.

Прва је награда од четири а друга од два ћесарска дуката.

Које расправе заслужују награду, одредиће умољени пресудиоци, који су изван овога уредништва.

Награде могу добити само она дела, која се до Спасова дне ове године уредништву „Школскога Листа“ пошљу без подписа на самој расправи, него се име писатељево има назначити у запечаћеном писму, на коме има споља бити написан онај исти наслов, који стоји и на челу дотичне расправе, што је за награду поднесена. Писма уз ненаграђене расправе после објаве награде уништиће се.

Овом приликом учтиво се умољавају г. г. сурадници и у опште сви, који дописују у „Школски Лист“, нека изволе своје рукописе чисто, разговетно и крупно написати и у плаћеном писму уредништву овом доставити.

У Сомбору, на Сретење 1893.

УРЕДНИШТВО
„ШКОЛСКОГА ЛИСТА“.

☛ Са бројевима „Школскога Листа“ за ову годину можемо још послужити. Ко дакле лист овај држати жели, а досада га није примао, нека се изволи што скорије предплатити. — Напротив од прошле 1892. године немамо више бројева 1. 2. 3. 4. и 6. Ово ради знања оне господе, која су те бројеве рекламовати изволела. — Дужници од прошлих година умољавају се, да нам се што пре одуже.

Администрација „Школ. Листа“.

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 с. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 3. У Сомбору 15. Марта 1893. Год. XXV.

СРПСКОМ НАРОДУ.

Дне 3. августа 1891. навршила је српска православна велика гимназија, а 1. фебруара 1894. навршиће и српска православна богословија, па за њом и патријаршко благодејаније у Срем. Карловцима, пуну *прву стотину година*, како живе.

Стогодишњи споменик оснивања сва та три завода треба да овострано Српство достојним начином прослави, а ваља да га прослави у исто доба, јер су сва три поникла готово у исто време, а у исту културну сврху.

Да ту прославу приреди на начин, којим би се не само пијетет садањега нараштаја манифестирао, него и потоњим коленима остано видљив и трајан знак захвалности нашега народа према родољубивим оснивачима ових завода, образовао се под заштитом Његове Светости Преузвишеног господина **Георгија Бранковића** архиепископа и митрополита карловачког и патријарха српског из грађанства карловачког, а у споразуму са професорским зборовима исте гимназије и богословије и њиховим претпостављеним властима у Карловцима потписани одбор.

Одбор овај, имајући у виду, колико су добра та три завода за ово сто година донели домовини, православљу и Српству, обраћа се овим на цели српски народ с молбом, да прославом увелича стогодишњи спомен њихов. А кад тај корак чини, уверен је, да ће ова родољубива замисао његова наћи потпуна одјека у грудима благодарнога Српства.

У кратком веку нашега културнога преображаја, — јер вековима потиштени српски народ једва да нешто више од сто година сме да урачуна, што проводи живот у приликама прикладнима, мирном просветном раду, — ово је мал' те не јединствена прилика, како може да наброји стотину годину трима својим заводима, који служе чисто културном и религиозном образовању народном.

И ако ни гимназија ни гословија у првим својим почетцима нису биле, а ни могле бити, ни по унутарњем устројству, ни по спољашњем угледу свом, на оној висини, на којој су — хвала њиховим врховним управама и новим великим и родољубивим добротворима, као и свесном народном црквеном сабору! — данас, ипак ко да не увиди велики значај тих завода по овострано Српство у прве године њихова живота, кад су они, уз православну цркву, били, и ако скромне, али једине светле лучи, одакле је падала светлост умља и знања у сиромашни, тада по готову запуштени народ српски? Има ли краја, гдегод српски народ живи, — а особито у земљама аустро-угарске монархије, камо добротворни зраци тих луча нису допирали? Треба ли спомињати, колико је гимназија, колико ли богословија карловачка образовала и за образовање спремила интелигенције српскоме народу, без које би народ остао умно сироче? Требали спомињати, колико је патријаршко благодејаније, основано уза та два просветна завода, отхранило српске даровите сиротиње, а без које они за цело не би били то што су?

Нема тога Србина, који не би био потпуно свестан о овоме значају и благодатном утецају ових завода на културни и религиозни развитак целог српског народа и свију крајева, где Србин живи.

Па по томе зар бисмо могли ми сви, а нарочито зар смеју и старији и млађи питомци тих завода пропустити ову прилику, а да се с пијететом и благодарношћу не сетимо и *родољуба*, који су или морално или материјално засновали и одржали до данас ове тако нам потребне стубове нашега културнога живота?!

С прославом прве стогодишњице тих завода истичу се у првом реду имена двојице родољубивих Срба, који су ударили темељ гимназији, богословији и благодејанију у Карловцима, а то су блажена спомена митрополит српски **Стеван Стратимировић** и грађанин карловачки **Димитрије Анастасијевић Сабов.**

Потписани одбор мисли, да после истакнутога значаја поменута три културна завода српска, не треба посебно још да истиче и неувеле заслуге, које су ова два мужа, а и остали добротвори оснивањем одржавањем и утврђењем ових завода стекли за домовину, за православље и за народност српску, заслуге, за које ваља цели српски народ да се и видљивим и трајним знаком своје благодарности одужи; те с тога, с пуно вере у осведочену благодарност и пожртвованост српскога народа ступамо преда њ, а у првом реду се обраћамо њиховим бившим потомцима и оним сународницима

својим, којих су оцеви или преци били наставници у тим заводима, да новчаним прилозима омогуће, да се *у прославу стогодишњице* ових завода приреди овде у Карловцима *народна светковина*, и да се митрополиту српском *Стевану Стратимировићу* и грађанину карловачкому *Димитрију Анастасијевићу Сабову*, а поред њих и другим добротворима српске православне велике гимназије, српске православне богословије и патријаршкога благодејанија у Карловцима подигну према нашим српским приликама скромни, али достојни споменици.

Кад ће бити стогодишња прослава тих завода, јавиће одбор у своје време. А да ли ће се у исти дан моћи открити и споменици, стоји до тога, какав ће бити одзив народне дарежљивости.

Прилози нека се шаљу на адресу потписаног нашега благајника г. Јована Симеоновића Чокића. Имена свију приложника штампаће се у српским јавним гласилима.

У добри час!

У Ср. Карловцима, 14. (26.) фебруара 1893.

Одбор за прославу стогодишњице српске православне велике гимназије, српске православне богословије и патријаршког благодејанија, као и њихових добротвора. Председници: Прота Јован Вучковић, с. р. професор богословије и пр. ректор богословског училишта. Стеван Лазић, с. р. директор гимназије. Перовође: Др. Лаза Секулић, с. р. срп. нар. црквн. подтајник. Паја Марковић, с. р. професор у гимназији. Благајник: Јован Симеоновић Чокић, с. р. благајник срп. нар. црквн. фондова. Чланови: Ђура Бањанин, с. р. кр. кот. судац, Шандор Димитријевић Чакић, с. р. управитељ „Задруге за међусобно помагање и штедњу“, Јован Живковић, с. р. свештеник и професор у богословији, Ђока Јовановић, с. р. дрд. мед., Јован Лазаревић, с. р. благајник „Задруге за међусобно помагање и штедњу“, Душан Милић, с. р. трговац Илија Павловић, с. р. економ, Марко Поповић, с. р. трговац, Јован Станковић, с. р. економ, Стеван Чобанић с. р. окружни прота, Протођакон Лукијан Богдановић. с. р. катихета у гимназији, Јован Живановић, с. р. професор у гимназији и богословији, Светозар Јанковић, с. р. градски начеоник, Стеван Јовић, с. р. свештеник, Марко Матић, с. р. трговац, Лазар Обреновић, с. р. град. вел. бележник, заступник на срп. нар. црквн. сабору у Ср. Карловцима, Сергије Попић, с. р. јеромонах, патријаршки дворски капелан, Александар Рајковић с. р. срп. нар. учитељ, Исидор Ћирић, с. р. нар. црквн. тајник, заступ-

ник на земаљском сабору у Загребу, Протосинђео Митрофан Шевић, с. р. професор у богословији.

КАКВА ТРЕБА ДА ЈЕ СРПСКА МАТИ?

Мати! Једна реч па колико значи? Значи много. Чим се немоћно створење божије на овај свет роди прва га у наручја прима мати, она прва управља своје очи у детенце, радује му се, љуби га, чува га, храни га и непрестано лебди над својим дететом. О колико ноћи, колико горких тренутака проведе мати бдијући над слабим и немоћним детенцетом у колевци, не знајући шта хоће, где га боли кад дете вришти. Дете је првих дана после рођења слабо и немоћно. Оно не зна говорити, нити је свесно свога живота, али ипак осећа. Живци те телесне справе у телу детињем осећају, крв својим током ради као и код човека само што је код детета ток лакши. Што даље од дана рођења детињег, то све јаче развијање телесно. Зато се мати најбрижљивије стара, да детињој природи задовољи, т. ј. да дете буде снабдевено телесном храном која ће му живот и здравље одржати, јер кад би мати оставила своје чедо у колевци само себи, не би оно могло ни неколико дана живети. Из свега овог види се да мати има огромну бригу, дужност, и извршење своје васпитатељске радње. Па ипак како ли се та брига материна, та љубав њена према детету — од стране деце награђује, како се обасипа, ако не делом, а оно бар речима срдачна захвалност за сва она добра, која мати својој деци указује од рођења им па све док не дођу до свога хлеба? Врло слабо!

Врло мало! Узмимо само једно село. У том селу распитајмо данас колико има захвалних синова који у подпуној мери по петој божијој заповести: „Чти отца твојего и матер твоју да благо ти будет и да долгољетен будеши на земљи“ владају. Можемо их на прсте набројати.

Посматримо данашњим даном образованост. Несмемо рећи да није на највећем ступњу. То је лепо додуше с једне стране, ама ето ти белаја с друге стране, поред те лепе образованости којом се напаја српска младеж у школи не достаје им васпитање.

Па ко је томе крив? Питајмо српску мајку, питајмо српског народног учитеља, питајмо оца, питајмо свештеника.

Сви ће осим матере рећи, крива је мати што му није у младеначке груди усадила страх божији, поштовање, побожност и

остале христијанске врлине. Па зар није тако мајко која имаш непослушна чеда? Јест! И ти онда шаљући своје чедо у школу, мислиш да си задоста учинила својој дужности. Ти мислиш да учитељ нема друга, већа, и корисија посла у свом учитељском раду, већ само да васпитава. Истина и то спада учитељу у дужност, али сравни српска мајко твој труд спрам свога рођеног детета, кога ти скроз познајеш — са трудом учитељевим који он мора да уложи, па да што но кажу из пања истеше даску, па ћеш и сама моћи признати да је огромна разлика у васпитању, од образовања. Ко жели да неког васпита, тај мора прво добро познавати васпитаникову нарав, мане и недостатке.

Јели нужно учитељу улагати труд за васпитање онога детета које нема никакве мане? Није! Учитељ мора прво да испита сваког појединог детета нарав или темперамент, те према детињој нарави или темпераменту, мора и свој рад у васпитању удесити. А је ли то све нужно српској мајци? Није! Она познаје нарав свога детета од тренутка када је прве слатке речи почео изговарати: мати! Она је тако рећи дух свога чеда, она му тепа, она му говори, она га учи милом српском језику, а тај језик којим мати учи своје дете говорити, зове се матерњи језик.

Она му срце оплемењује, ум развија. Може ли српска мати своје дете добро васпитати? Може! Српска мати треба да има у срцу свом усађену чисту нелицемерну побожност. Ову красну и најсветију врлину најсветијом љубави треба српска мати да негује у свом детету. Српска мати треба да је правом, чистом православном вером задахнута јер је то стуб који се од најужаснијих бура и непогода не да срушити. „С вером је човек божије најотличније створење, а без ње је ништа“. Српска мати још чим дете почне по мало говорити — треба да га упућује на добро, а да га одвраћа од зла. Красне околине, поља, шуме, ливаде, реке, сунце, месец, звезде плаво небо, живи су и очити докази дела руку божијих. Српска мати треба да је и душом и телом права српкиња у српском духу васпитана па да и своју децу подстиче да жарко љубе све оно што је српско, а да се клоне туђих обичаја. Српска мати треба да је добра и племенита срца, да има о себи смерно мњење, треба да има љубав, морално чувствовање, и треба да иста такова чувствовања развија у души детињој још за ране младости. Зашто? Зато, јер је душа детиња у раној младости баш као оно неузорана њива, која ако се добро не узоре не ће вредити ни зашто, па све

ако се добро и узоре, ако се добро семе на њој не посеје, не може добра плода донети. Српска мати треба да привикива дете послушности, и поштовању према родитељима и према свима старијима. Српска мати треба да је вредна, да не проводи дане у лењости, да не троши скупо време у лудо, као што то неке жене из сујеверице чине. Небој се ти мајко за твоју душу. Угађај ти Богу топлим молитвама и добрим христијанским делима, а покрај тога држи се ти оне мудре изреке: „Ради као да ћеш сто година живети, а моли се Богу као да ћеш сутра умрети.“ Српска мати треба да је мудра. У свима пословима треба да је опрезна, и пажљива. Треба да промери и добро испита како ће се свршити њено подузеће у овом или оном делу јер конац дело краси. Треба да својим материнским умиљатим речима мудро заповеда своме детету па да га тако привикне послушности. За прво „нећу!“ не штеди мајко и строгу казну, јер боље да га твоја рука избије, него да те свет кори због његове непослушности и јогунства. Треба да га подчиниш свакој заповеди. Српска мати треба да је љубка. Љубкошћу ће много допринети мирном и сретном брачном животу. Љубкошћу се стече пријатеља, јер право вели српска пословица: „умиљато јагње две овце сиса“. Српска мати треба да је штедљива. Штедљивошћу се човек у нужди помогне и невољу лакше поднесе.

Не треба да расипа новац на којекакве украсе које јој нису од потребе, већ нека се строго држи лепе и мудре изреке: „Штеди беле новце за црне дане“

Свима до сад реченим врлинама ће српска мати навићи своје дете, све ове до сад речене врлине моћи ће она у младо срце детиње усадити, ако их и сама има, само покрај тога треба воље, а где је воље ту је и успеха, па ето онда за учитеља олакшање, а и родитељима већа корист јер ће онда моћи као у воску држати и надати се да ће им деца бити на радост, отачаству на корист, а Богу на славу.

Душан Ђурић,
срп. учитељ.

БЕСЕДА ЈОВАНА ХЕНРИХА ПЕСТАЛОЦИЈА.

На Нову годину 1809.

Превео М. С. Кончар учитељ.

(Наставак.)

Да је моје дјело пропало, кривио бих себе и никога другога, никога другога не бих могао кривити. Али га је спасао Бог;

он га је спасао уза све моје слабости, он га је спасао уза све моје блудње. Дјело још постоји. Нека је на томе слава Богу! Оно још постоји као Божије дјело; као таковс чудо је Божијега промисла. Као човјечије дјело није моје дјело, као таково дјело је нашега удружења. Оно је производ свега онога, што сте ви за-њ учинили од почетка његова. Оно је дјело велике љубави, велика повјерења, племените привржености, коју сте ми од почетка показали, оно је дјело тако дуга судјеловања у мојима тежњама, које је пратило много пожртвовање и многе тешкоће. Оно је производ многих талената, који су ми недостајали, многих снага, које нијесам имао, многих знања и многих вјештина, које нијесам имао. Да се изради требало је људи, чији је карактер управо противан моме. Требало је људи, који нијесу, имали мојијех слабоћа. Мој немир, моја живост, моје слијепо повјерење, промјењивост моје воље, њезино вјечито уздизање на небо и падање на земљу, моје превелико кобљење на зло употријебљена повјерења, све моје слабости и њихово рашћење што сам старији бивао — све је то могло уништити моје дјело, да ми Бог није вас дао. Кад му захваљујем на чудној пажњи, коју је показао напрам мом дјелу, кад му захваљујем на очинском спасењу, тад захваљујем вама удружени пријатељи, на пријатељском спасењу. И кад у смјерности и скрушености свјестан слабости, којом сам више на супрот но у споразуму радио са промислом Божијим, који управља мојим дјелом, кад овога свечанога часа пред вама обећавам небеском Спаситељу мога дјела, да ћу се достојнији показати његове доброте, тад обећавам и вама, удружени пријатељи, — пуном свјести, да сам са својима слабостима често на путу стајао вашем бољем утицају на моје дјело, но што сам га унапређивао — обећавам овога свечанога часа, да ћу боље пазити на моје слабости, да ћу се вавијек савлађивати и да ћу у сваћем заједно с вама радити на оваплоћењу велике мете мога живота.

Пријатељи, драги племенити људи, ми смо удружењем оно, што смо. Бог, који нас чува, нека уздржи везу наше удружене привржености, то је риједак случај, да је удружење наше сиротиње и нашега пожртвовања тако дуго постојало у себичном свијету, који сваким данам трга везе човјечије природе. Оно је подигло многа срца човјечија к обновљеној вјери на божанство, на вјечност, која је у човјечијој природи. Хоће ли моја слабост, хоће ли ваша слабост растргнути ову везу. Да нас Бог од тога сачува! Не, не, овога свечанога часа завјетујмо се по ново, да ћемо бити вјерни

светости и вјечности, која је у нашем удружењу, да не ћемо варати очекивање човјечанства, да ћемо с обновљеним снагама радити на дјелу, које смо божјом помоћи довде дорадили! Свемогући Оче, који с нама владаш, излиј своју милост надамном! Уздржи ми срце мојијех пријатеља до гроба мога! Уздржи везу њихова удружења, док не доврше дјело, на ком раде и које си својом милости до сада чувао! Уздржи у мени, о Боже, о Творче мој, уздржи у мени једину снагу, коју си ми дао, — уздржи у мени моју љубав! Не дај да икад заборавим на благодарност, коју сам теби дужан, не дај да икад заборавим на благодарност, коју сам дужан мојима удруженима пријатељима. Оживи моју љубав к теби. Оживи моју љубав к дјеци, која ме окружују и која су пуна наде. Она су утјеха мога живота. Она, она ће, она морају одлучити о вриједности мога живота. Нема никаква другога, не може бити никаква другога мјерила до онога, које ће се окушати на њима.

Вама се обраћам љубезни младићи и дјевојке, овога свечаног часа обраћам се вама љубљена дјецо. Шта да вам речем у обиљу мојих отачаских чувства? Све бих вас пристиснуо на своје срце, и плакао бих од радости, те би благодарио небеском оцу, што је дао да будем ваш отац. На кољена бих пао да кажем оцу небеском: Господе, види, ево мене и дјеце, коју си ми дао! На кољена бих пао да му кажем: Опрости ми, Господе, ни из далека нијесам био овој дјеци оно, што сам требао да им будем; опрости ми нијесам им био отац, какав сам требао да им будем. На кољена бих пао да му кажем: Господе, ти познаш моју слабост; бреме, којим си ме оптеретио, претешко је за ме; ти си ме оптеретио помози ми тај терет и носити те подај мени и свима, које си одабрао, да са мном буду оци овој дјеци, подај нам свога светога духа, духа љубави и мудрости, духа Исуса Христа, да појачани твојом снагом можемо довршити дјело, које смо примили из твоје руке, да нашу дјецу вјером у твоју љубав и нашом љубави учинимо твојом дјецом. О Господе, смилуј се мени и дај да од сада живим само за своје дјело, да живим само за ову твоју дјецу, која су по теби моја те да се могу потпуно и цјеловито посветити својему дјелу. Учини да ми се свака растрешеност, свако удаљење мојих чула од преданости према овој мојој дјеци и према дужностима, које имам напрам њој, чини као тежак и неопростив гријех и срамота. Подај, о Боже, да са страхом и трепетом радим на добро ове дјеце као и за своје особно добро. О Боже, подај да њихово блаженство осје-

ћам, упознајем и поштујем као своје особно блаженство. Подај ми праву тврду вјеру, да то могу да чиним, а друго, што желим, све ће бити, све ће с тобом бити. Овога часа хоћу да започнем, што сам ево пред Богом обећао, и на што се пред њим и пред вама, драги пријатељи, овога светога часа најсвечаније обвезујем.

(Свршиће се.)

ГОВОР НА СВ. САВУ ПРОСВЕТИТЕЉА.

(Родитељима Српским.)

Има ли узвишеније и величанственије свечковине и славе у васколиком Српству од славља светосавскога, када Срби узноси славу и хвалу првом своме просветитељу, учитељу и архипископу св. Сави, јер нема ни најмањег сеоцета широм српских крајева све од Скадра на Бојани до Тимока па од Клисуре у Банату до Ријеке у Приморју и Трста и Пероја у Истрији, и од старославне Сент-Андрије и Будима па до Сереса, Солуна и полуострова Халкидике гдегод се Српска реч говори и српским духом дише, а да се на данашњи дан неби чула појати светосавска песма: Ускликнимо с љубављу светитељу Сави.

Узносећи славу данашњем нашем великом светитељу доказује српски народ да је достојан таковх великана као што бијаше св. Сава, јер уме да цени и уважава превелике заслуге и жртве које је св. Сава на олтар среће и напретка српског народа принео. Ево како:

Св. Сава бијаше најмлађи син српског краља Стевана Немање I. Име му бијаше Растко. У највећој побожности одгојен, срце му је особито за науком тежило, држећи, да ће само њоме своме народу највећма користити.

С тога је напустио богате краљевске дворе оца свога и раскошни живот у њему и отишао у св. Гору, где се покалуђерио и у калуђерству добио име Сава. Ту у тишини манастирској далеко од бурног светског живота учио се он светим књигама и душу је своју чистом вером и високим знањем обогатио, али га је срце непрестано у његову постојбину вукло.

Стога после неколико година дође св. Сава у Србију, да на своме огњишту у домовини отаца својих поради око бољитка и унапређења народа свога.

Предвидећи пак да Срби неће моћи све дотле у своме духу

напредовати, док не буду своју самосталну цркву и српско свештенство имали, исходио је од грчког цара и патријарха независност српске цркве, те по њиховој жељи и наговору постане он првим српским архиепископом.

Као старешина српске цркве задужио је српски народ вечитом захвалношћу и признањем, јер као што је отац његов Србство уједињио, тако је св. Сава народ свој душевно уједињио, цркве и манастире градио, а уз ове школе подизао; све српске земље је обишао и народ закону божијем учио, и упућивао га да добре обичаје чува и одржава а зле да изоставља. Богаташе је саветовао, да се не уздају на своје богатство већ на Бога и да буду милостиви према сиромашној браћи својој и да живе поштено, јер је поштење најдрагоценије благо на свету; све друго може се човеку одузети, ал' име поштено никад ни до века.

Св. Сава је измирио завађену браћу своју и народ је учио, да у љубави и слози живи јер: слога од Бога, неслога од злога.

Кудгод гледнеш, куд оком кренеш, свуд среташ удружење, не мало где нађеш, да се људи хватају у коло умно, свесно и напредно, удружују се у заједницу, а све за бољитак, све за срећу и напредак свој и свога народа, имајући пред очима ону значајну пословицу народну: Зрно по зрно погача, камен на камен палача.

Па и честити и многопоштовани чланови нашег читаоничког друштва имадоше ову важну и плодоносну пословицу на уму, када ову корисну друштвену установу основаше, и њих је при овом делу ова замисао руководила, јер знадоше да без слоге и удружења нигде среће ни живота нема,

Па дали је збиља тако? Јест! Сваки од нас из сопствена искуства знаде, да јесте, јер шта је породица, шта ли црква и школа, шта ли село и држава и сва остала просветна друштва, заводи и добротворне задруге већ дело и посљедица удружења, само његовом силом могло је све то постати и остварити се.

Па и овај наш састанак и ова наша вечерашња забава је дело удружења.

Пођимо својим душевним оком к првоме и најстаријем удружењу: породици, јер је она темељ народа, државе и целог човечанства; на породици се све ово оснива; она је у друштву човечијем главни стуб и одлучујућа чињеница у срећи и развитку народа. Може ли се већа срећа од среће породичне замислити? Може ли се игде на свету наћи већа радост и утеха од оне, коју у дому

своме у кругу верне ти љубе и млађане и невине деце твоје налазиш. Често пута човек на стази бурнога живота од мукотрпног рада свога изнурен и уморен, а кадикад и ојађен ступивши у средину своје породице у дом свој као у тихо пристаниште мира, окружен невиним погледима и милим гласима деце своје разгањају му из срца све јаде и невоље, а повраћају првобитни расположај душе, враћају му срећу, миље и блаженство.

Када ћемо пак ту најузвишенију радост и срећу породичну у пуном смислу осетити и уживати? — Само онда, ако настојавали будемо, да нам у њој дух слоге провејавао буде. Зато оче и мати! Подај своме чеду, подај својој млађаној узданици лепа примера међусобне љубави и слоге, јер се деца најрадије на родитеље своје угледају. — Уз давање добра примера требамо као родитељи деци својој још из најраније малоће у срце да усађујемо све оне врлине, које човека човеком чине.

Учимо их да поштују старије, и да буду послушни, јер је послушност извор свију врлина. Привикавајмо их да буду вредни, штедљиви, смерни и искрени, да истину зборе и право да творе, а више свега да благога Бога љубе, да се њему моле и да у њега тврду и постојану веру и уздање имаду.

У томе пак многи родитељи греше остављајући сво васпитање деце своје школи, држећи, да је то једино њена дужност и запуштају своју децу усљед своје мало пре речене неосноване наде. Стога многа деца у предшколско доба за првих 6 или 7 година многе зле навике и погрешке попримају, а да их нико од истих не одвраћа, јер много пута чух из уста самих родитеља, који при таковим околностима веле: Нека га, нек проводи своје детињство, неће он бити такав, док буде зрелији поправиће се.

Али ти родитељи, који тако говоре, не помишљају, да је навика једна мука а одвика две и да се само младо дрво савија; не помишљају колико својом нехатошћу и равнодушношћу у извршивању своје најсветије родитељске дужности отештавају рад школи, јер ова место да настави даље започету зграду око васпитања школске младежи зидати, мора често најпре да исправља оно, што је неупутно, а искорењује што је зло.

Зато драги и многопоштовани родитељи следимо по примеру данашњег нашег великог светитеља и првог српског учитеља и архиепископа св. Саве, те учимо и васпитавајмо своју децу, своју наду свим жаром родитељске љубави, како је то и св. Сава цео

српски народ учио и васпитавао у духу српске народности и свете наше вере православне.

Обдржавајмо и чувајмо по примеру св. Саве све оне наше лепе и дивне српске народне обичаје, који Србина карактеришу и које су нам наши дични прадедови у аманет оставили, да их као зеницу ока свога чувамо, јер су многи наши народни обичаји са вером нашом спојени, те ако њих презремо, презрећемо и сами себе. Пригрлимо наше свето православље, које је наше претке пет векова од пропасти сачувало, и одвраћајмо оне заблуделе и залутале, који се с кривих назора из незнања од своје прађедовске вере одроњавају и у Назаренство прелазе, јер ће се само тако и наш народ на овом шару земном у низу осталих народа као народ одржати моћи, будући нам историја јасно казује да је сваки онај народ пропао и нестало га је са лица земље, који је изгубио веру у Бога, јер она само људе спасава.

У свему томе пак треба интелигенција да предњачи добрим и лепим примером како својој деци, тако и осталој маси народа нашме ратарскоме сталежу, јер се овај обично на образованије и више сталеже угледа. Зато свак, који се међу интелигенцију рачунати може нека светом и угодном дужношћу својом сматра да поучава народ свој и живом речи и делом му путе к правој срећи показује, а нарочито редовитим полазком храма божијега и правом и искреном побожношћу посведоче, да су достојни потомци оних дичних својих прађедова, који су толико столећа са крволочни Турци љути бојак били за крст часни и слободу златну и од ових гоњени по гудурама и врлетима се крили и службу божију служили и драгоценом крвљу својом искупили и у аманет нам оставили чисте и неокаљане најдраже српске светиње: веру, језик и дично наше име српско.

Предајмо их и ми са слављем светосавским својој млађаној узданици, своме потомству онакове, какове смо их примили, чим ћемо се показати ревним последователима св. Саве и одужити се бар у неколико оној неизмерној љубави, којом је он цео српски народ љубио.

Купиново, 14. Јануара 1893.

Теодор Панић,
учитељ.

ИЗЛОЖБА УЧИЛА У ЗАГРЕБУ

и трећа опћа скупштина „Савеза учитељских друштава“.

Иницијативом пресв. г. др. Исидора Кршњавог предстојника одјела за богоштовље и наставу приређена је изложба учила у Загребу од 15. Ауг. до 15. Сент. 1892. у прославу отворене новосаграђене учитељске школе у Загребу а том приликом и савез учитељских друштава држао је трећу обћу скупштину у којој су знаменита педагошка питања разправљана. Сваки који је год разгледао ту изложбу у обртној школи, са најбољом похвалом изражавао се о њој посматрајући тај дивни поредак појединих изложака, те је од сваких врста изложака све систематични раздјељено било тако, да се сваки посјетитељ код поједине групе задржати могао посматрајући та помоћна средства за унапређење школске знаности. Да је изложба школских учила заиста одговарала подпуно својој теми доказују земље које су своје изложке од најпросвећенијих народа приносили као: Француска, Швајцарска, Немачка, Ческа, Угарска и изложитељи Хрватске и Славоније, где су учитељи заиста увидили која су учила најнужнија, да их могу препоручити својим обћ. поглаварствима за набавку.

Отворењем ове изложбе поздравио је предсједник изложбеног одбора пресв. г. одјелног престојника и изнео је важност приступним овакве изложбе наиме живо је говорио о очигледној настави која данас у школској знаности главну улогу игра доказујући лако схватљивост појединих предмета. Страшна погибељ која је претила школству и она страшна натезања којима чујемо из оних прошлих времена данас су се претворила у играчке. Мјесто да дјецу апстрактним појмовима мучимо и патимо имамо данас у словима средство да дјецу тако — рекућ у игри подучавамо. Како ти не мили знакови не оживе, како не оживе кад постане од појединих знакова а, б, и т. д. Да наиме малише рачунским операцијама непатимо, да им не причамо у њетар о магнетизму по свима законима знаности, да им о електрицитету незнам колико говорим, да им из природописа ма коју животињу, биљку и минерал описујем ако им све непокажем очигледно и у природним појавама покусом не изведем, онда је Теорија како пјесник вели: она је сједа, а пракса је бујна и зелена. Ту праксу заступају нам учила, њих требамо од основне школе па до свеучилишта. Кад већ најновије просвећено време збила наће прави основ даљњем изображавању наше младежи који се оснива на очигледној настави, заиста је достојно највеће похвале овакова изложба којом су се учитељи посјетиоци знатно и много користили за бољитак просвете у Хрватској и Славонији.

Пошто ме и самог знатно интересовала иста изложба те коју сам помњиво прегледао и проучавао а што ми је недостало служићу се другим педагошким листовима да српском учитељству по простору овога опште уваженог листа донекле исту у слици изнесем, и колико буде могуће у најкраћем саставу учитељску скупштину.

У приземљу обртне школе, на првом мјесту налазе се разне врсти школски клупа, те које ће повјереноство за најсходнија препоручити те ће бити одређене за ово земаљске школе, гимнастичне справе по најновијем систему

све које су потребне за овоземаљске школе, и на осталу налазе се књиге гимнастичне знаности, хармоније, клавири, телурије, глобуси, атласи и књижевност земљописна, Дојчева кошница, модел пчељака скошницом, справа за снимање ројева са земље. Овде су били изложени разни земљовиди, а нарочито ми се допала мапа Ческе из 10. вјека на којој се много боље може видати јербо није тако препуњена разним обележјама. Идући уз степенице I. кат виде се мапе по зидових угарских жупанија и многе историјске слике које су врло вјешто израђене. На завитку уз степенице у једаред нам се заустави поглед на врло уређену збирку мога пријатеља Винка Бека за слепачки одјел, где је поређао књиге о напредку слепаца, и слике заслужних мужева који су настојали да се невољним слепцима помогне, ту сам се баш мало проразговарао са једним колегом који је побијао успјех о томе, мени затворивши очи доведе ме на ману Хри. и Слав. која је за слепце испупчено направљена и рече ми да тражим Фрушку гору коју је било врло лако опипом наћи те и главнија чак места, те га донекле увјери о практичности те мапе.

(Наставиће се.)

✝

ПАВЛЕ ЈОВАНОВИЋ

Протојереј и парох Сиришки — рођен 1831. † 16. Фебруара 1893.

Жалостан и тужан глас дође нам из Сиринга.

Павле Н. Јовановић парох Сиришки, протојереј, члан темишварске конзисторије и епарх. Школског Одбора преминуо је после тешког боловања у 62. години свога цркви и школи посвећеног живота 16. Фебруара ове године.

Покојник је био син знаменитог и чувеног негда свештеника и проповедника Николе Јовановића, који је био један од првих и најотличнијих питомаца учитељске школе у Сентандрији са којим су се професори дичили и за кога у анналима учитељске школе Сомборске године 1826. стоји написано да је био у сваком погледу изврстан најпре учитељ, а затим свештеник и славан проповедник слова Божија.

Павле се родио у Турском Бечеју, 1831. године а учио је основну српску школу у Српском св. Петру, мађарску школу у Макову, а гимназијске науке у Сегедину и у Темишвару. Бурна година 1848. пресече му започети научни течај и он неко време проведе у канцеларији у В. Кикинди као писар, а у јесен 1853. дође у српску учитељску школу, Сомборску, у којој 1853/4. сврши први а 1854/5. други разред са отличним успехом. После тога слушао је Богословију у Вршцу. Најпре је две године одправљао дужност учитеља у В. Кикинди, затим ступи у свештенски чин и проведе више година као помоћник свог остарелог родитеља у Срб. Ст. Петру, где после смрти отчеве постане парохом а доцније 1882. буде изабран за пароха у Сирингу, где је до смрти као отличан свештеник служио. Био је члан Сабора народног 1869. године.

На првој скупштини епархијској у Темишвару изабран је за члана конзисторије у сва три одсека, у којима је најревностније учествовао.

Године 1890. произведен је за протојереја, а 1892. именован је за администратора протопресвитерата Арадског.

Оставио је после себе тужну удовицу Персиду, и троје деце. Најстарији син је његов Никола сада учитељ у Мађ. Чанаду; млађи син Сретен парох је у Срб. Св. Петру, а ћерка му је Зорка удата за Јована Поповића учитеља Старо-Бечејског.

Отличан овај свештеник сарањен је уз велико саучешће 18. Фебруара. Било је на погребу 14 свештеника и 1 ђакон. У сп. храму Божијем на опелу говорио је слово преч. г. Ђорђе Јеврић парох Сегедински. На гробу опростио се од покојника преч. г. Младен Јосић свештеник Мартоношки.

Са своје даровитости, и способности, са својега доброг срца и са своје ревности у одправљању свештеничких и епархијских послова заслужио је покојни Прота Павле Јовановић признање своје општине и народа свога.

Нека му је вечна успомена. **В.**

НЕКРОЛОГ.

Стеван Бошковић свештеник и парох Вршачки, члан конзисторије, управитељ срб. нар. школа у Вршцу и професор српског језика на Вршачкој реалци, преселио се у вечност после дужег боловања у 53. години живота свог у Вршцу 24. Фебруара о. г. и сарањен је 25. Фебруара. Њега оплакује неутешна супруга госпођа Милева рођ. Цвејић, рођени брат и три удате сестре.

Филип Вркић учитељ у Дероњима, после кратког боловања преселио се у вечност у истом месту у почетку месеца Фебруара о. г. Покојник је рођен 1840. године у Сомбору; свршио је учитељску школу у Сомбору 1861/2. Бејаше он ваљан учитељ, који је после свршетка учитељске школе у Сомбору одмах добио учитељско место у Дероњи и ту много година школу и цркву ревностно послужио.

Јованка Августа удова Бакићка рођена Виртова удовица негдашњег професора пакрачке и горњокарловачке учитељске школе Јована Бакића, и приватна учитељица француског и немачког језика и свирке на гласовиру у Сомбору после кратког боловања преминула је 24. Фебруара о. г. у 60. својој години. Покојница била је рођена Немица из Беча, и бавећи се као васпитатељица у Пакрацу после 1870. године пође за Јована Бакића пришавина бившег у то време професора у српској учитељској школи Пакрачкој, пошто је пре венчања прешла из римске у православну веру. Кад се Пакрачка учитељска школа затвори премештен буде покојни Јован Бакић за учитеља српског и немачког језика, земљописа и историје у Горњокарловачку учитељску школу куда се и супруга његова с њим пресели. Но када јој муж на скоро затим умно оболе и за наставу неспособан постане пресели се она с њим овамо у Сомбор, где је учећи децу себе и мужа издржавала, за време његовог дуготрајног боловања са великим самопреговарањем дворила га, неговала, рањила и сарањила. Била је врло вредна и способна учитељица и ваљана жена, са чега је опште поштовање овде заслужила и најотменији родитељи њој су своју одраслију женску децу на науку давали. — Народни Сабор од 1892. године вотирао јој је одправнину у износу 500 фор. коју она није ни подигла. Сарањена је свечано по обреду православне цркве на Успенском гробљу Сом-

борском у Србобици свога покојног мужа. При укопу указале су многе овдашње госпође и госпођице, као и сви мушки питомци учитељске школе последњу почаст овој ваљаној жени и учитељици.

Јован Радак књижар и штампар у Великој Кикинди, преселио се у вечност 1. Марта о. г. у 50. години свог живота.

Љубомир Оњојевић припрамник I. разреда, и стипендиста имовне општине Митровачке, рођен у Адашевцима; преселио се у вечност у 17. год. млађаног живота свог у наручју своје матере и рођеног брата у Сомбору 7. Марта о. г. сахрањен је уз братско саучешће својих саученика на Успенском гробљу сомборском 9. Марта. Био је смеран и врло трудољубив ученик. Бог му дао у рају насеље!

РАЗНО.

Добротвори школа и учитеља. Преосветли г. Никола Михајловић подпредседник кр. курије у миру изволио је предплату послати на Школски Лист за српску школу у Брањину (Кишфалуди) у Барањској жупанији.

Благородни Г. Др. Стеван Поповић физик сл. кр. града Сомбора предплатио је Школски Лист за вероисповедну српску школу у Тешњу у Босни.

Благородни г. Павле племенити Еремић веледосједник у Великој Кикинди осим Листа што за себе држи изволио је послати предплату на Школски Лист за четири српске сиромашне школе, и то за школе у Чоки, Соки, Бочару и Гаду.

Пречастни г. Јосиф Јорговић настојатељ манастира Војловице осим Листа што га прима, изволио је послати предплату за Школ. Лист који се шаље српској школи у Влајковцу као његов дар. Услед позива уредништва овога у броју 1. Школског Листа писац животописа „Светога Саве“ (види бр. 8. 9. и 10. Шк. Листа од прошле године), вредни и многогодишњи сурадник наш г. Симеон Кончар изволио је наредити, да се као дар његов шаље ове године Школски Лист школама српским у манастиру Миљешеву и у манастиру Дужи у Херцеговини и српским основним школама у Хргама, Градачцу, Герзову, и у Горажду. Свима овима уредништво је бр. 1. и 2. на дар већ одправило.

Састак имена прилагача и добровољних прилога, скупљених приликом св. Савске, прир. беседе у Сомбору 1893. год. (Продужење.) По 2 фор.: Његов. високопреосв. г. Георгије Николајевић митрополит Сарајево, госпођа Милева Коњовићева, др. Паја Дракулић саборски посланик, др. Сима Павловић лечник, др. Петар Цветковић адвокат, др. Ђорђе Еремин адвокат, г. Јаша Лалошевић веледосједник, госпођа Драгиња проф. М. Петровића, др. Никола Вујић лечник, г. Богољуб пл. Еремић, Прев. г. Лукијан Богдановић патр. протојакон Карловци, г. Милутин Јакшић проф. богосл. из Карловаца, г. Владимир Николић архитект из Карловаца, Најпреч. г. Гавра Змејановић протосинђел Карловци, гђица Даница Путникова учит. у Перлезу, гђа Ана Јовановић Костина, г. Милан Ђорђевић веледосједник из Перлеза, г, Александер М. Коњевић учитељ у Брестовцу, гђа Катица Георгијевић из Перлеза, г. Захарија Стојковић трговац, г. Јован Благојевић саб. посл. и учитељ, г. Стева Палачки трговац, г. Јорговић, г. Јаков Штајн трговац, г. Младен Утвић веледосједник, гђица Зорка Крижанова учитељица. — По 1 ф. 50 н.: Прев. г. Емил Степанов саборски посланик из Титела, г. Миклош М., г. Пера Попадић Нови Сад. — (Продужиће се.)

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 4. У Сомбору 15. Априла 1893. Год. XXV.

СЕДНИЦА ВИСОКОСЛ. СРБ. НАР. ШКОЛСКОГ САВЕТА
држана 17. и 18. Марта 1893.

Председава Његова Светост Патријарх Георгије Бранковић. Присутни чланови: Стеван Лазић управитељ вел. гимназије Карловачке, Теофил Димић умировљени школски надзорник, Др. Михаил Полит, Никола Ђ. Вукићевић управитељ учитељске школе Сомборске и заменик главног школског известиоца, Исидор Ћирић патријаршески и народни тајник и Др. Лазар Секулић народни подтајник као перовођа.

Прочитан је одпис преузвишеног г. кр. угар. министра за богочаст и јавну наставу од 8. Јануара 1893. Бр. 53.903. управљени на Његову Светост Патријарха, којим изјављује, да је из поднеска Њег. Светости под бр. Ш. С. 230/232. ех 1892. са задовољством разабрао, да је предлог учињен срб. нар. црквеном сабору, да се српска учитељска школа у Сомбору са четвртим течајем прошири и да се школа за учитељице одели од школе за учитеље; на чему своје признање Његовој Светости Патријарху изјављује, но уједно примећује, да је нуждно, да обе учитељске школе добију своје вештбаонице, какве се у законском чланку 38. од 1868. §. 13. 82. и 85. као и у законском чланку 28. од 1876. §. 6. т. 7. прописује, т. ј. да вештбаонице приправничке имају бити саставни део учитељских школа, и слободне морају бити од сваког спољног уплива, па се имају управљати по оним истим прописима и педагогијско дидактичним правилима као и учитељска школа, — и усљед тога поново умољава Њ. Светост, да изволи настојати, како би се уз обе учитељске школе Сомборске засебне вештбаонице установиле.

Пошто је срб. нар. сабор од г. 1892. у предлогу за уређење срб. учитељских школа поднесеном на превишњу санкцију по ком ће се како уз мушку, тако и уз женску учитељску школу засебне вештбаонице установити, овом требованју земаљског закона већ

задоста учинио: то је овај одпис в. кр. уг. министра на знање узет. Прочитано је неколико окружница в. кр. уг. министарства за богочаст и наставу, управљених на све црквене области у кр. Угарској.

В. кр. уг. министарство за богочаст и наставу јавља, да је на предлог III. Савета приправничка стипендија из закладе покојнога Ђ. Раље, у износу од 50 фор. 40 повч. за 1892/3. школску годину подарена Милану Стојшићу приправнику III. разреда у Сомборској учитељској школи.

Прочитан је одпис в. кр. хрв. слав. далм. земаљске владе, отдјела за богоштовје и наставу у Загребу у погледу државних стипендија за приправнике православне вере. Епархијска наиме скупштина дијецезе Пакрачке држана у Априлу 1892. поднела је представку истој в. земаљској влади, у којој се жали на оскудицу на оспособљеним учитељима православне вере и држи, да би се тој оскудици крај учинио, кад би се при поделењу државних стипендија у учитељским школама у Загребу и Петрињи у достојан обзир узимали ученици Срби православне вере, па моли, да се тој потреби за доста учини. Ову је представку Школски Савет у своје време в. земаљској влади с препоруком поднео био, на које је иста висока влада одговорила ово: У школској години 1891/2. издато је на приправничке стипендије из државних средстава: 16.140 фор. а. вр. и то на приправнике у Загребачкој учитељској школи: 8.440 фор. а на приправнике у Петрињској учитељској школи 7.700 фор. а. вр. При деоби стипендија у обзир се узима најпре прилежност и успех у наукама као и морално владање ученика а тек по том стање његових родитеља; на вероисповест ученика непази се; пошто сви ученици без разлике вере имају једнако право на државну припомоћ. У осталом, да се види колико има на обе препарандије стипендиста православне вере, наводи се ово: Школске 1891/2. године по гласу дотичних извештаја у Загребачкој учитељској школи између 8 ученика православне вере уживали су *шесторица* државну подпору у износу од 560 фор. дочим од 97 ученика других вероисповести само су њих 66 уживали такове стипендије у износу 7.800 фор. У постотцима изражено, уживало је стипендије 75% православних а 68% свију осталих вероисповедника. — У Петрињској учитељској школи уживало је исте школске године између 43 православна ученика њих 36 стипендије од 3700 фор. а између осталих вероисповести од 73 ученика само су њих 39 примали стипендије у укупном износу од 4000 фор. Ово у постотцима изражено показује,

да је тамо близо 84% православних ученика уживало државну подпору, а од свих осталих ученика су само 53% такове стипендије уживали. Према томе поменута земаљска влада налази, да је жалба епарх. скупштине Пакрачке обезкрепљена, и да узрок оскудице у учитељима православне вере нележи у дељењу стипендија.

На предлог дотичних епар. школ. одбора издати су декрети правилно изабраним учитељима и то:

Ивану М. Поповићу учитељу у Сентомашу, Лазару Љубојевићу учитељу у Станишићима, Душану Мокићу учитељу у Лалићима, Ирини Т-шићевој учитељици у Ст. Шовах, Даринки Каракашевићевој у Фелдварцу, Петру Вуковом учитељу и Катарини Поповићевој учитељици у Српскоме-Сентмартону, Љубици Јисаловићевој учитељици у Сен-Ђурђу на Бегеју; Душану Радојчићу учитељу у Канаку, и Ђорђу Петровићу учитељу у Будиму.

Закључено је, да се поднесе в. кр. угарском министарству за богочаст и јавну наставу поновљена представка, да се скине са српског становништва у Сиригу противузаконити школски намет за издржавање тамошње комуналне школе, пошто Срби у том месту на своје вероисповедне школе далеко више троше, него што је то законом школским прописано.

Усљед прочитаног в. одписа Његове Светости Патријарха, којим је спроведена од Њег. Светости прописана научна основа за наставу у науци вере, црквено-славенском читању и појању у вишим девојачким школама, коју је и Школски Савет усвојио, наређено је, да се Новосадској, Панчевачкој и Сомборској вишој девојачкој школи од почетка 1893/4. школске године уведе нова научна основа за наставу у науци вере, црквено-славенском читању и црквеноме појању.

На предлог заменика гл. школ. референта закључено је, да се наставни план за срб. вероисповедне школе у Угарској издани од III. Савата 1878. подвргне ревизији и преустрои према садашњим школским потребама и околностима.

Прочитан је извештај заменика гл. школ. референта о испитима у учитељској школи у Г. Карловцу, као и о стању ове школе и њене вештбаонице за годину 1891/2. уједно је на знање узет и извештај управе те учитељске школе за исту школску годину. — Усљед тога решено је, да се у почетку 1893/4. школске године у српску учитељску школу Горњо-Карловачку примају само мушки ученици, пошто ће се школа за учитељице морати засебно установити. Они ученици који ступе на јесен у први разред ове школе

има ће 4 године науке слушати, пошто ће течај школски почевши од идуће школске године трајати четири године. — Уписани пак досада у ту школу приправници и приправнице свршаваће течај за три године.

У Сомборској учитељској школи такође ће се од почетка 1893/4. школске године течај продужити са четвртом годином за оне, који се на јесен у први разред упишу; но у овој ће се школи за сада и женске примати за приправнице, док се течај за учитељице не одели, што ће следовати одмах, чим уредба за учитељске школе, коју је последњи наш сабор донео, од Њ. Величанства премилостивог краља нашег потврду добије.

Православна црквена обштина у Горњем Карловцу озбиљно је позвана, да за учитељску школу тамошњу нуждне просторије даде, јер садашње тој школи уступљене просторије, неодговарају подпуно потребама учитељске школе. Не буде ли овом захтевању за доста учинила; то ће се поменута школа у Пакрац морати пренети, где постоји много удесније здање епархијско, које би за ову школу прикладно било.

Школски Савет из ове седнице решио је умолити високославни саборски одбор, да се о трошку народног фонда установи штампарија, која ће школске и црквене књиге издавати.

На молбу Николе Метикоша наместног учитеља у Миклушевцу, који је пре неколико година свршио други разред учитељске школе у Г. Карловцу, дозвољено му је, да може учитељски испит у истој школи положити.

Светозару Прибићевићу свршеном ученику петог реалног разреда родом из Двора у Хрватској, дозвољено је, да може ове године испит из првог приправничког разреда у Г. Карловцу положити и по том редовно науке тамо слушати.

Радисав Стојановић привр. учитељ у Денти, родом из Крушчице; са разлога што је 10 година као учитељ на задовољство дотичних обштина служио, добија на молбу своју дозволу, да може без предходних наука у први приправнички разред с почетком 1893/4. шк. године ступити.

Милан Стефановић салашки учитељ у Ади, родом из Черевића на основу тога што је пети гимназијски разред свршио и што седам година као учитељ салашки на задовољство обштине служи, добија дозволу, да може из првог приправничког разреда испит на Сомборској учитељској школи положити.

Осим тога решени су у овој седници још многи други предмети.

По свршетку седнице присутни чланови Школског Савета ін согроге честитали су Његовој Светости најновије превишње кр. отликовање орденом жељезне круне I. степена, којом је приликом у име Школскога Савета поздравио Његову Светост најстарији члан Стеван Лазић директор в. гимназије Карловачке са жељом, да свевишњи одржи још дуго у животу и повољном здрављу Његову Светост, на благо цркве, школе и просвете народне. На овај говор изволио је Свети Патријарх одговорити, да он у превишњем подареном му краљевском отликовању, сматра највишу милост монархову према верном му народу српском православне вере, и захвалиште се Школскоме Савету на честитци изјављује, да ће он сав живот свој посветити на благо свете православне цркве, на унапређење српске школе и просвете народне. **В.**

ПРОПОВЕД НА ХРИСТОВО ВОСКРЕСЕНИЈЕ.

„Где ти је, смрти, жалац? Где ти је, аде, победа? А Богу хвала, који нам даде победу кроз Господа нашега Исуса Христа". (I. Коринћанима гл. 15. ст. 55. и 57.)

Ономад спомињасмо и ређасмо муке и страдања Спаситеља нашег и слависмо смрт његову, јуче погреб светковасмо и оплакасмо га заједно са мајком и ученицима његовим, а данас празнујемо с веселим усклицима његово воскресеније.

Живот је одржао победу над смрћу. Две страхоте, што са смрћу иду, несташе, из гробне тмине пробија светлост наше наде у вечан живот и бескрајно блаженство. Док је извор свему животу, у гробу лежао, изгледало је, да беше превладало царство смрти, и да све жеље и надежде рода човечјег с њим заједно сахрањене беху. Али кад Христос Спаситељ раскину везе смртне, одмах и замукну стравична дрека тобожње победитељке смрти, и захорише се усклици весеља из уста смртног човека, који је осећао у себи бесмртност. „Радујмо се и веселимо се у овај дан, који нам створи Господ".

Но да би наша радост била свеснија и да би целу пуноћу среће, коју нам данашњи дан пружа, могли осетити, дајте да расмотримо у каквом одношају стоји светлост са мраком, живот са смрћу.

Страшни су весници смрти, ужасне су претње, и од оружја њезина, којим опремљена иде у бој против живота и среће, гроза те хвата. Црна војска сваковрсних невоља, болести и болова иде пред њом, а сузе, уздисаји, запевка и очајање иду за њом као верна пратња. У оружници њезиној безбројне су отровне стреле, којима гађа и обара. Има ли једног покрета тела нашег, има ли посла, уживања или радости, која не може бити смртоносна по човека. И како све дрхће, кад осети њезин долазак, како умукне глас радости и весеља испред њезина страховита гласа. У њезину присуству влада дубоко, немо ћутање, страх и малодушност. Тужно је погледати човека, где на самртној постељи блед, и када га изневере снаге његове, још у последњем напрезању више за помоћ околине своје, и у том варљивом очекивању под теретом болова и мука испусти душу своју.

Влада смрти је општа. Све што живи на земљи покорила је она, и нема тога живога створа, који је из њезина рачуна избрисан. Као што травка и цвеће увене, као што се дрво осуши а живинче угине, тако и човек, господар цвећа и биља, дрвећа и животиња, мора да положи оружје испред смрти. Силне и разноврсне су жртве, које грозна смрт свакога тренутка од човека иште. Она не пита за узраст и сталеж, она не разбира, ко си и какав си, она коси без реда. Пепео одојчета, што је тек јуче угледало света, меша се са прахом старца, који се наживео овога света. Све што је од земље, мора опет у земљу — то је божја реч и закон.

Смрт често долази изненада и њеној се сили нико не може одупрети. Наће она човека усред весеља, стигне га и у безбрижном сну ноћном, походи га усред посла и рада. Наједаред га отргне из загрљаја милих и рођених или из друштва верних пријатеља. Ретко осетимо из далека кораке њезине, ретко одмах узмемо на ум примицање њезино, него тек кад замане руком да нас смрви. Па баш и кад је за рана приметимо, више пута су залуд сви покушаји да јој измакнемо из шака. Заман су сви лекови и лекари, напразно је упињање природе наше. Од ње нас не заклања ни младост ни јакост, ни врлина ни заслуга. Појави ли се смрт, морају да поплашено узмакну и најједрије снаге људске, и свако покушавање да јој се противимо, само је доказ крајње слабости и немоћи наше.

А како су тек страшна дела смрти. Како је то чини страшном и грозном. Кога да не проће гроза од једног само гледа на њу. Исцрпљење животне снаге, престајање свију телесних радња, хлад-

ноћа и укоченост, растајање са видљивом светом, гроб и распадање — све су то дела смрти. То су знаци победе, коју она добија нада свим, што је смртно. Па онда страх, који хвата човека на умору, жеља за дужим животом, везе које га спајају са онима око самртне постеље његове, и помисао да ће, када њега спусте у гроб, невоља и нужда закуцати на вратима његових — повећава болове његове; још ка тому грижа савести и страх од незнане и неизвесне будућности, све ово још страшнијим чини страшни час смрти.

Пођимо још даље, благочестиви Хришћани, упознајмо смрт са свих страна, како би јој после бедност и голотињу боље открили, не губимо из вида ни посљедице, које она рађа. Горки су плодови њезини и тешко оном, ко их мора окусити. Они су препун извор суза и тужњаве. Како су тешки растанци, како су дубоке и неизлечиве ране сирочади, како је често ненакнадив губитак. Овде друг̑га од друг̑га раздваја, две душе које су сложним животом сраслe у једно тело и једну душу; онде невино и умиљато чедо угради из наручја нежних родитеља; неодраслог и неизведеног на пут сина лиши доброг оца; неудомљеној ћерци одузме савесну и брижну мајку. Колико племенитих и корисних планова осујети; клицу племенитих дела у првом кретy њихову угуши; вредан и раден човек не дочека да ужива плод труда својег — смрт га смете. На једном месту кука самохрана удовица и сиротица, а на другом нужда и невоља облеђу око кућа оних несретника, који оплакују губитак својег добротвора, заштитника и путевође. Ето видите, благочестиви Хришћани, како је мрачна стаза смрти. Како је појава њезина пуна страха, и како су жалосне последице њезине силе, која само руши.

Но да ли је смрт заиста тако страшна као што изгледа? Да ли је она у очима једног Хришћанина то исто што и у очима онога, који нема вере и који у свашта сумња? Да ли је њено царство подигнуто на тврдом основу? Је ли њено трајање вечно? Данас, када славимо ускрс из мртвих Спаситеља нас свију, не смемо друкчије веровати, него да царство њезино није вечно и да је ускрсом Господа нашег живот добио превагу над смрћу, да је смрт побеђена од живота, и да је победа живота куд и камо величанственија, славнија и постојанија него привидна и малотрајна победа смрти.

Рекосмо да је влада смрти општа и да под њом стоји све, што је смртно и пролазно, али је царство живота обилније и шире, оно захвата све ствари и које су биле, и које јесу, и које ће бити. Ништа се не сатире ни умире сасвим и за навек; ништа не умире

што неће опет оживети и ускрснути. И у царству биља смрт је клица и зачетак нових појава и облика живота. Семе не може пре проклијати, процветати и плода донети док не умре, док га сејач у земљу не сахрани. Испод дебелог покрова снежног, када га стопе врелији зраци пролетњег сунца, зазелени се поље и цела природа сине у пријатном и раскошном руву; па и ако ће сву земљу прекрилити и запремити гробови мртвих телеса, то је само сетва за општу будућу жетву, а што сејидба буде богатија, то ће и жетва богатија и величанственија бити. На овој великој и широкој њиви божјој ни једно се семе не баца, које неће избити на видик и процветати у лепшем и савршенијем стању од пређашњега. Да, само кад изгубимо из вида да све, што једном умре, мора опет оживети, изгледа нам власт смрти општа, а у ствари није тако. Само тела, која су од земље постала, само видљива, груба земаљска одећа живих и духовних бића подложена је њезиној сили што руши и уништује. Но она снага, која их оживљава, дух, који у њима настава, не да се сатрти, он не треба да се страши смрти и пропадљивости, он мисли, живи, ради и то још племенитије и слободније, када је тамница његова разбијена и кад га смрт лиши одеће и вргне је у гроб. Само се прашина враћа натраг у земљу, од које је узета, а душа се натраг вине к Богу, јер је она његов дах и његова духа дух. Камо смрти твога жалца, камо аде, твоје победе? Како је слаба твоја моћ! Како лажна слава твоја! Ти си разрушила кућу, у којој дух борављаше, а он се испод тих развалина извукао здрав и недирнут; он и даље живи, а ти мишљаше, да си и њега сатрла.

Ако је даље сила смрти така да јој не могу одолети смртна створења, то је моћ живота још јача и неодољивија. То је сила свемогућега, коме је све могуће; то је снага вечитога и неисцрпљивога извора свега, што постоји и свега живота; то је снага творца, на чију реч из ништа, без градива небо и земља, сунце и цела васељена са свима видљивим и невидљивим живим и мртвим стварима посташе, постоје, крећу се и живе. И та сила свемогућег, којој се ништа противити не може, живи и јавља се и у сину његовом Исусу Христу, којега васкресење данас славимо. Он је живот и васкресење. Ко у њега верује, не може умрети за увек, тога ће он у последњи дан ускрснити.

Влада смрти, ма како изгледала страшна, краткога је века; а влада живота је вечна и бесконачна. Ако ће тело и тисућама

година прелећи у утроби земљиној, шта су те тисуће према вечности новога живота, где нема бола, ни растајања ни смрти. О како ће се брзо изгубити трајање смртне владе у неограниченом царству вечности, где све живи и радује се што живи, и нема се више бојати, да ће му живот у опасност доћи. Твој тријумф смрти је тријумф тренутка, и твоја победа ће, аде проћи као беснило једне бурне ноћи.

Па колико је племенитија радња живота од рада смрти. Смрт руши и обара, живот диже и ствара. Последице смрти су истина пуне ужаса, али ће их живот јачом силом својом збрисати и обратити у вечне милине и радости. Да, тамо у царству вечности ће се на ново повезати везе чисте љубави и искреног братства, и то чвршће и тешње него што се и замислити могло овде, где владају промене и пролазност. Тамо ће се опет састати све што је смрт на кратко време раставила. Тамо у царству живота спречена и задржана снага покренуће се на нов и племенитији рад, сваки дар и способност развиће се у добром правцу, свака прекинута тежња к вишој савршености наставиће се с најсрећнијим успехом, свака ће се жалост у радост, а свака часна жеља у дело преобратити.

Живот је добио победу над смрћу. Васкресењем Христовим је ова победа изашла на видело тако јасно, да је и ограниченији умови схватити могу. К њему на сусрет кличе све што живи и што умире као избавитељу својем. Њему се радује и онај у гробу, и онај, што је тек јуче света угледао. Он је живот, у њему је извор, из којег се излива живот на све што је живело, што живи и што ће живети, те сложним гласом и мртви и живи треба да му запоју веселу песму ускршњу, да хвалу дамо Богу што нам живот дарова Господом нашим Исусом Христом.

Побожни и весели осећаји ваља да нас данас проницавају, благочестиви Хришћани. Како сад сасвим другу вредност и цену има живот у нашим очима; како друкчије сад стојимо са смрћу. После ускрсења Спаситеља нашег овај кратак и неизвестан живот само је први чин оног вечног живота, само припрема, за виши надземаљски живот. Нама, који верујемо у васкресење мртвих, смрт је прелаз, који води у слободнији, блаженији и бољи живот. Сваки прави Хришћанин радосно живи и умире, утешен и пун наде одлази са овог на онај свет. Видећи пун храм побожног народа уверен сам да поимате важност данашњега дана и да сте дошли да

му сви заједно и слошке благодаримо на великом доброчинству, неисказаној милости и превеликој љубави његовој. Он се снисходио до човека, муке поднео, искусио смрт на крсту да нама живот даде. Но он је ускрснуо и живи, па зато ћемо и ми васкрснути и живети. Нека неверника и сумњала, нека се ужасавају од помисли на смрт. Пустимо их нека с грозом окрећу главу од мрачног понора, у који ће а пре а после доспети. Нас не страши сећање на смрт и гроб. На нашој је страни бесмртност и вечито блаженство. Амин.

У Сомбору, 1893.

Милутин Гавриловић, свештеник.

БЕСЕДА ЈОВАНА ХЕНРИХА ПЕСТАЛОЦИЈА.

На Нову годину 1809.

Превео М. С. Кончар учитељ.

(Наставак.)

Љубезна дјецо, и ви треба да овога свечаногa часа уздигнете ваше срце вашем небеском оцу, и да му обећате, да ћете бити његова дјеца, да ћете бити његова благодарна и одана дјеца. Дјецо, ваша је срећа велика. У добу, кад највише дјеце пропада у подивљалости и запуштености, имајући за учитеља свога биједу а за путевођу свога страст, у данима, кад се много, веома много и саме боље и сретније дјеце одвраћа од природе те оштроћом силом и неваљалим управљањем не васпитава, него се учи једностранима привиднима и модним вјештинама, и тако су за свијет изгубљена, не препуштате се ви подивљалости и запуштености; биједа није у ничем ваш зли савјетник; исто се тако не употребљавају у вашем васпитању опасни нагони страсти. Ми неупотребљавамо ни умјетно ни намјерно ни сујету ни страх, ни част ни срамоту, ни награде ни казне, као што то опћенито бива, да вам покажемо, како се живи. Као светињу поштујемо ми вашу природу, коју вам је Бог дао. Ви сте у нашој средини, ма куд да вас зове божија природа, што је у вама и изван вас. Ми не требамо никакове грубе силе проти вашима способностима ни проти вашима склоностима; ми их не сузбијамо, него их само развијамо; ми не уносимо у вас оно, што је наше, ми не уносимо у вас оно, што смо ми сами у себи покварили, него развијамо у вама оно, што је у вама непокварено. У нашој средини не бије вас несрећа, ваше васцијело биће, ваша васцијела човечност није запостављена иза развића једне јединцате снаге, једног јединцатог погледа ваше

природе; нијесте дакле запуштени. Није нам ни на крај памети, да од вас учинимо људе, какви смо ми. Није нам ни на крај памети, да од вас учинимо људе, каква је већина наших савременика. Ми хоћемо да будете људи, какве иште ваша природа, какве иште божанство, светост ваше природе. Оче небески, подај, да нам пође за руком, да на вама и по вама буде једном видљива и непорочна мета нашега рада. Људи, што су око нас, знаду, да нашем раду није посљедња мета ваш разум, ваша вјештина, но ваша човјечност. Не, не, није ми ни на крај памети, да употребљавам лукавост и вјештину у свом раду, као што је употребљава човјечије племе; није ми ни на крај памети, да својим радом развијам управо ниже способности човјечије природе и њезиних чулних снага. Недај Боже, ја гледам да својим радом уздигнем човјечију природу к највишем, к најплеменитијим — ја тражим да је уздигнем љубављу те знам, да је само њена света снага основ, основ развићу човјечијег племена к божанству, к светости, што је у његовој природи. Све способности духа, умјетности и увиђавности човјечије природе држим само за средства, којима се срце и љубав уздижу к божанству. Знам да се човјечије племе може оплемењивањем развити до човјечности. Љубав је једини, вјечити основ васпитању човјечије природе до човјечности. Људи се грозно варају, кад мисле да човјечију природу хоћу да развијем једностраном ученошћу, једностраним рачунањем и математиком; не, ја хоћу да је развијем свестраношћу љубави. Не, не, ја нећу знања математике, ја хоћу развиће к човјечности а то извире само из љубави. Ваш живот, сав ваш живот, дјецо моја, показује, да је коначна мета мога рада само љубав и узвишење човјечности љубављу. То ће се виђети. Неста ће заблуде, да сам тежио за чим другим до за човјечности, неста ће заблуде, да сам својом методом тежио да сиромашни, гладни човјек добије бољи залогај хлеба. Љубазна дјецо, по вама ће је нестати. Ова заблуда није црпљена из моје особности, није црпљена из мога рада, није црпљена из мога управљања с вама, него је црпљена из часовитих мнења мојих књига, из шпецијалних средстава на развиће ваших способности и снага.

Ваше биће, које узвишује моје срце, опроввргава ово мишљење. По испиту видио сам вас јучер само часком, мало сам с вама говорио; још и сад ми је срце пуно милине. У цијелом вашем бићу нијесам спазио ништавости механичних вјештина, које смо предузимали на вашем челу, у вашима очима, у вашима погледима,

у цијелом вашем држању опазио сам слободу, одважност, племениту тежњу вишем, к племенитом. У многима очима сјала је милина љубави. Мир је владао вашом снагом. Ви сте били много бољи, но што сте били, били сте бољи Бога ради, но што смо ми од вас учинили. Таленти, које имате, показали су се у својој бујности, а не онаковима, какве ми у вами развијамо. Дакако да наша средства уклањају лудост, саможивост и ништавост данашњега времена. Сиромашан треба бити у нашој средини. За право васпитање недостају нам средства, која даје богаство и милост, па ипак морамо тежити за развијањем духа и срца, на што је и створена човјечија природа. Ми не говоримо: „ко је рођен да гризе сијено, нека и гризе". Ми не познајемо ни једнога човјека који би био рођен за то, да само животињски живи. Ми мислимо: „узвишене способности човјечије природе урођене су сваком човјеку и сваком положају људском". Ми мислимо, да као што је сваки, који добро чини, угодан своме Богу створитељу, да тако сваки, коме је сам Бог дао племените снаге духа и срца, угодан мора бити људима и да од њих тражи помоћи за развиће способности, којима га је Бог обдарио. С тога олакшавамо средства за ово развиће и с тога се ослањамо на свету снагу љубави. Дјецо, да та љубав у вама расте и у вама се учвршћује, то је све, што употребљавамо за нашу мету. Настава као такова и сама по себи не ствара никакове љубави, исто тако као што не ствара ни мржње. С тога није ни битност васпитања. Љубав је та битност. Она је једини вјечити источник божанства, које је у нама, она је стожер, од кога произлази сва битност васпитања. Сва настојања, да вас оразумимо, сва настојања, да вас извјештимо, ма колика била настојања и с ма коликом вјештином и и с ма коликом снагом да се употребљавају, све је то узалуд, ако нијесу основана на божаственој снази љубави. Све да човјек може да преплаша брда, кад нема љубави, неби био ништа друго до ковина, што звучи и прапорац, који звечи. Дјецо моја, да у себи развијете какву му драго снагу, ваша је вриједност само онда стална, ваша је вриједност само онда велика, кад у себи развијате љубав. Основно васпитање човјечијеприроде васпитање је човјечијега племена у љубави, али не васпитање мртвој љубави, не, то не, оно је васпитање човјечије природе правој, живој плодотворној љубави. Као год што љубав уздиже човјечије племе срцем к Богу, тако му васпитањем његових духовних и тјелесних снага даје човјечанска средства за виши божанствени живот. Природним развићем доводи она ове човјечије снаге у су-

гласје с божаственошћу, што је у нашој природи, с небесношћу срца, с љубављу, с благодарношћу, с повјерењем и с вјечнима слутњама вјечности и бесконачности, које срце наше предосећати знаде. Љубав у склад доводи моралне интелектуалне и тјелесне снаге наше природе и овим складом прави од нас људе; без ње не може човјек никад да постане правим човјеком; без духовнога и тјелеснога васпитања, које није основано на љубави и из ње не происходи, не може нико бити човјек у достојном смислу ријечи те; човјечност је дакле, човјечност је само, драга младежи, која си ми повјерена, чему хоћемо да те научимо а која се оснива на љубави а која из ње извире. Ми не познамо никаква стожера у управљању с вама до љубави, до наше љубави, до ваше љубави, до божаственe љубави, до човјечанске љубави. Ма шта да радимо, ма шта да вама радимо, љубав је посљедња мета нашега рада; ни наше вањско учење нема никакве друге мете.

(Свршиће се.)

ИЗЛОЖБА УЧИЛА У ЗАГРЕБУ
и трећа опћа скупштина „Савеза учитељских друштава.“

На I. кату Галерије ту је изобилан рад учитељског друштва *Заједнице* у Осјеку ово је друштво заслужило особиту похвалу за своје изложке где се је међу овдашњим учитељством одликовало, предсједник друштва Пенић изложио је свој практични рад о пчелама и све што је нужно и примјере за оплемењивање воћака шкодљиве зарезнике воћкама и непријатеље пчела и оруђе за помолошки врт. Од чланова исте заједнице изложено је као: збирка амфибна, морских и сладководних риба и других животиња у шпиритусу, особито је очигледно изнето развитак жабе од мрмољка па до подпуног тјелесног усавршења, у два ормарића уређена је збирка ножа и шкољка, и збирка руда и разних биљки како користних тако и шкодљивих, збирка шумског дрвећа и грмља и збирка биља за I. раз. о којима се предаје при очигледној настави које су врло вешто препариране, нарочито је лепо збирка тица, птица пјевица. Учило за писочитање са растављеним стаклом, учила за обучавање у рачунству, облика за геометрију, плочу за биљежење одсутних и немарних ученика, звонце за сталку којим приучава ученике да стану у читању код тачке, прегледалицу за ручни рад од I. до IV. раз. све по прописаној основи. — Видила се и збирка семена и мирођија, једна мала кућица и на њој громовод да се тумачи деци при предавању спровађања електрицитета. Спремиште за мапе тим се спремиштем чувају и штеде учила, строј за скупну обуку у женском ручном раду; пластички земљовиди појединих дјелова Хрв. и Слав. и по томе би укратко извели изложбени рад Заједнице у Осјеку

У I. и II. дворани налазе се изложци А. Пихлерове из Беча које тврдка има велики избор и најлепши учила за очигледну наставу, историју,

земљопис, рачун, природопис, физику и геометрију. У трећој дворани изложци тврдке Калдерони и др. из Будимпеште ту су многи изложци за рисање, модели за физику и хемију. У дворани IV. изложили су високо кр. угарско министарство за богоштовје и наставу, тискара кр. уг. свеучилишта, земаљски музеј, државни педагогиј и Гутконђ ђуро управитељ радионице педагогиума у Будимпешти доиста врло лепе изложке као слике за очигледну наставу, зидне плоче за читање, рисарске предложке, науковне књиге за основне школе и учитеље; физикалне зидне плоче, велики и мали земљовиди, узорци ручног рада, учила за рачунство, школски грађевни нацрт. Од књига је изложено 15 комада сами српски који се употребљују у Угарској по школама модели у резбарији и столарији (из Француске) из Липског из Шведске које се по школама у Угарској учи.

Кренимо се у другу галерију наћемо на велику збирку женског ручног рада, и моделе и оруђа за прирећивања лана и конопље, што је тако поређано да ће деца лако схватити о прирећивању лана и конопље, народне тканине и начин ткања. (Наставиће се.)

НЕКРОЛОГ.

Вељко П. Аноким, учитељ српске православне вероисповедне школе у Мостару преселио се у вечност после кратке и тешке болести у Мостару 17. Марта о. г. у 21. години млађаног свог живота. Покојник је рођен у Митровици, где је народну и реалну школу свршио, а по том је слушао педагогијске науке у учитељској школи Сомборској, где је испит за учитељско оспособљење 1891. положио. — Сарањен је 18. Марта после свечаног опела у саборној цркви Мостарској на тамошњем православном гробљу уз велико саучешће православне српске општине Мостарске, која је посмртним листом кончину свог учитеља објавила.

Софија Жекићева ћерка г. Стевана Жекића отличног учитеља и управитела школског у Старом Бечеју, преминула је у цвету младости своје у 23. год. живота, 18. Марта у наручју добрих својих родитеља. Ово је већ други тешки удар, који је у неколико година постигао уваженога пријатеља и вртног суграђеника нашег и његову верну супругу а изврстну учитељицу госпођу Марију рођену Протића. Бог нека утеши ожалошћене родитеље, а покојници нека дарује блажено насеље у рају небеском!

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Зидање учитељске школе и вештбаонице у Сомбору. Из поузданог извора дознајемо, да ће Његова Светост Патријарх *Георгије Бранковић* о свом трошку сазидати на месту садашње учитељске школе у Сомбору ново велико школско здање, у коме ће се сместити мушка четири разредна учитељска школа, са вештбаоницом својом и свима другим потребним просторијама а по околностима и основна мушка школа Сомборска, тако, да се у просторијама црквено општинског великог дома где је сад мушка школа Сомборска

смештена, привремено могу сместити 4 разреда основати се имајуће учитељичке школе.

Дар Сомборске штедионице сиротој школској дечи. Сомборска штедионица је, као и прошле, тако и ове године у седници својој од 12. Јануара о. г. поклонила од својег чистог прихода сто и педесет форинти а. пр. на зимњу обућу и одећу сиромашних ученика и ученица Сомборских српских народних школа, који је новац председник м. школског одбора благајни срб. црквене општине Сомборске предао.

РАЗНО.

Дарови школама и учитељима. Преч. г. Никола Беговић прота у Г. Карловцу изволио нам је послати предплату за два примерка Школ. Листа, од којих се један шаље као његов дар српској школи у Добоју у Босни на атресу учитеља г. Бошка Костића, а други се шаље српској школи у Угљевику код Бјелине у Босни на атресу учитеља Милоша Милојевића.

Списак имена прилагача и добровољних прилога, скупљених приликом св. Савске, приправ. беседе у Сомбору 1893. г. (Наставак.) По 1 ф.: Најпреч. г. Јован Вучковић протопрезв. и ректор. св. богословије у Карловци, г. Јоца Миланковић трг., г. Ђура Машировић, др. Стеван Поповић лечник, др. Ђена Павловић адв., г. Сава Теодоровић трговац, г. Стева Цветковић трговац, г. Милан Николић, г. Чеда Милутиновић трговац, г. Енгел Мор трговац, гђа Даринка Стојшић из Панчева, г. Паја М. Бикар, гђца Софија Машировић, г. Јосип Колар књижар, г. Владан Теодоровић, гђца Олга Ференчевић, г. Стеван Арсеновић учитељ, г. Евђевиће проф. Ковачић г. Ирина Вујић Карловци, г. Марко Матић Карловци, гђца Ленка Дунђерска, гђа Јовановићка, гђа Давидовићка, гђца Олга Павловић, гђца Љубица Поповић, гђа Лекса Бикар, др. Мартон Јожеф, Преч. г. Милутин Гавриловић, др. Вадаш лечник, г. Тим Јожеф, г. Јован Ракин тутор, г. Стеван Рус Манојловић, гђа Миланковићка, г. Ђока Бркић занатл., г. Ш. Вагеман, г. Стева Н. Теодоровић, г. Меркси, гђа Наталија Ђорђевић, гђца Емилија Крстеканић учитељица, г. Емил Деметровић званичник, г. Ратко Жига, г. Јован Стојановић сликар, г. Стеван Лазић економ, гђа Јулиана Вујић, г. Сабо Ференц, г. Младен Ратар, гђа Алек. Грујићева, г. М. Силашки учитељ, г. Ј. Вујић, г. В. Аперлић гостионичар, г. Хегедиш апотекар, г. Мирко Поповић званичник, гђца Десимирка Калићева. (Наставиће се.)

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

(на приказ уредништву Шк. Листа примљене.)

„Песник и вила“ од Николе I. Четиње државна штампарија 1892.

„О св. Јовану Владимиру“ исторично књижевна цртица написао Димитрије Руварац парох земунски. У Земуну 1892. Штампарија Симе Пајића.

Летопис „Матице Српске“ уређује А. Хаџић свеска друга и трећа у Н. Саду. Штампарија Браће М. Поповића. Цена сваке свеске 70 новч.

„Жена, као домаћица, супруга и мати“, говорио на забави добротворне задруге Сентомашких српкиња 6. фебруара 1893. у Сентомашу Ђура Страјић свештеник. У Н. Саду. Издавачка књижарница и штампарија А. Пајевића 1893. Цена 20 новч.

„Земљопис“ за IV. V. и VI. разред нар. школа написао Андрија Варђаш кр. школ. надзорник. С мађарског превео и за употребу у срб. школама удесио Јоко П. Поповић управљајући учитељ. Панчево 1892. накладом књижаре Браће Јовановићâ. Цена 25 новч.

„Приповетке Дра Стеве Димитријевића у Новом Саду. Издавачка књижарница и штампарија А. Пајевића 1893.“ Између ретких српских оригинала ово је један. У књизи овој има на 184 стране велике осмине 15 приповедака, које читајући, свако ће се сладити једрим хумором, и одушевљавати са њиховом чисто народном тенденцијом. Уз књигу додат је и уметнички израђен лик покојног писца ових приповедака. Књига је ова штампана у ограниченом броју и издана је у спомен покојников, но наруци удовице његове гђе Данке Јовановићеве. Цена књизи 1 фор. аврн.

„Споменак“ лист за забаву и поуку српској деци, излази од почетка ове године месечно једанпут у Панчеву. Уредник му је г. Иван Мартиновић учитељ. Предплата се шаље г. Вељку Константиновићу учитељу у Панчеву. Цена је 1 фор. а. вр. За Србију $2^1/_2$ динара.

„Витез“ лист за привреду и витештво. Орган свих пет кола јахача у Београду, излази двапут месечно. Цена годишње за Србију 6 динара, за остале земље 8 динара. Година V.

ЈАВНА БЛАГОДАРНОСТ.

Родољубивом господину *Нестору ал. Миковићу* учитељу у Сентомашу.

Племенити господине!

Слободна сам, да Вам на врлом дару — „Школском Листу“ — моју најискреније захвалност изјавим.

У Крушчици, 1. Априла 1893. год.

С особитим поштовањем јесам

Даринка Томића, учитељица

☛ Умољавају се сви они који „Школски Лист“ примају, а за које није претплата послата, да код дотичних општина пожуре да нам овогодишњу, односно и дужну предплату од прошлих година, за коју су већ и опоменуте биле, што скорије припошљу, како би се лист уредно издавати могао. ☚

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уреднишгву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 5. У Сомбору 15. Маја 1893. Год. XXV.

УЧИТЕЉ И РОДИТЕЉИ
или
Реч у своје време.

1. Шта ће нам школа?

Овако питају они несмишлени људи на жалост родитељи по неким забаченим местима код којих је дух у још необразованом стању, код којих су појмови мрачни, и који — што но реч: не знају даље од носа, па кад им свесни и образовани људи граде нову школу а они се љуте. „Хвала Богу, ето ће се и наше село преобрнути!“ говораше газда Мија — „ја сво већ скоро оседио, па нисам ни знао шта је то школа док сам био дете, а гле ти чуда сад? Није доста што дај плаћај за њиву, за говеда, за овце, за слуге, за... и шта ти ту нема, него ето сад дај и за школу, плаћај учитеља... а нашто то? Шта ће нам школа? Та не ће наша деца бити попови, а молити се Богу, могли су и код нашег поп Васе научити. Тако смо ми у младо доба радили. По читаву недељу дана не би села ни куће видили, а кад би суботом звоно на вечерње зазвонило, а ми онда хајд кући, терај марву, па сутра поп Васи на молитву. Ето, тако смо се ми учили, па хвала Богу били смо и добри и поштени, нит' смо ми од кога шта искали, нит' је ко од нас што тражио.....“

Заиста на оваке речи, човеку стане памет на први мах, па ако ћемо по души, смемо старцу пола одобрити. Види се из овог да су некад наши родитељи били и без школе, али без учитеља ипак нису били. Да је код наших старих била скромност у срцу дубоко усађена, о том не смемо сумњати. Нису стари знали узроке данашњим природним појавама, нису испитивали природне појаве, нису знали баш по неки ни читати ни писати, а баш слабо и рачунати више него што им је у животу требало, али су били побожни, понизни, љубазни, искрени и мирољубиви. Они су једино тежили за

тим да схвате Христову науку бар у најглавнијим тачкама, знали су чувати св. веру православну у правој чистоти и бранити је крвљу и животом. Трудили су се само како ће Богу угодити, како ће врлине и хришћанске добродетељи испуњавати. Били су верни извршитељи свега онога што се на закон божји односи. Чувствованье побожности је њих крепило и узвишавало над свим незгодама, а у молитви на дому и у цркви, душа им се наслађавала.

Јест, тако је! Неко рече, ама зар до века да поред нашег лепог хришћанског васпитања, да останемо необразовани?

Зар у данашњем времену, да тумарамо кроз мрак поред толике лепе лучи, тог непропадљивог знања, која нам осветљава стазу, која нам даје моћ, да познамо свудсушност, и велика чуда божија, да познамо себе и све оно што се у кругу нашем налази? Не!

Данас мало решава мач, али суди знање. Бог је дао човеку разум, и слободну вољу. Своје природне моћи, треба човек од рођења да развија. Природне — умне — и — телесне моћи развија васпитање и образовање. Па зар данас код толиког знања и толике васпитне цели, да будемо без школе? Шта ће нам школа? Да се разумемо.

Лепо би то доиста било, кад би родитељ своју децу на дому васпитао и образовао, ама да ли је то могуће? Није! Зар у данашњем свету родитељ нема за што друго да се брине? Истина је да прво васпитање своме чеду даје родитељ, и да сваки родитељ радо полаже труда око првог тако рећи основног домаћег васпитања свог чеда док оно не почне долазити до своје самосталне свести. Знамо да је душа детиња чиста плоча намазана воском, глатка и не урезана, па онда што се у првом добу детињег умног развитка у ту плочу уреже, те кад једном стврдне, онда ју више нико не изгласи. Знамо да је детиња душа баш као оно њива необрађена. Може ли што на необрађеној њиви родити? Може! Коров! Дође ли орач па ту запуштену ораницу добро изоре, можемо положити наду, да ћемо уживати некакав плод, али сад ваља на добро узорану земљу и добро семе посејати, треба то поље надгледати, чувати од неваљалих људи који би квара том плоду нанели, и тек онда се можемо надати обилној жетви. А ко ће тако све и са децом учинити? Нико други, већ школа, учитељ и родитељ. Ето ти сад: шта ће нам школа? Школа нам је она ризница духовне хране, која даје деци да надокнаде оно васпитање, које васпитање не може

му родитељ дати. Школа нам је за то, да у њу родитељи шаљу своју децу.

Школа са главним својим васпитањем у вери, у моралном и друштвеном животу, може произвести најваљаније и најчеститије грађане. Школа спрема род људски и поставља у онај положај у свету, који заузимају образовани и васпитани људи. Школа развија својства и снаге детиње.

2. Шта, и зашто се учи у школи?

„Ама ето ти од те ваше школе! Ја данас реко мом сину ђаку, да сам синоћ видео вилу у гумну, а он ми се старом, у очи стао смејати, па вели: какве виле Бог с тобом бабо, та то је била твоја сенка!

Е 'номад ја причо како сам видео ајзлбан, а моја баба пита: је л' то живо? Та одкуд живо, буди Бог снами, ди ће гвожђе бити живо, то ваља даба гура невидимом силом! На то дотрча мој ђак па ће рећи: ох Боже, докле ће те бити празноверни? Та нама је учитељ баш данас говорио, како су паметни људи изумели парни строј — машину, и да тих нема и данас би људи од једног места до другог морали ићи пешке или на кола. И ја као громом поражен морао сам заћутати, јер ми је било већ преко јего: учитељ казо ово, учитељ казо оно, тако смо у школи научили, тако нас је учитељ научио.

Једаред седим ја, баба, и сусед испред куће, наједном се небо натмурило, небо се зацрни, стаде грмити. Ја и баба па и сусед од страха се прекрстисмо, а мој ђак стоји ко кип, па ни а, ни е, већ упро очи па гледи како муње севају. „Та унутра Бог с тобом дете, зар се не бојиш грома св. Илије?“

„Какви св. Илија! — рече он подсмевајући се — то су облаци из којих услед електрине варнице искачу, кад се два разна облака састану.“

Ех ово је преко јего, рекох ја. На шта ти учиш у школи, зашто учиш?

У школи учимо науку вере. Она нам је основ свима знањима. У њој учимо Бога поштовати као свемогућег и свесилног Оца небесног. Познајемо Њега и Његова чудна дела. Учимо да је он најправеднији судија, али и благ отац небесни. Све што на овом свету бива, не бива без Његова знања. У школи се упознајемо са законима и заповедима божијима. У школи учимо и примамо најсветију истину Христове науке. О рођењу, о проповеди, страдању,

смрти и васкресењу и вазнесењу Христовом. У школи се упознајемо са богатством нашег милог матерњег језика, на њему посредством књиге негујемо љубав према домовини, своме народу. Упознајемо се са српском повестницом која нам као бесмртна мати прича о животу, обичајима и о вери прастарих Срба наших прадедова, познајемо прошлост српског народа, кад и како је напредовао или опадао, кад и како се прославио. Красни узори врлина указују нам див јунаци који су за св. веру православну и живот свој жртвовали.

Историја нам оплемењује дух, буди љубав у нама. — Упознајемо се даље са природом и њеним појавама. Учимо се тиме веровати што је истинито, и што се по свом природном закону догађа на земљи, а одучавамо се веровати у којекакве гатке, неприродне и неистините приповетке, из којих се само празноверије рађа. Упознајемо се са разним просвећеним и надалеко чувеним народима, земљама, државама, градовима; упознајемо се са природним тајнама, појавама и законима који њима владају. — У школи учимо љубити и поштовати један другог.

(Свршиће се.

ОД ЧЕГА ЗАВИСИ НАПРЕДАК НАСТАВЕ У НАРОДНОЈ ШКОЛИ?

Учитељ по прописаној својој дужности предаје сваки дан својим ученицима разне предмете, после предавања задаје, а затим испитује. — Наравна је ствар, да учитељ после тог уложеног труда изискује, да му после и сваки ученик зна и да уме одговорити на питања из појединих предмета. Но ово се врло ретко дешава, да сви ученици без разлике могу сваки предмет схватити, па држим да те школе и нема, која може ово постићи, јер сама деца по себи нису душевно сва једнако развијена, или су од куће с' њима врло мало или ни мало донела; па онда оно дете, које је духовито увек боље напредује, него оно које није, те заостаје, а таких фала Богу има свугде; те према томе ни резултат наставе не може бити једнак код свију ученика. Али кад се не може постићи да сви, оно се бар може постићи, да већина ученика зна и ваљано одговара на питања — чији одговори само разумљиви морају бити, а никако набубани.

Да би се све ово постићи могло нужно је латити се рада, јер без озбиљна рада напретка нема. А за овај рад позван је сам

учитељ. Учитељ мора да је стручњак свога позива, он мора свестрано образован бити, мора бити узор у свим врлинама, како би не само деци него и народу за пример служио. Учитељ мора бити начитан и научен, јер ако он сам знања за свој рад потребује, онда ће му настава увек рамати, а напретка никаквог постићи неће.

Учитељ треба да је ваљан психолог и педагог, па ако је ово обадвоје у правом смислу речи, онда је и напредак сигуран. Кажем треба да је ваљан педагог, јер само као такав моћи ће знати начине по којима ће дете васпитати. А још од веће је потребе бити психолог, јер као овакав знаће испитати и познати душу дечију, те ће према тим дечијим својствима удесити рад предавања и испитивања. Зато држим, да учитељ ове обе науке мора једнако и сигурно изучити, јер су обе тесно једна с другом скопчане, па где обе нису једнако схваћене и проучене, ту никад ваљана напретка бити не може, због тога се од учитеља и иште да их обе једнако марљиво проучи.

Да би настава у школи напредовала иште се још и ово од учитеља:

Учитељ треба да је са целим својим радом готов још у почетку године. Он треба да састави цео наставни план и у главном све што ће те године предавати; за тим то све поделити у месечне, па у недељне лекције. Недељне пак лекције разделити на дневне, а ове на сате. Оваким распоредом свршен је одма наставни план и распоред часова. По овом и овако држећи се овог реда настава ће увек боље напредовати, него онамо где се то не чини, па се после заборави, где је почето, шта је свршено и шта му још остаје да сврши.

Учитељ треба да пази, да му је свака наука наочигледна, јер код деце је увек лакше побудити прве појаве, нег појмове, — а кад ови већ имају појаве пред собом онда је лако из ових стварати појмове. Зато требало би што више избегавати штампане књиге, па ученицима тумачити својим речима, показујући им све наочигледно. Али пре него што ћеш које предавање започети приправи се добро сам, да те не упознају ученици е си и сам неспреман. У опште осим Читанке не би требало ни једне књиге у школи употребити. Боље је писати штудије, него деци из књиге задавати да уче. У очигледност могло би се још додати и чешће излажење с децом у природу, јер природа много пута више и боље научи него затвор у школи.

Учитељ треба да удеси своје предавање према узрасту дечијем. Овоме нас учи психологија. Нетреба оно, што је за IV-ти разред предавати деци у првом разреду, или оно што се предаје у гимназији предавати у народној школи, јер дете има времена, да то све постигне и научи, кад његовом узрасту и душевној способности одговарало буде.

Учитељ треба почети дете учити непосредно из његове средине т. ј. из његовог становишта, и то: лагано, језгровито и стално, јер ако се овако ради дете ће за неко време то научити и стално ће то у њему све остати, а напротив ако се површно и брзо учи и ради, дете ће брзо научити, али још брже заборавити. Зато је увек боље мање учити, па сталније; него много па да не ваља. Дете нетреба учити ономе, што му није потребно! У народној школи доста је учити га добро вери, матерњем и државном језику и рачуну, то је за њега доста, јер ово му је за живот најнужније и доста, а ако ће даље да настави науке, ово ће му служити као сигуран и јак темељ за друге науке које ће отпочети.

Учитељ треба да настоји, да му је предавање снажно, занимљиво и плодно т. ј. да му је пуно вредности и лепоте, јер ће оваким предавањем задобити ученике за себе, а једним путем ће одржати и запт, јер где деца слушају онамо нема шушкања ни ларме, а ово је најглавније нарочито при предавању.

Учитељ мора да је у раду издржљив, он несме да малакше, са стрпљењем мора да истраје. Учитељ не треба да се уплаши, ако деца незнају. Научиће полагано, само треба радити. На дете треба увек пазити да оно што научи буде разумно, а кад чита, да лепо и правилно чита.

Да би пак настава у школи напредовала најглавније је, да учитељ пази без нужде никад од школе да не изостаје, јер доцније ће се кајати и питаће се: где је оно златно време, што га је онако у лудост протрашио; па после овакав учитељ греши, јер би хтео, да оно пропуштено време у настави наједанпут на докнади, па децу претовари, а из овога постаје оно горе речено, много и брзо науче, али затим мало време прође, па све забораве.

Учитељ треба између часова децу чешће да пушта на поље, како би се код деце крв и тело од оне утрнутости мало растресло окрепило и разведрило; па тако мање више ведрија деца много боље схваћају, него она, која непрестано у заглуму седе, па дремају.

Запт и тишина треба у школи да владају, али и ово треба

да је умерено, јер прекомеран запт шкоди деци и од таке деце никад неће бити одрешити и одважни људи, већ кад одрасту постаће мекушци и робови других људи. Деци треба оставити мало времена и да се поразговоре и да се прошале, јер сама дечија природа захтева, да су несташна и немирна, па тај дух нетреба још у првим школским годинама угушити; а после овако ведрија деца много боље схваћају, а од овог баш зависи напредак наставе.

Ради бољег напретка наставе у нар. школи препоручио би и хумор. Шалом се дете растресе од оне збиље и сумпорности, која ког њега завлада услед предавања силних озбиљних предмета; а уједно хумор и бистри дете, јер ово слушајући шаљиве песмице и причице, не само да се разведри; већ је спремно да са више пажње после прими оно остало градиво, које ће му његов учитељ причати. (За хумор у нар. школи најбоље су Чика Јовине песме и Чика Стевине приче.)

Употребили учитељ у својој школи ово што сам горе навео, држим да ће му напредак за цело ићи; и увериће се, да ће му школска настава и његов труд богатим плодом уродити.

(Прочитано у седници учитељског тела у Долову.)

М. Новаковић, учитељ.

БЕСЕДА ЈОВАНА ХЕНРИХА ПЕСТАЛОЦИЈА.

На Нову годину 1809.

Превео М. С. Кончар учитељ.

(Свршетак.)

Ако вас учимо рачунати, тад је наше рачунање средство за вашу љубав, учимо ли вас познавати природу божију, тада је природа божија за вас средство љубави. Средство вам је највише, најузвишеније, најчистије, једине и вјечито чисте љубави човјечије природе. Ма шта да радите, ма коју снагу да развијате за службу својој природи, развијате ви под нашом управом снагом љубави, и кад тијело своје гибљете, да окретни бити можете у свима пословима живота, и кад бубањ удара а ви стојите у чврстима редовима, као да не имате ни тијела ни душе, и кад су вам на рамену пушке, које тамане дух и срце нашега времена, развијате ви под нашом управом, и под управом околине и утисака, у којима живите, само љубав, само човјечанску љубав, само отачаствену љубав. Љубав је једина веза нашега удружења, немилосрђе је једини гријех нашега заједничкога бића, једини гријех нашега удружења.

Над нама је Бог, — над нама, над чистом метом нашега удружења јест врело љубав, отац, податељ те љубави — над нама је Бог. Сретна година, која иде, благо нама у години, која иде! Хвала њему, оцу живота, вјечитоме извору љубави! Поклон и вјечито поштовање Спаситељу, који је избавио људе од њиховог животињског нагона, од немилосрђа! Поклон и вјечита љубав божанској љубави, која се за нас жртвовала. Само тим што га као Бога вјерујемо, усавршује се света веза нашега удружења у љубав; само тим што га као Бога вјерујемо, достижемо мету нашега удружења; само тим што испуњавамо његову вољу, постаје дух наше методе чист, узвишен човјечански дух, који потпуно одговара цијелости човјечанске природе. Дај нам Боже свима овај чисти, овај узвишени, овај дух истине и љубави, који потпуно одговара цијелости човјечанске природе. Дај Боже да нам нова година буде сретна у истини и љубави, у искреном удружењу нашем за нашу мету; дај нам Боже свима сретну нову годину. Дај Боже и теби, драго унуче; ти се губиш међу дјецом, као да и нијеси мој. Добро је да се тако губиш. Предај се Богу и он ће те благословити. Пријатељи моје мете, оснивателји, и уздржатељи моје куће, нек вам Бог свима даде сретну годину; нек вас све удружи својом љубављу у овој новој сретној години.

Драга, мила дјецо, нек вам Бог даде сретну родну годину, нек вам даде срце пуно љубави и благодарности, и тада ће благослов његов бити над вама.

Удружени доме мој, људи, жене, синови, кћери, помоћници, сви удруженици моји, нек вам Бог свима даде сретну годину. Нека ваша љубав и од сада буде уз-а-ме и ја ћу вам бити увијек благодаран, срдачно благодаран. Амин!

XXI. МИНИСТАРСКИ ИЗВЕШТАЈ О ШКОЛАМА.

Године 1891/92. било је од 6—12. године 1,882.054 за школу способне деце, и од 13—15. године 709.322 дјетета. У школу је ишло 1,626.069 од 6—12. године, а од 13—15. године ишло је у школу 49.513 деце. У тој години било је 16.870 школа са 25.228 школских дворана, у којима је радило 25.133 учитеља.

Похађање школе није било свуда једнако. Најбоље похађање школа било је код Немаца, затим код Мађара, на трећем месту долазе Словаци; рђаво похађање школа је било код Хрвата, Срба и

Романа. По вери најбоље похађање школа је код римокатолика, затим код Хелвета; неуредно је код грко-католика и код источно православних.

Те године било је 812 државних школа, 1934 општинске школе, 13.904 вероисповедне школе, 220 приватних или друштвених школа. Број школа повећан је ове године са 95. Основних школа било је 16.619. виших народних 61, грађанских 173 и виших девојачких 17 школа.

У 6928 школа није био мађарски језик наставни језик. Од ових у 4527 школа постигнут је успех у мађарском језику, на против у 2401 школи или није постигнут никакав успех или се у опште мађарски језик није ни предавао.

Број учитеља повећан је са 225. Од 25.133 учитеља било је 22.133 оспособљених учитеља и 3000 неоспособљених учитеља. Број неоспособљених учитеља је мањи у општинским, грко-католичким и израиљским школама; напротив код католика, реформата, православних и унитараца је број неоспособљених учитеља повећан. Те године било је 21.695 учитеља и 3.438 учитељица. Број учитеља је повећан са 91 а број учитељица са 134. Мађарски језик знају 23.513 учитеља, а не знају га 1620 учитеља. Највећи број учитеља који не знају мађарски је код ист. православних и грко-католика.

Године 1891/2. постојала је 71 учитељска школа, с једном мање него прошле године. Од тих је било 25 државних учитељских школа, 24 римо-католичке учит. школе, 4 грко-католичких, 4 источно православне учитељске школе, 3 реформатске, 10 луторанских и 1 израиљска учитељска школа. Ове школе похађало је 4535 слушалаца; од ових су 3117 мушки и 1418 женски. Школску годину довршило је 4142 слушаоца. Највише слушалаца изостало је у течају године у државним учитељским школама. Издато је 1154 учитељских сведочанстава; од ових је 1045 за основне школе, 109 за грађанске школе; за мушке 822, за женске 332.

Из „Népt. Lapja“. **М. Бандић.**

ПРВИ УТИСЦИ.

Свршио сам сретно учитељску школу. Компетовао сам на све божије стране, а куда ли ће ме судба однети? То је у божијој руци. Чекам те рокове стечајева — та отегли се као гладна го-

дина! Прође и то, мене изабраше и именоваше баш онде где сам највећма волео. — Сретан ја пресретан! Помози Боже! Дођем на штацију. Господин равнајући учитељ престави ме учитељском збору, који је с мојом особом бројао шест чланова. Честити људи, угледне госпођице, а сви заједно хваљене учитељске снаге. Мене подузе необично неко чуство радости зачињено страхом, та лепо је назвати се „народним учитељем“, али одговорност!

Већ у положеној заклетви код котарске области, дао сам веру и обећање, да ћу дужности учитељске вршити онако, како би то било часно и по народ и по завод на ком сам именован. — Човек је чедо греха, а у учитељској се служби љуто казни грех! Свемогући Боже, дај ми разума, да ми рад у просветном храму уроди корисћу, дај ми снаге да савладам тегобе и страсти људске. — Теби на славу, а роду и народу моме на корист!

Таква од прилике бејаше прва молитва моја. Господин равнајући учитељ ме уведе у I. разред мушке школе и рече: Господине учитељу овај I. разред поверавам вашој бризи и старању. Дечице мила! Ово је од данас ваш господин учитељ. Он воле добру а нема радо неваљалу децу, слушајте га и будите добри па ће вас све волети и он и ја и госп. свештеник па и сам благи Бог! И опрости се са мном те од' у свој разред. Ја остадох са децом сам. — Приступим најближем питам га за име: Мирко — беше одговор. Од подпуне реченице и презимена ни трага. Посматрам децу. Лепа деца, ведра, весела, румена прави анђели. Волем их као и себе. Она су мој живот, моја срећа, моје благо, моје све! Па како су невина Боже мој, као јагањци! О да дивна поља мени за обрађивање! Њива добро узорана, чиста, без корова, та ту ће лако свако семе да узбуја растом здравља и напретка, среће и блаженства! Такве ме мисли обузеше оног првог сата. Од мене нема сретнијег човека. Често ми долазе на памет речи св. апостола Павла: „И отци не раздражајте чад своих, но воспитовајте их в наказании и учении господни“. (Ефес. гл. 6.) За неколико дана упознао сам свих мојих 70 ученика. Деца као да осетише моју силну љубав према њима па се почеше и они мени све већма приближавати. Још неколико дана и споразум беше потпун. — Деца у мени гледала су свога доброг оца, а ја у њима своју послушну децу. Кратки су ми сати часом па десет. Деца ми радо иду у школу а ја их још радије дочекујем а најљубазније испраћам. — Дан за даном недељица, месец па сво већ и два месеца, а ја са мојом младом легијом

победоносно гредем мети, до које ћу ако Бог да са образом доспети.

Мој господин равнајући учитељ походи ме чешће и рекао бих, да је задовољан с мојим радом. И деда Панта ми је био да види своје унуче, свога Станка. „Та знаш господине, чим се обукао, отрча у школу а није ни врштуковао, па сам му донео мало лепиње. На, Станко — чедо!“ и тутне му комад лепиње. „А ово теби господине!“ и пружи ми у чистом пешкиру увијену белу погачу. „Хвала деда Панто!“ Шта сам знао, узео погачу и стрпао је у сто, а у 10 сати поделио са колегијумом, та ја имам плаћен кост! О да лепа живота! У збору, у месту као свој међу својима, баш као да сам се ту родио. Нема ваљда чиновника на свету, који се брже сроди са својим општинарима него учитељ, ал није ни чудо, кад помислим ко ту посредује? Ту посредују дечица, то најмилије благо родитељско, а да то посредовање буде успешно ваља да му је што чвршћи темељ, а тај је љубав. Љубав је моћ, необична, али љубав врста, права непритворна! У кога није такове љубави, нека се добру не нада, јер само се права љубав награђује љубављу.

У Срему 1892. **В. В—ћ** учитељ.

СРПСКЕ ВЕРОИСПОВЕДНЕ ШКОЛЕ
старо-бечејске у школској 1891/2. години.

Нова 1891/2. школска година, пошто је од стране како местног школ. одбора, тако и од политичне општине (који је подпун) сачињен попис за школу како свакидању, тако и повторну, — и пошто је уобичајеним путем и начином целом местном становништву почетак школе објављен, — одпочета је 20. Августа (1. Септембра) 1891. године.

По доставерном списку местног шк. одбора, на коме се брижљиво трудно перовођа истог одбора госп. Јован Чиплић учитељ, са преч. местним свештенством, било је за свакидашњу школу 1079 деце, и то: 539 мушких, и 540 женских.

Од 20—26. Августа одржавана је школа које ради искупљања деце, а које ради и опетована свршених наука. 26. Августа спроведена је предаја деце из нижих у старије разреде, а у 11 часова пре подне одржано је свечано призивање Духа светога на ученике и ученице, који су свети чин извршила пречасна и часна господа Александар Поповић, Јован Степанов и Младен Јосић. Редовна предавања одпочета су у Уторак 27. Августа 1892.

За време уписивања уписало се у редовну школу 415 мушке и 333 женске деце, укупно 748 деце; школу пак није походило по том 124 м. 207 ж. свега 331 дете. (Овде ваља изузети децу, која похађају местне туђинске и друге средње школе, као и оне, који су отишли на занат.)

4. (16) Септембра, на представку местног учитељског збора: „Да се школе због кукуружње бербе на неко време распусте“, решио је местни школски одбор: „Да се деца о кукуружњој берби, т. ј. од 8—15. Сепг. не распуштају, него, које дете мора и хоће, нека изостане, а које хоће нека иде; редовна предавања да се не држе, нити да се деца због не полазка школе пријављују“. (Ни себи, ни свом.)

Октобра 26. — на Митров-дан — одмочета је поновна школа, за коју по приправљеном попису беше 370 деце, и то 192 м. и 178 ж. У школу се рак уписало 59 м. и 109 женских, свега 168 деце. — Приметити ми је, да се поновна школа држи сваке недеље и четвртка од 2—4 часа по подне, дакле 4 часа недељно.

Овде нека буде и то споменуто, да од наше српске деце походе местне туђинске школе (мађарске и чивуцке) 21 дете, и то 10 мушке и 11 женске.

По налогу среског начелничког звања беху прекинута предавања у свима овоместним школама од 1—18. Новембра због опаке болести дифтеритиса.

Новембера 23. приступила су сва школска деца са своји наставници — изузев једнога — к тајни светога причешћа. Овај изнимни наставник причестио се 21. Новембра.

Радосним осећајем и лепом успоменом сећамо се дана 6. и 7. Фебруара 1892. године, када је Његово Благородије Господин Стеван В. Поповић епархијски школски референат својом посетом изволео овдашње српске веронаучне школе походити, и о стању њиховом своје повољно мњење, како учитељском телу, тако и местном школском одбору, изрећи. Долазак његов обрадовао је како местно учитељство и школски одбор, тако и цело становништво, међу којим исти господин као Бечејац има и много својих милих и драгих познаника још из детињства. Поменути високопоштовани господин референат походио је у пратњи подписаног и фелдварске, као и петровоселске школе.

Од ?*) Фебруара одржани су у местним српским школама јавни полугодишњи испити, који су од стране грађанства доста слабо посећивани били.

Нека је овде споменуто, да је српска православно-црквена општина у главној скупштини својој, држаној 9. Јануара 1892. избором обновила свој местни школски одбор и местног школског управитеља, што је изводом записника свога подписаном овако до знања доставила: „Број 2. — На дневном реду беше избор местног школског управитеља српских народних веронаучних школа старо-бечејских, са шестогодишњим мандатом од г. 1892—1897. закључно. — Акламацијом је поново изабран г. учитељ Стеван Жекић за местног школског управитеља српских народних веронаучних школа старобечејских за шестогодишњи период од г. 1892—1897. закључно, те је од председника за таковог проглашен. — Прочитано и оверено у црквено-одборској седници срп. правосл. општине, у Ст. Бечеју 23. Јануара (4. Фебруара) 1892. г. држане. Др. Војновић с. р. председник, Јован Михајловић с. р. перовођа; чланови црквене скупштине: Иван Јелчић с. р., Стеван Милованов с. р., Данило Живковић с. р., Јоца Каћански с. р., Младен Милованов с. р.; чланови црквеног одбора: Јован Чиплић с. р., Милош Милованов с. р., Павао

*) У рукопису није назначен дан, него стоји празно између речи од — и Фебруара. — Ур.

Грујић с. р.“ За чланове местног школског одбора изабрата су следећа лица пречастни г. Јован Борота прота (од одбора школског за председника изабран), частни г. Иван Јелчић свештеник, Др. Арон пл. Вујновић, Др. Иван Влахović, Мита Радановић адвокати, Јован Михајловић, Јован Чиплић учитељи, Тома Михајловић трговац и Милош Хаднађев занатлија.

Решењем местног школског одбора прекинута су предавања у школи V. и VI. мушког разреда од 12—20. Марта с тога, што је у кући дотичнога учитеља био случај болести од врата, па се бојати било, да се иста болест и на школску децу не пренесе.

20. Марта по налогу среског начелништва распуштен је био II. разред средишње школе опет због вратобоље, од које је више дечице оболело било, но хвала Богу без даљих рђавих посљедица.

(Свршиће се.)

НЕКРОЛОГ.

† *Милан Хаџић* кр. судбени већник првога реда у Митровици преселио се у вечност после дужег и тешког боловања у Недељу 11. Априла о. г. у Митровици у 48. години свог живота. Покојник је рођен у Осеку где је свршио нижу гимназију, затим је изучио српску учитељску школу у Сомбору, и као оспособљен учитељ продужио је науке, свршавао најпре вишу гимназију а затим права на свеучилишту у Загребу, где је и строге испите положио. Као судија од степена на степен прелазио је и напоследку поступио је за кр. судбеног већника првога реда, које је звање достојно и са великом ревношћу и правдољубљем све до смрти одправљао. Оставио је после себе тужну удовицу госпођу Ану рођену Васић и три малене ћерке Милену, Спасенију и Софију.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Српске школе у Турскоме царству. „Учитељ“ у својој 7. свесци доноси статистику српских школа у Турском царству у 1892. школској години. Из те статистике види се, да српске школе у оним крајевима, према ондашњим околностима лепим животом живе.

Све су школе основне изузев и граду Призрену постојећу св. богословију и у Цариграду постојећу полугимназију. — Призренска св. богословија основана је године 1871. са три разреда; 1883/84. школске године завеђен буде уз богословију и један приправни разред који је постојао све до конца 1888/89. школске године када је укинут, а 1890/91. школске године проширена је богословија са још једним разредом. Ова богословија у току 22 године имала је 916 ученика, од којих су њих 15 постали свештеници а 63 учитељи. У прошлој 1892. години радило је у њој седам наставника заједно с ректором, а било је свега 142 ученика.

У току месеца Септембра и Октобра 1892. основана је у Цариграду српска полугимназија која је исте године имала само I. разред са три наставника.

Из целокупног прегледа школа, ученика*) и учитеља, по санџацима и вилајетима дознајемо сљедујуће:

1. У Цариграду има 1 школа 23 ученика и 2 учитеља.

2. Косовски вилајет:

а) У санџаку призренском и пећском има 12 школа 845 ученика, 20 учитеља и 2 учитељице.

б) У приштевском санџаку има 17 школа, 942 ученика, 20 учитеља и 3 учитељице.

в) У скопљанском санџаку има 26 школа, 545 ученика, 27 учитеља и 1 учитељица.

г) У новопазарском санџаку има 23 школе, 1149 ученика, 25 учитеља и 3 учитељице.

3. У битољском вилајету има 22 школе, 595 ученика и 23 учитеља.

4. У солунском вилајету има 9 школа, 283 ученика и 9 учитеља.

5. У скадарском вилајету има 1 школа, 62 ученика и 1 учитељ.

По томе износи укупни број школа 111, укупни број ученика 4444, и укупни број учитеља 136.**)

Главнија места у којима се школе налазе јесу ова: Цариград, Призрен, Ђаковица, Пећ, Приштина, Гњилане, Митровица, Тетово, Кратово, Прибој, Пријепоље, Плевље и Скадар.

У точају ове школске године отворена је у Солуну прва српска трговачка школа.

Именовања. Милош Ковинчић учитељ у Модошу именован је за привр. учитеља у Трпињи. — Радивој Мандић привр. учитељ у Добановци именован је за правога равнајућег учитеља у истом месту. Теодор Панић равнајући учитељ премештен је из Купинова за учитеља у Батајници.

Српски учитељски конвикт у Новом Саду. Изишао је штампани рачунски извештај српског учитељског конвикта у Новом Саду за 1892. годину. По гласу тога извештаја стање друштвеног имања било је 31. Децембра 1892. године ово:

1. Улози: а) крајем године 1891. 14.331 ф. 84 нов. б) у години 1892 4.456 ф. 46 нов. 2. Готовина за пренос у 1893. 45 ф. 24 нов. Укупно 18.833 ф. 54 нов.

*) Мушке и женске ученике скупили смо у један број, те тако доносимо.

**) К овима су прибројани и седам наставника Призренске богословије.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

У Арач-Врањеву на две новоосноване српске вероисповедне школе у другој и трећој четврти траже се учитељи. Плата је 500 фор. и после петогодишње ревностне службе 600 фор. која ће као стална плата остати. Осим тога стан и огрев или у место овога 40 фор. у новцу. Који би у стању био управљати харм. хором, добиће 100 фор. награде. Рок до 1. Јулија о. г.

У Срејановцима тражи се учитељ и појац правосл. вере. Плата 400 фор. стан, врт и 3 хв. огревних дрва. Рок до последњег Маја п. н. Молбе-

нице на в. кр. хрв. слав. земаљску владу управљене, имају се кр. котарској области у Руми предати.

У Кучинову тражи се учитељ и појац. Плата је 400 фор. стан, и 20 кубних метара дрва 60 фор. за појање. Рок до конца Маја. Молбенице имају се на в. кр. хрв. земаљску владу преко кр. котарске области у Земуну послати.

У Прогару тражи се учитељ и појац правосл. вере. Плата 400 фор. стан 20 кубних метара дрва за огрев, 60 фор. за појање. Рок до последњег Маја. Упутити се имају молбенице на в. кр. зем. владу путем кр. котарске области у Земуну.

У Зворнику (*Босна*) потребна је једна учитељица на српско-православној школи за идућу школску годину 1893/4. Годишња плата је 400 фор. (800 круна) са станом и потребним огрјевом. Која жели да добије ово мјесто, нека се до Петров-дана (29. Јуна 1893.) обрати молбом и приложеним документима на „Српско-православну црквено-школску општину у Зворнику (Босна).“

РАЗНО.

Списак имена прилагача и добровољних прилога, скупљених приликом св. Савске, приправничке беседе у Сомбору 1893. год. (Наставак.) По 1 фор.: Ђа Јула Хенелова, г. Васа Брежовски бележник из Стапара, г. Боривој Станковић из Стапара, г. Бошко Поштић из Стапара, Преч. г. Милисав Поповић из Стапара, ђа Јулиана Момировић, ђа Јулиана Николић, г. Јаша Гергуров трговац, г. Глиша Кириловић, г. Ем. Јовановић, г. Милан Гергуров гл. вар. мерник, г. Ђ. Мраковић капетан, г. Ст. Грочић, г. Ђ. Милинојевић, г. Н. Н. из Пеште, г. Милош Коњовић учитељ, г. Петар Вујић званичник, г. Светозар Лукић, г. Стеван Уторник, г. Коста Цветковић трговац, г. Коста Бугарски правник, Др. Давидовац из Н. Сада, г. Петровић Вали, г. Н. Сајболт, г. Безереди пл. Паја, г. Јован Стојановић из Варјаша, г. Ђ. Шилић из Пријавора, г. Једличка Деже, ђа Милица В. Јакшић. — По 60 н. ђца Љубица Сударева. — По 50 н. г. К. Келић, ђа Софија Капетановић, ђа Јулка Филиповић, г. Сима Коњовић, г. Емелић Фрај, г. Јован Симендић, г. Класовац, г. Трива Грујић, г. Васа Бркић, ђа Јелена Милетић, ђа Луиза Бркићева, г. Сава Илкић трговац, г. Коста Папић, г. Деспотовић, г. Ђерђ Адам, г. Чокаш Флориш, г. Штајнер Лајош, г. Давид Јанковић, г. Ковачић Младен. — По 40 н. г. Јус, г. Вил, г. Трива Топал, г. К. Коњовић. (Свршиће се.)

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

(на приказ уредништву Шк. Листа примљене.)

Летопис Матице српске уређује А. Хаџић. Књига 173. 1893. Свеска прва. У Новоме Саду, штампарија српске књижаре Браће М. Поповића. 1893. Цена је 70 новчића.

Аманет сиромашима. За народ написао Мита Нешковић. (Књиге за народ издаје „Матица српска“ из задужбине Петра Коњевића Свеска 36.) Накладом срп. књижаре и штампарије Браће М. Поповића у Новом Саду 1892. Цена је 10 новчића. — Ову књигу особито препоручујемо. Ур.

Икоиица Светог Саве. Спевао Ив. М. Поповић. Дарак добрим ученицима. У Новом Саду, издање и штампа А. Пајевића. 1893. Цена 12 новчића.

Какав господар, такав и слуга. Приповетка за децу од Фрање Хофмана. Превео Аца. У Новом Саду. Издање и штампа А. Пајевића. 1893. Цена 25 новчића.

ПРОГЛАС.

На 26. Јунија (по нов.) 1893. у 10 сахати из јутра открива се у Дубровнику Споменик нашем пјеснику

Живу Франа Гундулића.

Овијем се начином тура глас у народ да сваки наш родољуб без разлике племена похрли у Дубровник на поклон Гундулићевој сјени, с да се сви у брацко коло окупимо око овог Споменика, који заједнички подигосмо.

Дубровник 29. Априла 1893.

Одбор за подигнуће Гундулићева Споменика.

ИЗЈАВА.

Благодарећи заузимању г. Адолфа Марковића, учит. председника, примио сам из Сурчина од учитељског друштва 11 фор. 04 нов. као прилог за споменик пок. Мити Петровићу, професору и достављо благајништву одбора; што на жељу истога учит. друштва овим изјављујем.

Милан Стојшић, професор.

ЈАВНА БЛАГОДАРНОСТ.

Пречасном Господину **Николи Беговићу**, проти у Г. Карловцу.

На Вашем лијепом, а уједно и изненадном дару „Школском Листу“ слободан сам замолити Вас: да примите израз моје најсрдачније благодарности.

У Добоју 28. Априла 1893. год.

Бошко Костић, срп. учитељ.

☞ Због нагомиланог материјала нису досада могле у лист ући достављене нам две расправе за награду, као и други важни чланци од поштованих сурадника наших, које смо у течају ове године примили. Захваљујући им, обећавамо, да ће све што је вредно у идућим бројевима по реду уврштено бити.

Због званичног путовања уредниковог и школских испита идући број ће тек. 15. Јулија изићи.

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 6. У Сомбору 15. Јулија 1893. Год. XXV.

ИСПИТИ

у српској учитељској школи Сомборској на свршетку 1892 3. школске године.

Писмени испити за учитељско оспособљење у српској учитељској школи Сомборској држани су по задаћама, које је Његова Светост Патријарх Српски у запечаћеним писмима управи те школе доставити изволео, и то 28. Маја од 8—12 часова из српскога језика, а 29. Маја од 8—12 часова из Математике.

Писмени испит из мађарског језика у присутству г. И. Грефа краљевског помоћног надзорника школског за жупанију бачку држан је 31. Маја.

После ових испита по наредби В. Школског Савета кандидати учитељски су до 17. Јунија спремали се за строге устмене испите, који су се 18. 19. 20. 21. 22. и 23. Јунија, дакле за пуних пет и по дана држали. Првих пет дана испити су држани сваки пут од 7—12 часова пре и од 3—8 часова после подне, а последњега дана од 6 - 10 часова пре подне.

Председник испитне комисије био је високоблагородни г. Др. Никола Максимовић подпредседник Високославног Школског Савета, а духовни члан исте комисије по наименовању од Његове Светости Патријарха био је високопречастни г. Љубомир Купусаревић протопресвитер Сомборски, који је већом страном на испитима овим и председавао. Уз њега је на свима испитима присуствовао, а на неким и председника замењивао управитељ ове школе Н. Ђ. Вукићевић. На испиту из мађарског језика присуствовао је г. Ник. Греф кр. помоћни школски надзорник.

Испити су држани овим редом:

У Петак 18. Јунија ујутру из науке Христијанске за све и из црквеног појања за женске кандидате истога дана после подне из црквено славенскога језика;

У Суботу 19. Јунија пре подне из Педагогијских наука, после подне из Историје Српске књижевности и из вртарства;

У Недељу 20. Јунија ујутро од 7—10 часова држан је испит мушких кандидата из црквеног појања и правила, а затим се ишло на службу Божију. Тога дана после подне држан је испит из хармонијског појања и кућарства.

У Понедеоник 21. Јунија пре подне држан је испит из Математике, Отачаствене повестнице и Науке о земаљском уставу, а после подне из опште повестнице и Земљописа.

У Уторак 22. Јунија од 7—9 часова ујутро држан је испит из физичне антропологије и дијететике а од 9 часова до подне и од 3—7 часова после подне из мађарског језика.

После овога следовао је испит мушких кандидата из гимнастике, који је обдржан у гимназијалној гимнастичној палестри, коју нам је на ту цел овом приликом Славна Управа државне велике гимназије Сомборске благоохотно уступила.

Напоследку у Среду 23. Јунија држан је испит из природних наука.

Затим је наставнички збор споразумно са испитним поверенством држао 23. и 24. Јунија закључну конференцију на којој је установљено оспособљење испитаних учитељских кандидата и кандидаткиња.

После тога је Управа сведочанства оспособљених учитеља и учитељица поднела сл. државном школском надзорништву ради званичног поступка у смислу школског закона од 1879. године.

Свечано „Благодарење“ држано је у Светођурђевском храму на Петровдан 29. Јунија после службе Божије. После тога је у великој дворани учитељске школе у спомен осамдесетогодишњег обстанка ове школе у присуству отмене мушке и женске публике и свију ученика држана скромна школска свечаност, на којој је управитељ Никола Ђ. Вукићевић присутнима у главним цртама представио прошлост ове школе и рад њен на корист васпитања и наставе у народу нашем, споменувши имена оних мужева, који су као надзорници, управитељи и професори делали у овој школи од постанка њеног до најновијега времена.

Споменуо је и све дојакошње добротворе овога завода међу којима је најотличније место заузима оснивателъ „Платонеума“ покојни епископ Платон Атанацковић, а када је споменуо и добротворно дело присутне племените госпође Јелисавете Стојковићке

рођене Мања, која је свој велељепни дом тестаментарно оставила за аудиторије женској учитељској школи, и која је оставила закладу од 30.000 форинти првоме сиротишту за православну женску сирочад, тада је присутна публика поздравила ову добротворку народну са бурним живио.

Напоследку је говорник са одушевљењем препоручио младежи приправничкој да се на стази живота и у раду свом просветном држи стално и постојане свете православне вере наше и миле наше народности и да се чува бриљиво од оних развратитеља који у наше време народ наш па и учитељство наше кваре и противне вери и моралу заблуде по народу распростиру.

Свечаност ова школска трајала је читав један сат и завршена је са химном „Тебе Бога хвалим“ од које први стих приправници и приправнице вешто одпојаше.

На Павлов дан 30. Јунија у 8 часова прочитане су оцене свију ученика и ученица учитељске школе ове и објављено је оспособљење за учитељство испитаних кандидата и кадидаткиња.

Резултат је овакав. У првом приправничком разреду уписано је било 26 мушких 52 женске ученице од ових су у течају године изостали 2 мушка и 3 женске, а умрли су 1 мушки и 1 женска.

У другом приправничком разреду уписано је било: 18 и 41 женских. Од ових су изостали од школе 2 мушка и 1 женска.

У трећем приправничком разреду уписано је било 23 приправника и 35 приправница, од којих је у течају школске године школу оставила једна приправница.

Према томе уписано је било у сва три разреда 68 приправника и 128 приправница, укупно 196 ученика.

Од ових на свршетку 1892/3. школске године било је у првом разреду 23 мушких 48 женских; у другом разреду 17 мушких и 40 женских; у трећем разреду 23 мушка и 34 женске. Укупно било је на свршетку школске године у заводу 63 мушка и 122 женске и по томе свега 165 питомаца.

Од приправника првога разреда врло добар успех показаше тројица и то: Богдан Ђурђев из Иланце, Вид Кнежевић из Сомбора и Јован Дреновчанин из Раче; тројица показаше добар, тројица довољан, десеторица недовољан, а тројица са свим слаб успех, један је ученик остао неиспитан.

Од приправница првога разреда са отличним успехом свршила је разред само једна и то Олга Петровићева из Сомбора; са врло

добрим успехом свршише овај разред 9 ученица и то: Агница Јовановићева из В. Бечкерека, Видосава Дедићева из Даља, Вукосава Радосављевићева из Панчева, Даринка Поповићева из Барањског Моноштора, Јелена Петровићева из Земуна, Катарина Фрушићева из Чакова, Марија Хајдинова из Новога Сада, Персида Шешевићева из Сомбора, Радојка Вученовићева из Миклушеваца; с добрим успехом свршише први разред 14, а с довољним 3 ученице. Недовољан су успех показале 11 ученица, а сасвим слаб успех 10 ученица.

У другом разреду од 17 мушких приправника само је један показао *врло добар* успех, седморица су показали *добар*, а један довољан успех; седморица показаше недовољан, и један сасвим слаб успех.

Од приправница другога разреда отличан успех показаше њих осам по именце: Вукосава Милићева из Мирковаца, Даница Јакшићева из Српске Црње, Даринка Петровићева из Новога Села, Исидора Секулићева из Земуна, Јелена Бошковићева из Попинаца, Зорка Јанковићева из Земуна, Катарина Попићева из Сомбора, и Софија Вергина из Панчева. Десет приправница другога разреда показаше *врло добар* успех а то су: Госпођа Даница Милића из Вршца, Даринка Милутиновићева из Черевића, Зорка Ђуришићева из Сомбора, Јелена Томићева из Сомбора, Јулијана Којићева из Панчева, Катица Секулићева из Госпођинаца, Милица Славковићева из Сомбора, Персида Деспотовићева из Столнога Београда, Софија Арнотова (Арновљевићева) из Мокрина, Софија Харишева из Сомбора. Десет приправница из другога разреда показаше добар, а две довољан успех. Недовољан успех показаше у овом разреду девет приправница а једна није из свију предмета испитана.

Приметити се има, да су општу оцену недовољно само они ученици добили, који су из једнога или највише из два учевна предмета недовољан успех показали, и такови ученици првог и другог разреда могу на свршетку Августа из дотичних предмета испит понављати и тим оцену поправити. Они пак ученици који су из више од два предмета недовољну оцену заслужили, и којима је општа оцена „слабо“, морају течај понављати, а у колико су већ једанпут то учинили, морају школу ову оставити.

Испит о учитељској способности полагали су 23 свршена приправника и 34 свршене приправнице.

Испит за учитељско оспособљење положили су ови: Ђорђе Терзин из Мартоноша са отличним успехом; Стеван Илкић и Павао

Чонић из Сомбора, Михаил Радановић из Манчева, Војислав Борић из Митровице, Христифор Мисита из Мостара, Душан Пауновић из Црвене цркве, Светислав Пауновић из Вршца и Александар Петровић из Пардања с врло добрим успехом; — Григорије Јовановић из Калуђерова, Душан Бешлић из Аде, Јован Дучић из Требиња, Јован Хаџић из Новога Сада и Славко Јанковић из Брестача са добрим успехом; — Ђорђе Остојић из Доњега Ковина, Миливој Христић из Лаћарка, Ксенофон Зита из Бајше Луке, Милан Стојшић из Мокрина, Михаил Вукадинов из Ботоша, Јован Сремчевић из Аде и Младен Ђурошевић из Сомбора са довољним успехом. Осим ових г. Софроније Попов привр. учитељ у Рудни на основу Високосл. Школ. Савета од 17/29. Марта 1892. Бр. 39 52. положио је накнадно испит учитељски са довољним успехом. Два кандидата Љ. М. и Д. К. због недовољног успеха први из рачуна, а други из славенског језика и рачуна упућени су да после тримесечне спреме испит из поменутих предмета поново полажу.

Од свршених приправница положиле су испит за учитељско оспособљење њих 32, и то: Александра Сандићева из Новога Сада, Бранка Толмачева из Врањева, Вјера Петровићева из Сомбора, Вукосава Летићева и Даница Јовановићева из Панчева, Иванка Стојковићева и Јованка Маширевићева из Сомбора, Марија и Лала Јакшићева (две рођене сестре) из Србске Црње положиле су испит за учитељице са отличним успехом; — Армила Фрушићева из Чакова, Вјера Бугарска из Ст. Кера, Емилија Живановићева из Панчева, Исидора Ђисаловићева из Сомбора, Јелена Теодоровићева из Варјаша, Катарина Сремчевићева из Новога Сада, Марија С. Поповићева из Вел. Бечкерека, Софија Драгојева из Црепаје и Јудита Цајзелова из Винковаца положиле су испит за учитељице са врло добрим успехом — Амалија Бркићева из Сомбора, Вукосава Аперлићева из Стапара, Дафина Михајловићева из Новога Сада, Јованка Летићева из Новога Сада, Катарина Лазаревићева из Вел. Бечкерека, Милева Радићева из Сомбора, Терезија Петровићева из Вел. Гаја положиле су испит за учитељице с добрим успехом и напоследку са довољним успехом положиле су овај испит: Зорка Дотлићева из Новога Сада, Зорка Мунћанова из Вршца, Катарина Ракићева из Бајше, Марија Луцићева из Мокрина, Марија Павковићева из Новога Сада, Олга Пилина из Сомбора и Цецилија Валентинијева из Марадика. Две кандидаткиње К. К. и Љ. С. из рачуна нису довољан успех показале с тога су упућене, да из тога предмета после тримесечне спреме поново испит полажу.

По гласу одлиса сл. државног надзорништва жупаније Бачкободрошке због неподпуног знања мађарскога језика задржане су дипломе учитељске М. Христићу, Христифору Мисити, Јовану Дучићу, Ксенофону Зити, Олги Пиљиној и Зорки Дотлићевој, и г. Софронију Поповом, и они су упућени да после брижљиве спреме у првој половини Октобра пред истим надзорништвом поново устмени и писмени испит из мађарског језика положе.

Тако се завршила 1892/3. школска година у српској учитељској школи Сомборској, а тиме је навршена и осамдесет прва година њенога обстанка.

В.

УЧИТЕЉ И РОДИТЕЉИ

или

Реч у своје време.

(Свршетак.)

3. Ко васпитава дете?

Узмимо какву воћку младицу, пресадимо ју у какву лепу башту, али не обазримо се више на њу, оставимо ју самој себи. Хоће ли бити плода на њој? Може ли се она сама од себе развијати као што треба? Да се ова воћка развија, и да на њој роди плод, нуждан јој је баштован који ће неговати, пазити и чувати од непогоде ту воћку. Њој дакле треба средство, којим ће се постићи оно што желимо. Као што се воћка развија по природном закону, се тако и дете развија. За телесни и умни развитак детињи потребно је средство а то је: храна, чистота, одело, топлота, ваздух (чист и здрав) и гимнастичне игре. Пошто мало дете само себи не може бити средство за развијање умне и телесне способности, то морају родитељи да улажу труда и бригу, како ће своје дете одгеговати и васпитати. Кад дете почне већ до своје свести долазити, онда оно прво и прво се упознаје са онима који су га дотле васпитавали, а то су родитељи. Све дотле се у детета само телесни живот развијао, а чим је упознало своје родитеље, онда се почиње и душевни живот развијати. Осим родитеља као главних фактора дечијег васпитања, јесу још: учитељ, природа, околина, поднебље, друштво, стање и образованост оних који се у дечијој околини налазе, даље: дом, црква, држава и остали заводи у држави се налазећи.

Дете које одрасти у родитељској кући, обично буде онако васпитано каког су васпитања они који су на његов душевни раз-

витак упливисали. Но да је мати најглавнија васпитатељица, о том можемо одмах бити уверени, јер га она прва на своје руке узима, она га прва учи да своје очице управља на светле и блистајуће предмете, она му прва улива страх божији, љубав према родитељима. Добри и ваљани примери матере, зрела и мудра упутства материна јесу стубови доброг и ваљаног васпитања.

Осим матере суделују на дому при дечијем васпитању и остала чељад.

4. Учитељ и ученик.

Учитељ је персонифициран баштован, школа је поље или башта, ученик је воћка младица. Као што воћки треба неге ако хоћемо да се развија, исто се тако и учитељ прима велике дужности кад прими ученика у школу да га васпита и образује, да га на добар пут изведе, да му отвори умне очи. Учитељ се прима рада, и то огромног душевног рада, који рад ако без „воље“ врши, онда пропада и он и ученик. Та није то само тако олако примити се васпитатељске дужности, већ се ту из петиних жила мора учитељ трудити око ученика који му „први пут“ у школу ступи. Учитељ мора огромног пожртвовања и самопрегоревања уложити око васпитања поверене му нејаке младежи која кад „први пут“ ступе у школу, не знају ни шта је лево, ни шта је десно, а по који не зна ни како му је име.

Учитељско звање изискује, велико самопрегоревање, оно мора бити њему урођено, јер испитати нарав појединог детета, изнаћи начин, сваком поједином детету, по коме ће га васпитати, на добро упутити а од зла одвратити, а дати му право, човечанско образовање — то није мали посао. Та једна мати која има неколико деце вели да не може да савлада онај несташни дух своје деце, не зна шта ће пре да почне, да ли да се бави својим домаћим послом, или да умирује, да посаветује, да казни једно или друго несташно дете. А куд би матере дошле кад би се само за дечије васпитање бринуле, кад би оне у место учитеља вршили све васпитатељске дужности? Докле би стигла на тај начин просвета, наука, образованост? На онда Бог зна како би и деца у развитку свога доба била према родитељима послушна. Због тога су данас хвала Богу школе основане и у најмањем сеоцету, због тога су одређени учитељи, да они под својом стегом, допуњују, развију оно васпитање у својих ученика, које васпитање не могоше родитељи у пуној мери својој деци дати. С тога баш и јесте то најтежи задатак за учитеља, што он

мора сваког појединог ученика испитати нарав, темперамент, те према темпераменту ученикове телесне и душевне наклоности у склад довести.

5. О домаћем дечијем васпитању.

„У млађега поговора нема.“ Тако би требало да буде, али ево на жалост како који дан па све горе. Шта је томе узрок? Ја велим немар родитељски. Посмотримо мало боље. Дете у кући добрих, поштених, побожних и вредних родитеља, па још ако су у сиромашном стању, примају угледе и најлепше примере, а то је и најбоља васпитатељска радња. Они њега не гоне, не бију га, не карају га, већ све лепим речима, примером и делом показују своме детету. Дете у такој родитељској кући, не може а да и оно не чини оно што и родитељи, јер дете има склоност подражавања, па се угледа на оно што види да старији чине. Ако дете лепим, добрим и племенитим хришћанским врлинама подражава родитеље, онда оно развија свој ум, оплемењује срце. Па како тек мора бити оно дете добро васпитано, које родитељ код куће још док не пође у школу — упућује у вери?

Напротив, дете у оних родитеља, који се међу собом свађају, туку, црне, који блудан и разпратан живот проводе, који хуле све оно што се на веру, закон божји и цркву односи, тако дете помрачава свој ум, затупљује срце и чувства о лепоти, о благоправности и побожности.

Не смем рећи, да је баш код свих тако, јер често деца најпоштенијих и најчеститијих родитеља буду хуље и неваљалци, дочим деца некојих непоштених, блудних и неваљалих родитеља буду опет најотличнија. Томе је узрок утицај васпитања и подражавања, осталих чланова човечјег друштва.

У првом добу дечијег развитка она су слаба и нејака зато родитељи на дому нека добро пазе на своју децу, нека их снаже и челиче. Децу своју ваља родитељи постепено да привикавају на рад, а њене природне склоности треба добро управљати. Утисци која деца на дому од својих родитеља приме остају стални и непоколебиви.

Сад запитајмо се у каквом односају стоје: учитељ и родитељ? Шта је задатак учитељев, а шта родитељев?

На то није тешко одговорити, јер знамо да је и учитељ и родитељ у једном смислу „васпитатељ“, само што је сад разлика у пракси и у теорији васпитања између учитеља и родитеља, т. ј.

разлика је само што се при домаћем васпитању дечијем код свих родитеља не употребљује једнако. Васпитање (али само добро васпитање родитељско) улива у деци најјасније знаке чистоте срца, оданости душе према Богу и то само у вери. Вера и страх божији је основ дечијег васпитања у родитељској кући.

Што учитељ у школи речима наставља и упућује децу, то треба родитељи на дому да строго пазе и надзор воде над децом у погледу учитељеве заповести. Јер шта вреди учитељу по каквој најбољој теорији упућивати и васпитавати децу, ако родитељи не подстрекавају своју децу, на извршење и испуњење учитељевих речи, савета и поука. При том и учитељ мора делом и лепим примером предходити.

Учитељ у школи, а родитељ на дому, мора бити благ, искрен, праведан, искусан, побожан, али и строг. Не треба због превелике љубави због какве зле навике детету опраштати, јер мало зло може бити узрок и последица великог зла. „Ко штеди прут, мрзи дете своје", вели премудри Соломун. Треба деци очигледно показати да свака погрешка повлачи за собом рђаве последице на онога који је учини. Па кад то знамо, онда будимо уверени, да ће учитељ у школи исто тако поступати за децом, као прави родитељ на дому, који се једино брине за то, да му деца буду на радост и утеху, држави на корист, а Богу на славу.

У Лијевну.

Душан Ђурић, учитељ.

КАКВЕ ВРЛИНЕ ТРЕБА СРБИ РОДИТЕЉИ У СВОЈОЈ ДЕЦИ ДА РАЗВИЈАЈУ?

Онај, који хоће другог да васпитава, мора и сам бити васпитан. Родитељи дакле, којима је свети задатак васпитање своје деце, морају бити васпитани, морају имати спреме; јер душевне способности родитеља преносе се донекле и на њихов подмладак. Шта значи то васпитати? Посадити у млада срца дечија најлепше цвеће, обогатити њихов малени дух врлинама, идејама; пружити им оруђе, којим ће слободно тумарнути у свет, ступити у живот; дати им знање, којим ће смело пролазити и трновитом стазом, борити се незгодама, којима је већина изложена.

На првом месту за то позвана је мати. Позив јој је узвишен, племенит; она је позвана, да буде први васпитач и будилац пото-

њег нараштаја, народног подмлатка. — Код нас Срба још се дуго неће моћи доћи до правог, темељнег васпитања, јер се још већина нашег народа налази у тако тужном стању, да нема слободе, нема те прве и животне погодбе за добро васпитање. Па и ако усљед тога још дуго нећемо доћи до онаког васпитања, које би обухватало читаво Српство, то бацимо поглед бар у оне крајеве, где нашем душевном напретку ништа не смета, потражимо начин, којим би уздигли потамнели углед наш!

„Женско васпитање много је важније од мушког васпитања с тога, што се мушко образује онако, како жена хоће“ — тако је рекао Фенелон психолог и најбољи васпитач женскиња. И збиља дубока истина лежи у тих неколико речи! Прву клицу васпитања своме детету даје мати; од ње зависи, каквом ће путањом поћи њезино чедо. Та ето давно је доказано, да мати има утицаја и на развијање генија — најславнији људи имали су и најбоље матере.

Осврнимо се за часак и на нашу историју: Јевросима, мајка Краљевића Марка толики утицај има на сина, да њезиним речима: „Ни по бабу, ни по стричевима, већ по правди Бога истинога“, он се одриче славе и богатства и царевина пада у руке онога, коме по правди и припада; дакле иде се путем правде и истине, одржава се морал. Могла бих нанизати небројено случајева, који сведоче, колико утицаја има мати, но тиме бих се врло удалила. — Међу тим док мати с једне стране утиче на млађану душу детињу, дотле с друге стране отац такође потпомаже васпитање дечије. — Оне врлине, које мати није стању, да пружа својој деци, пружа отац. Ово што се тиче мушке деце, јер мушке врлине у срца детиња може само мушки т. ј. отац усадити. Женскиње је по природи нежније од мушког, с тога и није замерити, што се под утицајем њеним дете и развија. Као цветак утицајем благих, сунчаних зрака, дочим под руком очевом развија се бујно и смело.

Прва врлина, која треба да краси срца дечија, први услов доброг васпитања је вера. Још давно беше она покретач најзнаменитијих, најлепших дела, па и дан и данас показује она правац, којим се други, па и наш народ креће. Вера је битна особина накога народа; народу, коме је поколебана вера, томе се љуља и народност. Вера нас је одржала кроз дуг низ горких, патничких дана, с тога негујмо је, да би слободно могли погледати и тамо далеко у будућност. А да ли ће моћи она мати одневољати своје чедо у духу наше лепе вере, која је одрасла у туђем крају, туђем

завичају, у старом заводу, којој нису познати обичаји српски, који служе, као обележје наше вере, лепог православља? Не, таковој мајци биће страни наши обичаји, она ће их се туђити, а тиме ће своје дете одвести далеко од оног, што је наше, што је српско. На против она мати, која је научила све оне обичаје, који бивају о крсном имену, бадњем вечеру, божићу, свадби и другим свечаностима, па ће их пренети и на своју децу и научити их, да те лепе обичаје поштују, као свети завет својих старих.

Кад бацимо поглед на садање верско образовање народно, опазићемо, да оно не стоји на оној висини, на којој негда стајаше. Нарочито у последње доба почело је оно бледити, опадати, а с њиме и чедност народа. Па шта је узрок томе? — Немар родитеља, немар српске мајке! Док од пре мати молитвом и песмом љуљаше своје чедо у колевци и тиме још при буђењу прве свести детиње улеваше тај свети осећају, ту најдивнију врлину у душу детињу, сад мати, којој је више стало до себе и својих забава, да је детету којекаквих отровних пића за спавање или га оставља на служавци, — која је узгред буди речено још и друге народности, — којој је још мање стало до детета. Шта више тако дете врло често остављено је на милост и немилост служавци, те у место да гледа нежне мајчине осмејке, да јој слуша слатко тепање и божаствене речи молитава, гледа натмурено лице служавке и речи, које честит човек због нискости неће ни споменути. Отуд је то, да се родитељи често туже на дечију непослушност, јогунство и т. д. чуде се од куд им деца знају и оне речи, које од њих не могу чути. Па зар је чудо? Може ли се тако дете, — које је све до школског доба остављено тако рећи само себи — у мислима подићи до престола милостивог Творца, може ли задрхтати при каквој погрешци, кад и не зна шта је то погрешка?! Нема ко да му каже, да не чини што не ваља нема ко да га опомене, да има тамо горе неко, који све види.

Уз веру корача упоредо и чедност. Родитељи, који своју децу у побожном духу образују, могу бити мирни, да су их спремили за чист, моралан живот; а знамо да је моралан живот извор највеће среће и напретка човечанског. Па и о томе имамо дивног примера у народу нашем, та има ли чистије, узвишеније и племенитије мисли од оне народне: „Боље ти је изгубити главу, него своју огрешити душу“. Србин кад је задао реч, он ју је морао одржати, па ма га живота стало; ево како се он изражава о томе:

„Обећање свето дуговање“. У томе се највише огледа његово узор поштење, то га је подигло до највеће висине његове чедности.

С поносом ће причати родитељи деци својој о оном ретком, узор поштењу наших прадедова из минулих, сретнијих дана српске прошлости, а тиме ће у души њиховој пробудити сличне осећаје и мисли, показаће им пут, којим треба да пођу.

Једна од најлепши врлина, која је такође још у давнашња времена красила Србина, то је искреност. — Она је битно обележје срп. народа, које уздиже његово име, које га велича, с тога трудимо се, да и ону врлину што боље укоренимо у срца дечија.

Мати нарочито треба у својој женској деци, да негује врлину птица. Како лепо о томе вели народ: „Где нема стида, нема ни поштења“; ова врлина треба да краси душу сваке Српкиње девојке. И о томе имамо дивних примера у нар. прошлости. Како дивно карактеришу Српкињу оне речи из нар. песме: Нисам вила, да збијам облаке, већ девојка, да гледам преда се.“

Ове споменуте врлине, које треба да су дубоко урезане у душу младога Српчета учиниће, да ће се Србин и опет дићи до светле путање, на којој се тако дуго креташе. Но да се народ уздигне не само до моралне, него и до материјалне висине, нужно је да родитељи у својој деци буде и негује још неке врлине, а те су вредноћа и штедња. Колико доприносе ове две врлине с дружене једна с другом, о томе сам народ по свом рођеном искуству изрекао је ове речи: „У радиште свега више, у штедиште још и више.“

Оволико о чедности народној, а сада да спомињом још и науку, која се може сматрати за верног помагача у васпитању ума и срца. Дужност родитеља је, да своју децу и умно унапреде. Поред осталог знања, која деца стичу које у школи, које пак од својих родитеља, врло је важно и читање, које не само да је лепа забава, него и извор, из ког ће деца црпети вечитих идеала истине и поштења, доброга и лепога. Но да се у овоме не би чинила зло-употреба — т. ј. да се деца не би мешала и оних дела, нарочито оних слатко-отровних превода, који су нам нашу лепу књижевност поплавили и који би им лако покварили укус и отровали душу — морају родитељи водити надзор, трудећи се да им деца само оно читају, што они за добро нађу. Пошто је наша књижевност још доста нејака, то није замерити, што се многи машају и туђих дела; у осталом славенска књижевност богата је с избором, а и то је наше.....Међу тим срп. родитељима пре свега треба да је позната

историја нашега народа, а узори и најдивнији умотвори српски, наше лепе нар. песме, треба да су им за душу прирасли, као и сама љубљена отачбина. Како ли ће утицати оваки родитељи на своју децу, мислим да није нужно ни говорити.

Да споменем још и родољубље, то најмирисније цвеће, које треба да је дубоко усађено у срце Срба родитеља:

Кад наступе дуге зимске вечери, кад бесни бура, од које суво дрвље стењући савија пусто гране, на пољу цича зима, да човек не би ни пса на поље истерао, скупила се сретна породица поред топле пећи, у којој час по се зачује лака пуцњава смрзлих дрва — тад бâбо узеће своје најмање чедо на крило, а остала би се скупила око драге мајке, па слушају, што им бâбо приповеда. А он се пресељо у стара времена српска, неприметно пригрлио чедо на груди, с одушевљењем прича о старим српским бојевима, о Косову, Милошу, Марку и Ивану.... И пробудиће и у оним маленим грудма жар српског одушевљења и племенитог заноса српског; а за бâба неће бити веће среће, него кад из оних малених усташца слуша дивне гласе: „Је ли бâбо и ја сам Србин и ја ћу тако?!....

У Сомбору.

Вера Бугарска,
свршена приправница.

НЕКРОЛОГ.

† *Јосиф Шевић* учитељ у Черевићу, после дугог и тешког боловања преселио се у вечност ноћу у очи Петрова дне. 1. Јулија је после свечаног опела у Светосавској цркви Черевићској уз велико саучешће сарањен је о трошку црквене општине тамошње.

Покојник је рођен 20. Септембра 1841. године у Мохолу у Бачкој. Основну школу учио је у Мохолу, четири нижа гимназијска разреда у Карловцима а учитељску школу полазио је у Сомбору од 1. Октобра 1861. до последњег Јунија 1863. када је испит за учитељско оспособљење положио, и одмах је исте јесени изабран за учитеља у Черевићу, где је пуних 30 година најревностније народу свом послужио, као вешт певач умилним својим гласом увеличавао је богослужење, а као један од најбољих учитеља васпитавао је и обучавао дечицу за три десетине година уживајући поштовање општине своје. Покојник је оставио за собом неутешну удовицу са малолетном ћерком, без сваке подпоре и помоћи, а јединца сина Петра учитеља у Херцеговини, и једну удату кћер у Београду.

Нека је вечна успомена честитом учитељу Јосифу Шевићу.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— У *Обровцу*, у жупанији Бачкој тражи се учитељ на српској вероисповедној школи. Плата је у готову новцу 111 фор 65 новч. 14 метерцентн жита по пијачној цени, $10^2/_3$ кубикметера тврдих дрва, $^1/_2$ сесије земље са припадајућим пашњаком и гумном, и слободан стан с баштом. Молбенице се имају до 20. Августа православној срб. црквеној општини у Обровцу поднети.

— У *Белиј*, у жупанији торонталској тражи се учитељ за I. и II. разред вероисповедне осн. школе. Плата је 400 фор 2 ланца оране земље, стан с баштом и сламе за огрев, за перовођство 30 фор. Рок до Преображења.

— У *Манђелосу*, плата је 400 фор. стан, 6 хв. дрва за огрев, и 25 фор. у име награде за појање; — у *Јрку*, котару Митровачком, плата је 400 фор, стан с вртом и 6 хв. дрва и 60 фор. за појање; — у *Бичицима*, котару Шидском, плата је 400 фор. стан и огрев. — Рок до конца Јулија по новом. Молбенице се имају преко дотичне котарске власти на високу кр. земаљску владу у Загребу поднети.

— У *Нови Карловци* (Сасе), котара Старопазовачког, с платом 400 фор. стан и огрев. Рок до конца Јулија по новом.

— У *Пакрацу*, тражи се учитељ и појац православне вере, плата је 400 фор. и 48 фор. за огрев; — у *Стрижевцу*, котара Пакрачког, с платом 400 фор. уз стан врт и огрев и ливадицу. Рок на оба ова места до 26. Јулија по новом.

— У *Мађарском Чанаду*, у жупанији Чанадској, тражи се учитељ. Плата је 200 фор. у готовом новцу и 40 фор. за повторну школу, 13 катастралних јутара оране земље, за коју учитељ има терете сносити, и стан с баштом. Молбенице се имају до Св. Илије православном српском школском одбору у Чанаду (Magyar Csanád, per Apátfalva) поднети.

— У *Српском Ченеју*, близо Темишвара, тражи се учитељ. Плата је 400 фор. и 4 ланца оране земље и сламе колко треба. Ко се лично у цркви представи имаће првенство. Рок 15. Август.

— У *Јасеновцу*, тражи се учитељ за српску вероисповедну школу. Плата је 500 фор. стан с баштом и 6 хвати дрва. У дужност учитељу спада појање у цркви, перовођство и спремање омладине за беседе.

— У *Поглановцима*, котара Нашичког, плата је 400 фор. награда за појање 25 фор. стан с вртом и огрев. Рок до 10. Августа по новом.

— У *Доњеној*, котара Осечког, с платом 400 фор. уз стан и врт од 1 јутра и 6 хв. дрва; — у *Брачевцима*, котара Ђаковачког, с платом 400 фор. станариром од 100 фор. и огревом; — у *Капелни*, доњо Мичољачког котара, с платом 400 фор. уз стан, врт и огрев и 25 фор. награде за појање; — у *Пауловцу*, котара Вировитичког, с платом 400 фор., станом, вртом и дрварином од 42 фор. Рок до 10. Августа по новом.

— У *Лончици*, котара Пожечког, тражи се учитељ. Плата је 400 фор., стан, врт и огрев.

— У *Дероњи*, тражи се учитељ за III. и IV. разред срб. вероисповедне школе. Плата је 300 фор. 8 катастр. јутара оране земље, два хвата дрва за огрев, и стан с баштом. Учитељ је дужан без посебне награде и у

цркви појати, децу појању обучавати, повторну школу држати и у општим црквеној перо водити. Компетенти могу бити само они, који су у Сомбору учитељску школу свршили и испит из мађарског језика положити. Рок до 8. Августа. Првенство имају, који се лично пријаве.

— У *Соки* у дијецези Темишварској тражи се учитељ с платом 150 фор. 30 кибли жита, 4 хвата дрва и 3 ланца земље, и 20 фор. награде за перовођство. Рок до 31. Јулија.

— У *Фењу* у епархији Темишварској тражи се учитељ, с платом 300 фор. 2 ланца земље, 2 хвата дрва и сламе по потреби, и слободан стан. Рок 20. Јулија.

— У *Ст. Футогу*, тражи се забавиља на новоотвореном српском вероисповедном забавишту. Плата је 300 фор. и 50 форинти за станарину. Забавиље мора бити српкиња православне вере, која зна добро српски и мађарски и која је за забавиљу оспособљена. Рок до 25. Јулија. Молбенице се поднети имају м. школ. Одбору српском у Ст. Футогу.

— У *Арадцу*, тражи се учитељ с платом 400 фор. ужинање 2 ланца земље уз стан и башту. Рок до 20. Јулија. Молбенице црквеној општини у Арадцу имају се поднети.

— У *Мостару* на вишој девојачкој (комуналној) школи тражи се управитељица, и једна учитељица, учитељица за ручни рад, учитељица француског језика музике и гласовира. Плата је управитељице 1000 ф 200 ф. станарине 300 фор. доходка. Плата учитељице је 800 ф. са 200 ф. станарине 200 ф. доплатка. Плата учитељице женског ручног рада је 500 ф. 180 ф. станарине и 150 ф. локалног доплатка; места учитељица француског језика и музике привремено ће се попунити с хонораром од 800 ф.

— У *Бањој Луци* (Banjaluka), тражи се учитељ за I. и II. разред срб. вероисповедне школе, који је способан и за коровођу певачког друштва. Плата је 600 ф. а за коровођство 300 ф. уз стан и 32 ф. за огрев.

— На православној срб. вероисповедној школи у *Доњој Тузли*, тражи се један учитељ с платом од 600 фор. уз стан и огрев, и *две учитељице* свака са платом 400 фор. уз стан и огрев. Рок 1. Август по нашем. Молбенице се имају до горњега рока на председништво срб. црквене општине у Доњој Тузли одправити.

— У *Босанском Новоме* (Bosanski Novi), тражи се учитељ за српску православну школу с платом од 600 фор.

— У *Бјељини*, у Босни, тражи се: 1) један учитељ, који мора бити вешт и хармоничном певању, плата је 600 фор., за хоровођство 220 фор., у име стана и огрева 150 фор.; 2) један учитељ с платом 500 фор. уз стан и огрев у парави, овај мора бити и перовођа општински за коју дужност ће примати 50 фор. награде; 3) једна учитељица с платом 450 фор. уз стан и огрев у парави. Рок до 1. Августа по старом календару. Молбенице се имају православној српској црквеној општини у Бјељини поднети, пошто је горња школа вероисповедна.

— У *Тиса-Хевешу*, тражи се учитељ с платом 400 форинти стан, огрев и врт.

ШКОЛСКА ОБЈАВА.

У српској учитељској школи Сомборској започеће се школска 1893/4. година 1. Септембра. У смислу наредбе Високосл. Школског Савета течај школски, за оне приправнике и приправнице, који од сада ступају у учитељску школу, траје четири године.

У учитељску школу примају се:

а) за приправнике младиће православне вере, здраве телом и душом, смерне и благе нарави, који су петнајесту годину навршили и четврти гимназијални, четврто реални или четврти разред грађанске школе бар с довољним успехом свршили.

б) за приправнице примају се српкиње православне вере, које су четрнајсту годину живота навршиле и IV. разред српске више девојачке школе с добрим успехом свршиле, а при том су здраве и примерног моралног владања.

Једни и други имају пријамни испит из славенског читања, молитава, из рачуна и малог црквеног појања овде с добрим успехом положити. — Ученици и ученице из школа, где се не учи српски језик, полажу још пријамни испит из срб. језика, а они који немају оцену из мађарског језика, показати имају да знају мађарски читати.

Сваки, који у овај завод ступити жели, дужан је са собом донети крштено писмо, лекарску сведочбу о добром здрављу и сведочбу о свршеним горенаведеним или вишим школским разредима.

Они, који су пре једне или више година школу оставили, морају донети са собом сведочбу свога пароха о моралном и религиозном владању свом.

Женске имају још неизоставно донети писмену изјаву својих родитеља, или добротвора да ће их они за време учења у овом заводу издржавати, а уз ту изјаву мора бити и потврђење местне политичне власти, да су дотични доиста у стању своју обвезу испунити.

Приправници, који желе стипендије из народних фондова добити, пошто се за редовне ученике упишу, нека молбенице тога ради са сведочбом о сиромаштву поднесу Вис. Шк. Савету у Ср. Карловцима, а они, који желе платонеумске штипендије добити, нека исто тако инструиране молбенице поднесу платонеумском одбору у Сомбору.

На стипендије имају само они изгледа, који су примерног и похвалног владања и врло сиромашног стања, а при том се отлично или барем добро уче.

Стан и храна само се у приватним кућама са знањем и одобрењем управитељевим, или по препоруци овога, погодити може.

У Сомбору, 15. Јулија 1893.

Н. Ђ. Вукићевић,
српске учитељске школе Сомборске управитељ.

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 7. У Сомбору 15. Августа 1893. Год. XXV.

СЕДНИЦА СРБСКО НАРОДНОГ ШКОЛСКОГ САВЕТА
држана 29. и 30. Јулија 1893.

Председава Његова Светост Патријарх. Присутни чланови: Најпречастнији прота Јован Борота, Др. Мих. Полит, Н. Ђ. Вукићевић заменик гл. шк. референта и оба народна тајника.

Прочитан је одпис Преузвишеног г. кр. угарског министра за богочаст и наставу од 18. Јунија 1893. Бр. 26.829. управљени на Његову Светост Патријарха, у којем се изјављује, да на поднесене од Његове Светости школске књиге са гледишта XXX. законског чланка од 1883. §. 49. нема (код истог високог места) никакве приметбе противу употребљења истих књига у новосадској српској гимназији, следователно дозвољава се, да се те књиге као учебници у поменутој српској гимназији употребити могу.

Поднесене књиге школске јесу ове:

1. „Српска Читанка“ за долње гимназије. Књига I. саставио Јован Живановић. Друго попуњено издање. Панчево 1892. Наклада књижаре Браће Јовановића.

2. „Српска Читанка“ за долње гимназије. Књига II. саставио Јован Живановић. Друго попуњено издање. Панчево 1893. Наклада књижаре Браће Јовановића.

3. „Српска Граматика“ за први разред гимназије, саставио Љубомир Стојановић. У Београду, штампано у државној штампарији краљевине Србије. 1892.

4. „Лекције из српског језика“ за други разред гимназије, саставио Љубомир Стојановић. У Београду, штампано у државној штампарији краљевине Србије. 1891.

5. „Српска Синтакса“ Петра Будмана, превео Спира Калик професор. Београд, штампано у државној штампарији краљевине Србије. 1892. Накладом књижаре В. Валожића.

6. „Психологија“, за школе и за самоуке, нарочито за учитеље, израдио Петар Радуловић управитељ српске учитељске школе у Карловцу. Панчево 1892. Наклада књижаре Браће Јовановића.

7. „Логика“, за школе и за самоуке, нарочито за учитеље, израдио Петар Радуловић управитељ срп. учитељске школе у Карловцу. Друго прегледано издање. У Панчеву, накладом књижаре Браће Јовановића. 1893.

8. „Теорија књижевности“ за више разреде средњих школа у краљевини Србији. I Стилистика. II. Реторика, по В. Вакернаглу, Е. Бељовском, Л. Зими и другима, написао Пера П. Ђорђевић. Београд, издање и штампа државне штампарије. 1892.“

На знање узето и сл. патронату гимназије новосадске, са повратком гореозначених 8 књига по надлежности уступљено.

Прочитани су и на знање узети још неки отписи В. кр. угар. Министарства просвете, и Високосл. Саборског Одбора.

Издати су декрети: Јовану Анђелићу и Миливоју Бугарском учитељима В. Бечкеречким, Јовану Николићу учитељу у Новом Сент-Ивану, Александру Торњанском учитељу у Срб. Арадцу и Димитрију Грујићу учитељу на српској вероисповедној школи у Загребу.

Прочитани су извештаји управа српских виших девојачких школа у Новом Саду и у Панчеву за 1892/3. школску годину пропраћени са приметбама заменика главног школског референта, који је ове године на закључним испитима у обе ове школе председавао, — и издана су сходна упутства на управе обе ове школе.

Даље су у претрес узети поднесени наставни планови за Новосадску и Панчевачку вишу девојачку школу за 1893/4. школску годину, у којима су наставни планови у погледу учебника и школских часова учитељски зборови речених школа споразумно са замеником главног школског референта а по упутству добивеном од Школског Савета нуждне измене учинили, које су са одобрењем на знање узете.

Заменик гл. школског референта извештава, да су под његовим председавањем одржани годишњи закључни испити у учитељској школи и у вештбаоници Горњокарловачкој дне 3. 4. и 5. Јунија о. г. Испити за учитељско оспособљење у тој школи нису се ове године могли држати, због тога, што је професорски збор речене школе у смислу новога штатута већ у почетку ове године распоредио наставне предмете на четири разреда, тако да су неки пред-

мети као што је Историја Педагогије, катихетика, књиговодство и практична радња у школи и т. д. за четврти разред задржани а ове школске године предавани нису. Према томе одлука Школскога Савета донесена у седници од 18. (30.) Марта о. г. по којој би се тек до три године течај ове школе на четири разреда проширио, због горњега поступка, за који је тек при свршетку ове школске године Школском Савету званично пријављено, — није се могла овде ефектуирати, и усљед тога је принуђен био Школски Савет у овој седници сходно расположење за идућу школску годину учинити.

По гласу извештаја управе учитељске школе у Г. Карловцу било је у тој школи 1892/3. школске године у првом разреду 15 мушких и 7 женских, свега 22; у другом разреду 10 мушких и 8 женских, свега 18; у трећем разреду 5 мушких и 6 женских, свега 11 ученика. Према томе било је у овој школи 29 мушких и 21 женских укупно 51 ученик. Од ових у течају године изостали су од школе 2 приправника, један из другог и један из трећег разреда, те тако на свршетку школ. године било их је 27 мушких и 21 женских, свега 48. Сви мушки ученици у овој школи су Срби православне вере, а од женских било је 18 Српкиња, две римкиње и једна израиљћанка. У основној школи Горњокарловачкој, која за вештбаоницу служи било је 29 мушких и 24 женских, свега 53 ученика.

Прочитана је представка православне српске црквене општине Горњокарловачке управљена на Његову Светост Патријарха и на Школски Савет, у којој речена општина моли, да ако се већ не би могле две учитељске школе једна мушка а друга женска за епархију Горњокарловачку установити, а оно бар да се само женска учитељска школа одржи, а мушка да се укине; са разлога што већ постоје у Хрватској две државне мушке учитељске школе, на којима постоје катихете, а напротив женска учитељска школа у Загребу није државна него је конфесионална римокатоличка, те по томе је много нужнија за васпитање Српкиња у духу своје вере чисто српска вероисповедна школа за образовање учитељица. Речена општина изјављује, да би готова била за ову школу нуждне просторије у приземном спрату свог школског дома дати, ако би јој се из народних фондова у име одржавања тих просторија годишње 600 ф. дало. По дужем саветовању упућена је ова представка на мнење епархијској управи Горњокарловачке дијецезе, као и профе-

сорском збору учитељске школе Горњокарловачке. Међутим пак Школски Савет са обзиром на ту околност што се већ ове јесени мора отворити четврти разред у учитељској школи Горњокарловачкој, као и на друге тешкоће, које су се у овом предмету показале, наредио је, да се идуће школске године у први разред не примају ни мушки ни женски ученици.

Прочитан је и на знање узет обширни извештај управе учитељске школе Сомборске о испитима у истој школи на свршетку 1892/3. школске године.

Одобрена је за употребљење у трећем разреду срб. вероисповедних школа књига: „Библијске повести“, написао Иван М. Поповић.

На основу изцрпљене стручне оцене није се могао одобрити рукопис: „Мађарска граматика“ за први разред учитељске школе написао М. С. По томе је овај рукопис заједно са критиком оценитеља писцу враћен.

На предлог члана школ. савета најпречастнијег господина проте Јована Бороте закључено је, да Школски Савет изда изцрпљен извештај о двадесетогодишњем свом досадањем деловању, који ће се извештај и путем штампе обнародовати. Састављање тог извештаја поверено је привременом заменику главног школског референта Николи Ђ. Вукићевићу.

У нади, да ће се Народни Сабор ове јесени састати, Школски Савет закључио је расписати стечај за стално попуњење места главног школског референта. Овим стечајем жели Школски Савет доћи до именика оних особа, који су вољни за ово важно место компетовати, а предстојећи ће Сабор између њих по своме праву избор учинити и место главног школског референта стално попунити.

Осим тога решено још много других предмета од мање важности.

В.

СРПСКИ УЧИТЕЉСКИ КОНВИКТ У НОВОМ САДУ.

Учитељство наше из архиепископије карловачке и митрополије српске образовало је задругу 1890. г. под горњим именом и имало је 22. јула (3. августа) о. г. у Новом Саду своју трећу редовну главну скупштину. После оне прве скупштине од 1889 г. кад се претресао штатут за ову задругу, ово је била најјаче посећена скупштина и била је најзанимљивија, јер је на њој било први

пут и гостију из Србије; ту беху г. г. Јован Поповић потпредседник учитељског удружења из Ужице, са својом супругом учитељицом гђом Христином; Петар Никетић из Београда и уредник „Ђачета“ и Ђорђе Којић уредник бивше „Породице“ и члан главног одбора учитељског удружења. Беху ту у лепом броју заступљене и учитељице и други грађани.

Скупштина је отворена у пола десет сати пре подне и пошто се конштатовало, да има на окупу довољан број чланова, те да се могу доносити правоваљани закључци, поздрави скупштинаре добродошлицом председник истог друштва г. Арк. Варађанин и прикаже друштву госте из Србије, које скупштина поздрави са „живели“! За тим се устајањем и изразом: Бог да га прости! ода почаст упокојеном члану Милану Стојчићу бившем учитељу Сент-Мартонском и штуденту бечке више педагогије и онда се пређе на читање извештаја председникова о раду одборском за прошлу 1892/3. г.

Из тог извештаја дознали смо, да се у друштво ово за ово три године уписало 121 редовни члан (учитељ) и 91 потпомажући члан, свега: 212. Од редовних чланова је иступило: 6, умрло: 4 и не уплаћују: 5, који се такође могу сматрати, као да су иступили. Од потпомажућих чланова не уплаћују: 3, остали плаћају уредно своје приносе, те се тако може рачунати, да има данас ово друштво: 106 редовних чланова и 88 потпомажућих.

По извештају истог одбора затекло се у фонду друштвеном на крају јуна месеца ове 1893. г.: 19.918 ф. 64 н. кад би се овој своти додао погодишњи интерес, што је пао на улоге друштвене ван новосадских новчаних завода, који у округлој суми износи: 175 ф. и она готовина, што се прикупила до скупштинског дана од 100 ф. и нешто јаче, онда се види, да је фонд друштвени добрим претурио своту од 20.000 ф. а. вр. Та свота, по извештају председникову, пружа довољно гаранције, да ће се још за две године, кад завод треба да ступи у живот, накупити у најмању руку још 10.000 ф., а са 30.000 ф. може се, поред мале месечне уплате издржавати до 20 питомаца. Но, по извештају председникову, одбор је рад, да у течају ове две године набави кућу за питомце, а и то мисли да изведе продавањем срећака или издавањем обвезница од мањих свота, а да се овај прикупљени капитал не крњи за то. С тога је одбор и заискао и добио од скупштине овлашћење, да може згодном приликом купити кућу или „плац“ за зидање учитељског дома.

Управни одбор имао је прошле године три редовне седнице и обавио у њима 50 предмета.

За друштво је набављена прошле године Вертхајмова благајна за 120 ф.

У извештају председникову напомиње се, да је завештао истом друштву покојни Александар Трифунац од Батфе, велепоседник из Вел. Бечкерека 200 ф. и скупштина је тај глас пропратила са: слава му! Поменуто је и то, да је извршитељ тестамента пок. Томе Зековића грађанина новосадског г. Др. И. Вучетић предао друштву намењених 1000 ф. а. вр. на чему му се одбор корпоративно захвалио, а скупштина му довикнула: живео!

Извештај се председников узео на новељно знање, а тако исто и извештај надпрегледачког и управног одбора о стању и рачунима друштвеним за прошлу 1892. и прву половину ове 1893. г. те је на основу томе издата опросница бившем благајнику г. Алекс. Јорговићу и садањем благајнику г. Мити Ђорђевићу за рачуне од 1893. године.

На предлог свога управног одбора изабрала је скупштина за свог почасног члана г. *Пају Арновљевића* бележника мођошког, који је спратио пажњу пок. добротвора учитељског Николе Кнежевића, учитеља шурјанског, на овај завод приволео га, не само да овом заводу остави знатну своту од 6000 ф., него да и остало имање своје у вредност од 30—40 хиљада, остави на учитељске и просветне цели.

Скупштина је, даље, на предлог свог управног одбора решила, да се молбом обрати на високославни Н. Ц. Школ. Савет, да се фонд пок. Др. Ђ. Натошевића, којим рукује срп. прав. црквена општина сомборска и који је намењен на подпору удовица и сирочади учитељских, уступи овом друштву, да се отуда могу сирочад учитељска издржавати у овом конвикту. Исто тако да се изиште и други фонд пок. Др. Ђ. Натошевића, којим рукује новосадска срп. правосл. црквена општина, а који је за исте цели намењен.

После ових предлога прешла је скупштина на избор часника и одбора и изабрала је по ново на годину дана за председника г. А. Варађанина, за потпредседника г. Гавру Путника, за тајника г. Ђоку Милића, за благајника г. Панту Јовановића (пошто се до сада ни г. Мита Ђорђевић није никако хтео примити), за одборнике: г. г. Ђока Милић, Глиша Миладиновић, Љубиша Михајловић, Мита Ђорђевић, из Н. Сада; Никола Јовановић из Индије, Ћира Карака-

шевић из Пироша, Коста Шијачки из Ст. Футога, Гига Војновић из Вуковара, Вељко Петровић из Земуна, Пајо Мандић из Петроварадина, Јован Ђ. Петровић из Ст. Шове и Тоша Ракић из Ст. Паланке. За прегледања рачуна изабрани су: г. г. Жарко Алексић из Ст. Футога, Мита Пејић из Госпођинаца и Стеван Жекић из Ст. Бечеја. За оверовљење записника скупштинског: г. г. Јован З. Медурић из Турије, Петар Стефановић из Руме и Срдан Увалић из Лалића.

Скупштина је довршила свој посао у пола дванаест пре подне и онда је корпоративно суделовала на свечаном парастосу, који је приређен у почаст упокојеним добротворима и члановима овог завода. На парастосу чинодејствовали су г. г. прота Милан Ћирић, прота Павао Балта и парох Божидар Поповић, а учитељство је одговарало на јектенија.

На подне је био заједнички обед у гостионице код „Круне“ (Нешковићева пивара), а после подне се разилазили гости и чланови.

—н.

СА СКУПШТИНЕ „УЧИТЕЉСКОГ УДРУЖЕЊА“ У КРАЉЕВИНИ СРБИЈИ.

Народно учитељство из Краљевине Србије имало је 4. (16.) јула о. г. у Београду своју X. скупштину; по томе траје ово удружење десет година. Сваке године састаје се скупштина у другом месту, а главни (управни) одбор сталан је у Београду. Место за скупштине одређује сама скупштина у напред, па ако би за заказано место наступиле какве сметње, онда главни одбор одређује друго место.

Удружење ово има од више година и свој лист: „Учитељ“, који од две године овамо излази у месечним свескама од 4—5 штампаних табака. Правац и уредништво томе листу одређује главни одбор, који чланке и радове за тај лист може и награђивати и осим тога из друштвене благајне давати потпоре и припомоћи својим члановима, који падну, без своје кривице, у какву беду и новчану неприлику.

По рачунском извештају, који је издао главни одбор 1. јула о. г. износи имање тога друштва: 32.041 динара 80 пара. Најважнији издатци, што је то друштво имало прошле школ. године, споменућемо: издатак за споменик пок. Јовану Гавриловићу своме добротвору од 3600 динара; на ограду гроба пок. Ј. Гавриловића: 145 динара; на редовну потпору члановима: 1040 дин. на ванредну помоћ: 1237 дин. 30 п.; на хонорар радова на „Учитељу“: 864 дин. 20 п. као плату уреднику „Учитеља“: 440 дин.

Ова је скупштина пре свог правог друштвеног задатка у недељу 3. (15.) јула о. г. обавила један леп чин пијетета према своме највећем добро-

твору, покојном **Јовану Гавриловићу**, што му је на најугледнијем и најлепшем месту престолнице српске на „Калимегдану“ подигло истина скроман, али величанствен видљив споменик: попрсје, на узвишеном каменом постољу, које вешта рука Србина П. Убавкића изрезала.

Јован Гавриловић је оставио све своје имање у вредности од 350.000 динара (175.000 фор.) као фонд, из кога ће народно учитељство из Краљевине Србије примати мировину, а њихова сирочад и удовице пристојну потпору.

Протекло је 16 година, како је овај велики родољуб, (родом из Вуковара) легао у хладни гроб, а нико да се сети, да се ма којим знаком признања одужи сени овг великог покојника, ни влада, ни држава, ни круна као што рече у своме говору председник глав. одбора и учитељ београдски г. Михајло Јовић, док није сво само сиротo учитељство по својим скромним силама доспело, да одужи не само своме него и народном највећем добротвору.

Овај леп чин пијетета учитељског према добротвору своме, привукао је млога родољубива срца на лице места, а дошао је овом приликом и необично леп број учитеља наших не само из Краљевине Србије него и с ове стране Саве и Дунава, (око 40 учитеља и учитељица), а врло лепо се одазваше и наша браћа Хрвати.

Сам чин откриће споменика, обављен је на врло свечан начин. Црквени обред извршио је сам митрополит Михајло са великим бројем свештеника, а присуствовао је истоме и млади краљ Александар са министром председником Др. Докићем и другим вишим чиновницима. Народа и учитељства било је толико, да се једва могао пут направити за краљев пролаз. Краљ је дочекан и испраћен са бурним: Живео!

При црквеном обреду, одговарало је на јектенија најстарије београдско певачко друштво „Станковић“ и завршило са химном, која је у славу покојникову спремна била.

Председник глав. одбора „Учитељског Удружења“ г. Михајло Јовић после кратког увода у свој говор изнео је живот и рад великог покојника у опширном обиму а за тим су полагани венци. Било их је 8 и то: од „Учитељскога Удружења“ и ових учитељских зборова: левачког, крагујевачког, београдског, алексиначког, нишког и јагодинског, на коме су, поред обичног наслова, биле и ове речи наштампане:

„Претке као што си ти,
Србин ће поштовати.
Рад, поштење и твој труд
Учитељству загрева груд.“

Осим учитељских венаца положило је венац и српско јеврејско певачко друштво.

Истог дана, у недељу 4. (16.) јула приређена су два концерта у славу откриће Гавриловићевог споменика: један после подне у 4 сата на „Калимегдану“ код споменика, а други у вече око 8 сати у гостионици код „Коларца.“ Оба су концерта била јако посећена.

Учитељство је, тако, и вако мало доцније, ипак показало, да уме уважавати, ценити и поштовати родољубе и добротворе народне, јер дар пок. Гавриловића тек је посредно намењен учитељству, ал он ће носити народу

интерес, јер што је учитељство безбрижније, тим је вољније и дурашније у своме светом позиву, који је намењен срећи и напретку народа, коме служи.

Сутра и прекосутра дан, у понедељак и уторак, 5. (17.) и 6. (18.) јула о. г. провело се око скупштинског рада у „Краљевој Пивари", пространој дворани.

Око 8 сати изјутра првог дана искупило се ту, око 300 учитеља и учитељица мимо гостију, Срба и Хрвата учитеља с ове стране, који су добили места напред поред седишта управног одбора.

Скупштину је отворио председник главног одбора г. Михајло Јовић кратким говором, те онда на првом месту позове скупштину, да још једном устајањем од поштy сени покојног добротвора Јов. Гавриловића, што скупштина и учини устајањем и изразом: слава му!

По том позове скупштину, да oда хвалу и признање своме краљу Њ. В. Александру I. што је својом високом посетом удостојио учитељство при откривању споменика Гавриловићевог, и скупштина и ту устајањем и узвиком: Живео! oда хвалу своме високом посетиоцу.

Најпосле прикаже исти председник скупштини министарског изасланика и онда госте Хрвате и Србе из прека, које је по имену споменуо, а скупштина их поздрави са усклицима: Живели!

И тек онда се приступи конституисању скупштине. Како се нису могли скупштинари да сложе и да акламацијом изаберу препорученог кандидата г. Мићу Ивковића учитеља нишког: то се приступи појединичном гласању између већ поменутог нишког учитеља и г. Николе Поповића, београдског учитеља, и по свршеном гласању, показало се, да је овај последњи кандидат добио 438 гласова а први 79, те буде проглашен за председника, г. Никола Поповић који заузме своје место, захвали се у кратко, на поверењу па да се изборoм осталих чланова неби губило време, умоли скупштину, да му дозволи, да он учини предлог за избор потпредседника, секретара и осталих одбора, што скупштина и усвоји и то буде за потпредседника изабран Јован Поповић из Ужице, а за секретара: Петар Стојановић, М. Окановић, Велимир Петровић, Милан Станојевић, Даница Краљевачка и Балтић.

По избору секретара устали су гости да поздраве скупштину и на првом месту изађе гђца Јамбришекова учитељица више дев. школе у Загребу, духовита женска, те у свом лепом говору изјави своју радост, што види тако леп напредак међу браћом својом Србима и препоручује духовну свезу између два сродна народна по крви и по језику, Хрвата и Срба и скупштина се одзива са: Живели!

После ње устане А. Варађанин управитељ срп. више дев. школе из Нов. Сада и поздрави скупштину у име Срба учитеља из архиепископије српске и митрополије карловачке, овим речма:

„Драга браћо! Пројурило је томе четврт века, како се пали одушевљења учитељског зарад напретка свога узвишеног позива заталасали с оне стране Саве и Дунава и ево, тек наши дани изнесоше то одушевљење прокаљено и пречишћено у удруженьима учитељским овде (у Србији) на моралној и материјалној, а онамо у нашим крајевима, где је реч: слобода, братство и

једнакост покренула то одушевљење, тек пре три године, на материјалној основи у удружењу: „српског учитељског конвикта у Новоме Саду.“

Нама, који смо у оном првом заносу задрхтали од узбуђења за својим лепшим идеалима, не може бити и нема слађе награде, него кад видимо, да је билька тог најодушевљенијег покрета учитељског од пре 25 година ухватила јака корена у земљи, коју су некад и наши дедови газили и знојем и крвљу напајали, те смо дошли, да вас, браћо, на том путу културе и просвете поздравимо тим срдачније, што у том лепом напретку вашем има посејано и много лепо семе из наших крајева.

И јучерања слава, приказала нам је на том пољу једног трудбеника и истрајног радника из наших крајева (Јован Гавриловић родио се у Вуковару, а она красна беседа г. председника глав. одбора, коју је изговорио на јучерањој прослави тога трудбеника пред узвишеном круном ове лепе земље, и која нам тумачи мисли и тежње учитела с ове стране, даје нам гаранције, да је учитељство с ове стране схватило свој позив и да ће по примеру слављеника свога истрајати на путу свог високог задатка. И ми представници књиге и просвете иностраног народа нашег поздрављамо браћу и сестре своје, који с нама на истом пољу раде, са срдачним покличем: сретно, напред!“

После овог следовали су још поздрави од г. г. Кобали тајника педагошког хрватског зборa и онда изасланика и представника учитељских зборова из Митровице, Вуковара и града Загреба.

После ових поздрава и избора известилачког одбора, закључио је председник скупштину и заказао други састанак после подне у 4 сата, којом су приликом прочитали извештај главног одбора о раду своме за минулу годину и надзорног одбора о рачунима и стању друштвене имовине. Овом приликом су прочитани и многи писмени и брзојавни поздрави, међу којима је и поздрав Срба Буковараца, земљака и потомака великог слављеника Јована Гавриловића.

Сутра дан 6. (18.) јула о. г. отворена је скупштина у 9 сати пре подне, а на реду је била расправа учитеља Соколовића: „Положај учитеља какав је и какав треба да је.“ Расправа је исцрпљиво написана и на завршетку ове резолуције изнела, које су од скупштине и примљене:

1. Да нико не може постати учитељем, који није свршио учитељску школу и тек изузетно свршени богослови, који су положили испит за учитељско оспособљење.

2. Да се учитељска школа реорганизује тако, да у њу могу ступити само они, који су свршили V. гимн. разред; да школа та има пет годишњих течајева и да се за све те ученике заведе интернат. — Женска учитељска школа, да се у свему изједначи с мушком.

3. Да се године службовања учитељског сведу од 35. на 30. година.

4. Да је учитељима основна плата 1000 динара.

5. Да се за основ. нар. школе заведе стручан надзор и да се за ове надзорнике узимају само учитељи, који су бар 10 године практично учитељевали.

6. Да се учитељ не може отпустити из службе, осим, кад га судови осуде за недело какво.

7. Да се учитељи не могу премештати по потреби и тим казнити, него само на молби њиховој.

8. Упражњена учитељска места да се попуњују расписом стечаја.

9. Да се учитељима не ставља у дужност црквено појање у цркви.

10. Све зграде школске, да зида окружни одбор и да се то јевтиније обавља.

11. Уза сваку школу да буде најмање ½ хектара ораће земље за угледно обделавање.

12. Књиге и све писаће приборе за децу и све потребе за школу да набавља окружни одбор и да до одређеног дана пошље свим школама. Учила за школе и књиге за библиотеку школску набавља и шаље свима школама у Србији министарство просвете.

По свршеној овој расправи решила је скупштина, да се изашљу два њена члана на ободску прославу у Црној Гори и заказана је догодишња скупштина у Јагодини.

У подне је приређен заједнички ручак у почаст гостију Срба и Хрвата из Аустро-Угарске, Босне и Херцеговине. Овом приликом, као обично, пало је врло лепих здравица од Срба и Хрвата.

После подне овога дана почеше се разилазити учитељи и гости својим кућама.

Ми смо понели с ове скупштине „Учитељског Удружења“ и његове прославе, врло лепу успомену и радовали би се, кад би нам се прилика указала, да и ми овамо покажемо својој браћи из прека, колико знамо и како нам на срцу лежи школа и њен напредак.

— и.

СРПСКЕ ВЕРОИСПОВЕДНЕ ШКОЛЕ
старо-бечејске у школској 1891|2. години.

(Свршетак.)

Наредбом местног школског одбора одржан је 29. Марта — на Цвети — испит у повторној школи, и то прво са женском децом, коју је обучавао учитељ г. Милан Кириловић. Ученица се уписало 103, а на испиту их је било 39. — Испиту су присуствовали: г. г. Јован Степанов и Иван Јелчић свештеници и Мита Радановић адвокат и подпредседник местног школског одбора. За тим је био испит са мушком децом, коју је настављао г. Јован Поповић учитељ. Школу је походило 46 дечака, од којих је на испиту било 26. — Од слушалаца присутни су били г. г. Иван Јелчић, Јован Михајловић и Стеван Перић учитељи. У селишној школи код учитеља г. Стевана Перића одржан је испит са повторним ученицима 2. Априла — на вел. четвртак — на коме је осим потписаног присутан био и часни г. Иван Јелчић свештеник и члан м. шк. одбора. Ову школу походило је 13 дечака и 6 девојчица. Међу њима беше и 2 Мађарчета. Успех је код свију у опште *добар*.

6. Априла — други дан Ускрса — освећена је о служби божијој најсвечанијим начином застава српске народне школе старо-бечејске, коју је у Бечу зготовити дао м. шк. одбор по цену од 315 фор. а. вр. од новаца, што су од више година на ту циљ прикупљали. Застава је врло лепо и укусно израђена од двојаке свиле — црвене и плаве са иконама св. Саве с једне, и васкресења Лазарева с друге стране. Заставу красе врло лепе траке, које су дивним, златом извезеним надписним словима урешене. Чин освећења обавио је пречасни г. прота уз судејство часне господе Јована Степана и Ивана Јелчића. Овом приликом изговорио је г. прота дивну беседу искупљеном по-

божном народу и школској младежи. За време освећења држао је заставу као представник м. шк. одбора благородни г. Мита Радановић адвокат, и по освећењу предао ју је местн. шк. управитељу, а овај опет деци, која се њоме диче и поносе.

Априла 14. дописом среског начелника поново је отворена школа II. разреда средишњег, која је 20. Марта — као што је горе наведено — на неизвесно време због пратобоље распуштена била. — Овога истога одпочета су предавања у свима местним школама по решењу учитељског збора, а уз пристанак м. шк. одбора пре подне од 7—10, а после подне од 3—5 часова ради велике топлоте.

7. Јуна од 9—10 часова пре подне одржан је испит са оном српском децом, која местне туђинске школе походе, у којој је г. Паја Дамјановић предавао вероучку и српски језик. Такове деце било је свега 21, и то 10 мушке и 11 женске. Успех је из оба предмета *врло добар* био.

Истога дана после подне држан је испит у салашкој школи код учитеља г. Стевана Перића. Деце се уписало у I. разред 12 м. 10 ж. = 22; у II. р. 7 м. 3 ж. = 10; у III. р. 3 м. 3 ж. = 6; и у IV. р. 9 м. 4 ж. = 13, укупно 31 м. 20 ж. = 51. дете. Остало је до краја школске године: у I. р. 7 м. 8 ж. = 15; у II. р. 6 м. 1 ж. = 7; у III. р. 3 м. 3 ж. = 6, а у IV. р. 7 м. 2 ж. = 9, свега 23 м. 14 ж. = деце. Успех је био из српског језика, декламовања, црквеног словенског језика, напаметног рачуна, геометрије, земљописа, повеснице, цртања и појања *добар*, а из осталих осам предмета *врло добар*.

У уторак 9. Јуна беше испит у I. средишњем разреду код подписаног. Испиту је председавао благор. г. Мита Радановић као повереник м. шк. одбора за овај испит. Деце се уписало у школу 50 м. 52 ж. = 102; остало до краја 45 м. 49 ж. = 94. — Успех је био *врло добар*, само из рачуна и писања *добар*.

У среду 10. Јуна пре подне био је испит у женском IV., V. и VI. разреду код гђе Катице Јелчић-Осваддове. Деце се беше уписало: у IV. р. 30; у V. р. 25, у VI. р. 9, свега 64. Од тих је остало до краја школске године: у IV. р. 24; у V. р. 22; у VI. р. 9 = 55. — Успех је у опште био између *врло доброг* и *доброг*. — Иста гђа учитељица изложила је и ручне радове ученица, које су чланице „Просветне задруге Српкиња“ и друге присутне госпође прегледале и похвално се о њима изразиле.

Тога дана после подне држан је испит у II. разреду средишње школе код учитеља г. Милана Кириловића. Испиту је председавао благор. г. Мита Радановић, пошто је м. шк. управитељ био препречен. Деце је било уписано 24 м. 33 ж. = 57. Остало је до свршетка школе 23 м. 28 ж. = 51. Успех је био по гласу повереничке белешке свуда *врло добар*, само из писања *добар*.

У четвртак 11. Јуна пре подне држао се испит у предградско-ковинском I. и II. мешовитим разреду код учитеља г. Паје Дамјановића. Ученика се уписало: у I. разреду 27 м. 28 ж. = 55; у II. разр. 16 м. 7 ж. = 23 — свега 43 м. 35 ж. = 78 деце. Од тих је остало до испита у I. р. 19 м. 26 ж. = 45; у II. р. 13 м. 4 ж. = 17, — укупно 32 м. 30 ж. = 62 детета. Успех је из свију предмета био *врло добар*, осим писања у II. разреду, где је успех *добар*.

Истога дана после подне трајао је испит у дољно-варошком предграђу код учитеља г. Младена Поповића. Деце беше уписано у I. разреду 60 м. 54 ж. = 114; а у II. р. 25 м. 23 ж. = 48, дакле у целој школи 85 м. 77 ж. = 162. Од тих је остало до краја школске године у I. р. 32 м. 34 ж. = 66; у II. р. 22 м. 28 ж. = 40, укупно 54 м. 52 ж. = 106 ученика. Успех је био из словенског читања, писања у I. разреду и појања с певањем *добар*, а из свију других предмета *врло добар*.

Примедба. Пошто је у овој школи највећи број деце, то је м. шк.

одбор учинио кораке, да се поред ове још једна школа отвори, што је овога лета већ и учињено.

12. Јуна у петак пре подне био је испит у III. средњем разреду код учитеља г. Јована Поповића. Деце је било уписано 71 м. 43 ж. = 114. Од ових је остало до свршетка школске године 66 м. 37 ж. = 113. — Успех је био изузев рачун, геометрију и цртање *врло добар*, а из горња три предмета *добар*.

После подне истога дана одржан је испит у IV. мушком разреду код г. Јована Михајловића учитеља. Ученика се уписало 67, а до краја школске године остало је 62. — Успех је био из свију предмета *врло добар*

У суботу 13. Јуна пре подне беше испит у V. и VI. мушком разреду код г. Јована Чиплића учитеља. У ову школу уписало се у V. р. 34, а у VI. р. 14, свега 48 ученика. Остали су до завршетка школе у V. р. 30, у VI. р. 11 = 41. — Успех је био *врло добар*, а само из цртања у V. р. *добар*.

У понедељак на Видов-дан одржан је испит како из обичног црквеног појања, тако и из хармоничког појања и певања. За тим је била свечана служба божија, на којој су појали ученици и ученице у два гласа под управом г. Антонина Освалда. По свршеној св. литургији одржано је свечано „благодарење“, после кога су деци подељене награде, које су се састојале из лепих и поучних књижица, које је м. шк. одбор и „Просветна задруга Српкиња на ову цељ подарила, на чему им од стране подписаног лепа хвала и благодарност. За овим су деца распуштена на двомесечни велики одмор.

У Старом Бечеју 30. Децембра 1892. године.

Стеван Жекић,
учитељ, и местних српских вероисповедних школа управитељ.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Седница архидијецезалног школског одбора држана је под председавањем Његове Светости Патријарха 31. Јулија у Ср. Карловцима. Главни је предмет ове седнице био обширна извештај заменика гл. школског известноца о прегледању вероисповедних школа у архидијецези, у течају ове године. Исти је заменик прегледао школе у Ср. Карловцима, Осеку, Винковцима, Черевићу, Беочину и у Митровици, и свуда је испит са ученицима држао. Само у Земуну није могао школе ове године прегледати, јер су испити без његовог знања пре времена држани и школе су 12. Јунија већ распуштене биле, те тако када је он 13. Јунија у Земун стигао, није у школи никога нашао.

У свези са оним извештајем а по предлогу заменика гл. школ. референта, АШОдбор издао је важне наредбе у погледу унапређења наставе и одржања зашта у српским вероисповедним школама архидијецезе Карловачке.

Даље су у овој седници објављене две наредбе Вис. Шк. Савета. Са одобрењем на знање је узет извештај општине Черевићке о установљењу м. школ. одбора и о избору чланова за исти одбор, као и о избору м. школског управитеља у лицу преч. г. Георгија Максимовића пароха.

Одобрен је избор Љубице Обушковићеве за учитељицу у Черевићу и умољене се Вис. Ш. Савет да се овој учитељици декрет изда.

Два призива Милоша Грујића учитеља Земунског, и уток свију учитеља Земунских противу решења АШОдбора спроведени су В. Ш. Савету на више разсмотрење и решење.

Скупштина црквене општине у Даљу поднела је у три једнака примерка основно писмо тамошњег српског вероисповедног школског фонда опредељеног на подпомагање Србаља ученика у вишим школама из Дала.

Ово је основно писмо пре мериторнога решења упућено конзисторијалном ответнику на образложено мнење.

Црквени одбор у Ердевику подноси тужбу противу тамошњег учитеља М. Ц. који неће у цркви да дужности појца одправља, нити школску децу у појању обучава.

Тужба ова уступљена је управном одбору жупаније Сремске на надлежно уредовање.

Осим ових предмета решено је још неколико других предмета, међу којима су понајвише били поднесци црквене општине у Земуну.

Избори учитеља. За учитеља у Рибици изабран је Душан Пауновић испитани и оспособљени учитељ родом из Црвене Цркве. За учитељице у Тузли изабране су госпођице Даница Јовановићева из Панчева и Исидора Ђисаловићева из Сомбора. За учитељицу у Зворнику позвана је свршена приправница Софија Драгојева родом из Црепаје.

Богољуб Ракић досадашњи привремени учитељ у Долову потврђен је за сталнога учитеља у истом месту.

У Срб. Арадцу изабран је за учитеља свршени приправник Јован Хајић; Славко Јанковић изабран је за учитеља у Бјелини.

Оснивање српских вероисповедних забавишта. На позив наших црквено-школских власти установиле су неке родољубиве српске црквене општине у Бачкој и у Банату српска вероисповедна забавишта уз материјалну припомоћ дотичних својих грађанских општина. Тако ће се у Сентомашу отворити два, у Турији једно, у Футогу једно, у Чакову и у Перлезу по једно православно српско вероисповедно забавиште. У Арач-Врањеву пак, у Тиса Хиђошу и у Доловима оснивају комунална забавишта политичне општине, чему се морамо чудити знајући да су то чисто српске општине.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— У *Митровици* тражи се учитељ за II. и III. разред српске вероисповедне школе. Плата је 500 фор. у име станарине 120 фор. и 6 хв. дрва. Учитељу осим редовних дужности, спада у дужност држање недељних и празничних каталога, настава у црквеном појању и држање повторне школе.

— У *Мокрину* тражи се учитељ. Плата је 600 фор. стан са баштом и огрев, или у место огрева 50 фор. Изабрани могу бити само они који су у Сомбору бар с добрим успехом учитељску школу свршили и испит из мађарског језика положили.

— У *Српској Црњи* траже се два учитеља. Са првим учитељским местом скопчана је плата од 194 фор. стан, 40 кибли жита, 20 кибли кукуруза, 4 јутра земље и огрев. Са другим местом скопчана је плата 400 фор. у име станарине 50 фор. у име огрева 25 фор. Рок 15. Август.

— У *Сентомашу* тражи се учитељица с платом од 400 фор. и 60 фор. наушала. Изабрана учитељица предаваће за сада ручни рад, а доцније кад се установи стално место за учитељицу дужна ће бити предавати све предмете и онда ће јој бити плата 600 фор., 169 фор. у име дрва за школу и њену потребу и стан или 200 фор. станарине. Рок 25. Август. Молбенице се имају српском школ. одбору у Сентомашу поднети.

— У *Сентомашу* траже се две забавиље на новоустановљеним српским вероисповедним забавиштима. Плата је за сваку 400 фор. и 120 фор. у име стана. Молбенице се имају до 25. Августа поднети председништву школског одбора у Сентомању. Изабране забавиље имаће и своје помагачице и стављаће им се у дужност да за две године испит за забавиље положе.

— У *Шурјану* тражи се учитељ с платом 300 фор., два хвата дрва и стан с баштом. Рок 15. Август.

— У *Иванди* тражи се учитељ. Плата је 300 фор. за редовну и 40 фор. за повторну школу, и стан с баштом. Рок 15. Август.

— У *Паланчу* (код Вршца) тражи се учитељица. Плата је 300 фор. и стан с баштом и 4 хвата дрва са којима се школа има грејати. Рок Велика Госпојина.

— У *Куманима* тражи се учитељ. Плата је 450 фор. за станарину 75 фор., један ланац ораће земље, и башта Рок 21. Август.

— У *Неошлавцима*, *Никлушевцима* и *Маркушици*, у котару Буковерском, траже учитељи и црквени појци православне вере, с платом по 400 фор. и стан и огрев.

— У *Товарнику*, *Нови Бановци* и *Илинци*, у котару Шидском, траже се учитељи и појци православне вере. На сва три места плата је по 400 фор. уз стан и огрев.

— У *Канаку* тражи се учитељ с платом 300 фор., два ланца ораће земље, стан, башта, 3 хвата дрва и сламе колко узтреба.

— У *Србској Клариџи* упражњено је учитељско место с платом 300 фор., пет ланаца земље, стан, $1^1/_2$ хв. дрва за огрев и 30 фор. за перовођство.

— У *Чакову* тражи се забавиља за србско вероисповедно забавиште. Плата је 300 фор. стан и у име огрева за забавиште и стан 60 фор. Изабрана има за две године испит за забавиљу положити.

— У *Турији* на ново основаном србском вероисповедном забавишту, тражи се забавиља с платом од 300 фор. уз стан и огрев. Забавиља мора бити Србкиња православне вере, и ако није оспособљена забавиља, дужна ће бити за две године то оспособљење задобити. Рок до 28. Августа.

— У *Подпорњу* код Вршца тражи се учитељ на србској вероисповедној школи. Плата 300 фор. и три ланца земље, стан и башта. Рок 15. Август.

— У *Карлову* тражи се учитељ и учитељица. Плата учитељева је 500 фор. 2 хвата сламе за огрев и 70 фор. станарине. Плата учитељичина је 400 фор. 2 хвата сламе и 70 фор. станарине. Рок 20. Август.

— У *Стојановцима*, *Сибачу*, *Буђановцима*, *Петровцима*, *Огару* и у *Витојевцима*, у котару Румском, траже се учитељи и појци православне вере. Свуда је плата 400 фор. стан и огрев, а у Сибачу, Буђановцима, Огару и Витојевцима припада учитељу још и награда по 60 фор. за црквено појање.

— У *Кленку*, котара Румског, тражи се учитељица православне вере с платом 400 фор. стан с вртом и огрев.

— У Ирижком срезу упражњена су србска учитељска и певчевска места у *Марадику*, *Гргетегу*, *Бешенову селу* и *Ривици*. Свуда је плата 400 фор. стан и огрев.

— У *Лаћарку*, у котару Митровачком, тражи се учитељ и појац православне вере с платом 400 фор. стан с вртом и огрев.

— У Земунском котару, тражи се србски учитељ у *Дечу* с платом 400 фор. стан и врт.

— У *Прогару* у истом котару тражи се учитељ и појац православне вере с платом 400 фор. стан и огрев и 60 фор. награде за црквено појање.

На свима овима местима рок пријаве је до 20. Августа. Молбенице се имају преко дотичне котарске области на високу кр. земаљску владу у Загребу поднети.

— За новоустановљено место учитељице на србској вероисповедној школи у *Великом Средишту* тражи се учитељица. Плата је 320 фор. стан с великом баштом и огрев, за повторну школу награда је 40 фор. Рок 22. Август. Избор ће тек 1. Октобра бити а изабрана ће у звање ступити 1. Новембра.

— У *Херцег Сулошу*, у Барањи, тражи се учитељ на србској вероисповедној школи. Плата је 320 фор., $12^1/_2$ ланаца добре ораће земље, за повторну школу 20 фор., стан с великом баштом и огрев. Рок 15. Август.

ШКОЛСКА ОБЈАВА.

У српској вишој девојачкој школи у Сомбору почиње се школска 1893/4. година 1. Септембра по старом календару.

Уписивање је 1. 2. и 3. Септембра пре подне од 9—11 часова.

Родитељи са стране имају своју децу довести и уписати код подписаноga управитеља у здању српске учитељске школе Сомборске.

Примају се ученице, које су свршиле четврти разред српске основне школе и 10. годину живота навршиле.

Ученице из V. и VI. разреда народне школе могу бити примљене у старије разреде, ако на пријамном испиту покажу довољан успех из оних предмета, који се у I. односно у II. разреду више девојачке школе ове уче.

Породице, које желе на стану и храни држати ову женску децу имају се пре тога пријавити подписаноме, а исто тако и родитељи дечији нека се изволе најпре код управитеља распитати за места, па тек онда нека уговарају за стан и храну своје деце.

У Сомбору, 10. Августа 1893.

Никола Ђ. Вукићевић,
управитељ.

ЈАВНА ЗАХВАЛА.

Долепотписана се налазим побуђена, да и јавним путем изречем своју најтоплију захватност, срп. црквене општини Тамишградској на стипендији од 120 фор., коју сам пуне две године уживала, те сам започете науке довршити могла.

Сомбор на Петров-дан 1893. год.

Марија В. Јакшића, свршена приправница.

ЈАВНА БЛАГОДАРНОСТ.

Благородном г. **Павлу пл. Јеремићу** велепоседнику у Вел. Кикинди.

На Вашем лепом и племенитом, а уједно и изненадном дару „Школ. Листу“, слободан сам замолити Вас: да примите израз моје најсрдачније благодарности Истоветни израз и црквене школске општине.

У Гаду, 3/15. Јуна 1893. год.

Јаков Ј. Пасков, срп. учитељ.

☞ Умољавамо сву ону господу учитеље, и славне црквене општине, који „Школски Лист“ примају, а до сада нам претплату послали нису, да то што скорије учине, јер другчије не можемо лист уредно издавати. ☜

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 8. У Сомбору 15. Септембра 1893. Год. XXV.

СРПСКА УЧИТЕЉСКА ШКОЛА У Г. КАРЛОВЦУ ШКОЛ. ГОД. 1892|3.

Почетком ове шк. године уписало се свега у сва три разреда 51 слушалац, и то 30 приправника и 21 приправница. У току шк. године један је приправник због неуредног владања добио consilium abeundi, а један је због великог сиромаштва оставио школу својевољно. Тако је крајем ове шк. године било у заводу свега 49 слушалаца, и то 28 приправника и 21 приправница. Приправници били су сви вероисповеди православне, а од приправница било их 18 православних, две римо-католикиње и једна израиличкиња. По разредима пак било их овако: I. раз.: 15 мушких и 7 женских, свега 22; II. раз.: 9 муш. и 8 жен., свега 17; III. раз.: 4 муш. и 6 жен., свега 10.

Наредбом високог СНЦ. Школског Савета од 7. Марта 1892. Бр. 73—19, стављен је стари штатут ове учитељске школе ван крепости, а нови штатут стављен је у крепост с налогом. С тога се наставнички збор у предавању свију предмета у појединим разредима држао новог „Наставног плана“, као што је исти установљен у новом штатуту, одсек IV, а §§. 27—43. Како је пак исти „Наставни план“ израђен за четири разреда, то се ове шк. године не могоше предузимати и они предмети, који су одређени за IV. разред. Услед тога не могоше се крајем ове шк. године обдржавати ни испити за учитељско оспособљење. И тако крајем ове шк. године није ова учитељска школа оспособила за учитељско звање ниједног учитеља и ниједне учитељице.

Закључни годишњи испити са слушаоцима појединих разреда обављени су под председништвом високоблагородног г. *Николе Ђ. Вукићевића*, пр. главног школског референта, и то 3. (15.), 4. (16.) и 5. (17.) јуна о. г. По обављеном оцењивању владања и успевања у наукама показао се овај резултат:

а) *Владање* беше: у I. раз.: 18 примерно, 3 похвално и 1 неуредно; у II. раз.: 13 примерно, 3 похвално и 1 неуредно; у III. раз.: 5 примерно, 4 похвално и 1 уредно.

б) *У наукама:* I. раз.: 2 први ред с одликом, 13 први ред, 5 други ред, а једна остала је због болести неиспитана; II. раз.: 6 први ред с одликом, а осталих 12 први ред; III. раз.: 1 први ред с одликом, (гђца Даринка *Васиљевићева*, Босанка родом из Сарајева), 7 први ред, а 2 други ред.

Приликом бављења вбл. г. Николе Ђ. Вукићевића овде у Карловцу држана је у присуству његовом заједничка седница овдашњег местног црквеног и школског одбора, те је том приликом г. главни референт умољен, да поради код високог СНЦ. Школског Савета, да ако се у Карловцу не могу установити две посебне, т. ј. мушка и женска школа, у том случају *да се овде установи женска учитељска школа*. Уједно је том приликом г. референт разгледао у школској згради и нове просторије, које би општина место досадашњих старих незгодних просторија уступила за учитељску школу.

Трећи дан по обављеном послу опростио се г. референт у присуству наставничког збора са свима слушаоцима, који су били из сва три разреда сакупљени у великој дворани, красним и заносним говором, поред осталога очински их саветујући, да као добри и савесни радници на пољу школском никад не смећу с ума ни дужности, које им налаже наша света православна црква! — Управитељ завода у име наставничког збора као и у име омладине школске захвали се г. референту на труду његовом, као и на доброти и љубави, којом је увек искрено и свесрдно прегледао завод овај, те уз громовито „живио“! отпевасмо му сви скупа оно српско дивно „многаја љета“!

У току ове шк. године прегледао је овај завод и високоблагородни г. *Гршковић*, кр. земаљски надзорник за учитељске школе, и то 24., 25. и 26. Маја.

П. Р.

СТАРЕ СМЕТЊЕ ШКОЛСКОМ НАПРЕДКУ.

Пише: **Богољуб Бакаловић** слушатељ Педагогијума у Бечу.

Као што се већ из самога наслова увидети може, — није ми намера у погледу школскога напредка, односно његових сметња и недостатака, ништа ново одкрити и најмање ситнице претресати,

што држим да би неупутно и било нове сметње изтраживати, дочим старе заборављати и запуштати.

Под овим насловом да пишем, побудиле ме је данашње стање многих наших школа и учитеља; с разлога: што многе данас школе никако уређене нити школским училима снабдевене нису, те се у оваким школама некъ необична и незамишљена моћ и вештина учитељу приписује, — па и сами шк. вештаци (надзорници) све мане и недостатке из вида испуштају и једино учитеља за школ. напредак одговорним чине. — И да не спомињем какове сметње и тешкоће већ на првом кораку учитељу предстоје; јер се вели: школа има да продужи рад домаћег васпитања; да образује дух детета према захтевима нове педагогике; да удеси живот његов по неком узору; да душевне празнине и недостатке домаћег васпитања попуни и до неке извесне мере и опредељеног врхунца усавршн; у кратко:. да спреми младеж за што лепши, идеалнији друштвени живот т. ј. да васпита.

Каково је данашње домаће васпитање (а особито на селима) и какове тешкоће и сметње учитељ има да сноси знамо отуда, — што у школу долазе деца без домаћег васпитања; не васпитана или што је још горе: рђаво васпитана, размажена, распуштена и т. д. Ово је дакле прва сметња која лежи на родитељима, која знатно утиче на школски напредак и срећу народа. Још је *Лутер* рекао: „Fromme Familien begründen das Glück der Völker.“ — *Фенелон и Песталоци-а* додају још: „und frome Frauen begründen vozugsweise das Glück der Familien. Haben sie auch keinen unmittelbaren Einfluss auf Staat und Kirche, so haben sie doch den bedeutenden mittelbaren durch ihren Einfluss auf die Erziehung nicht bloss der Töchter, vondern auch der Söhne.“

На лоше домаће васпитање већ су се народни учитељи свикли и сматрају си за дужност увек од почетка васпитања деце предузети; шта више: зле навике и поквареност домаћег васпитања да уклањају.

А сада поштовани читаоче изнећу ти мане и сметње у самој школи, које никако неби смеле бити и за које је најмање учитељ крив и одговоран.

Пишући ове редке у главном су ми на уму школе у кр. Хрватској и Славонији; и то: Сремској жупанији; с разлога: што сам шест год. као учитељ у Срему службовао и са овдашњим стањем и уређењем школа најбоље познат; што држим, да ће сличног примера и ван ове краљевине бити.

Као важна сметња шк. напредка је:

1. Прекобројно примање деце у школу. Школски закон за кр. Хрв. и Слав. од прилике одређује овако: „Ако се у једној општини кроз 2—3 год. већи број школских способњака покаже, него што овај закон одређује (80), то се има број школа односно учитељских сила повећати.“ Прекобројно примање деце у школу, некако би се и одобрити могло код учитеља са једним разредом; дочим, један учитељ са сва 4 разреда, па уз то још прекоброј шк. деце, ту се напредак не може очекивати. — Оваких општина имаде много у Срему, где један учитељ 120—130 ђака има. Школски закон гласи: „Свако за школу способно дете је дужно школу полазити“, — па ипак зато у многим општима имаде 70—80 а у некојим и по 200 деце која ради простора не могу у школу. — Да би се жељени напредак у школама постићи могао, не смију учитељи обтерећени бити. Ова је мисао заступана још у 17. столећу. *Херман Аугуст Франк*, у своме делу: „Wie man die Kinder zu Gottseligkeit und Christliche Klugheit erzieben soll“ изрично вели: „да никако један учитељ неби смео више разреда имати“; разуме се, ако хоћемо жељени успех да постигнемо.

Учитељ са сва четири разреда никада не може прописани ред и дисциплину у школи одржати; јер знамо, да дисциплина од наставе зависи; — па пошто учитељ не може у једно исто време сва четири разреда устмено настављати, већ највише два н. пр. код очигледне наставе I. и II. или код рачунства и т. д. то остала два разреда имају неки посао под надзором старијег ученика, или нешто писмено свршавати; питајући, доказујући или задиркивајући један другога; — а с тим нарушавају школски ред. — У оваким приликама мора учитељ да наставља, а уједно и на сваки разред посебну пажњу да обраћа.

2. Рђаво уређење школа. Овде разумем такове школе, које не имају сва потребита школска учила. Оваких школа има доста у сремској жупанији, а мислим да нећу погрешити и премашити ако речем, да их је добра половица; — што, разуме се биће их слични и ван ове жупаније. У Срему имаде таковије општина које су у стању одма за 100—200 фор. па некоје и за 500 фор. школских учила набавити, — па ипак за то у њиховим школама не има слика за очигледну наставу; или метер па ни топломер што би бар 50 новч. коштао; — просто ништа, где-где учитељ мора за своје новце и креде да купује. — Наше општине још нису

схватиле важност школе, па све то држе за излишно и непотребно.

Многи ће да помисли и каже: „Учитељ може лепим настојањем и заузимањем приволети своју општину, да набави све, што је за школу нужно.“ — Не! Ја ово не одобравам! Напред сам већ споменуо, да све ово, наше општине држе за излишно и непотребно; шта више! Наше се општине и сувише дају молити, па често исмјевају школу и учитеља и просто одговоре: „За таке ствари немамо новаца.“ Ово не одобравам ни с тога, јер држим, да учитељ није дужан нити обвезан општину молькати, па често ради тога и у свађу с општинарима долази. Општина је дужна да бригу води о школи, и то; за своју корист; јер тим ће њени чланови образованији бити, те ће морално и материјално боље напредовати.

Није довољно школу саградити, те скамије и таблу набавити па одма учитеља тражити; јер у овакој школи је тежак и жалостан напредак, а још жалоснije је видети школу која већ 50 и више година постоји, па никаквих школских учила у њој не има. — У овакој школи, па и целој општини је напредак за свих 50 и више година незнатан и неприметан и никада се добром напредку не треба надати; јер: „Без алата нема ни заната“, па и овде би неупутно било добар напредак очекивати.

Овде су на првом месту позвати школски надзорници, да настоје, за што боље уређење подручних школа. — Није довољно само у књигу забиљежити: „Ова школа не има никаковних учила, и за то одговорним учитеља чинити“ већ треба путем предпостављених власти израдити и довичним општима наложити, да се сва потребата школска учила набавити имају. Када школе сасвим добро уређене и са свим потребама добро снабдевене буду, онда се с правом може добар успех у настави изискивати и очекивати! Дочим у многим данашњим неуређеним школама, свак' са себе кривицу баца и на учитељска леђа товари, те све потребе и недостатке у школи из вида губе; — већ само напредак у школи од учитеља изискују, — као да је овај кадар напредак из својих прстију исисати.

Ово су први и најнужнији услови без којих се напредак у школи ни замислити не може; које би требало и морало одма испунити, да буде школе и у њој рода. Обично се вели: „*Учитељ је душа школе.*“ Јелст, ал' у добро уређеној школи; дочим, где један учитељ има сва четири разреда са 120—130 ученика, па уз то само школску таблу и рачуналку, — ту отпада горња изрека.

Учитељ је душа школи, где му се рад његов мили; при настави не има никакових сметња, већ је весео, пријатан, добро разположен; са бистрим оком и веселим лицем предусрета своје ученике; радо им прича, слике и разне ствари показује; питања ставља, на дечија питања с вољом одговора и т. д.

Да би се жељени напредак у народним школама, а с овим и напредак народни постићи могао; нужно је:

1. Да се у свакој општини, према броју школских способњака, број школа односно учитеља установи; тако, да сваки учитељ највише два разреда има; и

2. У сиромашним општинама, где није могуће више школа и учитеља издржавати, већ само једног, да се никако прекоброј деце ушковат и несмије и да школа са свим потребама, добро снабдевена бити мора.

Ово су старе сметње, које кочe школски напредак и од којих многе школе одавна већ па и данас још пате и не могу да напредују; а други пут ћу ти поштовани читаоче, изнети и набројати нове сметње шк. напредку.

МАНИР УЧИТЕЉЕВ ПРИ ВАСПИТАЊУ.

Они прилагођени или да речем присвојени поступци учитељеви, који се могу приметити на његовој спољашњости за време школскога му рада, чине његов васпитни манир. Ти спољашњи поступци, огледају се у кретању тела, у говору или у душевним афектима. — Као што се даје видети, манир је врло сродан са методом васпитања, само што метод показује више унутрању, манир пак више спољашњу страну каквоће школскога рада.

За дечје васпитавање манир учитељев има врло велику важност. Деца не уче само оно, што им се каже, него она присвајају и оно, што виде, да им учитељ ради. Пример, као што знамо има врло велику моћ при васпитавању. Хоћемо ли дакле, да нам деца науче: како треба да се у друштву крећу, како да говоре и како да своје осећаје изјављују, — ваља и сами да пазимо на све то, кад их васпитавамо.

Зна се, шта вреди у друштву онај човек, који у својим спољашњим покретима и изразима осећаја неје снакав какав би требао да је. Без лепа манира данас не вреди много ни знање, ни развијена моћ мишљења ни оплемењен осећај. То долази отуда,

што је свету врло тешко под ружном спољашности, познати иначе напродна човека. Манир дакле допуњује човечје унапређење, он даје унапређењу потпуност.

За учитеља, који у својим радовима нема лепа манира, такође се може рећи, да у својој струци није потпуно вешт. Поред тога, што такав учитељ служи рђавим примером, — он је потпуно удесан за омаловажавање и исмевање. Немојмо мислити, да дете, па ма како оно било мало и умно унапређено, не може на овоме учитељу приметити оно што није умесно. Покушајмо само запитати дете, ма и таково, које похађа школу кака ваљана и напредна учитеља: — „Како учи, или, како прави ваш господин?“ — па ћемо се изненадити томе, шта будемо чули и видели. А како онда стоји ово, са учитељем, који се не уме као што треба наћи у својој школи?!

Из узрока што учитељев манир при васпитавању има толику важност и из узрока, што се та важност, у колико је мени позната, од стране наших школских радника до данас слабо увиђала, — намеран сам проговорити коју о тој важној а доста пренебрегнутој ствари. Држим да је о томе говорити потребно, како ради бољег напредовања дечја, тако и ради бољег угледа учитељска у школи и друштву.

Кад хоћемо да говоримо о учитељеву маниру у школи, онда нам ваља говорити о много различитих ствари. Но, пошто се све те ствари, о којима нам ту ваља говорити, могу или чути или видети, — држим да ће најбоље бити, ако исте, према томе и посматрамо.

Често се дешава, да учитељ има какав органски недостатак, услед чега теже може постизавати цели свога рада. Строго узев, ствари које су човеку урођене, и не падају у домашај манира; али у колико се исте, као телесне мане, вежбањем могу отклањати, у толико и о њима овде може и мора бити говора.

Ко од природе брзо говори, ваља да се вежба, да се те мане што пре ослободи. Обично учитељи који брзо говоре, дају деци кратка питања. Дабоме, да их је на то потреба научила, јер њихова дужа питања деца не могу разумети. Ко, да школски успех није доста, да се дају само кратка питања; ми сви знамо, да се у школи све не може са две или три речи питати, него да је од потребе овда и онда давати и дужа питања. Такова се пак питања могу давати само разумљивим, спорим говором. У осталом ја држим,

да се ни једна урођена мана не може, ваљаним вежбањем тако брзо исправљати, као што је то случај са брзим говором.

Теже је већ учитељу исправљати, оне мане, по којима неје у стању чисто изговарати поједине гласове и речи. Ко, тврдом вољом и непрестаним вежбањем и ту може бити успеха. Кажу, да је Демостон у почетку био мутав, али да се је непрестаним вежбањем тако усавршио, да је постао првим говорником свију старих времена.

Ритам говора учитељева ваља да је леп, коректан; од њега зависи спољашња лепота предавања, од њега зависи у неколико и занимљивост говора. Неумесно ударање гласова, неприродно затезање, певање у говору, не само да неје лепо, него је и штетно, како за дечје напредовање, тако и за сам углед учитељев у школи.

Не могу а да овде не наведем, како је штетно, кад учитељ у школи као какав глумац говор, декламује. У таким приликама деца никако не слушају на оно, што им се говори, али за то бодро пазе на учитељев манир. Такав поступак не може имати својих добрих страна; такова настава не изазива и не одржава у деци пажњу, такова настава не буди интерес, одушевљење; — такова настава узрокује само смех и подсмех у ученицима. Дабоме да неје добро, кад је учитељ у својој школи сентименталан, без живота, јер се ни таким радом не могу постизавати цели рада онако како би требало; али је свакако боље за успех дечји, кад је човек умерен, него кад је афектован.

(Свршиће се.)

КОМЕНСКИ И ФРАНКЕ.

(Упоређење.)

Написао: **Јов. Јанко Кнежевић.**

Педагошка повесница, извор живота и рада педагогије и као науке и као вештине т. ј. теоретичке и практичке педагогије, јасно нам прича: да је Христова наука дала педагогији прави полет и правац. Истина, да је и пре Христа било „културних“ народа, те по том да беше и педагогије, но ипак није била у правом смислу и значају те речи, а тај се значај педагогије огледа у циљу њеном: у умном и моралном стању како јединица људских, тако и човечанског друштва.

О реченом нас може уверити ма и летимичан поглед на

педагошко стање у културних народа пре Христа. Ти народи беху источњачки народи: Хинези, Индијанци и Персијанци, и класички народи: Грци и Римљани. И каково у главном беше образовање у тих народа? Човек је или деспота или роб; породички живот није био никакав: човек (муж) беше тиран и деспота над женом и децом, жена робиња, дете незбринуто и увек је на коцки ћуди разних; неправда и неред у приватном, породичном животу, па и у јавном (политичком) животу. Једном речи живот тих народа беше абнормалан, јер им је образованост абнормална била.

У таковом стању рађа се Христос, који својом науком преповраћа човечанство; а основ му је најсигурнији, јер почиње препорођајем првог и најприроднијег друштва: породице човек почиње да дише искренијом љубављу према својима, жена није више робиња, дете није више предмет, на коме се ћуди појединих изливају, већ је оно дар божији, веза и љубав, што спадају оба човечанска пола.

Циљ Христове науке, јесте: да се род људски спасе т. ј. да се умно и морално развије, а тим ће као уман и морално да чини, што му као најсавршенијем створу божјем ваља чинити. За такови узвишени циљ свој Хришћанска је наука уједно пружила пут и сретство, којима ће се доћи до тог циља. Пут је: да се појединци доводе у друштва, а сретство: да се тумачењем и приспособљавањем праве Христове науке људско друштво дотерива и усавршава.

У том је правцу општа педагогија и потегла, али је често расла и опадала, што је од зависило од људи, који су кршили; а повесница нам прича, да су често злоупотребљавали ти људи споменути Хришћански педагошки правац и његов прави смисао.

Као што пре Христа бејше нуждан преображај човечанства, тако и у педагогији на свршетку средњега века беше нуждан преображај, да би педагогија могла одговарати правом значају и циљу свом. И заиста после реформације, на скоро наступила је понова васпитања и наставе у средњој Европи.

На школској реформацији беше веома много радника, а дух рада им беше прави Хришћански дух, умни и морални напредак човечји. Између многих школског реформатора педагошка повесница спомиње: Славена *Јована Амоса Коменског* (1592—1671.), оца новијег образовања, оца очигледности, и *Августа Хермана Франкеа* (1663—1797.), немца, оца пиерпистичког правца, по ком је васпит у побожњачком духу пречи од наставе у наукама и знањима (Линднер).

Према наслову овог чланка рад сам, да се позабавим са тим педагозима, да им упоредим живот и рад, којим су стекли сјајна места у општој, па и у нашој српској педагогији. Дела, помоћу којих израђујем стављену задаћу, јесу: Sindler S. A. Encyklorädisches Handbuch der Erziehung'skunde etc. Wien 1891. Pädagogishe Sammelmappe, Leipzig 1887. Tomberger F. Geschichte der Erziehung und des Unterrichtes etc. Wien 1879.

Пре, но што пређем на саму ствар, напомињем да животописе нећу спомињати, јер претпостављам, да сваки п. ч. зналце или да може наћи дуге описе ова два педагога. Главно је, чега ћу се држати, карактеристика живота им и рада и упоређење тих.

Целим својим животом и радом Коменски се издаје за правог Хришћанина. У сваком часу свог једног живота вели он: „Христос ми је све и сва“ (Unum necessarium, 10). У уводу дела свог „Didactica magna 2. 36“ вели он, да му та мисао даје силе и моћи, да може дарованје му силе употребити и тиме другима користити. Живот Коменскога беше од ране младости сама брига и невоља, што му није слабило дух његов, већ му га је челичило, и он је радио све — као што сам вели — за субраћу своју, за људе. Његово нестално пребивање у завичају, његова прогонства и бављења у Енглеској, Шведској, Угарској, пријатељство му са Гером богаташем и канцеларем Окејестјерном, све је он то употребио, да што боље удеси образовање. Није он тежио ни за другим чим, већ је радио само „желећи свима људима добра и мира, што ће да буде, ако је образовање као што треба“. (Un. n.)

Франкова рана младост је сретнија. Васпита се у родитељском дому, а у побожности га васпита старија сестра. Као гимназиста и универзитетлија, долазив у додир са разним друштвима, напусти Франке сваку искру побожности. У старијим годинама се тргне и стане се јадати на погрешке своје, те је прегао све силе да се побожности поврати. Студирајућ' богословске науке све се више повраћао. Као човек, да засведочи своју праву човечанску љубав и хришћанско срце, реши се да буде учитељ сиромашног народа „који није знао као марвиниче ништа о Богу, а деца му не иду у школу, нити се код куће добро васпитају, већ расту у срамотном незнању, те од њих у мушким годинама нема никакве користи, јер се одају крађи и отимању и другим гадним делима“.

Као што видимо, Коменски и Франке још из ране младости боре се разним неприликама. Коменског гони више спољашња при-

лика, док се Франке бори са унутрашњошћу, борбом душе и савести своје. Напослетку све то (код Ком. лакше, код Фр. теже) ишчезава испред љубави према роду човечанском, те обојица бирају пут и начин, којим да помогну роду, а то је образовање. Овај им је посао био прекидан врло често због разних (код Ком.) политичких и верских, а (код Фр.) верских и сталешких неприлика, од којих да споменемо бегство Коменског из Фулнека, пожар у Лиси, прогонство Франкеово из Лајпцига и Ерфурта.

Зашто се обојица одају васпитачком позиву? Јер су сами искусили, да је школа важна установа по човечји умно-морални развитак, а они сами нису могли у подпуној мери за младости своје да уживају те школске благодети. Коменски се јада на хрђаво стање школско за његова доба, те вели у „D. m. XI., 13. и 14. тачци: „Шта дм тражимо сведоке (том стању)? Многи смо ми, који смо из школа (мисли нижих) и универзитета изашли једва са сенком знања. Од тих хиљада сам баш и сам, кога је пролеће и цвет младости изгубљено итд.“ Па и Франке се тужи на своју младост, која му је безкорисно прошла, чему је криво једно стање тадањих школа. Обојица, даклем, искуством дођоше до убеђења: да је ваљана школа нужна људима, те се за то лаћају учитељевања.

А сад, да видимо: а) које и какове циљеве ставише ова два педагога свом раду; б) какове назоре као практичари и теоретичари заступају према питомцу и васпитачу; и в) којим се средствима служе, помоћу којих да се постигне циљ образовању.

Коменски, као што се види из свију његових дела, ставља у главном три циља образовању: побожност, знање и моралност, а на првом месту побожност. „Шта је знање без морала? Ко у знању напредује, а у моралу назадује, тај више иде у натраг, но напред. Али, ако се знању и моралу придружи побожност, онда је постигнуто право савршенство“. (D. m. X. 17. т.)

Франке ставља за циљ „кратко и што простије образовање, како би деца била хришћанска мудра и побожна“.

Као што видимо обојица теже у главном једном циљу, а то је: да човек буде побожан, а побожност мора да прати моралност, јер право хришћанство је моралност и побожност.

Коменски у свом делу D. m. VI. и IX. говори о том, како је сваком човеку нужно образовање и да је сваки човек способан за образовање. „Сви, који су се као људи родили, потребују образовања, јер је сваки човек рођен са истоветним циљем, да буде

човек". Ова реч „сви" је веома значајна, јер њом Коменски тражи образовање за сваког човека: и мање и више даровитог, и богатог и сиротог.

Елем образовање је нужно сваком човеку, а образовање треба да почне из ране младости, јер, вели Ком. у уводу D. m. 2., „ништа није тако тешко као навике искорењавати, а још је теже човека са странпутице на прави пут довести", што је слично нашој народној „Навика је једна мука, а одвика две".

Франке је врло мало писао оригинално, што би рекли, но је више преваћао. Тако је превео Фенелоново дело о образовању женском. У уводу тог превода излаже Франке своје назоре о образовању и тражи, као и Коменски, да је оно опште т. ј. за све људе. Али сад долази нешто, што је главна карактеристика свог педагошког рада Франкеовог, а у чему се разликује од Коменског. Франке тражи образовање за све људе, „јер су људи по природи покварени и на зло окренути".

(Свршиће се.)

ВАНРЕДНА СЕДНИЦА

високосл. српског народног Школског Савета држана у Карловцима 4. Септембра 1893. г.

Под председавањем Његове Светости Патријарха српског Георгија Бранковића а у присутству чланова: гг. проте Јована Бороте, Дра Михаила Полита, Стевана Лазића управитеља Вел. Гимназије Карловачке, Теофила Димића умировљеног кр. окр. школског надзорника, Николе Ђ. Вукићевића заменика гл. школ. референта и Дра Исидора Ћирића патријаршеског и народног тајника.

Главни предмет ове седнице био је преустројство учитељске школе у Г. Карловцу.

На позив Школскога Савета управљени на управу учитељске школе Горњокарловачке и на Епарх. Школски Одбор у Г. Карловцу, да изјаве своје мнење у погледу представке, коју је православна српска црквена општина у Г. Карловцу летос поднела в. Школском Савету ради претварања тамошње мешовите учитељске у женску учитељску школу, изјављује како управа и учитељски збор те школе, тако и Епархијска Школска Управа дијецезе Горњокарловачке, да се слажу са представком црквене општине тамошње, и моле, да се у место обосполне учитељске школе женска учитељ-

ска школа у Карловцу установи, па да се још ове јесени први разред те школе отвори, пошто се дванајест девојчица већ пријавило за ступање у ову школу, и пошто су чланови тамошње црквене обштине изјавили, да ће они у своме дому за ову годину уступити још једну школску дворану за поменуту учитељску школу.

Усљед тога решено је: досадашњу мешовиту учитељску школу Горњокарловачку за женску учитељску школу преустројити, управи учитељске школе Горњокарловачке наложити, да уписивање ученица у први разред одмах предузме и црквену општину тамошњу позове, да обећану дворану школску до 1. Октобра по новом за школску потребу удеси, и са нуждним намештајем снабдјевену управи тој преда; Његову Светост Патријарха као председника Школског Савета умолити, да благоизволи једног суплента за исту школу с платом од 800 ф. наименовати; заменик гл. школског референта упућен је, да благовремено у Г. Карловац отиде, и наставни план и распоред часова за исту школу споразумно с професорским зборм установи; а високославни Саборски Одбор умољен је, да од 1. Октобра по новом новонаименованом супленту плату од 800 ф. у течај стави; уједно је са топлом препоруком спроведена представка Горњокарловачке црквене обштине истом всл. Саборском Одбору, да се реченој општини ради обдржавања нуждних просторија за поменуту учитељску школу годишње по 600 ф. из клирикалног фонда издаје, и да се из истога фонда учитељ вештбаонице тамошње плаћа.

Осим овога важног предмета решено је још неколико пређних предмета, нарочито молбенина ученичких. **В.**

ИЗЛОЖБА УЧИЛА У ЗАГРЕБУ
и трећа опћа скупштина „Савеза учитељских друштава.“

(Наставак.)

Овде је збирка врло лепа, која би наше вредне учитељице заинтересовати највише могла као: разне боје памука, вуне, свиле, правог злата итд. што би се могло употребљавати за женски ручни рад. Особито ми се допале разне врсте платна са народним називљем, али ми то народно називље чудновато звучило у мојим ушима, јербо су кроз исти називи непознати. Врло је добро удешен Ниповкин строј за обучавање у женском ручном раду, на коме се строју даду саставити разни примјерци за женски рад У доста великом броју виде се на једном асталу примјерци за чипкање, које је изложила обртна школа у Загребу и један мали строј за бело везање, које је према дјечијој величини удешено, да дијете не мора сагнуто бити при везењу. Педагогијски

књижевни збор у Загребу узео је себи задаћу да по разним крајевима Хрватске и Славоније скупља примјерке народног везива, које им шаљу учитељи из разних крајева, те је исти педагогијски збор изложио у 16. табли са стаклом од најбољих врсти народног везива, где су се стручњаци још на јубиларној изложби са најбољим допадањем изразили. Доњоградска виша дјевојачка школа у Загребу поредала је суставно примерке женског ручног рада од 1—8 раз. На другом столу видило се примјерци за изрезивање цвећа и тканине од папира, ти примјерци многа су посјетитеља дуже времена задржали посматрајући лијепо изведење појединог примјерка. Уједно око цијеле изложбе женског ручног рада околo обасинала се и књижевност женског ручног рада

У дворани V. у II. кату налазимо на дивне примјерке за просторучно рисање, те дрвене и лисне моделе за рисање од разних издавача и творница и то у највећем броју да сваки посетноц могао је дуже промишљати о практичности таковић примјерака.

У истој дворани наиђосмо на разна пера, оловке, држала, креде, те свега писаћег и рисаћег материјала у једном ормарићу налази се разних извркних боја за бојадисање односно за цртеж, те смо прегледали пажљиво све што је нужно у писању и у рисању.

У дворани VI. налазе се свакопрсна учила за грађанске и основне школе, и може се управо рећи да је ова дворана за нас учитеље, од највеће вриједности била, на првом мјесту налазе се све издане књиге и педагогијски листови књиж. збора у Загребу и уједно све поучне збирке. Кр. учитељска школа приказала је све моделе господарског оруђа. Творница Дирфелда окушују са разним воћем, моделе разне зријеради и домаћих животиња. Школа у Загребу изложила је испуњене птице. Такођер је било изложено од разних изложитеља природне збирке руда, свестрани развитак свилене бубе. Франгеш је изложио писанке и напутак за усправно писмо, изложено је такођер било разно шумско дрвеће. Хафеле изложио је називе разних обрта, моделе млина и опанчарске послове.

У VII. дворани ту су сами били многобројни излошци књижаре Лав. Хартмана у Загребу, која је данас књижара најснабдјевенија у Хрв. и Славонији, и ови се излошци са потпуном својом сврхом могу равнати са осталим страноземаљским излошцима, и надамо се да ће ова књижара овом изложбом још се више обогатити својим училима, да ни једна школа не ће требати обраћати се у иноземство ради добављања разних учила.

У дворани VIII. и IX. су биле изложене збирке природописне, разни апарати и слике за физику и хемију и то скоро све за средње школе. Има множина слика из билинства, о развитку коња и говеда, анатомичка слика рибе, има врло вешто израђених карти животиња и биља на цијелој земљи.

Збирка модела за сомatологију, животиње у шпиритусу, костур, мачке, лубање разних сисаваца, збирка пужева и разних природнина. Слике из анатомије, разне збирке од разних зарезника, типови од пет људских раса, костур људи и разних животиња. У овим дворанама многобројно је изложено да посјетноц не зна што би прије прегледати могао на овако богато уређене збирке.

Забавишта у II. кату изложена су била. Ова новоосновања грана нашег најмањег подмладка, која још данас не пружа се кроз све слојеве нашега

народа, да би збила могла на основу начела педагогије шири видокруг заузимати у данашњем просвијећеном вијеку, али ипак од наших законодаваца види се много већа енергија на остварању ових забавишта да и нашим малишама пружимо забаву и припрему за полазак праве народне школе.

Посматрајући изложена учила за наше малише чисто је човјеку невјероватно да та дјечица са тим училима служити ће могу. Од најтежег посла до најмањег види се да се постизава сврха и служи дјечици зато да бистри и снажни свој ум, а највише зато да се дијете забављајућим начином приправљ за рад и наставу у школи. Од многих струковњака присутни посматрајући забавишта скоро се сваки изразио о штети што ове школе нису проширене код нас, те су се више забављали око истих учила, да се овом новом институцијом што више окористимо. На почетку галерије изложила је фирма Јулиус Кихкоф у Корнеубургу и види се да је овај изложитељ врли прегалац на томе пољу, примјерци предмета из природе такође су врло добри, једноставни и потпуни, за тим је изложио Карло Шнелнер у Бечу, ово је врло богата збирка свих предмета разноликих у лојама у ликовима, а уз то доста практични. Од Фреблових учила највише је изложено, и више његових учила стоји слика оца Фребла као оснивателя тих забавишта. Налази се много малог оруђа за ратара и баштована, осим тога има лимених ликова, која служе за моделовање пијеском и ловачом што је најмилија игра наше дјечице; види се разног малог кухинског посуђа за женске. Од највеће је вриједности изложење тих учила јест учила аустријског Фреблова друштва у Бечу. Ово друштво се својски заузело да установи учила, која би са хигијенског и са педагогијског гледишта била најбоља за употребу у забавишту, и послије више одобрења постала су дакле најцјелисходнија и најбоља. Збирка садржаје 25 кутија разноврених учила, која су једноставна али врло практична. И од наших изложитеља било је примјерака за забавишта, а при том је и сама књижевност о истима довољно застурана.

Ова врло лијепа систематички поређана изложба много ме је посјетиоцу од велике користи била, а највише нашем школству. Учитељи и учитељице могли су се душевно окористити, а остали посјетиоци добили су прави појам о помоћним средствима за обучавање у школи. Види се каква је сврха била овој изложби: да се учитељство и народ наш упозна са врсницим училима, те да и код нас приону око властитог прављења тих учила; и да народ наш видећи праву сврху исти за своје школе набавља, без којих прави наставни успјех постићи се не може.

Овде као што обећах почетком првога чланка да ћу ради малог простора овог нашег обљубљеног Школског Листа у описивању изложбе доста кратак бити што сам и учинио, а сада прелазим такође на кратко описивање скупштине савеза учитељских друштава.

НЕКРОЛОГ.

† *Сергије Шакрак Никић* јеромонах, патријаршески сингел, уредник Српског Сиона члан књижевног одељења Матице Српске и први управитељ и организатор нове монашке школе у Опову, после кратког и тешког боловања преселио се у вечност у манастиру Опову 4. Септембра о. г. а сарањен је

са духовном свечаношћу и уз велико саучешће 5. Септембра после подне у новој гробници близо гроба Севастијана Илића негдашњег архимандрита Оповског.

Покојник је рођен у Ловри чисто српском селу на острову Четељском. Свршивши гимназијске науке у Пешти и у Карловцима одпразнло је учитељско звање у свом месту рођења и у то време је по дозволи в. Школског Савета приватно положио испит из прног и другог разреда српске учитељске школе у Сомбору године 1881/2. са врло добрим успехом. Затим је продужио гимназијске науке и учно богословљу у Карловцима, на оставши међутим удовцем посветио је себе монашком животу промењивши крштено своје име „Светозар“ на монашеско име „Сергије“.

Био је даровит и вредан млад човек, и као писатељ и конзисторијални бележник, свуда се отликовао. Њему је Свети Патријарх поверио сачињење устројства прве монашке школе у Опову и поставио га је управитељем те школе. Али болест у плућима не даде му да доживи отварање ове школе, и он се после кратког и тешког боловања у својој 34. години у вечност преселио. Бог му дао вечни покој!

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

— Његова Светост Патријарх, по овлашћењу Школског Савета изволио је наименовати Божидара Борђошкога кандидата професуре за суплента на учитељској школи у Горњем Карловцу.

— *Почетак школске године.* У српској учутељској школи Сомборској, као и у свима српским школама у Сомбору, школска 1893/4. година започета је 1. Септембра по нашем. Призивање светога Духа држано је на празник Рождества Богородице.

У учитељску школу уписало се:

У први разред: 24 мушких, 47 женских; свега 71 ученика. У други разред уписано је 23 мушка, 37 женских; свега 60 ученика У трећи разред уписано је 14 мушких и 40 женских; свега 54 ученика.

По томе у сва три разреда има ове школске године 61 мушких, 124 женске; свега 185 ученика.

— *Избори учитеља.* За учитела у Дероњима изабран је једногласно Душан Ђурић, бивши учитељ у Лијевну, и вредни сурадник Школ. Листа. — За учитеља у Рибници изабран је свршени приправник Душан Пауновић. — За учитеља у Обровцу изабран је Младен Ђурошев свршени приправник. — За учитеља у Приједору изабран је Славко Јанковић свршени приправник. — За учитељицу у Приједору изабрана је Вјера Бугарска свршена приправница. — У Ченти изабран је за учитела Михаило Вукадинов.

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

(на приказ уредништву Шк. Листа примљене.)

„Летопис“ Матице Српске, уређује А. Хаџић. Књига 174. 1893 Свеска друга. У Новоме Саду, штампарија српске књижаре браће М. Поповића. Цена 70 новч.

„Пчеларство“ за народ написао Иван Машировић. Други наслов књизи: (Књиге за народ, издаје Матица Српска из задужбине Петра Коњевића. Свеска 37.) Накладом српске књижаре и штампарије браће М. Поповића у Новом Саду. 1893. Цена 10 новч.

„Библијске повести из Старога Завета“ за трећи разред осн. школе од Ивана М. Поповића. Наклада Луке Јоцића у Н. Саду. Цена 15 новч.

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину **1 ф. 50** новчића, а за Србију **4** динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 9—12. У Сомбору, за окт.—дец. 1893. Год. XXV.

(1853.—1893.)

НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

ИЗЈАВА.

Пошто су ме умолили чланови прирећивачког одбора за прославу четрдесетогодишњице мени приређене, да им ради верног описа исте прославе уступим за овај мах уређивање „Школског Листа“, то се ја њиховој молби одазивајући, поверавам уређивање „Шк. Листа“ само ових бројева, у којима ће се опис прославе да изнесе г. Стевану Коњовићу сомборском народном учитељу, задржавајући себи сва права, која ми као одговорном уреднику, власнику и издаваоцу овог листа припадају.

У Сомбору, 17. (29.) октобера 1893. год.

Никола Ђ. Вукићевић,
одговорни уредник „Школског Листа“.

ИЗЈАВА.

Потписани је тако сретан, да му је на основу молбе прирећивачког одбора за четрдесетогодишњу прославу учитељског и књижевног рада всбл. г. Николе Ђ. Вукићевића од стране слављеникове као уредника „Школског Листа“ поверено уређивање истог листа за то време, док се подробно и верно не опише цео ток прославе, ради верних података за каснијег историјописца нашег културног живота са ову страну Саве и Дунава, у којој (културној историји) једно од најважнијих места из овога доба мора и наш слављеник заузети. И баш према важности саме ствари, нашли смо за најзгодније место „Школски Лист“ да у њему све донесемо, што се год на саму прославу односи — с тога потписани и има част ово и п. н. читалачкој публици обзнанити.

У Сомбору, 17. (29.) октобера 1893. год.

Ст. Коњовић,
учитељ, уредник „Домаћег Листа“
и пр. уредник „Школ. Листа“.

ЦЕЛ ПРОСЛАВЕ.

Признати коме заслуге, за сваки његов јаван рад, јесте дужност оних, у чијем се интересу овај рад обављао. А према тим заслугама стеченим јавним радом; одати признање, дати и видљива знака захвалности и поштовања, јесте света дужност свих чланова тога народа, у којима је раденик тај поникао, и за чију је срећу и напредак дотични раденик уложио сву своју моралну и физичну снагу.

То је цел сваке прославе, којом се признаје његов труд и рад око општих народних ствари, па тако је то и ове прославе четрдесетогодишњег учитељског и књижевног рада нашег педагошког Нестора вебл. г. Николе Ђорђа Вукићевића.

Многогодишњи трудни учитељски рад и обилати књижевни рад нашег слављеника, била је побуда прирећивача с једне стране да покрену ту мисао, а с друге стране сваког свесног члана нашег народа, који прати рад јавних раденика, да ову замисао прихвати и достојним се начином ода пошта, и признање, као што се прослава та на најсвечанији начин и обавила и слављеник увенчао венцем признања, кога су оплели почев од српских крунисаних, митроносних глава, цвета српске интелигенције и преставника српске свести, школе и цркве са суделовањем великог броја иноверника, који знају и умеју ценити труд и рад мужева и друге вере и народности, који свој живот посветише на благо и срећу целог човештва и културног живота. То беше цел и његових некадањих ученика као прирећивача ове прославе, јер поштовати свог учитеља јесте знак питомости, учтивости и васпитања; а поштовати учитеља учитељâ, јесте поред горњих врлина и најродољубивија дужност сваког учитеља; у то име нек је светло име Николе Ђ. Вукићевића тог српског четрдесетогодишњег учитеља учитељâ. Живео и слава му!

ПРИПРЕМА ОКО ПРОСЛАВЕ.

Проф. *М. Калић* чланком једним у „Српском Гласнику“ бр. 28. о. г. кога на завршетку овога одељка у целости доносимо, покрене ту мисао изнесав на јавност предлог, да би се овом заслужном мужу ваљало једном јубиларском славом на дан његове четрдесетогодишњице од

како учитељује на сомборској српској вероисповедној учитељској школи одужити на неуморном труду и раду утрошеном за то време и стеченим заслугама око унапређења српског учитељства, наших вероисповедних народних школа и око развитка наше школске књижевности. Чланак тај гласи:

У очи 40-годишњице г. Николе Ђ. Вукићевића, управитеља српске учитељске школе у Сомбору.

Седамнајсти октобар 1853. године остаје у летописима школе наше вечно забележени дан, када за катедру препарандије седе даровит, одушевљен, слаткоречив и као мрав вредан, млад човек, који као створен беше, застарелу школу народну да обнови, а учитељство у напредном духу собом да поведе. Но онај дан у који су прве његове поучне речи одјекнуле у срцима слушалаца, носи на себи још и историјско обележје; јер се појавом Вукићевићевом отпоче нов метод у школи, а школска и педагошка књижевност стаде се живље развијати у народу нашем.

Оба великана, Натошевић и Вукићевић који у преporођају народне школе и препарандије имају неоцењивих заслуга, и чије заједничко деловање донекле носи општи карактер, знаће се тек онда праведно оценити, кад им се радови под критичну анализу ставе па, кад се изљуштн што је чије, сопствена мука заокружи оквиром самосвојне заслуге. Јер ако је покојни Др. Натошевић као научник, био пун реформаторских идеја, одлучан у извођењу напредних, педагошких начела, а као организатор знаменит, Вукићевић је опет свестрано образован педагог, искусан учитељ и изврстан методичар, који је многу практичну новину овоме препоручио да је оствари.

Г. Вукићевић је уз то по неке творевине Натошевићеве, које на хладном основу егзактних и природних наука поникоше, као црквен човек топлотом свога религиозног осећаја знао загрејати, и тиме улити им живота, да добију пластичнији облик. Њих двоје попуњују се дакле као једна органска целина која и ако комбинованом снагом на бољитку школства дела, то се ипак на њој примећује фина размеђа њиховог наизменичног, типичког утецаја. Али нигде, ваљда, величина ове заједнице тако рељефно не избија, као у оним значајним предавањима *о новом методу* на учитељским конференцијама и скуповима, на којима је овај метод званично у школу уведен, а којом се приликом стручна спрема, озбиљно схватање

позива и жарка љубав према ствари и цели у оба предавача најлепше огледа. Ретко да се икад одушевљење учитеља с одушевљењем ученика већма натецало као овде.

Стара школа својим *сричњем* слова и досадним понављањем слогова беше се преживела; механизам учења без показивања сликама о оном што се деци говори, није одговарао напредном начину; одржавање школске дисциплине *иругом*, када се по државним и општинским тамницама укидала телесна казна за преступнике, убијало је углед људски; морало се дакле полазити с духом времена у напред. Ова потреба била је већ и с тога нужна, што су зраци модерног метода из најближе околине и сувише јасно указивали на пређотине на школи нашој, које се згрепсти морадоше.

Вукићевић је још као нов професор српскога језика на препарандији, одмах првих година својих стао учити децу основне школе: *читању писању*, по новом методу, те тиме отворио врата да се та новина у нас одомаћити може. Наравно да је то доста полагано ишло; и разуме се да је ту морало бити и отпора, можда баш од самих колега његових, који предавајући методику по старом систему сувише се уживеше у уверење о непогрешивости истог, докле су сваку нову измену за *жалења вредну заблуду* сматрали.

Али чин, којим је учињен прелом у дотадањем, старином осветштаном начину учења и ако је по себи епохалан, јер је тим школа народна постала савршницом својих друга у просвећењим, европским државама, даје уједно и ласкаву сведоџбу о висини образовног ступња српскога народа, који тако жељно за модерне установе разбира, те их одмах на своје земљиште и пресађује. Слика која нам се том напоменом и нехотице намеће, најбоље карактерише то живо интересовање за резултате савремене науке педагошке; па бисмо се огрешили о пијетет према прошлости, када не бисмо ову слику изнели пред очи оним читаоцима, који су о њој имали мање прилике да чују.

Беше то 1858. године у варошкој дворани у Сомбору, када се по налогу Дра Натошевића искупило до 150 свршених учитеља, да слушају како им по новом методу у школи радити ваља; и којима је г. Вукићевић теорију и праксу овога новога метода и очигледног учења разлагао.

Ту теорију зачинио би предавач обично алузијом на православље, распирујући у слушаоцима љубав према вери и народности српској.

Разноврсни слушаоци који се и добом живота и стеченим искуством и школском спремом између себе дијаметрално разликоваху; — јер бејаше ту средовечних, младих и старих учитеља, који су у свом конзерватизму за катедром оседелi, — сложише се сви у једној живој жељи, да се што већма новим изналасцима на пољу практичног школског учења користе. Та их је тежња учинила пажљивим, те су сваку реч предавачеву *гутали* и у памет дубоко урезивали. А Вукићевић је говорио красно, убедљиво, заносно!

После сваког његовог предавања опадаше у слушалаца окорела вера у *стари начин*, као лист по лист с дрвета у јесен; а поуздање у нови метод проклијаваше срца свију, као млади изданци. Уверење о практичности новога метода и његова успешност, преобразило је као чудом заступнике старе школе и отворило им очи. Стекавши новим мислима при предавању већи појам о себи и своме народу, осетише као да су у интелигенцији и родољубљу наједаред одскочили, те почеше више себе поштовати и свој сталеж. Никад се народни учитељ можда није већма поносно својим позивом него тада; никада учитељство није одушевљеније радило у школи по начелима новога метода као ово и неколико доцнијих, млађих нараштаја. — Ово одушевљење које се разлило и на опште, народне послове, избијало је најјасније у потоњим омладинским покретима шездесетих година.

Али се и на припреми за предавање радило без одмора, дању, ноћу, не пазећи ни на само здравље, једино у тежњи да се скупљеном учитељству што више стварнога знања прибави. Др. Натошевић за свако предавање редовно је слао по пет, по шест писаних табака у којима беше градиво и упутство како треба да се предаје; а г. Вукићевић би то проучио, прожмао својим идејама и на свој начин слушаоцима говорио, три сата пре подне а три сата после подне. Тако су оба трудбеника радила непрекидно пуних шест недеља, налазећи једину накнаду у свести, да су своју дужност савесно испунили.

Тако се давао пример, како треба себе прегоревати за љубав народној школи, за њезин напредак а тим и за просвету народну; тако се спремаху борци који ће, ако устреба и на страшном месту истрајати када непријатељ дрзнуо буде, да дирне у течевине народне што на себи обележје носе имена његова и вере му православне. Тужни листови историје покомунисања наших вероисповедних школа, могли би нам показати много светло име ове старе гарде, које поста жртвом отпора за очување верозаконског карактера им-

Но међутим и времена знаменито проредиште редове ових старих војника школе; па и сам вођа им, славни Натошевић заће за видик, одакле још румени зраци заслуга његових јасно казују, да докле је признања у учитељству и народу српском, та румен нигда побледети не ће. Остаде нам још *једно* светило да шири знање и просвету међу ученике своје, међу те будуће апостоле оне просвете, која отвара очи и даје вид простоме народу, да се више не спотиче у тами и не пада у своју пропаст.

Тај заслужни муж, тај једини преставник целокупне педагошке и методичке науке у овостраном Српству, тај Нестор наше скромне, школске књижевности и *учитељ учитеља*, славиће ево скоро *четрдесетогодишњицу* свога школског деловања. Не може нам никако бити цел, да у систематској целини читаоцима прикажемо свеколики литерарни рад; нити да набрајамо заслуге по школство, нашег великоуваженог слављеника; јер је ово за овај премалени простор са свим не могуће. Намера нам је та: да учитељство и ширу интелигенцију српску упозоримо на епохалан моменат у животу једног трудбеника, чијим заслугама ваља видљива признања дати. Г. Вукићевић није — по обичној фрази за педагоге — подигао *башту*, он је засадио *прашуму*, у којој су дрвета огромни, дебели дубови, које због непрегледне масе побројити не можеш, а чији плодови хране читаве нараштаје народне.

Он је преставник *половине историје* српске учитељске школе, која 80 година постоји, а на којој он 40 година још и данас у пуној душевној и телесној снази ради. Па ако оних првих 40 година препарандије, пре њега, чини њен *стари век*, то је у њему оличен *средњи и нови век* историје овога завода.

Четрдесет година рада заслужују тек, да народ пред величином оваке заслуге скине капу и да ситничарске обзире бацивши на страну, приђе с поштовањем оној старини, чија је рука *четрдесет* учитељских генерација њему одневала!

Српско учитељство! Ти које одгајаш народу чланове а цркви њене верне; које си просветник и учитељ свега што је добро, лепо и корисно; које народни подмладак васпиташ у религиозно-моралном духу, развијајући у њему хришћанске и српске врлине, и учиш га дужностима да поштује старије, учитеље и свештенике, незаборави да је Вукићевић био твој *учитељ!* Незаборави, да 17. октобар ове године треба да буде свечани дан за сву српску школу, у који

учитељство враћа један свети дуг своме најстаријем, најзаслужнијем и најревнијем учитељу!

У Сомбору, на дан свете Еуфимије 1893. год. **М. К—ћ.**

Тај је чланак лепа одзива нашао у правих и истинитих пријатеља народних и достојанствене српске штампе.

У договору са својим, присним пријатељима сазове проф. Калић дана 2/14. сент. о. г. збор свега сомборског српског вероисповедног варошког учитељства, професоре приправничког завода, и са више девојачке школе као и са народне основне школе, који се реченога дана са врло незнатним изузетком искупе и једногласно реше: да би ваљало заиста прославу приредити нашој пошт. старини, пошто има неоцењених заслуга за учитељство, школство и шк. књижевност.

Том се приликом изабере и приређивачки одбор у који уђоше: *Мита Калић* проф. препарандије, *др. Ђорђе Протић*, *Младен Борђошки*, *Стеван Јовић* проф. препарандије, *Драгутин Блажек*, *Софија Јорговићка*, *Жарко Поповић*, *Велимир Чонић*, *Младен Силошки*, *Стеван Коњовић* и *Милош Коњовић*, који изабраше себи за председника г. *Мату Калића*, за перовођу *др. Ђорђа Протића*, а за благајника *Милоша Коњовића*.

Осим те седнице држане су још и 5. (17.) 14. (26.) сент. 19. сент. (1. окт.) и 10. (22.) окт. у којима су учињене све припреме за достојну прославу намењену нашем слављенику и склопљен проглас на народ и програм саме прославе на дан четрдесетогодишњице јубилареве.

Проглас и програм ево доносимо у целости:

Позив

на прославу 40 год. учитељевања високоблагородног г. Николе Ђ. Вукићевића, професора и управитеља српске учитељске школе, школског саветника и заменика глав. школ. референта; на дан 17. (29.) октобра 1893. год. у Сомбору.

Седамнајсти (29.) октобар 1853. године, остаје у историји нашега школства онај знаменити дан, када за катедру српске, учит. школе у Сомбору седе одушевљен, православљем задахнут и као мрав вредан, млад професор српског језика, који као да створен беше застарелу школу народну да обнови а учитељство у напредном духу собом да поведе. Овај заслужни муж који је у болитак школе све своје знање и сав свој труд уложио; чије је име са школом тако срасло, да готово с њоме један нераздвојен идентичан појам чини,

дела још и данас крепак и здрав, дакле пуних четрдесет година у храму народне просвете у ком огањ знања безпрекидно припаљива.

Његово је искуство неисцрпљиво, његова је реч одлучна, његов је савет још и данас најмеродавнији у школским питањима на нашем највишем форуму просветном. Зато га га је народно признање и уздигло на највиши ступањ оног достојанства световног, на које се постављају само људи, који се као стручњаци својом научном спремом, својим књижевним радом и практичним, школским искуством од свију других највећма одликују.

Па како је високоуважени *слављеник г. Никола Ђ. Вукићевић* уједно и један од наших најстаријих радника на школској и педагошкој књижевности нашој, који том приликом и свој *књижевнички јубилеј* слави, то је приређивачки одбор ову двојаку заслугу слављеникову у обзир узевши, сматрао за своју свету дужност, да даде видљива израза признању јавног рада слављениковог тим, што би приредио свечану прославу 40-годишњице му, те тим уједно поставио начело: да се и у нас заслугама јавних трудбеника одаје достојан пијетет а учитељству даде прилике, да се бар у једној *мисли*, у једној *тежњи* уједини.

У то име узима „приређивачки одбор“ слободу најучтивије позвати целокупно српско учитељство и остале личне пријатеље и поштоваче нашега високоуваженог слављеника, да на прославу светковине 40-годишњице што многобројније дођи изволе.

Из седнице одбора за приређивање светковине 40-годишњице високородног господина Н. Ђ. Вукићевића држане 19. Септембра (1. октобра) у Сомбору 1893.

Др. Ђорђе Протић, перовођа. **Мита Калић**, председник.

Распоред

прославе 40-годишњице г. Н. Ђ. Вукићевића управитеља срп. учит. школе, која ће се држати на дан 17. (29.) октобра 1893. и у очи тога дана у Сомбору.

I. Део: 1. У Суботу 16. (28.) октобра ујутру и по подне дочек гостију на жељезничкој станици.

2. У 6½ сата у вече *бакљада*, која предвођена ватрогасном свирком полази од срп. учит. школе црквеном улицом на савија у Етвешеву улицу те около корза излази на главну улицу поред дра Поповића и Српске Читаонице до слављеникове куће. Ту ће свирка одсвирати један комад, затим ће кратким говором да поздрави слав-

љеника г. Стеван Коњовић учитељ, после чега ће ученици и ученице срп. учит. школе да отпевају за ту свечаност удешену песму. Слављеник се захваљује на поздрављу. Свирка удеси један комад и бакљада се креће поред дра Ђене Павловића куће кроз узану препарандијску улицу у порту свете Ђурђевске цркве.

II. Део: У Недељу 17. (29.) октобра у 8 сати ујутру састанак у великој дворани срп. црквене општине ради међусобног упознавања гостију. У 9 сати шиље се депутација по јубилара, која га доводи у средину гостију, те с њиме на челу корпоративно полазе на свету службу на којој пева срп. црквено певачка дружина Сомборска.

III. Део: После службе честитке слављенику.

IV. Део: У вече равно у 7 сата у просторијама код „Ловачког рога“

Беседа с игранком

Распоред беседе:

1. Пролог, од В. Милана Марина говори Светислав Берић приправник III. разреда.

2. Црногорац Црногорки, песма од Зајца.

3. Предавање о животу и раду слављеникову, држи г. проф. Мита Калић.

4. Отворена пијеса за госте, које би били вољни да певају соло или да свирају што.

5. Предаја венца слављенику уз кратак поздрав гђице Исидоре Секулићеве ученице III. разреда.

6. Слављенка, песма од В. Милана Марина, за певање удесио Драгутин Блажек.

После свршене беседе настаје игранка.

У 9 сата у вече заједничка вечера (банкет) у ручаоници код „Ловачког рога.“

Председништво одбора за прирећивање 40-годишњице.

ОПИС СВЕТКОВИНЕ.

Бакљада.

У суботу дана 16. (28.) окт. о. г. дођоше већ многи гости као изасланици од разних завода и корпорација.

Тога дана у вече између 6 и 7 сахати искупе се свеколика младеж сомборске српске учитељске школе у порти св. Ђурђевске цркве и ту са запаљених 50 буктиња и уз свирку ватрогасне банде са прирећивачким одбором крене се и прође одређеним улицама и

дођу до слављениковог дома, где се силан народ искупио и са бакљоносцима заједно, како угледаше јубилара са бурно и дуготрајно *живио* поздраве га. Младеж са буктињама стави се у одређене редове и ватрогасци лепо одсвирају једну српску песму. По свршетку песме *Стеван Коњовић* учитељ, поздрави слављеника са овим говором:

Драги јубиларе и учитељу учитеља!

Неописаном радошћу ступам пред Тебе драги јубиларе и пред ову многобројну публику, да дам израза с једне стране своје синовље оданости, а с друге да у име своје, и свих твојих поштовалаца и ових присутних, и оних који су само у духу с нама у овим тренутцима, — да те поздравим као једног од народних наших првака, данас највећег школског трудбеника и српског учитељства правог духовног оца.

Дан је ово драги јубиларе, дан радости, не само Твој и наш, него и сваке српске православне школе чак од Пеште па до крајних граница Црне Горе и од Триглава па до Црног мора.

Ретка је свечаност коју ми данас започесмо славити, јер где је тај Србин, који је провео од ране своје младости, па све до ове данашње Ти старости у таком трудном учитељском звању, неуморно и одушевљено образујући народу подмладак, који ће народ да образује, васпитава и наставља?

Попео си се на четрдесетогодишњу учитељску степеницу и с те висине данас са сузним ал' и радосним оком гледаш за собом четрдесетостручни бисерни низ, кога си кроз четрдесет година народу и православној школи низао и плео.

Четрдесет си година провео међу Српчадима и Српчићима учећи их непрестано од првог Ти дана учитељевања па све до данас, да свим жаром свога искреног срца љубе ову драгу нам домовину, да лепо своје име српско дубоко урежу у срца своја, и да својој светој православној вери буду верни и одани, и срцем и душом.

То си садио за четрдетет твојих учитељских година; том си храном хранио поверену Ти младеж; и тим си благословом шиљао соколове српске, на све четир стране света, где год Србин живи и часним се православним крстом крсти, да уче и проповедају домољубље, славе лепо име српско и да певају св. песму славља и православља пред олтаром Свевишњег Творца.

То је баш узрок што ова слава, није само слава наша, него слава свих Срба оданих српско православној школи.

Живи сведоци овога славља јесу и ови многобројни поштоватељи твоји, који ево непрекидним клицањем живио, поздрављају Те и дају Ти видљива знака поштовања, према Теби драги наш слављениче!

О кад би могао нешто завирити у срца наша, тад би се тек уверио, да је у њима још жешћи пламен љубави према Теби, него што је жесток огањ ових буктиња, које ево Теби у славу гору. Јест, та су срца обузета живим пламом радости, поштовања и захвалности а пламен љубави те, испреплетен је именом Николе Ђ. Вукићевића, нашег недашког Нестора!

Круна Твога четрдесетогодишњег рада на пољу народне нам школе, јесте данашњи дан; тај Те крунише са искреним признањем и неописаним одушевљењем. Но ту круну треба још окитити, бисером и алем камењем — украс тај од данас ће се низати око седих власи твојих.

Сваки будући дан, који будеш провео у школи и међу народним учитељима, а под духовном заштитом св. Саве, јесте бисер и то драго камење, које ће још дивније да украси данас учињено Ти славље.

С тога и дижемо наше топле молитве пред престоље Свевишњега молећи му се, да Ти подари уз крепко душевно и телесно здравље, још небројено сретних дана, у којима ћеш као добар отац са благословом, и као брижна мајка са молитвама испраћати коло по коло младих српских учитељских нараштаја у то бурно море људског живота, међу силовите таласе српске бујне природе, да као одушевљени и вешти морнари, свом снагом свога духа и моћи одупру се навали и безданој пропасти, која им броду живота и животу српске православне школе смета.

Сеј и од сад чисто зрно, а што је по гдекад и по који кукуљ изникао, то га није Твоја чиста рука посејала.

Ветар је смет нанео са буњишта и парлога, јер судбина као да нам је хтела и овога пута да каже, да у животу нема сласти без — пелена.

Али не, доста о томе, није време сада, да ову веселу свечаност са оваковим непријатним сећањем и осећањем узнемиримо.

Оставимо то онима, који ће као историци после нас, непристрасно о овом добу и његовим првим мужевима на пољу школства и школске књижевности свој праведни суд да донесу. А тада ће се за цело уз име дра Ђорђа Натошевића и име Николе Ђ. Вуки-

ћевића са златним словима написати, и тако написано остати док је Срства и српског имена.

А ми још једном пожелимо нашем слављеннику неброј година, да као матица у кругу млађих снага на свима пољима нашег школства, са својим богатим знањем и науком, четрдесетогодишњим искуством и младачком душевном снагом, буде порадио на учвршћењу, на срећи, и на бољитку наших вероисповедних школа.

У то име живио наш дични јубилару! Живио учитељу учитеља! Живио српског учитељства духовни оче!

*

Јубилар се на овом поздраву у подужем говору врло лепо захвалио, како говорнику, тако и искупљеном многобројном народу, који га је много пута у говору прекидао са бурно *живио*. У говору свом главно је тежиште полагао на то, да га је руководило управо при обучавању и васпитању српске учитељске приправничке младежи: љубав ка просвети, својој св. вери и милој српској народности. Укратко је прешао историју заводску за тих 40 година, које је време с многим наставницима истог завода провео. Вели није никад тражио јавна признања, јер није радио за хвалу, него из чисте и непомућене љубави за мили наш српски народ и његово учитељство, које се данас хиљадама прострло од Сент-Андрије па до Солуна и Сереса, које је испод његове руке које непосредно а које посредно изашло и обучило се; но уједно напомиње да му је и врло тешко било да се нашло и таквих неблагодарних његових ђака, који су јавно његов рад не само омаловажавали и презирали, него и за ништав и штетан по школу и просвету проглашавали. Но он данашњим даном види, да су ти гласови злонамерно пуштани у јавност, јер ово признање даје му јемства, да српски народ и већина српских учитеља другојачије суде о његовом раду, који је он на благо и срећу српског учитељства, вероисповедне школе и школске књижевности утрошио. Захваљује се на учињеним овацијама и обећава, да ће до год га не изневери телесна и умна снага, до смрти своје, цео свој живот, као што је досад чинио, тако ће и од сад, посветити само српској вероисповедној школи и њеном учитељству. Завршетак говора беше пропраћен са бурним клицањем *живио!*

По свршетку говора, приправничка младеж отпева једну песму и по свршетку ове, другим путем врате се у приправнички завод, одакле се младеж српске учитељске школе весела и задовољна

разиђе својим кућама; а многи поштоваоци јубилареви оду му у стан, да га срдачним поздравом поздраве и стисну му вредну четрдесетогодишњу неуморну учитељску руку. Посетиоци беху у дому му од свих домаћих као и од самог јубилара најљубазније дочекани и чашицом руменике понуђени.

То је веће наша варош по свима јавним местима јако оживила, и ви о чем се другом није водила реч, већ само о заслугама нашег дичног јубилара.

СВЕЧАНО БОГОСЛУЖЕЊЕ.

По заказаном програму, приређивачки одбор и гости са стране већ у 8 часова изјутра почеше се купити и пријатељски, весело и искрено се поздрављаше један с другим. Са стране слављенику у почаст дођоше ова господа: *Васа Пушибрк*, директор новосадске српске гимназије; *Стеван Марковић*, парох у Куманима; *Милан А. Јовановић*, проф. новосадске гимназије; *Аркадије Варађанин*, управитељ срп. в. дев. шк. новосадске; *Ђорђе Бекић*, проф. срп. в. дев. шк. панчевачке; *Л. Лазаревић*, управитељ срп. учитељске школе београдске; *Јосиф Ђорђевић*, трговац неготински; *Мита Дока*, школски надзорник темишварске и вршачке дијецезе; *Михаило Косић*, *Милан К. Петровић*, *Милош Бандић*, учитељи кикиндски; *Ст. Жекић*, *Паја Дамјановић* и *Милан Кириловић*, учитељи ст. бечејски; *Паја Таназевић*, учитељ меленачки; *Павле Коњовић*, учитељ сентомашки; *Перо Борић*, *Бошко Поштић*, *Сава Станковић* и *Марија Ђуришићева*, учитељи ст. стапарски; *Радослав Хорват*, учитељ новосадски; *Аркадије Р. Павловић* и *Ана Васиљева*, учитељи ст. керски; *Стеван Коларић*, учитељ куманси; *Јена Кротин*, учитељ осечки; *Душан Пауновић*, учитељ рибички; *Олга Поповићева*, учитељица боботска; *Сима Петровић*, умировљени учитељ ченгићански; *Видосава Вукадиновићева*, пр. учитељица молска.

Скупљене госте поздрави добродошлицом председник приређивачког одбора, наименује 8 лица као депутацију која оде по слављеника. Депутација под вођством г. В. Пушибрка допрати слављеника, који буде са бурно живио допраћен, и пошто се са свима присутнима поздравио и руковао, упуте се сви гости и одбор опколив слављеника, у храм божији на св. литурђију.

По учтивој молби приређивачког одбора, коју је управило на местно парохијско православно српско свештенство, служило је

божанствену литурђију преч. г. *прота* сомборски, преч. г. *Милутин Гавриловић* парох сомборски и ч. г. *Ђ. Павковић* ђакон. А из приређивачког одбора придружише се још споменутим свештеницима и преч. г. г. катихета *Мл. Борђошки* и катихета *Жар. Поповић*. На литурђији је врло лепо певала на кору слављенику у почаст *српска сомборска црквена певачка дружина* а за певницама такође врло лепо певаше г. *Р. Хорват* учитељ новосадски и г. *М Кириловић* учитељ ст. бечејски. За време службе у првој јектенији се чинило благодарење и молебствије за здравље и рад слављеников.

ПРИМАЊЕ ПОЗДРАВА И ЧЕСТИТАКА У УЧИТЕЉСКОЈ ШКОЛИ.

После божанствене литурђије гости, одбор, многе корпорације и силан народ слегао се пред зграду учитељске школе у порти и чекали су слављеника, који се од своје куће кренуо у пратњи всбл. г. *Фр. Цирфуса* државног главног надзорника бачке жупаније и помоћника му надзорника г. Н. Грефа а предусретнут приређивачким одбором, који укупно кроз народ праћен са бурним клицањем *живио* уђе у велику дворану учитељске школе, која је врло лепо украшена била. Особито је лепо удешено било узвишено место под балдахином, на кога слављеника поставише. Пошто се утишало урнебесно клицање *живио*, то председник приређивачког одбора, г. проф. *Мита Колић* у име овог одбора и у име професорске колегије српске учитељске школе сомборске поздрави слављеника овим говором:

Високородни Господине и Високоуважени слављениче наш!

Још никада се у овој дворани нису разлегали звучни одјеци искреније радости, још никада није одјекнуо срдачнији глас признања, нити се стицаше одличнији број штовалаца имена и заслуга Ваших, него овом приликом у данашњи дан.

Па и цела зграда ове учитељске школе као да појима високи значај овога важног тренутка, када јој се и њезина дворана обукла у свечано рухо да ода достојну пошту оној успомени дичној, када је 1853. године за катедру њену ступио млад професор, да у овом светилишту васпитања, учитељски нараштај богати знањем, улева му оданост према нашем најмилијем краљу, да га снажи у верности према драгој домовини нашој и сади му у душу неограничену љубав вери православној и милом нам народу српском.

Ти звучни одјеци као труба будилница упозорише свеколике пријатеље школе, који са свих страна похиташе да Вам баш у овој дворани школској принесу честитке и жеље своје, на овој њиви Вашега рада у коју њиву сејасте семе знања, семе родољубља и преданости школи и цркви.

Ви сте се Високоуважени слављениче у Вашем школском раду угледали на Аврама Мразовића, Уроша Несторовића, Аврама Максимовића, катихету, владику Атанацковића и друге заслужне мужеве, који су овом заводу на дику служили; Ви сте пред ликовима ових великана вршили своју дужност тако савесно, као да Вас они духовно надзиравају. Али Ви сте Високоуважени слављениче насгавној ствари допринели нешто, што ни једном од тих великана историја у заслугу уписала није.

Још од постања овога завода никада се граматика српског језика, као обвезан предмет на њему предавала није, докле год Ви као професор тога језика у ову школу не ступисте.

Замислимо поштована Господо, с каквим је одушевљењем српски учитељ ступао међу народ који ни основних правила свога језика познавао није, онога језика чијој се лепоти народних песама још и дан данас најобразованији народи диве; у којим песмама као у животу од кристала сачуван је свеж песнички осећај народа српског, сачувана је чистота и чедност народног морала, сачувана је мирмидонска слава јуначтва народног и лепи обичај и особине народног живота.

То закопано благо изнесосте Ви Високоуважени слављениче и разделисте га ученицима својим, да као будући народни учитељи школску децу уче познавати онај језик, којим мајке српске говоре кад децу своју васпитају.

Но и ако сам високо уздигао ову заслугу Вашу, није ми никако намера да се огрешим о драги спомен, нити да и најмањи зрачак славе угаснем ових великана, чија су имена златним словима забележена у историји школства нашег, а поред чијег имена ће и Ваше име вечито блистати.

На да би сте се са своје висине сећали имена оних скромних сатрудбеника и другова, који су до овог свечаног тренутка на пољу учитељског образовања с Вами вољно и одушевљено деловали, ја као сарадник Ваш и председник приређивачког одбора чији чланови као искрени и одани пријатељи Ваши ову светковину четрдесетодишњице приредише, слободан сам предати Вам ову књигу

споменицу, у којој су забележена имена наша која ће као сићушне звездице треперити поред најкрупније звезде дичног имена: „Николе Ђ. Вукићевића.“ — После овог поздрава *словењин* отпоздрави поздрављача младићском снагом и бурним одушевљењем, захваливши се топлим речима на учињеним овацијама, нагласив, да је за време свога четрдесетгодишњег рада по унутарњем убеђењу свом настојавао да школа наша напредује у духу православне вере и миле наше народности.

И други је поздрав изговорио проф. *Мита Калић* и то врло кратко у име књижаре Браће Јовановића из Панчева предав му од њих врло леп велик сребрн дивит. Уз дивит беше придодато и једно пропратно писмо, које међу осталим писменим и брзојавним поздравима на дотичном месту доносимо. — *Славењин* се и на томе као књижевник топлим речима захвалио.

На грећем је месту поздравио славењина на мађарском језику всбл. г. *Фр. Цирфус* краљевски саветник и државни школски надзорник жупаније бачко-бодрошке, поздравив јубилара као професора и директора српске учитељске школе, као пристављеног главног школског референта наших српских вероисповедних школа и споменув између осталога и јубиларево учествовање у анкетној комисији земаљског сабора у Угарској на позив блаженоупокојеног барона Јосифа Етвеша првог кр. угарског министра просвете, која је анкетна комисија држана у државном дому у Будапешти године 1868. ради расправе о предлогу за законски чланак XXXVIII. о уређењу народне наставе. — *Славењин* је на српском језику врло лепим и дугим говором захвалио се на овом поздраву, нагласив да ми Срби, као што љубимо неизмерно своју православну веру и свој матерњи српски језик, исто тако срцем и душом љубимо нашег владара краља и ову нашу милу домовину, за коју су претци наши своју драгоцену крв проливали и за коју смо и ми готови кадгод устреба своју крв пролити. Претци су наши заједно са племенитим народом мађарским од навале турске ову отачбину бранили и одбранили. У овој нам драгој домовини ужива наш народ права грађанска, слободу своје вероисповести и у којој је наша српска вероисповедна школа законом земаљским обезбеђена и заштићена.

4. *Васа Пушибрк* поздравља јубилара у име колегије српске велике гимназије новосадске. — *Славењин* га отпоздравља и захваљује му на указаној љубави од стране професорске колегије, напомиње да се овај завод скоро у једно и исто време основао, кад

и новосадска гимназија српска и да је при обнови овога завода бивши управитељ те гимназије покојни др. Натошевић као ц. кр. школски саветник и школски надзорник највеће заслуге себи стекао, како за ову школу тако и за све српске народне школе.

5. *Г. Гревић* управитељ местне државне велике гимназије у кругу професорске колегије поздравља слављеника на мађарском језику врло лепим поздравом као сатрудник на просветном пољу, који најбоље зна како је мучан и тежак учитељски и васпитачки позив. Хвали Бога што је слављенику дао поред истрајности и љубави, толики низ година који је на просвету народа и домовине посветио. Жели и даље да са истом истрајношћу и љубави настави свој учитељски рад. На завршетка свога говора јачим нагласком напомиње да не допушта ни једном поздрављачу да ће слављенику искреније и веће признање изнети, него што му он овом приликом изјављује. — *Слављеник* се српским језиком захваљује на поздраву и напомиње, да школе које стоје под његовом управом у тесној вези стоје и са местном гимназијом, по чему је рад њихов један и исти, који се само у слози и љубави на корист народа и домовине може обављати.

6. *Е. Жуљевић* управитељ местне трговачке школе у кругу своје професорске колегије, на мађарском језику врло лепим говором и одушевљено поздравља слављеника не само као заводског директора и професора него и као члана местног варошког управног одбора под чију непосредну управу подпада и трговачка школа, међе му на срце и даље очинско старање истог завода као што је то и досад својом вештином и разумевањем чинио. — *Слављеник* се захваљује на српском језику нагласив, да му заиста сви просветни заводи на срцу леже, а особито споменута трговачка школа, у чијем управном одбору срећан се осећа што је и он члан и која је школа заиста врло нужна у нашем месту ради стручног образовања омладине која се на трговачку струку одаје. Сваком приликом, кад год му се ово пода, увек ће употребити на развитак истог завода.

7. *Л. Лазаревић* директор српске учитељске школе у Београду поздравља слављеника врло лепим говорничким даром изнесав му заслуге по опште српско школство како са ове стране Дунава и Саве тако исто и са оне, јер почетак српске просвете не да се пореći, да није одавде тамо пренесен и пресађен. Изрично напомиње, да је искра просвете српске искочила баш из ове српске учитељске школе и прелетила преко Дунава и Саве, која се раз-

буктила у Београду а за тим и у Нишу. По томе и слава ова, слава је и оностраног Српства особито народне школе а посебце обе две учитељске школе и београдске и нишке, које не само да се као млађе сестре могу овој сомборској српској учитељској школи сматрати, него су јој оне у правом смислу најрођеније кћери њене. На као такове шаљу поздрав својој старијој сестри, којој на челу стоји слављеник, који је одгајио четрдесет генерација учитељски, који је четрдесет јата послао у народ српски, а то је венац бесмртника. На с погледом на ту околност и придружује се српска учитељска школа београдска те у лицу његовом као изасланику на ову славу и заступнику професорске колегије поздравља слављеника са славом и хвалом му, придодајући жељу своју и оних који су га послали да га Бог још много и дуго поживи српској школи и просвети на дику и радост. — *Слављеник* захваљујући на овом поздраву напомиње да су овостранн Срби приликом ослобођења Србије од Турака знатно учествовали при подизању нижих и виших школа и преносили одавде луч просвете међу грађанство у Србији. Напомиње, да је приликом првог ослобођења Србије, ученик сомборске школе Јован Савић прозвани Југовић служио као секретар „вожда“ српског Карађорђа. А кад се Србија по други пут од Турака ослободила, онда је за време прве владе кнеза Милоша Обреновића славни професор ове учитељске школе Димитрије Исајловић прешао у Србију и тамо је уређивао не само основне школе, него и први лицеј српски. Многи питомци српске учитељске школе ове били су први учитељи српских народних школа у Србији; а неки су од њих и до највиших званија у држави Српској узвишени били. Учени мужеви са ове стране били су први професори београдског лицеја и богословије а и први законодавац књежевине Србије др. Јован Хаџић у књижевности названи Милош Светић био је син овог града и питомац сомборске школе. У даљем говору свом напоменуо је слављеник да ће по његовом убеђењу српски народ и у краљевини Србији и у другим својим постојбинама само тако моћи опстати и напредовати, ако се народна просвета буде држала свагда онога основа, који је положио св. Сава просветитељ; само на том основу, на религиозном моралном образовању у духу св. православља моћи ће Српство напредовати а без тога свака слава биће малотрајна и нестална. На основу података из повеснице народне и свога многогодишњег искуства препоручује он мужевима, који раде на просвети народа Српског у Србији, да све школе своје а особито народне и

учитељске школе тако уреде, како ће се у њима здрав, крепак, карактеран и својој св. вери прадевској и милој народности српској одан нараштај васпитати, који ће у слози и љубави своје прадедовско наслеђство сачувати, јер „сама слога Србина спасава!“

8. Проф. *Милан А. Јовановић* као изасланик „Матице Српске“ поздравља одушевљеним поздравом слављеника и као почасног члана „Матице Српске“ и као члана „књижевног одељења“ и као неуморног раденика на српском просветном пољу нагласив да у име „Матице Српске“ слободно може рећи да се она поноси што у реду својих чланова има уписано и име слављениково, коме се данас цео образовани и свестни српски свет клања и слави. — *Слављеник* се захваљује изасланику „Матице Српске“ чијег је и он књижевног одељења члан, што заиста за своју велику срећу и част сматра. Наглашује да је по нешто врло мало могао и непосредно за „Матицу Српску“ делати, поред послова који су се поглавито односили на српску школу, школску књижевност и образовање српског учитељства.

9. *Аркадија Варађанин* управитељ српске више девојачке школе у Новом Саду, у име своје и своје колегије, као и свих присутних учитеља српских вероисповедних школа како виших девојачких тако и основних, као и местних народних српских учитеља, у име којих је умољен због краткоће времена да их он у поздраву замени; уз то у име српског учитељског конвикта у Новом Саду као председник истог; у име свег *благодарног српског учитељства* као и у име свију оних чланова српског народа који признају заслуге слављенику и одају му овом приликом ма у духу своје признање, славу и хвалу. Поздравио га је врло дирљивим и осећајним говором захвалив се у име свију, у име чије га год овде поздравља, а особито у име српског учитељства, у име чије моли слављеника као српског учитељства духовног оца, да му дозволи, да му у знак признања и благодарности пољуби руку. — Пољубив га поздрављач у руку, *слављеник* се врло одушевљено захвали, нагласив да је он цео свој живот посветио на срећу и благо српске вероисповедне школе и образовању њеног учитељства. Захваљује се на овом признању, он се поноси с тим, што може сматрати скоро све српске учитеље садашње, својим духовним синовима, а српске учитељице својим духовним кћерима. Оно што је за прошлих 40 година учио и говорио, ставља им и сад пред очи у старости својој, као свој аманет, да љубе као највеће светиње св. цркву и школу народну, да живе достојно позиву своме, васпитавајући и настављајући пове-

рену им младеж, упућујући их на све оно што је добро, лепо и племенито.

10. *Местни српско православни црквени Одбор*, у име овомесне српско православне црквене општине у ком одбору од месног српско православног парохијског свештенства видесмо преч. г. г. *Николу Кирјака* и *Милутина Гавриловића*. Одбор је предводио члан Одбора *Коста Максимовић*, који је врло лепим говором слављеника као сомборског сина поздравио и човека који специјално за све сомборске српске вероисповедне школе неоцењених заслуга има, које му се овом приликом изнети и пред целим српским светом признати морају. — *Слављеник* сузним очима одпоздравља и захваљује се својим милим сограђанима и сународницима напоменув, да све што год је чинио у интересу наших школа, чинио је из најунутарнијег убеђења, да само тим начином и путем може бити наша мила вера и драга народност осигурана и утврђена; као што је до сад чинио у интересу наших школа, чиниће и од сад у колико му само његове силе и делокруг допуштале буде. Нарочито се захваљује изасланству у коме гледи јасан доказ да сомборски свештени Срби умеју и хоћеју труде раденика око општих ствари да признају и своје признање у виду поздрава одаду.

11. *Мита Долга* школски надзорник српских вероисповедних школа темишварске и вршачке дијецезе поздравља као изасланик срп. црквених општина темишварске градске и фабричке у име истих слављеника, као многогодишњег трудбеника на пољу народне просвете. — *Слављеник* у одговору свом захвали говорнику и црквеним општинама темишварским наглашујући, да је темишварска градска општина, за време његове управе у српској учмтељској школи из својих средстава установила стипендију од 120 фор. за једну отличну и примерног владања приправницу. У то име благодари он реченој Општини на овом доброчинству, стављајући је за углед осталим српским имућним општинама и оним Србима, које је Бог имањем обдарио, да би по примеру темишварске општине у помоћ притицали младежи, која се на овом заводу учи.

12. *Др. Павле Дракулић* земаљски посланик као председник српске сомборске певачке дружине, са члановима истога друштва поздравља слављеника лепим говором, као педагога, који по данашњој модерној педагогији такође препоручује и настојава над тим, да се лепо хармонијско појање и певање што више у народу и у народним школама негује, нагласив и то, да у слављенику гледи и једног од

највећих пријатеља овдашње српске певачке дружине, којој је част њему председником бити. — *Слављеник* захваљујући на поздраву изјављује, да певачка дружина врши онај исти културни задатак који и педагогија, јер као што педагогија ради на складном образовању ума, срца и воље; тако и певачко друштво силно утиче на образовање и оплемењивање срца, својим складним црквеним појањем и умилним светским певањем, којим се чувствовање лепоте особито негује.

13. *Рајко Стојановић* приправник учитељски III. године опкољен приправничком омладином оба пола у име свих ученика и ученица ове учитељске школе поздравља слављеника као њиховог најстаријег професора и заводског управитеља, молећи га да истом вољом, вештином и одушевљењем и њих, садање слављеникове ученике и ученице настави и васпита за св. учитељски позив, да могу бити достојни другови старији српских учитељских нараштаја, који заиста образовањем својим и учитељском вештином, коју су од слављеника у свом ђачком добу добили, и са чиме се поносити могу, и са учитељима образованијег и напреднијег народа у сваком погледу мерити могу. Жели слављенику крајње границе човечијег века. — *Слављеник* назвав ученике своје најмлађим драгим синовима и кћерима очински их саветује, да слушају науку, коју им он са својим друговима сваки дан предаје; да се строго држе школских закона и да са љубави и оданошћу уче своје наставне предмете, како би се за народне учитеље и учитељице младог нараштаја српског, достојно изобразити могли. Особито им препоручује послушност властима и пијетет према духовним и светским достојанственицима, јер без тога не помаже народу никаква умна образованост, него га још упропастити може. Нарочито их саветује да се чувају слатких речи оних људи, који под видом слободе и напретка уче их противној науци од оне, која им се у школи предаје, и да се клоне као љуте змије свакога онога, који их било речима, или путем штампе заводе са правог пута. И на свршетку свога говора са жаром одушевљења, још један пут препоручује младежи љубав овој лепој домовини нашој, у којој народ српски слободу вере и сва грађанска права ужива и чији закони штите и православну српску вероисповедну школу.

14. *Андр. Шмаус* поджупан бач-бодрошке жупаније, извињавајући се, што није раније могао доћи, но је касно на ову свечаност приспео, поздравља слављеника на мађарском језику особитим

говорничким даром у име своје и у име целе жупаније бач-бодрошке као човека, који је пуних 40 година отачаству послужио васпитавајући и изображавајући народне учитеље. И особито му је мило, што је при доласку свом у ову дворану чуо из уста слављеника одушевљене речи, којима је он ученике своје на љубав домовини жарко побуђивао. — *Слављеник* захвали на српском језику г. поджупану на срдачном поздраву изјављујући, да је он као син овога града и жупаније бачке, изузимајући време својега школовања и лечења, цео свој живот овде у Сомбору провео. Даље рече он, жупанија бач-бодрошка у маломе је оно, што је драга домовина наша Угарска у великоме, па, као што у овој жупанији грађани различитих народности и различитих вера у братској љубави живе, те тим дају пример и осталим сугрђанима својима у другим пределима простране домовине наше. Имајући свагда ово пред очима, он је из детинства свога, поштовао и љубио све народе простране нам домовине Угарске, која је од старине за пример служила верои-споведне толеранције и религиозне слободе, и у којој 8 црквих на 10 језика, пред својим олтарима Богу се моле, за здравље и дуг живот љубљеног нам општег оца отачаства, најпресветлијег цара и апостолског краља нашег *Франца Јосифа I.* под којега мудром владом сви верни народи Његови уживају грађанску слободу. (При свршетку говора захори се из небројено грла *живио крал! Живила домовина! Живио слављеник!*)

Више званичних поздрава није било, а време је било око ½ на 2 часа.

*

После примљених поздрава и исказаних отпоздрава уз бурно клицање слављеник буде отпраћен мноштвом његових поштовалаца кући својој. Сви искупљени гости и учитељство још је једном ушло у дом слављеников и ту редом сваки у неколико речи поздравио слављеника и исказао, да ли је у име своје, или у име учитељског местног збора или као изасланик местног школског одбора на ово славље дошао. Слављеник осећајући се међу својим старијим ученицима као учитељ у млађим годинама, поведе реч о народној нам школи и о наставном плану који сада у споразуму са местним учитељством ради и врло би му мило било, кад би се тога дана опет скупили или у приправничкој згради или у згради местних српских школа, да се о истом предмету поведе реч и у главном да сваки своје назоре и примедбе каже, како би се наставни план

тако удесити могао, да у потпуном смислу одговори и потребама наших школа па и околностима у којима се оне у данашњем добу налазе. Слављеника су присутни учитељи одвраћали од те намере за овај мах, јер тај дан ваља у правој учитељској слави да проведу, разговарајући се пријатељски један с другим и спомињући оно доба и оне догађаје, у коме живише, и које преживише некада као ученици ове српске учитељске школе.

Према томе је саветовање о новом наставном плану са присутним учитељима отпало. И при овом растанку са слављеником сваки је собом понео тврдо уверење, да је овај неуморни раденик на пољу нашег школства заиста *неуморив* пошто и на дан прославе своје, хоће више часова да проведе на напредак наше српске вероисповедне школе.

БЕСЕДА.

На дан прославе у вече, приредила је приправничка омладина у почаст свога управитеља — *слављеника*, беседу са игранком.

Већ у 7 часова у вече жураху се гости и све отличније местно грађанство у дворану „Ловачког рога“, где ће се ова ретка светковина наставити и окончати. Не потраја дуго, па ево и слављеника, где окружен са својом породицом долази и заузима своје почасно место, те када се и остали гости — којих беше пуна дворана — искупише, отпоче програм беседе и то овим редом:

1. *Пролог* од свагдашњег поштоватеља слављениковог а даровитог младог српског књижевника и примерног учитеља голубиначког г. *Милана В. Марином*, који је за ову славу исти пролог и ако слаб и болешљив, али ипак радосно спевао. Ево тога лепог пролога у целости:

Пролог.

1.

Беше некад полутама
У којзи се народ крио;
Без просвете које био,
Тога није дух времена
Нит, штитио, нит' штедио,
Него га је немилице,
Осетљиво, љуто био!

2.

То осећа и наш народ —
Им'о ј' школа, али мало,
И то мало изанђало,
Изанђала стара здања,
— Није био храм то знања,
Живи извор васпитања. —

3.

Тражио је очна вида,
Желео је да с' просвети,
На да може онда с' лакше
Напастима одупрети;
Просветом ће само моћи
Благостање отпочети.

4.

Ну Србин је зато ипак
Био свестан свог постанка,
Крепио се песмом својом,
— А Бог му је обећао,
Да ће скоро да му даде:
Да угледа бела данка.

— — — — — —

5.

И свану нам зора бела,
Поздрави нас и озари, —
Вишњи своја обећања
Хоће Србству да оствари,
Српском роду, мученичком,
Благостање да подари.

6.

И тад Боже српском роду
Код светога тога чина,
За просветног раденика
Даровао српског сина.

7.

И сред таког јадног стања,
Пре четрјест пуних љета,
Богодани овај радник
Поче роду да се јавља,
И он узе српске школе
Да поправља, да обнавља,
Наставу је поставио
На чврст темељ православља.

8.

На са знањем својим многим
Радио је вредно, вољно,
У том раду, светом раду,
Четрдесет ево лета
Дочек'о је задовољно.

— — — — — —
— — — — — —

9.

Да се српска школа дигла
Из вековне полутаме,
У којој је живовала
Невољничке дане саме.
У којој су њену сврху
Запустили, обарали, —
Српски народ има Теби
Слављениче да захвали.

10.

Да је нови метод продр'о
У најдаље куте ове,
Застарело истиснуо
Протурио мисли нове;
Мисли нове учиниште
Српска школа да пропоје, —
Заслуге су вековечне
Слављениче и то Твоје.

11.

Хиљадама учитељâ
На извору Твоме биште,
Па се оне воде живе
Из руке Ти напојиште.
На кренуше по свом Србству,
Свак' да народ поучава, —
О, и то је слављениче,
И заслуга Твоја права.

12.

Српска школа доби књигâ,
Учитељу десна рука,
У њим' сваки налазио
Упутстава и поука.
Ах знадемо лепе књиге
Са поуке, са морала, —

О, и те је књиге роду
Твоја златна рука дала.

13.

Подиже се српска школа,
С' другима се у ред стави,
Запоjаше грла мала, —
Светитељ се Сава слави.
То је школа светог Саве
Православље ту се диже,
Чуј како ли из ње дивно
Појање нам свето стиже.

14.

Па тек где су оне речи
Којим си нас поучав'о
Када си нам хиљадама,
Педагошка знања дав'о.
Ученик се сваки сећа
Оне сласти и милина,
Кад је тако сретан био,
Да Те слуша из близина.

— — — — — —

15.

Здрав нам дакле слављениче,
Наш поносу, славо већа,
Трудбениче, наставниче,
Учитељу учитељâ.
Четрдесетгодишњицу
Здрављамо Ти овог дана,
Захвални Те ученици
Поздрављају са свих страна.

16.

Здрав нам био слављениче!
То је усклик штователjâ,
Учитељâ, пријатељâ,
Пунан оних лепих жељâ:
Да Те Господ још поживи
Крепка, здрава, ведра, чила,
О да би се српска школа
Још'те с' Тобом поносила.

17.

Благо Теби слављениче,
Благо Теби старче мио,
Што си дужност богодану
Тако славно одужио.
Та док буде Српства само,
Докле буде српске школе,
Свелиће се светло име:
Вукићевића Николе.

Од **Милана Мариног.**

Овај је поздрав са осећањем изговорио *Св. Берић* приправник III. године, кога је присутна публика са бурним *живио* поздравила.

2. *Црногорац Црногорци* песма од Зајца, певаше приправнички кор са особитом вештином и прецизношћу.

3. *Предавање* о животу и раду слављеникову, држао је проф. учитељске школе г. *Мита Калић*, које предавање са његове књижевне важности и лепоте а и као вечан спомен на данашњи дан у целости износимо:

Предавање

о животу и раду г. *Николе Ђ. Вукићевића*, управитеља срп. учитељске школе, о светковини 40-годишњице 17. октобра 1893.

Поштована Господо и Госпође!

Један знаменит педагог вели: „да је од свих вештина људских, најтежа вештина васпитања; јер сви други уметници савла-

ћују мртво градиво, које им се не опире, само васпитач има да обрађује жива човека, који му се у свему противи. Вајар ће од хладног камена да изреже најлепши кип, задахнут топлином живота; неимар од храпавих опека гради најлепши двор; сликар обичним бојама начини слику да проговори; али свако је то средство лако творљива маса, која као и иловача у рукама калупара од себе даје начинити што год овај хоће. Само једини васпитач мора с муком да обрађује материјал, који има своју нарав, своју ћуд, своје зле навике, што овога спречавају, те не може своју замисао по вољи да изведе."

Та тежња васпитачева, што је демонско у човеку да искорени, а што је у души његовој анђеоско, да развије, створила је ону песничку присподобу: о запарложеном врту у ком учитељ из срца детињег чупа коров, да се цвеће човечанских и хришћанских врлина што лепше расцветати може. Та васпитачева тежња да од детета начини добра човека, а од људи добар народ, који ће овог света сретан а онога блажен бити, и учинила је правог учитеља добротвором човештва, коме је позив тако тежак али и племенит.

Па ако то стоји да учитељ покрај свога скромног живота, често сам несретан, на усрећавању народа ради; ако је истина, да неимар чекићем а вајар длетом, дакле јачим средствима тешкоћу свога рада савлађују, то кад помислимо, да учитељ зле страсти у човеку, — те дивље звери, — једино *љубављу кроти* и стрпљењем припитомљава, онда господо моја, ми пред тешкоћом такога позива морамо се с највећим поштовањем поклонити.

Љубав и стрпљење јесу рајски кључи, којима је Богочовек грешном свету небеса отворио; љубав и стрпљење су божанске снаге, које од великана људских за узвишене идеје мученике граде; љубав и стрпљење то су чаробне моћи којима учитељ малу децу, разиграну по пољани на свежем ваздуху, за загушну школу и узане скамије везује; и љубав и стрпљење јесу оне недокучне силе што учитељу занетом за будућношћу човечјом, чине, да на своју садашњост заборави. С тога дакле само би онај смео носити дично име људског васпитача, који ове божанске дарове у себи носи; јер само такови сејући љубав, може љубав и пожњети. Па да видимо господо моја и госпође, е да ли је и наш високоуважени слављеник тим даровима дариван; нарочито има ли он оне главне особине правог педагога, којима се једино васпитна цел постизава, а које се особине огледају у љубави вери и цркви као највршћим основама

свака васпитања и наставе; у љубави школи и омладини, у преданости науци и најпосле: има ли он стрпљења да призната педагошка и методичка начела у пракси изваја.

Ако је истина да се песник рађа и да је сваки дар „с више“ онда је још већа истина да се прави педагог родити мора. Ова истина се показује у историји педагогије, као неки неумитни закон, који успркос вољи и унапред смишљеним плановима човечјим, у облику *одређена позива* на видик избија. Сетимо се само како су најчувенији педагози у младости, сасвим нешто друго учили, да се сасвим нечем другом у животу одаду па, — опет морали бити оно што им је судбина одредила. Тако је Песталоци слушао права и учио богословију да буде свештеник; славни Русо је био бакрорезач и музичар; Базедов беше фризерски шегрт а затим богослов; Хербарт филозоф и уметник у музици; генијални отац напредније педагогије, *Коменски* беше свештеник; па и од наших српских педагога, Урош Несторовић бејаше правник и званичник; неумрли Ђорђе Натошевић доктор медицине, а наш високоуважени слављеник од мале малоће жуђаше затим, да се ода свештеничком чину. Па како је овај закон у виду судбине и на живот нашег слављеника пресудно утецао, о том држим да ће се свак уверити, ако примером покажем с каквом се истрајношћу слављеник наш правца држао који намишљену позиву његову вођаше. Кад је високопоштовани слављеник 1850-те године свршио филозофију у Пешти, оде у Карловце да се у богословију упише али због свога врло слаба здравља не могаше бити примљен. Потрешен овим неочекиваним удесом, обрати се на Платона Атанацковића, владику, који га већ дотле, као одлична ђака и писца по јавним листовима, добро познаваше, те му овај даде дозволу да може богословију приватно слушати. Спремајући се савесно за полагање испита, пријави се слављеник у своје време архимандриту Каћанском, који га, као из разговора, испитиваше о најтежим догматичним стварима и видевши у кандидату потпуну верзираност, пошље га с препоруком Никанору Грујићу. Никанор се такође исто похвално о њему изразио. Сад нашем слављенику ништа више на путу не стајаше да тежњу своју остварену види, ону тежњу, којој је он све своје време, труд и све радости млађана доба вољно жртвовао. У пуном уверењу постигнута успеха, замоли патријарха Рајачића за дозволу и рок полагању, што му овај после малог затезања и даде приметивши само, како би му немило било, да му који од епископа, а можда и

сам дијецезан кандидатов што год зато не приговори. Слављеник у безазлености својој, да би патријарха умирио, како с те стране никакве сметње нема, рече радосно да је он од владике Платона одавна добио дозволу, па је с тога и дошао да богословију приватно полаже.

Чим чу Рајачић Платоново име наједаред се предомисли и рече да од полагања не може бити ништа. — Слављеник наш беше као громом поражен. — Ни молбе, ни заузимање професора, ни нуђење слављениково, да ће се најстрожијем испиту подврћи ништа не помогоше.

С' тужним срцем и сломљеним надама пође слављеник кући у Сомбор, али га пријатељи наговорише да покуша отићи митрополиту Петру Јовановићу у Београд, не би ли се тамо помогао, али и оданде се без икаква успеха натраг поврати. У то време упразни се место професора на срп. препарандији у Сомбору на које многим наговором проте а тадашњег управитеља Ковачића, високоуважени слављеник наш, али без праве воље своје на данашњи дан пре 40 година изабран буде, и не слутећи, да је управо то поље на коме за њега лаворике ничу.

Из овог што сам досад навео поштовани слушаоци, држим да би се могао извести закључак, да је и нашем слављенику одређен *прави позив* и да би сасвим излишно било то и доказивати, што је слављеник својим животом и делима и сувише доказао. Но посмотримо како изгледа она особина слављеникова, која као најсјајнија врлина сваког васпитача, овога управо достојним чини, да свету ствар народњег образовања у своје руке узети може, а то је љубав цркви и школи. Још у раном детињству када ни за школу дорастао не беше, показивао је слављеник уз бистрину ума ванредан религиозни осећај, који му се у љубав према цркви развио. Кад год би видео црквена врата отворена, ушао би унутра, па би с побожношћу посматрао иконе и утвари, а у свештенику гледао би неко више створење. Љубав ова учини, те је од пет година знао готову малу катавасију на памет, и док су остала деца у бучној игри потражила забаве, дотле је он у соби псалтир читао и црквене песме појао. Блажене успомене, мати слављеникова, није могла сину своме већу радост учинити, него што му купи право еванђелије и праву кадионицу да њоме кади кад службу служи. Ову љубав цркви није ослабила ни несташност детињства, ни младост жељна уживања, ни разочарана старост, ни сумњива наука, ни хладна филозофија. Та

је љубав с њиме јачала; ова му је прорасла душу и цело биће његово, она му бејаше тешиљача у раду и воља у животу и делима школским и књижевним.

Сваки, који је од вас господо слушалаца, ма кад завирио у храм светога Ђурђа у Сомбору, могао је у десној певници видети у побожности удубљена човека, где ћацима свако правило казује, а тихо јектенија, апостоле и еванђелија на изуст говори као да из књиге чита.

А када се по вароши литија носи и разнежени млади нараштај од сунца и ветра заклона тражи, могосте видети једну поносито уздигнуту, седу главу, којој ни жега, ни зима, ни киша ни ветар не шкоди, као што не смета ни бура столетну храсту и ако му је многу грану подкресала ал' га опет зато саломила није. Јели нужно доказивати, да човек који је за неопростив грех сматрао само једно вечерње пропустити да не одстоји, и кога је једино болест задржала да не иде у цркву; који је као педагог у својим радовима пошао са тог начелног становишта: да свако васпитање и настава треба да је основана на верозаконском темељу, је ли нужно доказивати да у том човеку има црквене свести?

Па кад сам то очитим примерима довољно показао, дозволите поштовани слушаоци и слушалице да слављеникову љубав према школи и настави осветлим.

У време кад је наш високопоштовани слављеник постао професором српске учитељске препарандије у Сомбору, наше школе нису биле питома васпиталишта у којима би учитељ љубављу и леним, очинским начином у деци подизао људски понос, и развијао врлине, сладећи им школу и науку; већ су оне биле куће за поправљање раскалашне деце коју би родитељи доводили да их учитељ прутом дотерива. Од брезове метле оплетен виргаз, што се у кишници кисели; трсковача на катедри и грдан лењир беху васпитна средства, којима се нараштаји за будуће чланове друштва и цркве одгајиваху. Да су деца, која су с дугачке штице скоро по сата само један ред срицала, а што год су учила то без разумевања на памет говорила; која се испред вечито намргођена учитеља по улици сакривала, радије бегала од школе него што су одлазила у њу, то ће нам сасвим наравно изгледати кад на стари метод и начин васпитања помислимо. Наш високоуважени слављеник прегне још одмах с почетка да према снази својој овај криви метод укине а напреднији и достојнији уведе. После својих часова на препарандији,

одлазио је слављеник у ниже разреде народних школа, те је сам децу учио да сричањем не понављају слогове већ што напишу то одмах и прочитају. На овај начин увео је он први *нови метод писања читањем* у наше школе и то још онда, када ни један страни завод ни помишљао није да се њим послужи. Али се он није само тим задовољио. Доводећи приправнике у основну школу, показивао им је очигледном наставом како ваља ученике учити и с њима благо поступати.

Али се нигде, можда одушевљење ствари образовања, нигда љубав своме високом позиву и истрајност у извођењу модерних педагошких начела у нашега слављеника боље не огледа, нег у оним знаменитим учитељским скуповима и конференцијама на којима је он онако јасно, онако занимљиво и зналачки о новом методу очигледне наставе предавао. Беше то 1858. године када се по налогу Дра Ђорђа Натошевића у дворану варошке куће у Сомбору, искупило до 150 учитеља разног доба и школске спреме, да се поуче, како им по новом начину радити ваља. Стари учитељи, који ни појмити не могоше, да се другчије учити може нег што су они годинама свикли, слушајући младог предавача како убедљиво разлаже, увиде да ништа не знају и зажале, што нису млађи да код њега на ново у школу иду.

Један умировљени учитељ, који је у оно доба учитељске зборове похађао причаше ми, како је наш слављеник с таким заносом нов метод толковао да га је милина било слушати, и како и стари и млади учитељи једва чекаху да господин Вукићевић предавање одпочне.

И заиста диван а уједно и дирљив призор бојаше то, видети где сёди ученици као жедни слушају младог професора који их чаром свога говора заноси у њима донде непознате светове. С каквом је вољом млади предавач ту своју милу дужност вршио разумећемо тек онда, ако помислимо да је за време од шест недеља без прекида по шест сата дневно говорио.

Па немојте мислити, поштовани слушаоци и слушалице, да се наш високоуважени слављеник ограничио можда само на учитељске конференције, да се за њих спреми, био је он савестан и марљив и на обичним часовима у учитељској школи, а колико је у власти имао предмете што их је ученицима предавао о том нека сведочи изказ једног поштованог ветерана учитељског у Сомбору, који ми је доживљај тај сам приповедао.

Једног дана имаше господин Вукићевић општу историју у нашем разреду — вели тај господин — коју је почео да предаје равно у три сата после подне. Предавао је тако красно да нит ми нит он не осетисмо кад изби на торњу четири сата. Нехотећи га бунити пустисмо га да говори докле хоће и тако прође пет сати и дође пола шест, када се предавач трже, и погледав на свој часовник опази, да је пуна два и по сата без престанка предавао. Очевидци сведоче како је слављеник, по читаве дане до сунчева захода по школском ходнику шетајући, књиге читао, и ја, који имам срећу бити књижничаром препарандије могу потврдити, да између две до три хиљаде књига, што су у школској библиотеци, мало има, коју високопоштовани слављеник прочитао или примедбама својим забележио није. Ова огромна начитаност навела је покојног бабу Натошевића те је о нашем слављенику рекао да је Вукићевић човек, који и оно зна *што нико незна*.

Поред ове начитаности, која му је права ризница знања, стоји слављенику ванредан дар верног памћења на расположењу као књига прелисница, у којој ћемо и оно забележено наћи, што се већ давно заборавило. — Пошто сам тако у кратким потезима, поштована господо и госпође, нашег високоуваженог слављеника обележио као педагога, дозволите ми да га и као књижевника прикажем, који овом приликом и свој четрдесетседмогодишњи јубилеј слави.

У четрдесетим годинама нашег народно-политичког и просветног живота настаје живље кретање, од онога доба од кад је Тодор Павловић својим новинама почео снажно да удара на Илирство, које је измислио Људевит Гај, да би Србе и Хрвате у једно стопио. Видећи у томе опасност по Српство и православље, прикупи Тодор Павловић око себе ђачку омладину у Пешти, те је одушевљаваше, да чува народње светиње: језик веру и обичаје, а да у народу буди свест живом речју, новинарским чланцима и песмама. Омладина постакнута народним прваком кога обожаваше; раздрагана радошћу што је његовим заузимањем на ново отворена Матица која због нелоге чланова, дуже времена укинута беше, а највише одушевљена свето-Савском прославом, коју Тоша Павловић први пут 1840. год. у Пешти уведе, као да је тај заборављени светац народни с неба опет међу своје стадо сишао, уједини се омладина ђачка у Пешти у књижевне дружине у тежњи, да милом роду свом што боље користити може.

У сваком већем месту где год се српска омладина учаше, установи се књижевна задруга између којих пожунска и пештанска уживаху највећи углед и поштовање. Ђаци не имајући с почетка засебан друштвени орган, слали су понајвише своје радове у Павловићеве новине и забавни лист; а кад он 1845. године покрене: „*Драгољуб*“ забавни лист за женске, похиташе да му тај лист својим песмама и приповедкама напуне. У силету тадање омладинске поезије, уплетена је и прва песма нашег славујенника под насловом: „*Пролеће*“ која је 1846. године из Седмице у Драгољубу прештампана. Кад се идуће године покрене омладински орган *Славјанка*, буде у њему штампана (1847. године) песма: „*Побожност и народност*“ од Николе Вукићевића, слушаоца филозофије, која је и по облику и по садржини верни тип оног родољубивог времена. Бавећи се лека ради у чувеном купатилу Гречењбергу, напише славујенник, подужи чланак у „Светопиду“ под именом: *Призниц и хладноводно лечење*. Но навици вредан и радан, а у живој жељи да роду своме што више припомогне, писао је славујенник у све главније српске листове, у којима је мисли своје о бољитку српског народа темељно излагао. Тако у „Српском Дневнику“ од године 1853. пре избора свога за професора учитељске школе изађе значајан чланак од њега под именом: *Неколико речи уз часни пост*, који је врло велик утисак на читаоце учинио. Учећи немачки језик преведе Шмитову причу: Rosa von Tanenburg, коју посрби и назове: *Милана*, приповетка за младеж и родитеље. Ово је прво дело што је засебно штампано угледало света. Но и ако је име Николе Вукићевића пре појаве његове на књижевном пољу доста познато било, није оно још прекорачило уски круг ђачких дружина и читалачке публике забавних листова, тек пошто славујенник изађе својим самостадним делом: „*Огледало христијанске добродетељи*“ на јавност, би његово име у народу чувено. Да би и Срби имали књигу из које би се упознали са животом и делима светаца и других богоугодних људи, изради наш славујенник по наредби тадашњег државног школског савета у Темишвару дело, које му одкупи и прво издање о свом трошку штампа, царска накладница за школске књиге, k. k. Schulbuch Verlag у Бечу 1859. године. Овим се делом расчује тако, да се о њему као књижевнику живље стало да разбира. После тога напише: „*Библијске повести Новога Завета*“ које је дочекало више издања; *Изјашњење свете литурђије, вечерња и јутрења*, такођер је штампано у више издања: *Сиомоћна књига за разјашњење црквеног појања* и т. д.

Све су то корисни производи савесна труда искрена родољуба, који свом преданошћу тежи, да напретку просвете што више допринесе; али сви су ти радови само претеча делу од велике вредности, које ће име писца по свима крајевима Српства да пронесе, и да му славу као одлична педагога и методичара за навек утврди. То је дело: *Упутство за предавање буквара у свези са очиглед ном наставом*, награђено са 75 дуката, штампано у Београду. На ни том Упутству, и ако је више издања доживело, и које још данас као ручна књига свеколиком учитељству, а ученицима приправничког завода као уџбеник служи, не беше суђено да писцу заслужени венац награде прибави. Одликовање ово одређено беше делу, што га је Матица са 25 дуката наградила а које се зове: *Мисли о начину како да се у духу православне вере и према потребама народним у ред доведу црквено-просветни односаји српски*, штампано у Новом Саду 1865. године. Дело је ово верно огледало стручне спреме и темељног познавања црквено-просветних прилика у народу нашем, и ја слободно рећи смем, да су сабори наши готово целу зграду наше црквено-школске автономије на основу *ових мисли* високоуваженог слављеника подигли. — Тим делом попео се слављеник на ону висину, са које је у народу српском постао највиђенији међу највиђенијима. Као професор срп. учитељске школе предавајући Земљопис, својим красноречивим начином напише слављеник 1873. године: *Земљопис за срп. нар. школе у Угарској*, који провезе занимљивим податцима наше историјске прошлости; на тај по себи сухопарни предмет тако ослади школској омладини, да се свршени учитељи још и данас на ту књигу мило сећају.

У том духу напише 1874. и *Слике из повеснице српске*, а те исте год. и *Слике из повеснице Угарске*.

Да овај рад није могао остати без признања и ненаграђен најбоље нам сведочи одликовање, које још и данас родољубиве груди милог нам слављеника краси, а чиме га одликова 1870. године Његова Светост кнез Никола црногорски, давши му Данилов орден за заслуге, што су по савету и упутству слављеникову данашње школе у Црној Гори уређене, а нарочито што је слављеник наш врло згодан *Буквар* за црногорске школе удесно.

Но ко ће да наброји све заслуге које је слављеник као управитељ, као уредник „Школског Листа“ као школски саветник и као највећи достојанственик српске школе, као главни референт у низу дугих година за школу и просвету народну стекао; ко ће

да опише живот и оцени онај непрегледни рад једног као мрав вредног трудбеника, који још и сад непрестано ради, и који се у послу тако уживео, да му је он нужна погодба за живот као што је риби вода, растињу светлост, влага и топлота, а птици слобода и ваздух. Може ли се река у чашу усути, може ли се деловање од пуних четрдесет година утиснути у уски оквир тако маленог времена, као што је за ово предавање одмерено, а при чему се и на стрпљивост поштованих слушалаца пазити мора?

Као величанствен брег, по коме се с тешком муком и напором пењемо горе, али кад стигнемо на врх, с наслађом уживамо дивни изглед далека погледа, тако је и живот нашег високоуваженог слављеника сличан великом брегу. С тешком муком пео се он по тој стрмени рада и заслуга својих дакле се не попе до врхунца славе своје. Одатле погледа он задовољно на околину, у којој се виде четрдесет од њега одгојених учитељских нараштаја као четрдесет засађених рукосада, као четрдесет насељених села у којима се на данашњи дан ори песма и разлежу усклицајне здравице, у здравље Нестора наше школе и књижевности школске, у здравље милог нам слављеника *Пиколе Вукићевића*.

(На завршетку овога говора ваља нам попунити о књижевном раду нашег слављеника са овим податком: Године 1875. бавећи се јубилар наш у *Карловим Варима* (Karlsbad) због лечења свог тада нарушеног здравља, том је приликом разабрао од преосвећеног епископа *Теофана Живковића* горњокарловачког дијецезана, који се у то доба такође тамо лечећи бавио, да по његовом знању, нико у то доба у јерархији нашој није радио на састављању катихизиса за народне нам школе, а у том погледу врло оскудни бејасмо. Он, *Никола В. Вукићевић* даде у савести својој обећање Богу, да ће он, ако му милостиви Бог поново здравља дâ, чим оздрави, прихватити се тога рада, што је по великој милости божијој следећих година и урадио. Најпре је написао обадва дела „*Пространог катихизиса*," а за тим „*Прву наставу у вери*" и „*Упутство*" за исту наставу, и напослетку „*Кратки катихизис*" за народне школе. Сва четир ова дела са „упутством" заједно и данас по највише по свима нашим школама употребљују. — *Примедба Уредништва.*)

4. *Песма од Шуберта*, пева приправница гђица *Вукосава Јоцићева*, а прати је на хармонијуму опет приправница гђица *Јулка Којићева*. Ова је пијеса испала далеко ван сваког очекивања. Гђца Јоцићева има изванредно мек и мио сопран, тако, да је са својим

умилним певањем све присутне присвојила и очарала. По свршетку песме, пљескању и одобравању не беше краја дотле, док ју није цесу изнова поновила. Живеле!

5. *Увенчање венцем признања и славе.* — После четврте тачке овлада двораном међу толиком силесијом искупљена света нема тишина. Сваки осећаше да сад наступа најсвечанији тренутак данашњег славља. — На подијуму се указаше две припрамнице и са пуно поштовања изађоше пред слављеника, узеше га под руке и одведоше га на приправљено седиште на подијуму. У часу за тим опколио беше слављеника венац његових ученика и ученица. Једна између њих и то гђца *Исидора Секулићева* ступи пред њега и предаваше му диван *сребрн венац* овим речима:

„Поред безбројних жеља и искрених поздрава — који Вам здраве овај празник, овај свети дан после четрдесетгодишњег мучног, тешког и напорног рада, који Вам уздижу истрајност, гвоздено стрпљење и душевну снагу, којом сте обарали све препреке и сметње на трновитом и запуштеном путу школског напретка, који Вам узносе одушевљење и ревност, да се српска школа дигне, да и њој сунце сине, да открави ледену кору, која је њеном развитку сметала; који Вам довикују: Слава Ти неуморни раденичe, хвала Ти на огромном труду и пожртвовању, које си српској школи, српском аманету, српској деци принео; хвала Ти на тешком труду, којим си народу приправљао учитеље, српске просветнике, спремајући их достојно за њихов свети позив и које си мудром поуком и очинским благословом у живот пуштао, — покрај свега тога примите овај дарак, који је према огромноме раду, што сте на жртвеник српске просвете принели, и сувише мален и незнатан, али је зато ипак знак најискреније благодарности, оданости и поштовања према грдним заслугама, које су се гомилале пуних четрдесет година, за дуго време, које сте сво посветили узвишеном позиву своме, напретку српске школе, душевном благу српске младежи, обделавању српске просвете и књижевности, благу и напретку народа свога. Хвала и слава нека је трудбенику, неуморном и вредном раденику, коме узвишено одушевљење за срећу и напредак народа свога беше идеал, који не даде, да му телесне снаге ослабе; слава нека му је, док је школâ, док је учитељâ, док је народа српскога!“

На крају ових речи, захори се целом двораном громогласно и дуготрајно *живео слављеник!...* Сада тек настаде необично леп и дирљив призор. Његова ученица гђца која му венац предаваше стаде

Даринка Петровић. Исидора Секулић. Зорка Ђуришићева.

Никола Ђ. Вукићевић.

му иза леђа и увенча га њиме, док ју друге две дрýге, гђца *Зорка Ђуришићева* и гђца *Даринка Петровићева* с једне и с друге стране држаху од венца дивне траке. Призор овај видимо у приложеној слици. — У овом тренутку, када свакоме, гледајући овај дирљиви призор хоћаше срце од радости и милине да искочи и када наједаред запоjаше из стотине грла припрaвника и припрaвница оно умилно и побожно: *„Тебе Бога хвалим....“* целом присутном публиком овладао је био неки ванредни занос. То сад више не беше „беседа“, то сада већ не појаше сама припрaвничка младеж, — него са сузама радости у очима, певаше и хваљаше Бога цела дворана искупљена света. Лице слављениково беше се зажарило са веће радости, тронутости и побожности, те и он са свима присутнима захваљиваше милостивом Творцу, што му је допустио, да после толико трудних — а богме више пута и горких дана, да је могао дочекати овај дан утехе и признања.

6. Последња пиjеса ове беседе била је песма *„Слављенка“*, коју је за ову прилику компоновао коровођа учитељске школе г. *Драг. Блажек;* а текст је од *Милана В. Марина*. — Г. Блажек има већ и досад леп низ својих добрих композиција, али ова му је ванредно за руком пошла. Његова је заслуга што је певање тако сјајно испало и за то нека му је од срца хвала!

ЗАЈЕДНИЧКА ВЕЧЕРА.

(БАНКЕТ.)

После беседе одоше гости у побочну дворану на заједничку вечеру. На вечери учествоваху сви гости са стране и сво отлично грађанство. Српско свештенство беше заступљено у лицима госта и великог пријатеља просвете, школе и учитељства, преч. г. *Стевана Марковића* пароха куманскога, и местног катихете и члана приређивачког одбора преч. г. *Жорка Поповића;* а римокатоличко свештенство беше заступљено у лицу местног апата најпречастнијег г. *Јулијуса Фејера* са своја два преч. капелана. Свега на банкету беше 120 особа заступљено.

У прочељу сеђаше *слављеник*, до њега с десне стране најпречастнији господин *Фејер* апат римске цркве, а са леве благородни господин *др. Паја Дракулић*, посланик сомборски на угарском сабору; а после сеђаху сви остали гости по старешинству. Ту беше чланова прве наше интелигенције, професора, учитеља и учитељица,

а и у опште чланова свију других отмених сталежа без разлике вере и народности.

На вечери је пало врло много китњастих здравица, али их због многобројности не можемо све у целости донети, а бирати од њих не можемо ни толико, јер једна беше лепша од друге, за то ћемо их овде само укратко навести а само здравицу председника приређивачког одбора г. М. Калића, управљену јубилару, донећемо је у потпуности својој.

Прву здравицу подигао је *слављеник* у здравље *Његовог Величанства нашег премилостивог краља*. Здравица је ова саслушана од стране свеколике публике на ногама и поздрављена са бурно и одушевљено *живио!*

Другу здравицу је опет *слављеник* подигао *Његовој Светости Преузвишеном Господину Патријарху Георгију Бранковићу*. Поздрављена је са бурно и одушевљено *живио!*

Трећу здравицу подигао је г. проф. *Мита Калић* као председник приређивачког одбора *слављенику*, која од речи до речи овако гласи:

„Поштована господо и госпође! Кад год се приближимо каквом селу ми ћемо још из далека опазити како се изнад малених кућа високо уздиже црква, као мати опкољена ситном дечицом; а поред ове стоји школа која као најстарија кћи од ње поуку прима и у данима опасности под њену заштиту прибегава. Па докле год је овог сложног споја између матере и ћерке, докле год кћи мајку слуша а мати ћерку у закриље узима; дотле ће и срећа над њима сијати и напредак им да утире пута. Јер у животу човечју ништа без благослова црквина не бива; нит се човек на овај свет рађа; нити ступа у светињу брака; нити слави какав значајан дан; нит се може да растане од овога света. Па кад тако бива, да је сваки подузетак црквом освештан, онда се ни настава ни васпитање као најважније погодбе људске просвете, без њена благослова отпочети не могу.

Стара је и призната истина, да су прави васпитачи они, који зграду својег деловања на темељу вере подижу и да ће им цео посао тек онда за руком поћи, ако га по законима хармоније овог светог двојства свршавали буду. И како сам ја, господо моја, мало час у читавом говору своме, показао, да је високоуважени слављеник баш зато прави предагог што је читав сустав свога васпитног рада у духу тога споја изводио, то сам слободан њему у

здравље ову чашу напити са жељом, да као год што је учитељски нараштај из пустиње незнања извео, вођен светилом тога светог споја, тако дај Боже, да га у обећану земљу просвете и лепше будућности изведе. Живео!

Четврту здравицу подиже г. др. Паја Дракулић опет *слављенику*. — Слављеник се захваљује.

Пету подиже прев. г. *Жарко Поповић* катихета и поздравља високопречасног г. *Фејера* апата а у лицу његову и сво остало римско свештенство.

Шесту здравицу у име захвале напија прев. г. *Фејер* и говори о високом значају данашње славе, те и опет наздравља *слављенику*. — *Слављеник* се поново захваљује.

Седму здравицу говори управитељ сомборске гимназије г. *Геревић* у славу и здравље *слављениково*. — *Слављеник* се захваљује.

Осим ових здравица наздрављено је још: г. др. *Паји Дракулићу*, г. *Васи Пушибрку* управитељу српске новосадске гимназије, проф. *Милану А. Јовановићу*, управитељу *Аркадији Варађанину*, управитељу београдске учитељске школе г. *Л Лазаревићу*, проф. *Јесенском;* а после ових свима *учитељима, гостима и многим другима*.

*

Докле се овде наздрављало и напијало дотле је младеж наша у дворани за играње играла весело разне игре, које је тако весело и одушевљено трајало све до зоре.

*

На дан прославе стигло је слављенику из свију српских крајева врло огроман број писмених и брзојавних поздрава, које такође ради вечне успомене на дан прославе јубиларове и ради очигледних доказа и садањости и потомству, какову је славу и хвалу наш слављеник тога дана пожњео, и у каквом га уважењу наш цео српски народ држи — доносимо све поздраве на овом месту наштампане:

Брзојавни и писмени поздрави јубилареви.

1. (Телеграм.) Карловци, 17/29. окт. 1893.

О данашњој прослави четрдесетогодишњега просветнога рада својега, примите Нас као од председника наше највише школске власти искрену честитку, честитајући Вам у Своје и име Школскога Савета. Ми Вам

одајемо Своје пуно признање на дугогодишњем трудном, родољубивом, значајном и успешном раду Вашем око унапређења српске школе и српске просвете. Данашња ретка слава доказује да сте тако признање потпуно заслужили и одајући Вам то признање посебце за неувеле заслуге Ваше стечене образовањем хиљадама вредних српских учитеља и учитељица, који ће Ваше име свагда са благодарношћу спомињати. Желимо и молимо Свевишњега за благодат и милост да Вас поживи још много и дуго за напредак српске школе уопће, а српске учитељске школе сомборске нарочито, што значи за добро целога нашег српског православног народа и свете цркве његове као и миле нам отаџбине.

Георгије, патријарх.

---

2. (Т.) Београд.

Честитам Вам четрдесет година Вашега корисног рада хришћанској просвети. Молим Бога да Вас дуго поживи да продужите учити српске учитеље благочестију, које је за живот од неоцењене вредности.

Митрополит *Михаило*.

---

3. (Т.) Цетиње.

Као бивши ученик школе за напредак, које сте Ви тако заслужни, придружујем се и Ја Вашим поштовательима у честитању четрдесетогодишњег Вашег јубилеја. У исто доба мило Ми је, што Вам до знања ставити могу, да ће те и од Мога узвишенога Оца примити доказ признања за Ваше заслуге у српској школи.

Данило.

---

4. (Т.) Карловци.

Честитам четрдесетогодишњицу Вашега вредног педагошког рада; живили!

Никанор епископ.

---

5. (Т.) Baja.

Példás dús működése negyven éves évforduló ünnepélyen hivatalos elfoglaltságom miatt legnagyobb sajnálatomra részt nem vehetvén, fogadja igen tisztelt igazgató úr ez úton legőszintébb jó kívánataimat.

Sándor Béla főispán.

---

6. (Т.) Ириг.

Благочастивом и многозаслужном у Српству мужу и старом мом пријатељу, честита

Иларијон Руварац.

---

7. (Т.) Черевић.

Честитам лепу славу и Вашу и нашу; бачено сјеме Вашега труда и пожртвовања процветало је у српској школи, а и боље ће, ако Бог да. Живили слављениче, на понос и дику роду своме.

Платон архимандрит.

---

8. (Т.) Трстеник.

Живео врли наставниче на корист српске омладине још дуго година.

Венијамин архимандрит Љубостиње. *Мила* и *Пера Богдановић.*

---

9. (Писмо.) Сент-Андреја, 14/26. окт. 1893.

Високоучени и високоблагородни Господине!

Наступањем пуних четрдесет година вредног и неуморног рада Вашег на педагошкој катедри и као православног врсног професора, и као књижевника на озбиљном васпитном пољу — позване су и колеге некадање Ваше, и, поред учитељства укупнога, сви они, који искрено желе да одаду пошту високог поштовања Вама, највећи највреднији, православни, српски педагоже, ценећи обилати и неоцењени рад Ваш, да се лично искупе у Сомбору у учитељској школи, тој alma mater-и српских учитеља, и ту да се дубоко поклоне Вама.

Не могу прежалити, што и ја, који сам сретан био 14 пуних година колегијално с Вама на том заводу по слабим силама својима радио и Вас упознавши високо поштовати научио, нећу присутан бити, препречен у пословима својима. Зато примите високоучени и благородни Господине, од мене искрени израз срца свога при овој ретког и дивној свечаности Вашој, израз дубоког поштовања и топле молитве Оцу небесном да Вас, православљу, учитељству, Српству и дичној нам домовини овој, као и драгој породици и поштоваоцима Вашима поживи, крепка, вољна и делотворна још дуго и много!

Са правим поштовањем и поздравом Вама и врсној колегији јесам

Герасим Петровић,

патријарш. протосинђел и митрополитски мандатар.

---

10. (Т.) Карловци.

Честитам четрдесетогодишњицу, живио!

Змијановић протосинђел.

---

11. (Т.) Карловци.

Поздрављајући Вам четрдесетогодишњицу, жели Вам од Бога здравља да у признању свога народа за неумрне труде своје дочекате и педесетогодишњицу. — Ваш штовалац протосинђел

Митрофан Шевић.

---

12. (Т.) Карловци.

Приликом данашњег јубилеја Вашег учествујем у срдачним осећајима и жељама поштовалеља и пријатеља Ваших.

Герман Опачић.

---

13. (Т.) Карловци.

Високо ценећи дугогодишњицу педагошког рада Вашег, поздрављам данашњи јубилеј; живио!

Протођакон *Лукијан.*

---

14. (Т.) Нови Сад.

Дични и вредни Србине Никола Вукићезићу, прими и моју топлу захвалу на „Буквару“, који си даровао Црногорским школама, те из којега научих чатати и писати, што ми данас вала више но бритка сабља, хвала ти до неба.

Војвода *Марко Миљанов.*

---

15. (Т.) Београд.

Четрдесетогодишњицу Вашег одличног рада на српској просвети, честита Вам у име школа краљевине Србије — заступник министра просвете, министар правде

Максимовић.

---

16. (Т.) Београд.

Вредном трудбенику на пољу српске просвете шаље своје честитке

Ст. Ловчевић начелник минист. просвете.

---

17. (Т.) Београд.

Честитам прославу Ваше сјајне службе народу и просвети српској.

Стојан Бошковић.

---

18. (Т.)

Београд.

Многогодишњицу вредном трудбенику на пољу народне просвете, своме драгом пријатељу из детињства, честита овај дан желећи сваку срећу и задовољство њему и свима његовима

Јован Ђорђевић.

---

19. (Т.)

Београд.

Слава Вашем четрдесетогодишњем труду за напредак наше просвете и цркве. Живели још дуго у своме народу, који се с Вама поноси.

Милорад П. Шапчанин.

---

20. (Т.)

Загреб.

Радујући се срдачно да навршујеш четрдесетољетницу своје за народну просвету врло плодне и корисне службе, честитам ти тај сретни дан, молећи Бога да излије обилно на тебе и твоје милост своју, те да још дуго узмогнеш користити просвети свога народа. Живио на многаја кльче ти твој из младости друг

Лаза Руварац.

---

21. (Т.)

Београд.

Живио дични и неуморни трудбенице за српску просвету и за православље.

Туроман.

---

22. (Т.)

Београд.

Своме бившем професору многозаслужном српском педагогу, честита прославу четрдесетогодишњега рада.

Професор *Бакић.*

---

23. (Т.)

Ср. Карловци.

Жалећи да неможемо лично учествовати у лепој и заслуженој прослави Вашег четрдесетогодишњег по школу нашу тако корисног рада; придружујемо се овим путем честиткама Ваших многобројних присутних поштовалаца и желимо Вам крепко здравље и дуг живот, да можете своје сјајно предавање у интересу српске школе продужити.

Тирић, нар. црквн. тајник. *Др. Секулић*, подтајник.

---

24. (Т.)

Ср. Карловци.

Најрадосније придружујемо се племенитим синовима православног народа, који Вам на крају четрдесетогодишњег трудног и

благословеног службовања Вашег приносе данас благодарност за пожртвовни рад у корист светога православља и милога српства. За цркву и школу уложили сте своју снагу, свој живот; њима у службу дали сте сву љубав душе и срца свога; и кад би народ заборавио труде Ваше, заборавио би тада дан свој свети и огрешио би се о самога себе; он не заборавља он стоји и цени искрен рад сваког свог сина, па и Вама даје данас доказ свога штовања и своје благодарности. Са народом ево Вам и нас синова народних, који долазимо са учтивом молбом, да изволите примити и наша искрена честитања и нашу свесрдну благодарност. Живио слављеничe на многаја још љета!

Професори православног српског богословског училишта Карловачког.

---

25. (Т.) Нови Сад.

Неуморном трудбенику за српску школу слава.

Др. Полит Десанчић.

---

26. (Т.) Нови Сад.

Неуморном трудбенику на пољу просвете и књижевности народне, који с оправданим поносом може погледати на постигнути успех, свога четрдесетогодишњег јавног рада, кличем из дубине душе слава.

Др. Илија Вучетић.

---

27. (Т.) Будапешта.

Честитам усрдно данашњу славу Вашу.

А. Хаџић.

---

28. (Т.) Сент-Андрија.

Поздрављам четрдесетогодишњицу Вашу, живио у корист школе и цркве нашег народа.

Евген Думча.

---

29. (Т.) Помаз.

Са радошћу поздрављам јубилеј високоблагородија Вашег и желим још дугог живота на понос народне школе наше.

Петар Лупа, посланик.

---

30. (Т.) Ср. Карловци.

Архидијецезални школски одбор, приликом данашњег јубилеја Вашег, овим изражава своме референту јубиларно признање и благодарност за труде уложене на добро школе наше.

Архид. школски одбор.

---

31. (Т.) Ср. Карловци.

Поздрављајући четрдесетогодишњицу узоритог и вредног педагошког рада Вам, кличе од срца живио српском православљу, школи и домовини. Живио!

За епархијски школски одбор епархије будимске

Петровић, мандатар.

---

32. (Т.) Београд.

Слављенику Вукићевићу, поборнику српства и православља братски честита четрдесетогодишњицу плодна и озбиљна рада collegium професора богословије.

Ректор архимандрит: *Фирмилијан*. Професори: *Јеврем Илић, Светозар Никетић, Димитрије Јосић, Јеврем Божовић* свештеник, *Божа Јовановић, Синђел Виктор, Стева Веселиновић, Петар Протић, Светолик Рамковић, Др. Суботић Јосиф Стојановић, Атанасија Поповић, Павле Шзабић, Светозир Стефановић Драгољуб Поповић.*

---

33. (Т.) Цетиње.

Наставници књажевско црногорске богословско учитељске школе и гимназије са ученицима, високо цијенећи Ваш многогодишњи обилати наставнички труд, честитају Вам данашњу прославу, желећи да још дуго поживите и наставите плодоносни рад на корист српске књиге и школе.

Професорски collegium.

---

34. (Т.) Ср. Карловци.

Свечано признање Ваше благодатне плодне радње у школи, књижевности српској за четрдесет година јесте понос овој гимназији којој бејасте некад изврстан ученик, те од свег срца кличе: Бог Вам подарио најдужи људски век на корист српске школе народа српског.

Збор професорски српске гимн. карловачке.

---

35. (Т.) Ниш.

Вама seniору српске основне школе, честитамо четрдесетогодишњицу рада за српску просвету, желећи да дочекате и шездесетогодишњицу.

Collegium нишке учитељске школе:

Ранко Петровић, К. Миленковић, Љ. Протић, П. Келечки, П. Марковић, С. Аџић, З. Хаџић, Д. Поповић.

---

36. (Т.) Карловац.

Учествујемо духом у данашњој слави Вашој кличући Вам благодарно живио на многаја љета.

Професорски збор српске учитељске школе.

---

37. (Т.) Београд.

На дан прославе Вашег четрдесетогодишњег неуморног и корисног рада за народну просвету удружено учитељство краљевине Србије шаље Вам најсрдачнија честитања и топле жеље за дуг и срећан живот.

Подпредседник главног одбора учитељског удружења *Ст. Ј. Николић.*

---

38. (Т.) Ст. Пазова.

Препородитељу народне просвете Вукићевићу, кличе учитељско друштво ст. пазовачког котара живио на дику и понос рода свога.

Комсшор председник, *Гламочлија* тајник.

---

39. (Т.) Панчево.

Честитајући Вам данашње славље, кличемо одушевљено слава и хвала изврсном, неуморном трудбенику на пољу народне нам наставе, живео још много година на дику и понос народа.

Патронат српске више девојачке школе.

---

40. (П.) Панчево, 3/15. Окт. 1893.

Бр. 54.
1893.

Високоблагородном Господину

Николи Т. Вукићевићу

управитељу срб. учитељске школе и свију просветних завода сомборских, глав. школ. референту, почасном члану краљевске академије у Београду, члану књижевног одељења „Матице Српске,“ посленику Даниловог ордена трећег степена и т. д.

Приликом свечане прославе Вашег четрдесетогодишњег примерног и неуморног наставничког и књижевног рада на пољу школарства и просвете нам народне, а са обзиром на то, што сте Ви у низу тих минулих четрдесет година Вашег светлог делања били живи сведок, а у многим случајевима и лични учесник па и творац многих установа, које су се у срп. народној школи дешавале и које су школама нашим дале новијег полета и који сте као четрдесетогодишњи наставник и управитељ срп. учитељске школе трудом и знањем Вашим образовали српству стотине учитеља, који у духу

Вашем ширите и шире зраке просвете и хришћанске врлине по свим крајевима раскомаданог нам сриства; с обзиром, на све то, наставнички збор овд. срп. прав. више дев. школе није могао пропустити, а да Вам овом приликом не изрече своју дубоку захвалност и искрено признање за сва учињена дела уз најтоплију жељу: да Вас свемоћни Творац одржи здрава, вољна и орна још до крајње границе човечијег века, на корист и благо нашој домовини, милом роду нашем, и драгој школи нам српској. Живео!

Из седнице наставничког збора српске правосл. више дев. школе у и т. д.

Свет. Дамјановић, председник. (L. S.) *Обрад Давидовић*, перовођа.

41. (Т.)

Београд.

Поздрављамо Вам прослави Ваше четрдесетогодишњице и одајемо хвалу и славу Вашем корисном раду. Нека Вас Бог још дуго сриству поживи.

У име наставничког особља
београдске више женске школе заступница управитељке
Персида Пиногеровићева.

42. (П.)

Нови Сад. 16/28. Окт. 1893.

Наш љубљени учитељу!

Високоштовани Старешино!

Колико смо пута тражили прилику, да јавно, Вама и народу кажемо шта осећамо, колико Вас поштујемо, како Вас ценимо и љубимо, па се није дало. Данас нам се хвала милом Богу отвара та прилика, кад славите четрдесет година свога слатког и ако мученичког учитељевања, ево и нас пред лице Вашег Високородија, пред мило лице нашег духовног оца, да Вам на тако ретској слави и срећи загледамо радосним осмејком у то благо очинско лице и дз најпонизније замолимо да нас и у будуће притискујете на Ваше топле груди, да нас и даље у путу нашег учитељског рада храбрите и одушевљавате својим неуморним радом у школи и у просвети народној, да нас и одсад својим мудрим саветима и својим великим пожртвовањем подстичете на истрајан рад у винограду Господњем; у ком Ви, ето, пуних четрдесет година тако вољно и родољубиво делате, а ми ћемо и одсад, као и досад излазити сваки дан пред лице небесног Творца са скрушеним срцем и усрдном молитвом, да нам још дуго тако свежа, тако чила и здрава подржи

нашег љубљеног Учитеља, нашег дичног Старешину Високоблагородног Господина

Николу Ђ. Вукићевића

на славу своје миле породице, на добро школе и просвете и на срећу народа а на највећу радост,

вазда захвалних ученика и сатрудника:

Арк. Вараџинин управитељ, *Паво Болта* катихета, *Алексадлер Јорговић*, *Мита Ђорђевић*, *Пакта Јовановић*, *Милева Симића*.

---

43. (Т.) Митровица.

Данашњу четрдесетогодишњу славу неуморног и напредног рада указаној српској учитељској школи и просвети народној поздравља најодушевљеније, кличући живио.

Српска православна црквена општина митровачка.

---

44. (Т.) Панчево.

Учествујући у народној прослави Вашег четрдесетогодишњег неуморног рада на пољу просвете, којим Вас цели народ задужива, кличе Вама ова општина живео несторова лета, свом роду на дику и понос.

Панчевачка српска црквена општина.

---

45. (Т.) Земун.

Честита четрдесетогодишњицу и дај Боже дочекали здраво и чило још више деценија на срећу школе и просвете српске.

Српско црквено-школска општина земунска.

---

46. (Т.) Беловар.

Трудбенику на пољу просветном и књижевном честита данашњу славу српска општина. *Чланови.*

---

47. (Т.) Митровица.

Школски одбор митровачке српске црквено-школске општине, захваљујући Вам на неуморном четрдесетогодишњем труду око унапређења српске наставе поздравља Вас данас и очекује да ће те и остатак Богом дарованих још дана посветити српској књизи и српској деци. *Др. Владимир Чобанић.*

---

48. (Т.) Винковци.

Школски одбор српске црквене општине винковачке прикључује се слављу, те кличе Вам живели.

Др. Милашиновић председник, *Турић* парох управитељ, *Пошгић* учитељ

49. (Т.)

Кикинда.

Поздрављамо прославу четрдесетогодишњице, слава и хвала ти на неуморном и истрајном раду на пољу народне просвете.

Кикиндски српски школски одбор.

---

50. (Т.)

Сарајево.

Данашњој Вашој свечаној прослави придружујемо се са жељом да Вас милостиви Бог поживи још много година на срећу и корист српске школе и српске просвјете.

Одбор српских школа.

---

51. (Т.)

Загреб.

Узвишени јубилеум, коме се српски народ с поносом одазиве, поздравља срдачно и кличе да живи јубилар.

Одбор српске народне школе.

---

52. (Т.)

Баја.

Великом педагогу, препородитељу основне наставе, духовноме оцу школског нам подмладка и учитеља народних, стубу и дику српскога школства о четрдесетогодишњици тог неуморног трудбеника кличемо, да Вас та слава у српском народу овековечи и обесмрти.

Бајски школски одбор.

---

53. (Т.)

Осек.

Духом учествујући у прослави четрдесетогодишњег по цео српски народ заслужног рода, кличемо: живио!

Школски одбор.

---

54. (Т.)

Митровица.

Високо ценећи и уважавајући Ваш неуморни четрдесетогодишњи труд и рад на пољу српске школе и просвете, кличемо из дубљине душе наше, живио слављениче и учитељу учитеља на дику и понос наше школе, просвете и народа свога.

Српски учитељски збор.

---

55. (Т.)

Карловци.

Слава и хвала на великом труду које српској школи четрдесет година полагасте; кличу Ваши поштоватељи, који Вас поздрављају и четрдесетогодишњицу чиститају. Живио!

Чобанић прота, *Алекса Рајковић*, *Радован Милушевић*, *Јефта Бајин* учитељи, *Драшња Букић*, *Марија Малушевићка* учитељице.

---

56. (П.) Вршац 12. Окт. 1893.

Благородном Господину

Николи Ђ. Вукићевићу,

управитељу српске учитељске школе и српско верозаконских школа у Сомбору и привременом главном школском референту.

Благородни Господине!

Врлоуважени Наставниче наш!

Глас о Вашој прослави четрдесетогодишњице рада и наставе Ваше на једном од првих завода наших — на учитељској школи, — са неописаном радошћу дирнуо је нас — негдашње ученике Ваше и отворио врата захвалности, коју Вам вечито дугујемо као врлом и добром наставнику нашем. С тога са највећим пијететом поздрављамо заиста заслуге достојну прославу Вашег четрдесетогодишњег посве корисног рада, и срцем синовне љубави молимо свевишњег Творца да Вас још дуго здрава и чила одржи на дику и понос свега срб. учитељства и народа српског.

Из седнице учитељског збора држаног у и т. д.

Васа Лазаревић, перовођа.
Миша Стојановић.
Агница Лукић.
Ленка М. Гердец.
Мара Ценењи рођ. *Мандукић.*
Софија Лукић.
Ђорђе Лукић.
Софија Јекикева.
Емил Стефановић.
Живојин Милић, управитељ.
Никола Брашован.
Драга Вешенковићка.
Лава Вешенковић.
Стева Марјановић.
Макса Пиштелић.
Стева Јовановић.
Светозар Брашован.
Емил Пандука.

---

57. (Т.) Кикинда.

Добри и врли учитељу наш! Са синовљом оданошћу и благодарношћу долазимо да Те на данашњи дан, дан славе твоје поздравило. Ми учитељи и школа вечно ћемо Ти бити благодарни на поуци, мудрим саветима и очинским напутцима. Незгорајеми огањ који поджижеш Ти као чувар православне вере и имена српског букти у свима крајевима, пламти у грудима Твојих благодарних ученика који Ти кличу слава Ти и хвала врли учитељу наш.

Учитељски збор.

---

58. (Т.) Кикинда.

Искрено поздрављамо Ваше четрдесетогодишње славље и кличемо нека је слава плодном и неуморном раду и духовном оцу овостраних српских учитеља.

Српски учитељски збор.

---

59. (Т.) Ст. Бечеј.

Четрдесет година труда и рада на просветном пољу читав је век људски и када поколење ученика Ваших данас обухвата не само омладину и зреле људе, него и остарину нашу, онда благо таком човеку, благо учитељу учитељства српског. Такав човек заслужује усклик: сретна Вам прослава!

За српски учитељски збор *Стеван Жекић* председник, *Чиплић* перовођа.

60. (Т.) Футог.

Овај учитељски збор високо ценећи Ваш четрдесетогодишњи просветни рад, најсрдачније поздравља Вам јубилеј. Живели!

Василије Чушић парох пред. школског Одбора, *Владан Стефановић*, *Коста Шијачки*, *Катица Поповић*, *Жарко Алесић* учитељи, *Лазар Јовановић* парох.

61. (Т.) Кикинда.

Придружујући се прослави, кличемо да живи слављеник дуго, радећи у корист српске просвете. Хвала му по сто пута на његовом големом труду и великим подвизима.

Задруга Српкиња.

62. (Т.) Бечкерек.

Честитамо четрдесетогодишњицу вашег рада на пољу просвете, живио на понос васколиког Српства.

За задругу Српкиња: *Емилија Мунчић.*

63. (Т.) Кикинда.

Поздрављајући прославу прва нам је реч хвала и признање слављенику, који је отворио двери просвете и Српкињама, да могу и оне порадити на васпитању и образовању народном; с тога и живио!

Девојачко друштво.

64. (Т.) Београд.

Слава Вашем плодном раду на српској књизи, честитајући Вам славље, поздравља Вас

За либералну омладину: *Уредништво „Будућности.“*

65. (Т.) Крагујевац.

Ветерану српске педагогије, неуморном баштовану српског подмлатка слава! Живео!

У име либералне омладине: *Георгије Миросављевић.*

66. (Т.) Вршац.

Твоме четрдесетогодишњем трудном, савесном и неуморном раду, око напретка и бољитка народне нам школе и учитељства, дубоко се клањају и своје признање изричу.

Грађани вароши Вршца.

---

67. (Карта.) Кикинда 28. Окт. 1893.

Високоучени Господине!

Преко учитеља дависте душевне хране великом делу српског народа. Он Вам кличе: слава и хвала!

Вел. кикиндска срп. ратарска читаоница.

---

68. (Т.) Нови Сад.

Васколики српски народ задужилисте Вашим успешним радом, то нек Вам је дика и утеха, Бог Вам дао снаге да и даље српској просвети себе посветите.

Српска Читаоница.

---

69. (Т.) Цетиње.

Ваше су велике заслуге у српској школи, која душевно сједињава све Србство и утврђује му корен у будућности; зато Вам је благодаран сваки мисаони Србин, живјели на углед младијем Србима.

Уредништво „Гласа Црногорца.“

---

70. (Т.) Нови Сад.

Честитам прославу Вашег обилатог и успешног рада на пољу наше просвете.

Сава Петровић уредник „Српског Сиона.“

---

71. (Т.) Београд.

Дозволи нам добри учитељу, да и ми уплетемо један цветак у неувели венац којим те данас окитише твоји захвални ученици. Живео на дику Србства!

Драгомир Брзак књижевник, *Михајло М. Поповић* фабрикант цигаршапира.

---

72. (Т.) Сарајево.

Бошњо ти уз поздравље кличе.
Сретна слава мио наставниче!
Вазда био висок ка' на крили;
А душмани под ногом' ти били.

Кашиковић.

---

73. (Т.) Панчево.

Уважавајући Ваше велике четрдесетогодишње заслуге за школу и цркву народну, поздрављамо данашњу лепу светковину, са срдачним усклицима живели!

Сава Стојшић прота, *Лука Поповић* парох, *Душан Радуловић* парох, *Душан Јаблановић* парох, *Обрад Давидовић* капелан.

---

74. (Т.) Кикинда.

На данашњој четрдесетогодишњој заслуженој Вам прослави кличем у духу живио дуго на дику и понос српске народне школе.

Протопоп *Ђорђе Влаовић*.

---

75. (Т.) Ст. Бечеј.

Прослави честита.

Прота *Борота*.

---

76. (Т. Ср. Карловци.

У радости данашњега дана пред иконом распетога Спаса, молим се Богу благоме, милостивоме, да дарује милом моме српском роду много таквих синова и овакових дана, а Вама трудбенике и раденике, још дуго доброга здравља.

Прота *Јован Вучковић*.

---

77. (П.) У Глини 19/31. Окт. 1893.

Високоучени Господине!

Врлоуважени мој пријатељу!

Овај час дођох с' путовања мога у каноничној визитацији по огромном протопрезвитерату, на ком путу остадох пун мјесец дана.

И тек што сиђох с кола, ево ме да поздравим славу Вашу, која је слава цијелога народа, у коме су народу безбројни лични знанци, пријатељи и поштоватељи, међу које сам сретан и ја да се увретим.

Кличем сад поносан и радостан из свега срца: Живио наш први педагог и књижевник још много и премного година, здрав и сретан, на дику и понос роду и народу.

С најусрднијим поздрављем

Ваш, свагда Вам одани.

Прото *Дане Прица*.

---

78. (Т.) Темишвар.

Драги Нико! Честитам ти данашњу прославу тога умног рада на пољу црквено-просветном у току времена од пуних четр-

десет година. Милост божија која те је досад под својим окриљем снажила у твом раду корисном за цркву и народ, нека те прати и одсад стазом живота и одржи крепка и снажна до најдубље старости.

Прота *Станић.*

---

79. (Т.) Сентомаш.

Поздрављамо Вас као четрдесетогодишњег неуморног радника на пољу српске православне наставе, са жељом да Вас Бог још дуго поживи.

Мијински парох, *Каћански* свештеник, *Сремац* свештеник.

---

80. (Т.) Индија.

Поздрављамо четрдесетогодишњицу добром и љубљеном наставнику, благом оцу ученика од срца, желећи Вам дуг вјек, крепко здравље, сталну срећу и у породици и раду, за бољак школе, учитељства и народне просвете.

Павле Вошковић парох попиначки,
Зорка Вошковић благодарна ученица — учитељица.

---

81. (Т.) Кулпин.

Учествујући духом у прослави, поздрављамо слављеника живио!

Каћански парох, *Грујић* учитељ.

---

82. (Т.) Меленци.

Уважавајући Вам четрдесетогодишњи рад за благо српске народне школе, као духовном оцу овостраних учитеља, поздрављамо данашње славље.

Думић, Жупански, Јовановић.

---

83. (Т.) Буда-Пешта.

Најзаслужнији сине народа српскога слава ти! Видесмо и знамо дела твоја, која сијају широм Србства, зато и опет слава ти у име наше школске деце.

Коста Николић парох каласки и управитељ, *Сава Белић* учитељ.

---

84. (Т.) Мартонош.

Честитамо славље данашње, у коме српска школа велича великог учитеља, српски народ дичног сина, црква православна свесног поборника Николу Вукићева.

Младен Јосић парох, *Тоша Цетковић* учитељ, *Љубица Филиповић* учитељица.

---

85. (Т.) Мађарбоја.

Покорни ученици кличу ти слављенице, живио нам дуго и много на понос и дику.

Урош Мађаревић парох липовски. *Милан Костовић* парох бременски, *Бранко Поробан* учитељ болмански.

---

86. (Т.) Кањижа.

Најусрдније честитају прославу, дај Боже још толико делали на корист школе.

Милан Димитријевић парох, *Бура Пинчић* учитељ, *Јован Максимовић* ороламошки учитељ.

---

87. (Т.) Кикинда.

Примите моју најусрдниј честитку поводом прославе четрдесетгодишњег неуморног рада Вашег, за српску народну наставу и просвету.

Новаковић, парох.

---

88. (Т.) Помаз.

Поздрављам славу којом се поноси не само наша народна школа, него и црква православна.

Ђорђе Голуб, парох.

---

89. (Т.) Апатфалва.

Четрдесетгодишњи данашњи јубиларе!

Хвала ти истрајноме ревном раду, на културном пољу око васпитања и управе наших учитељских кандидата. Живео слављенице на понос и дику милог нам рода.

Твој брат и школски друг

Светозар Поповић, парох.

---

90. (Т.) Вашархељ.

Род те љуби данас, данас те род слави, заслужан си заслуге и тим слављем одужује ти се народ. Живио си роду, живи дуговечно, слава ти!

Давидовић, прастари ђак.

---

91. (П.) Врачевгај, 15/27. Окт. 1893.

Високоблагородни Гос. привреми. Референту и Опште Високопоштовани Гос. Управитељу српске учитељске школе у Сомбору.

И моја маленкост у венцу целокупне српске интелигенције похита, ако ми не бих могуће лично предстати, овим скромним

начином, да даде израза своје превелике радости у томе, што сте Ви високопоштовани Господине управитељу, таквом срећом одарени, да природним очима гледате и својим ушима слушате, како цвет интелигенције, како благодарни рукосади Ваши у слави се надмећу, да што достојније прославе Вашу четрдесетогодишњу, на пољу педагошког образовања српске младежи обојега пола, верну и ревносно још и данас истрајну службу.

И ја се придружујем душевно и у топлим молитвама благодарећи Свевишњем Творцу неба и земље на милости, коју обилно изли на Ваше свагда топло побожно срце и поклони Вам животне снаге, да свим тешкоћама свагда мужески одолети могосте, па још и данас као вредна пчелица, на том најплеменитијем подузетку неуморно делате. Свим срцем желим, да у кругу ваше врлопоштоване породице, у кругу високопоштоване професорске колегије поживите још здрав и крепак небројено година, роду свом на радост, потомцима својима, односно свом вредном и свесном учитељству и свом српском благодарном народу на дику и понос.

„Молитвами свјатих отец наших, Господи Исусе Христе Боже наш и помилуј нас.“

И да се излије Благодат пресветога Духа на одређени дан прославе с чиме бележи себе

У и т. д.

Вашег Високоблагородија с високопоштовањем понизни слуга

Емануил Кодић, парох и епарх. иршачк. конс. председник.

---

92. (II.) Панчево, 14. Окт, 1893.

Велепоштовани Господине!

Данашње славље Ваше, које сте у потпуној мери заслужили, работујући вољно пуних четрдесет година на пољу нејаке нам књиге и просвете народне, поред многих пријатеља и поштовача Ваших, који се слављу Вашем милимице придружују, нека је и мени допуштено, да се слави Вашој, истина простим али искреним речима и жељама придружим.

Неуморним и светлим трудима Вашим на попришту књижевности; големој љубави Вашој према школи нам народној; одличној служби Вашој у образовању и васпитању млађег нараштаја српског; а по превасходству деловању Вашем на пољу црквено-богословске књижевности наше — „достојно и праведно јест поклонитисја.“

И ја, велепоштовани Господине, придружујући се овако духовно слави Вашој и ценећи дубоко работу Вашу у служби највиших и

највећих светиња наших — српском имену и православљу — кличем из дубине душе моје и срца мога: „Сеј человјек цјел и всјакија мзди и заслуги достојни.“

Нека велики Бог, у кога имате тврде вере и големе љубави, поклони Вам здравља, мира и задовољства, до крајних граница живота Вашег. Живео!

Ваш поштовалац

Лука Поповић, парох Панчевачки.

---

93. (Т.) Мађарбоја.

Приликом прославе четрдесетгодишње успјешног рада Вашег на просвјети српског учитељства, за науку, православље, српство и родољубље — примите искрену честитку од Вашег бившег ученика

Исидора Бошњака пароха.

---

94. (Т.) Ст. Пазова.

Поздрављам четрдесетгодишњицу Вашег учитељевања и племенитог рада у храму духовне прославе.

Стеван Шимић, парох.

---

95. (П.) Беодра, 17/29. Окт. 1893.

Благородни Господине!
Мени многопоштовани!

Примите како од мене тако и од моје супруге Зорке (рођ. Кировић) искрену честитку на прославу Вашег четрдесетогодишњег службовања за срб. школу и православље наше. — Кличемо Вам: „Бог Вас поживио још много година здрава и крепка!“

С особитим поштовањем

Миливој Томић, парох и школ. управитељ.

---

96. (П.) Вел. Кањижа, 17. Окт. 1893.

Врлоуважени господине!

Прикључујем се и ја многобројним Вашим поштовалељима те Вам из ове даљине од срца поздрављам данашњу прославу Вашега неуморног и корисног четрдесетгодишњег рада педагошког, и молим се на данашњој св. литургији Свемогућем Богу, да Вас у кругу Ваше многопоштоване породице још дуго у крепком и новољном како телесном тако и душевном здрављу одржи на корист школе и просвете српске, а на дику и понос васцелог Српства! Живили!

Изволите веровати свагдањем мом одличном поштовању

Ваш искрени

Јереј *Лазар Богдановић*, парох вараждински и вел. кањишки.

---

97. (К.) У Рибници, 16/28. Окт. 1893.

Благородни Господине!

— — — — — — — — — — —

Честитам Вам четрдесетгодишњу прославу, да Вас Свеблаги дуго у здрављу одржи и поживи. Живили!

С поштовањем Вашег благородства

Кузман П. Јанковић, парох.

---

98. (Т.) Врдник.

Ретку свечаност успешног четрдесетогодишњег службовања на велику корист српске школе, искрено честитам желећи да школи и роду нашем на дику послужите још на многаја љета!

Емилијан Бајић, игуман раванички.

---

99. (П.) Загреб, 21. Окт. 1893.

Ваше Високоблагородије!

„Труждајушчемусја дјелателу подобајет плода вкусити."

На торжествен дан Вашег Високоблагородија, нисам у Загребу био т. ј. два три дана у званичном послу на путу сам био, и тако тиме промашио исти дан своју скромну, и у најдубљој понизности и високом поштовању честитку одаслати. — Боже мој! колико сте божијим даром и благословом, те својим толикогодишњим неуморним радом и маром на црквеној књижевности, на свјетовно просветним дјелима својима српско духовенство и благочестије српско задужили! Тај дуг ничим, док Вам је међу народом и за народ дрзгоцјеног живота, одужити се неће моћи. — Него као што је свевишњи промисао човеку, иза овог видљивога и бурнога живота установио бољи, спокојнији и трајан живот, — сувременици и потомство православних Срба, тамо! тамо! и у оном животу Вашем имаће на дјелима Вашима опомену на дуг свој.

Али, молим се Богу, да дјела Ваших плодова уживате до највиших година човекових, да Вас може народ што дуље славити и поштовати.

Тима мислима и осјећајима честитам Вам јубилеум, и молим, да благоизволите и мене учислити међу највеће поштоваоце Ваше, и тиме се биљежим Вашег Високоблагородија најоданији

Амвросије Павловић.

---

100. (Т.) Ириг.

Свом негдањем старешини честита дочекану му свечаност.

Јеромонах *Јовичић*.

---

101. (Т.) Ср. Карловци.

Учитељу прави,
Књижевниче врли!
Нек' те и одселе,
Свака срећа грли.

Да у српске груди,
Храм од слоге градиш.
По књижевном врту,
Да још цвеће садиш.

Сергије Попић.

---

102. (П.) Торња, 16. Окт. 1893.

Високоучени Господине!
Мени Високопоштовани!

С највећом радости и са искреним срцем честитам Вам слављени Вашег 40-тогодишњег јубилеја. Да Вас милостиви Бог на понос и дику милог нам рода српског много година са Вашом милом и драгом породицом здрава и чила подржи. — Ово Вам жели Ваш негда подчињени 70-тогодишњи старац

Исидор Михајловић, јеромонах и адм. парохије.

---

103. (Т.) Цетиње.

Савјетнику и замјенику школског реферетта, са највишим задовољством честитам велезаслужни и дични Србине од стране моје, црногорских учитеља и наше школске младежи — прославу четрдесетогодишњице Вашег узоритог и плодног наставничког и књижевног рада, који је веома благотворно упливисао на напредак и правилно развиће све српске школске младежи и на просвјету народа. Живио главни школски надзорниче!

Ђуро Поповић, главни школски надзорник.

---

104. (Т.) Будапешта.

Молим примите из благодарног срца оданог Вам ученика искрену честитку на данашњу четрдесетницу. Молим се Богу да Вас дуго поживи здрава, школи на корист, имену Вашем на дику, хиљадама ученика Ваших на радост, да вољно прославимо и педесетлетницу Вашега благословеног рада.

Стева В. Поповић, школски референт.

---

105. (П.) Темишвар, 15/27. Окт. 1893.

Високоблагородни Господине!

Ако између мене и Вас, који сте у нашем народу пажења и уважења, љубљења и поштовања од сваке личности — нема тешњег пријатељства, оно би ме стало напрезања, да — поводом прославе Вашег 40 годишњег рада на пољу народне наставе не дам одушке чежњи неодољивој, којом ми је срце испуњено.

Као сви људи силног осећања и ја сам чедо тренутног утиска. —

Предавајући се сасвим радости и срећи данашњег дана славља, слатко ми то пада те зато молим, да ми дозволите да своје дубоко поштовање и најтоплије жеље, као јаван доказ своје оданости изјавим Вама, који сте се доиста у најтежим часовима својом мудрошћу, својим постојанством, пожртвованим радом родољубљем показали у највећој мери достојни оног великог поверења и части, које у свом народу као Нестор и регенератор нашег модерног школства уживате.

Вама — најјачем стубу српско православне вероисповедне школе — свакој згоди и незгоди верном заступнику наших интереса, благодушном оцу — браниоцу српског народног учитељства — желим свим срцем и свом душом да духом не клонете и да Вам преблаги Бог дуги низ година подари и испуниле се у њима све жеље доброг Вашег срца, те да узможете на Јордану од 40 година, нове заслуге за српски народ и његову просвету нанизати.

Слава Вам храбри заточниче за лепше дане српске!

Вашег Високоблагородија верни и одани слуга

У и т. д.

Мита Долга, епарх. школски референт.

---

106. (Т.) Беловар.

Захвални ученик кличе Вам живео! Слава драгоценом раду Вашем за народ и просвету.

Нешковић.

---

107. (П.) Нови Сад, 12/24. Окт. 1893.

Велештовани господине!

— — — — — — — — — — — —

Ми се овде радујемо Вашем јубилеју, трезвени део нашег народа зна и данас да оцени Ваше неизмерне заслуге за школу и

род, ал тек ће историја знати достојно оценити: Ко је био српском народу Никола Ђ. Вукићевић! Живео!

Ваш поштовач

У и т. д.

Милан А. Јовановић, гимн. професор

---

108. (Т.) Загреб.

Срдачно поздрављам данашњу Вашу славу, кличући на многаја љета.

Петровић, професор.

---

109. (Т.) Београд.

Слава Вам поборниче Српства и православља, живео!

Јеврем Илић, професор.

---

110. (П.) Београд, 15. Окт. 1893.

Племенити наставниче!

Приликом, кад се слави четрдесетгодишњица Вашега рада у храму Божијем и народном, ево и мене, Вашега ученика од пре тридесет година, да Вас поздравим са жељом:

Да још дуго у храму Господњем, основаном на мученичким костима српскога народа, приносите жртву нелицемерне љубави према Богу и народу!

Да таку љубав, каквом је испуњено Ваше наставничко срце, небесни Отац преко Вас пренесе и на све Ваше дојакошње, садашње и потоње ученике!

Да та љубав захвати и загреје сва српска срца по свим крајевима!

Да под ударцима таких срдаца кресне варница обожсенога народнога огња, која ће зажећи угашене а разгорети још упаљене воштанице у петосветњаку српских просветитеља: Саве, Арсенија и Јоаникија!

И ево, као да гледам у духу, где се над Тобом, врли и скромни трудбениче, спушта анђео Господњи носећи Ти поруку од „Отца свјетов“:

„Знам твоја дела. Гле дадох пред тобом врата отворена врата живих срдаца српске младежи; и нико их не може затворити, јер си држао моју реч и ниси се одрекао имена мога.“

Не могући лично доћи, него у духу гледајући сакупљена духовна чеда Ваша око Вас, из дубине своје благодарне душе радује се Ваш ученик

Димитрије Јосић, професор богословије.

---

111. (Т.) Карловац.

Вама драги учитељу врли слављенице, на огњишту просветноме, на коме проведосте четрдесет трудних година ширећи просвету по свом милом народу, на коме сам и сам некад од Вас дивну науку црпио, нека је у име жеље и поздрава мога благодарног срца искрен тумач мој захвални усклик живели на многаја љета!

Ваш благодарни ђак

Ђорђе Глибоњски, професор.

---

112. (Т.) Сентомаш.

Побуђен чувством благодарности на досадањем Вашем раду на пољу школе, кличем да Вас Бог дуго поживи на корист народа.

Ђорђе Стефановић, управитељ.

---

113. (Т.) Земун.

Православна вероисповедна српска основна школа и просвета са својим учитељством напредује данас упоредо са основним школама и учитељством других просвећенијих народа, а међу онима, који у том погледу стекоше највећих заслуга и Ви високоштовани Господине учитељу и духовни оче наш, стојите на првом месту. Па поштујући у Вама узор мужа Србина, непоколебимо оданог светој православној вери, српској школи и народности нашој, као ретког домо- и родољуба, као доброг учитеља и духовног оца нашег, на дан ретког и великог славља четрдесетогодишњице Ваше радосно кличемо Бог Вас живио на многаја љета.

Српски учитељи земунски: *Вељко П. Петровић*, *Зорка Николићева*, *Смиљка Стојковићева*, *Вукосава Љубенова*, *Милош Грујић*, *Алекса Лазић*, *Душан Летић*, *Душан Ђурић*.

---

114. (П.) Плевље, 12. Окт. 1893.

Високопоштовани

Господине Јубилару!

И ми српски учитељи из Отоманске царевине, цијенећи Ваш рад, хитимо да Вам бар овим путем честитамо славље Вашега великоучитељскога и књижевнога рада, што сте Вашим неуморним патриотским трудом приносили на олтар српске просвјете, који

(труд) свјетлим зрацима шири се по свима крајевима куда Срби живе — као што се свјетли и кула свјетиљка бродовљу по непрегледним морским пучинама — са најплоднијим ресултатима.

Цијенећи Ваше велике трудове како у службеноучитељскоме раду, тако и на књижевноме пољу, а душевно учествујући и у прослави, молимо Вас, да примите ову нашу срдачну честитку значајне прославе као и осталих братинских и синовних Вам врсних учасника.

Поред тога, уз пошиљку нашега синовнога поздрављa и рукољуба кличемо: Живио дуго нам велики српски педагог-јубилар Никола Ђ. Вукићевић на корист љубећега му Српства.

У и т. д.

Српски учитељи из Отоманске: *Јован Митроновић, Јов. М. Тирковић, Тодор Росић, Даринка Ј. Тирковићка.*

---

115. (Т.) Бечкерек.

Цењећи Вам четрдесетогодишњи успешни рад на пољу народне просвете из благодарности кличемо Вам живели на многаја љета.

Милан Манојловић, Богдан Поповић, Милизој Бугарски, Драга Смедеревац, Зорка Рашковић, Витомир Максимчев, благодарни ученици.

---

116. (Т.) Сентомаш.

Како наше надимљу се груди,
Какве жеље у срцу нам стоје!
Осећаје излиле би своје,
Да их чују на далеко људи.

Али реч се не сме да усуди,
Слаб израз је за подвиге Твоје,
Што у Српству на тисућ се броје, —
Таква су Ти и дела и труди!

А и на што китњастога збора?
Искреност је простога одела
И баш тиме свагда се узнела!

Од порока притворност је гора...
Бог Те дуго поживео још'те
У криоцу среће и милоште!

Нестор ил. Миковић, Јован Стојановић, Јеврем ил. Миковић, Милан Ј. Настић, Витомир Рунић, Иван М. Поповић.

---

117. (Т.) Ада.

Срећан и радостан се осећам, што сам доживио да Вам као учитељ Ваш могу четрдесетогодишњи јубилеј Ваш из дубине срца и душе поздравити. Ваша данашња радост и моја је радост.

Дадић, учитељ.

---

118. (Т.) Сентомаш.

Сва благодарна срца Твојих духовних синова откуцавају данас на овај светли празнични дан Твоје четрдесетогодишњице најскладнијом хармонијом топле молитве Богу што Те поклони Српству и благодарној Ти школи; у тој милозвучној хармонији и ја ти кличем живи још дуго на корист и славу благодарног Српства.

Нестор пл. Миковић.

---

119. (П.) Сентомаш, 17. Окт. 1893.

Високоблагородни Господине!

Драги Учитељу!

Сви Твоји духовни синови, Твоји благодарни питомци, српско-народни учитељи из свију крајева где Србин живи и где се српска реч чује, са Твојим многобројним пријатељима славе данас ретку славу — славу четрдесетогодишњега Ти трудног али савесног рада на пољу просвете и књиге српске. И ја се врло срећним осећам, што се Твојим благодарним питомцем назвати могу и Твоју заслужну славу и ако не у непосредној близини, али у духу славити могу. Овом приликом морам се тим више срећним налазити, што ми се и син под твојим мудрим и очинским старањем налази. Славу Твоју бројаћу догод сам жив у прве и највеће свечаности живота свога, и кличем: живео многоштовани и драги Учитељу и духовни мој и сина мога Оче! Живео многозаслужни Трудбенице народа српског. Нека те милостиви Бог још много година Српству Твоме душевно и телесно крепка и здрава а у кругу драге Ти, а мени врло поштоване породице, срећна и задовољна одржи. Драги Учитељу мој! Са овим жељама прими и израз највишег поштовања и признања

од благодарног Ти питомца *Јована Стојановића* учитеља сентомашког.

---

120. (П.) Моле, 17/29. Окт. 1893.

Високоблагородни и Високоучени Господине!

Премили мој учитељу!

Дакле четрдесет година! О, ала је тај дуги низ година брзо прохујао! — Та да сте 40 година само одседели у школи, да сте

онај задајни ваздух, ону школску прашину удисали, било би врло много. Та да сте сваки дан две три поучне речи толиким генерацијама казивали, па би за 40 година велике заслуге стекли а камо ли до 1000 народних учитеља спремити, у народ отправити, да народ обучавају Бога љубити и поштовати, његову вољу испуњавати и ширити просвету у свом народу! — Четрдесет генерација учитељских изучисте, поуком православија напојисте и у народ отправисте, да и они у народу то исто чине. То је заслуга голема, преголема, за које народ нема средства, са којима би могао, те велике заслуге достојно наградити! — Ја незнам примера у повеснници, да је који добротвор своме народу толико добра учинио, колико сте Ви, мој премили Учитељу, свом народу у утврђењу наше свете православне вере и народног образовања, за ових дугих 40 година учинили. Премилостиви Творац смиловао се на народ свој, дао Вам је снаге, па још и данас у Вашим старим годинама чините!

Ево већ преко 34 године како сам био Ваш ученик, и од тога времена непрестано пратим неуморни учитељски и књижевнички рад Ваш, па не могу да се надивим толикој снази, толикој издржљивости, толикој вољи, толиком труду и толиком доброчинству које за свој народ тако изобила утрошисте, па још и данас, после 40 година то чините!

Има ли још који срп. нар. учитељ у животу, ког нисте Ви, премили мој учитељу изучили, како треба у народу утврђивати нашу свету православну веру, како треба народ васпитати, како га треба ставити у ред изображених народа? — Ја сам уверен да нема. Сви ми који смо у животу, сви смо изишли из Ваше школе, напуњени Вашим очинским саветима, Вашом виспреном науком.

Па ето те превелике заслуге побудиле су српско учитељство и цео српски народ, да најсвечаније прослави данашњи дан Вашег четрдесетогодишњег учитељског рада.

О, како би ради да смо сад сви с Вама, да Вам славу поздравимо, да Вас као духовног оца загрлимо и наше жеље изјавимо! — Та има нас и старих и младих, Бог милостиви зна, да ли ћемо Вас још сваки кадгод моћи видети!

Али сиротиња, та највећа учитељска непријатељица то нам не допушта да се лично састанемо. Раштркани смо по српском народу, те приљежно вршимо ону задаћу, коју сте нам Ви у срца наша усадили. Али гдегод је који, сваки се то народни учитељ данас са својом породицом у свечано руво обукао, и стао пред

икону Спаса па се моли за здравље и срећу Вашу — Бог је премилостив, саслушаће искрену молитву нашу! — Но ако има који међу нама, који Вас је неблагодарним оком досад погледао, ево сад је време да се покаје, а Ви да му опростите, као што добар отац својој деци опраштa.

Но није ово само наша светковина, — ово је светковина целог српског народа, који чини у славу четрдесетогодишњег неуморног рада, у школи живом речи, а у народу књигом, јер што год сте свога века урадили, све сте у корист целокупног српског народа урадили.

Ево дакле и од моје стране — кад већ није могуће лично, а оно овим путем поздрављам Вас премили мој Учитељу и молим свевишњег Творца, да Вас још тако крепка подржи на срећу породице Ваше, на срећу српског учитељства и целог народа српског, — та ми Срби још немамо који би Ваше место достојно попунити могао.

Ваш благодарни стари ученик *М. Д. Дејановић*, српски учитељ.

---

121. (Т.) Будапешта.

Делање досадање
Највеће је признање!
А Свевишњи и на даље
Нек Вам даде здравље!

Учитељ *Петровић*, *Павао Терзин*.

---

122. (Т.) Алибунар.

Духовно учествују у Вашем слављу благодарни ученици.

Душан Ламбрин, *Коста Ајваз*, учитељи.

---

123. (Т.) Мартинци.

Придружујући се духовно прослави четрдесетогодишњици учитељског и књижевног рада Вашег, кличемо живели још много година на корист и напредак школе и наставе.

Равнајући учитељи *Милан Радојчић* Кузмин, *Лазар Цвејић* Мартинци, учитељица *Поповић* Мартинци.

---

124. (Т.) Бањалука.

Узору учитеља српског учитељства поносу народа нам; пригодом четрдесетогодишњице честитамо кличући живио јубилар.

Кондић, *Зита*, *Ковачевићка*, *Димићева*, *Вукић*.

---

125. (Т.) Моле.

Слава четрдесетогодишњем неуморном трудбенику просвете српске; вечита хвала свом дичном учитељу.

Аркадија Вуковић, Зорка Јелчићева, Дара Берићева.

126. (Т.) Мокрин.

Реткој Вашој слави придружујемо се и ми са усклицима, живио Несторе српски!

Благодарни ученици: *Тура Крајовић, Ника Николајевић, Милојој Толмачев, Милан Стојшић, Пересида Печујац, Даринка Нинковићка.*

127. (Т.) Ковиљ.

За труд вељи у животу Вашем,
На просвети српског рода свога,
Дуги живот и довољно здравље,
Желе Вами од благога Бога:

Душан Дижић учитељ, *Катарина Ракићева* учитељица,

128. (Т.) Петрово-Село.

Честитамо.

Панта парох, *Алексић* учитељ, *Кекић* учитељица.

129. (Т.) Батајница.

Најсрдачнији израз одличног поштовања ти, на дан славе четрдесетогодишњице.

Теодор Папић, Светозар Јовановић учитељи. *Марија Шијакова* учитељица.

130. (Т.) Ушма.

Нека је слава и хвала творцу модерне педагогије наше, духовноме оцу стотинама учитеља.

Љубомир Јовановић, Љубица-Рајовљева Јовановић.

131. (Т.) Меленци.

Честитамо четрдесетогодишњу прославу заслужног наставничког рада за српску школу.

Вена Петровић, Даринка Брадваровић.

132. (Т.) Голубинци.

Четрдесетогодишњицу учитељевања поздрављамо, са искреном жељом, да Вас Бог поживи на многаја љета.

Којовић, Марин, Георгијевићева. Зековићева.

133. (Т.) Ковиљ Сент-Иван.

Нашем велештованом слављенику и учитељу кличемо: живио још много година на дику и понос школе.

Живојин Пауновић учитељ, *Даринка Пауновић рођ. Радуловић* учитељица.

---

134. (Т.) Вуковар.

Живио многа љета славни просветниче,
Из свег срца ученик Ваш кличе!

Шушић учитељ у Трпињи, *Шиановић* учитељ у Боботи.

---

135. (И.) Черевић, 15. Окт. 1893. год.

Високоблагородни Господине!

На дан 40-годишње прославе Вашег књижевног и учитељског рада, када толко стотина Ваших ученика и апостола српске народне просвете, хите изразити Вам своје најленше жеље, и ми као бивши Ваши ученици не можемо бити равнодушни, а да не дамо израза нашој великој љубави и захвалности за сва ваша доброчинства, која нам указасте.

С тога честитајући Вам свесрдно тај свечани дан, душе се наше обраћају најтоплијом молитвом Свевишњему, да Вас подржи здрава и крепка још за дуги низ година, милој Вам породици на радост, и народу српском на корист.

Никола Ђорђевић срп. нар. учитељ, *Димитрије Кличин* срп. нар. учитељ, *Крунића Обушковића* срп. нар. учитељица.

---

136. (Т.)

Честитајући ретку и поносну славу нашем духовном оцу, кличемо слава Вам.

Никола Јовановић равнајући учитељ, *Вирсавија Драгашевићева* учитељица.

---

137. (И.) Сент-Андрија 17. Окт. 1893. год.

Високоблагородни и уважени господине наставниче!

Пре 10 година, када се навршило 30 година Вашег трудног и плодоносног рада, на српском учитељском заводу Сомборском, — са достојним „пијететом“ поздравио сам Вас, — и ето хвала Богу, дочекасмо и 40-годишњицу Вашег узвишеног рада, где Вас не само српско народно учитељство и свештенство, но и васколики народ српски, и други познати пријатељи — са топлим жељама предусрета и поздравља!

Добри и врли наставниче и трудбенице српских народних школа! Примите и од мене, из далеке Сент-Андрије, и некадашње

српске патријаршије, — као од Вашег благодарног ученика искрену честитку приликом прославе Ваше!

Од 17. окт. 1853. до данас протекло је пуних 40 љета Вашег ревносног и плодоносног дјелања на сомборској препарандији и на црквено-просветном пољу. Слава Вам!

Пишући ове редке из благодарности са речима и сам вапијем ка Господу: „Благословен јеси Господи, Боже отец наших, и хвално и прослављено имја твоје во вјеки —“ јер многи и премногу у теретном учитељском звању не дочекају ни 40. годину свога живота а гле! над Вами се излила висока милост Божија, да сте дочекали и 40. годину свог професорског и књижевног рада и службовања!

Ми слушатељи и ученици Ваши као народни учитељи, који смо слушајући Ваше слаткоречиво предавање, — ма да данас нисмо сви очевидни и учестници Ваше прославе, — молимо се ка Господу: за дуг живот и драгоцјено здравље Ваше, и као јубилару весело кличемо Вам: *слава нашем милом наставнику, српском педагогу и књижевнику Николи Ђ. Вукићевићу*, и живио нам на многа и премногa љета!!!

Приликом овом и Вама високопоштована Господо, који сте данас живи сведоци 40. годишње прославе Високоблагородног г. Николе Ђ. Вукићевића, првог трудбеника српских народних школа наших, кличем: живели!

Дошли сте велеуважена господо, да одате достојно пошту оном уваженом мужу, који је за процветање наших школа, својим неуморним радом себе жртвовао, — па зато га је и највиша школска власт наша, после смрти блаженоупокојеног блаженог мужа дра Ђ. Натошевића, њега и поставила на прво школско достојанство.

Ви, који сте се данас на прославу искупили, пропустити не могу, а да Вас не предусретнем са цитатом светих речи, које сам у прошлу недељу у једној стихири св. Отаца нашао, и у цркви отпојао: „О, божествени полче, богоглаголиви оружници ополченија Господња звјезди многосвјетлија мисленија тверди, таинственаго Сиона необорими столпи, миродухновени цвјети рајсти, никејскаја похвало, и вселенија утвержденије“ — и у то име: „Господа појте, и превозносите јего во вја вјеки.“ — И јубилару реците: „Славно бо прослависја!“

Живели гости и приређивачки одбор! Живили професори и српски народни учитељи! Живила и приправничка омладина обојег пола, та узданица српских народних школа, и милог нам српског

рода!!! — Поздравите ми најљубазније све присутне госте и приређиваче!.... Примите са частном породицом моје отлично поштовање и поздравље! Остајте нам здраво! С Богом!

Ваш благодарни ученик

Петар Берић, учитељ Ст.-Андрејски.

---

138. (II.) Бан, 15. окт. 1893. год.

Високоблагородни Господине!

До данас Те омиљени слављениче Николаје непребројне душе у срцу благородних осећаја грлише и љубише. — А данас засветли светлост Твоја пред људима јавно, славећ 40-годишња примјерна дјела Твоја јавно.

Хвалећ Оца небеснога, који Те 19-том веку — дико и поносе наш, — нама даровао.

Слава Ти учитељу учитељâ!

Слава Ти наш примјерни и узорити духовни оче!

Слава Ти образу кротости!

Радуј се и весели се, јер Ти предстоји велика награда на небу!

Кличе из дубине душе, у име браће своје мохачко-пољских учитеља

Божидар Ц. Косић,
народни учитељ и члан епархијског одбора Будимског.

---

139. (II.) Суботица, 16/28. окт. 1893. год.

Високопоштовани Господине!

Због разних незгода и болести у породици, не могући лично доћи на прославу четрдесетгодишњег обилног и спасоносног рада Вашег на пољу српског школарства и народне просвете, као благодарни ученик Ваш, хитим, да ретку славу ту поздравим овим путем.

Кад бих се усудио, да се упустим у оцену заслуга Ваших по школу, цркву, и народну просвету, и да набрајам све оне резултате, који су последица Ваших неуморних трудова и делања око унапређења српске културе, — одмах при покушају искусно бих, како сам премален и немоћан, и што сам се поред свега тога дрзнуо, да и ја приложим један цветак у венац славе и хвале Ваших неоцењених и огромних заслуга, то чиним у синовној оданости, искреној љубави и најтоплијој благодарности према своме свагдашњем учитељу, и творцу новије педагогије српске.

Ви ћете на данашњи дан примити из свију крајева Српства од захвалних ученика Ваших и сваког пријатеља српског народа

лепе честитке, које ће се одликовати красноречивошћу слога, вештином у изражају мисли и набрајању заслуга; — све те поздраве сједините у једну, и зачините је најискреним осећајем ученичке благодарности и синовље љубави, потичући из дубине срца мога, и такову честитку сматрајте за моју.

Нека Свевишњи награди 40-годишње трудове Ваше на трновитом пољу српске педагогије и народне просвете, крепким постојаним здрављем на дику и понос српског учитељства и корист народа, и нека Вас милостиви Бог одржи у животу до крајних граница људскога века! То Вам од срца жели само Ваш свагдашњи ученик

Ђорђе Гојковић, учитељ.

---

140. (П.) Брестовац, 16/28. окт. 1893. год.

Високоуважени Господине!

У животу човечијем велики је низ 40 година, када их преживи, а особито доживети их на тако трудном пољу, као што сте их Ви доживели. — С тога примите од мене као некадањег Вашег благодарног ученика, приликом Ваше 40-годишњице — израз мога дубоког високопоштовања и благодарности са топлом жељом: да Вас Свевишњи још дуги низ година поживи, на том трудном пољу, како би тиме још и више користили милом роду своме. — Живео наш мили слављениче!

Срцем и душом учествовао бих у слављу Вашем лично, но због нарушеног здравља није ми могуће.

Са особитим поштовањем остајем Ваш благодарни ученик

Александер М. Коњовић, срп. нар. вероисп. учитељ.

---

141. (Т.) Столни Београд.

Са мртве границе Срспства, слављениче и четрдесетгодишњи неуморни трудбенике, кличе живио на многаја љета васколиком Срспству на дику и понос.

Јован Десиотовић, Ваш стари ученик.

---

142. (Т.) Ада.

Као своме бившем високоштованом учитељу, најодличнијем српском педагогу и народном добротвору, честитам Вам данашњи јубилеум, живели!

Никола Кирић, учитељ.

---

143. (Т.) Пирот.
Слава Нестору српског учитељства.
Тира Каракашевић.

144. (Т.) Ваја.
Jubileumára Istentől áldást legőszintébben kíván
Bocskay.

(Још има близу стотине које брзојавних, које писмених честитака слављенику, који ће се у „Школ. Листу“ идуће године обнародовати. — Ур.)

СРПСКА ЖУРНАЛИСТИКА И СРПСКА ШКОЛА ПРЕМА ПРОСЛАВИ.

Да 40-годишњица г. Николе Ђ. Вукићевића није била обичан чин поштовања његових личних пријатеља, који у уским границама локалног значаја, хтедоше прославити успомену на први дан ступања на поље педагошког рада слављениковог; већ да је та прослава била једна важна *потреба*, којом се читав народ осећао обвезан да врати један свети дуг човеку, који је толиких заслуга стекао по народну школу и просвету, најбоље се види по расположају журналистике српске и с ове и с оне стране, у Србији, како је ту прославу с интересом пратила и о њој топле и пријатељске извештаје доносила. Тако је сомборски „*Српски Гласник*“ у своме броју 28. од 11. јула 1893. донео уводни чланак од М. К—ћа, у коме су истакнуте заслуге слављеникове и повучена паралела између рада пок. Натошевића и г. Н. Ђ. Вукићевића; а нарочито је наглашена ретка појава: како један умни радник још и сада крепко 40 година на таком заводу дела, који 80 година постоји, дакле половину заводског постања служи. — Новосадски „*Бранник*“ у 121. броју од суботе 6. (28.) октобра 1893. доноси из пера А. В. врло симпатичан уводни чланак, у коме се јубилар уз Уроша Несторовића, Василија Ковачића, Платона и Дра Натошевића истиче као најревнији раденик напредније педагогије, као родољуб и учитељ, који своме народу срећу жели, па крај све заслуге што је народу преко хиљаде учитеља спремио, има неких који му поручују, *да се уклања с места, јер је доста његови*. Бацивши кратак преглед на књижевни рад слављеников, довикује му: Слава ти Вукићевићу! Хвала на труду! — Кикиндска „*Садашњост*“ у бројевима 42., 43. и 44. лепо је пропратила ток прославе донесавши у 42. броју мали

свечани чланчић на првом месту листа, у коме с пијететом признаје: како је слављеник узорним животом својим, вредноћом и одушевљењем за православље и Србинство *живи пример* учитељству српском; а у 43. броју надовезује и вели: да је Никола Ђ. Вукићевић прави апостол, који свугде и свагда без увијања и околишења јасно казује колико му је мила, колико драга народност, колика *брига за све Србство и православље*! — „*Српски Сион*“ у 44. броју од 31. октобра 1893. кличе: како се у добри час Вукићевић у Сомбору задржао и како је добра срећа српске школе хтела, да свршени богослов не обуче ни свештеничку мантију ни калуђерску ризу, већ се прихвати неблагодарнога а толи спасоносноga посла те поста уз Натошевића препородитељем српске школе. И заиста у овом магловитом и суровом времену, у ком се врлине и права заслуга не поштују, као мелем пада ојађеној души српској Вукићевићу приређени јубилеј, те нам се чини да зрачак наде на боља времена пробија студ и маглу нашег несретног доба, те ће Бог погледати на свога Србина и начинити од њега оно што треба и да буде. — „*Босанска Вила*“ у једном броју свом месеца октобра о. г. донела је из пера уредникова један врло леп чланак у славу нашег дичног педагошког Нестора и четрдесетгодишњег слављеника. Уз чланак је приказан и лик слављеников.

Од журналистике из Србије најтоплије је пропратила прославу „*Будућност*“ у броју од 21. октобра 1893. у допису из „Војводине“, у коме се из Сомбора јавља, како је син поноситог Сомбора, 40-годишњи учитељ учитељâ г. Никола Ђ. Вукићевић прославно на свечан начин уз искрено учешће многих његових пријатеља и поштоваоца и с оне и с ове стране Саве и Дунава своју четрдесетгодишњицу рада плодног и обилатог. Како је из учитељске школе под његовом руком изашло близу хиљаду просветних апостола, којима Србство за просвету много дугује; — и најпосле „*Српска Застава*“ у Београду у нотици: *Славље у Сомбору*, жели: да г. Н. Ђ. Вукићевић још много година послужи на славу српског имена, упућујући српско учитељство стазом, која води у живот; а учитељству српском жели, да се угледа на овога скромнога раденика на још запуштеној њиви српскога народа.

Кад је и народ и новинарство српско, као орган јавнога мњења, дало израза признавању заслуга таком одличном мужу, није могла ни српска школа заостати а да и свој глас не уплете у славопој Нестору педагошке књижевности и оцу учитеља српских.

Вршачки учитељи замолише тамошње српско православно свештенство, да на сами дан прославе уз свечано богослужење обаве и благодарење за живот и здравље као и многогодишњи рад јубиларев. У Панчеву је цела колегија учитељска срп. више девојачке школе уз присутност целокупног патроната и осталих многобројних гостију с ученицама заједно приредила прославу пре службе, на којој је прослави говорио о животу и раду слављеникову управитељ Св. Дамјановић а ученице певале за то згодну песму.

*

И тако завршујући овим све податке о овој реткој прослави и значајној свечаности пуштамо овај опис у наш народ, сећајући се оне истините изреке, да је само онај народ заслужан својих великих синова, који их знаде и поштовати; а овом је приликом *Сраски народ* потпуно то и засведочио. За то и опет **живео српски народ! Живео слављеник, Никола Ђ. Вукићевић учитељ учитеља! Слава и хвала му!**

Приређивачки одбор.

ЈАВНА БЛАГОДАРНОСТ.

На дан четрдесетогодишње прославе мојега учитељског рада 17. Октобра о. г. примио сам из свију предела српских многобројне знаке љубави признања и поштовања, не само од мојих благодарних ученика и ученица, него и од других велеуважених особа, учитељских и професорских колегија и задруга.

Како ми није могуће свакоме посебице захвалити на указаној ми том приликом почасти; то за пријатну дужност сматрам путем „Школскога Листа“ моју најтоплију благодарност изјавити свима, који су доброту имали ову моју прославу брзојавно или писмено мени честитати.

Ја ћу се и одсада трудити док год узживим, да се достојан покажем великог и редког отликовања, са којим ме је Србство овом приликом усрећило.

У Сомбору, на Никољ-дан 1893.

Никола Ђ. Вукићевић,
управитељ и најстарији професор учитељске школе српске.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

Навршила се ево 25. година Школског Листа, а уједно и тридесет пет година, од како је у Октобру 1858. овај лист покренуо препородитељ српске школе покојни Др. Натошевић.

Ободрен обећањем најотличнијих старијих и млађих учитељских снага, да ће ми при уређивању Школског Листа у помоћи бити наумно сам и идуће 1894. године „Школски Лист“ издавати, ако се буде пријавило онолико предплатника, колико је нуждно, да се сви трошкови око издавања овога листа без моје штете подмирити могу.

„Школски Лист“ ће као и до сада заступати праве интересе српске народне школе и српског учитељства и примаће радо важне чланке о васпитању и настави, који не стоје у опреци према светој православној вери и милој народности нашој.

„Школски Лист“ излазиће један пут у месецу на подпуном свитку фине хартије.

Предплата се прима само на целу годину и умољавамо сваког, ко лист држати жели, да нам најдаље до Сретенија предплату послати изволи.

Цена је листу на целу годину 1 фор. 50 новч. а. вр.

Учитељи, који примају плату мању од 300 ф. годишње, као и гг. богослови и приправници, добијају „Школски Лист“ у пола цене, т. ј. за 75 н. — За предплатнике из Црне Горе даваћемо и ове године „Школски Лист“ по 1 ф. а за предплатнике из Србије по 4 динара у српском, или по два форинта у аустријском новцу.

Господа скупитељи, који нам пошљу пет предплатника са целом, или 10 предплатника (ђака) са половном предплатом добијаће по 1 примерак на дар.

Имена родољубивих добротвора, који за сиромашне школе и учитеље лист овај држали буду, обнародоваће се за спомен у „Школском Листу.“

У Сомбору, 31. Децембра 1893.

Н. Ђ. Вукићевић,
одговорни уредник и издавач „Школског Листа.“

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 1—2. У Сомбору, за јан.—фебр. 1894. Год. XXVI.

„СВЕТИ САВА“

заклада за подпомагање православних српских вероисповедних школа у митрополији Карловачкој.

На дан првог српског просветитеља светога Саве положио је Свети Патријарх Српски *Георгије Бранковић* основу заклади за подпомагање православних српских вероисповедних школа својим првим знаменитим даром *од десет хиљада форинти*.

Када су у Славонији, Хрватској и у бившој војној граници скоро све школе српске у комуналне претворене без питања и саизволења наших школских власти; онда су на основу мудрог Школског Закона Угарског од 1868. године српске школе у Угарској задржале свој вероисповедни значај, и тамо, где се оне из средстава политичких општина издржавају. Па и у самим оним маленим општинама, у којима плата учитељска недостиже „*minimum*“ законом земаљским одређене плате власти су досада трпиле оваке наше школе.

Такових малених општина има 28 у Будимској, 17 у Темишварској, 8 у Вршачкој и 3 у Бачкој дијецези. У тим општинама су плате учитељске мање од 300 фор. Па како речене општине са своје сиротиње нису у стању повисити својим учитељима плату: то вероисповедним српским школама у тим маленим општинама прети сада опасност, да ће се или угасити, или добивши незнатну подпору од државе, изгубити ће карактер самосталне српске автономне вероисповедне школе, који им је досада недодирнуто сачуван.

Но где је опасност највећа; ту треба свестан народ, ту треба његовим земаљским благама обдарени чланови да у помоћ притеку.

Његова Светост Патријарх наш *Георгије Бранковић* на дан првога просветитеља Српског ове године дао је сјајан пример свима имућним Србима, богатим општинама црквеним и манастирима нашим, па и сваком поједином члану народа нашег, како треба делом љубити светиње народне, а особито православну српску вероисповедну школу, која је нама данашњим даном у овим земљама необходно нуждна; јер нас је она уз свету нашу цркву једино кадра сачувати да се неодродимо, да се неизгубимо, да непропаднемо.

Доста се говорило о потреби вероисповедних школа, доста се и писало како да се ове унапреде, — али, на жалост, признати морамо, врло је мало општина црквених, а још мање појединих људи у нас, који су делом што учинили, да нам се школе вероисповедне као такове одрже и сачувају.

Ево сада нам је насљедник престола светога Саве првог просветитеља српске православне вероисповедне школе положио темељ заклади за подпомагање православних српских вероисповедних школа својим првим знаменитим даром, од 10.000 фор. и тиме је дао пример свакоме Србину, да по могућству свом поради, што боље може, да се заклада светога Саве умножи и у стање постави, да може подпомагати свеколике сиромашне српске вероисповедне школе.

Како и колико љуби врховни наш Архипастир праву просвету народа свога, доказао је он за ово кратко време већ многим својим делима. Он је пре неког времена установио фонд за подизање женске школе у месту својега рођења у Кулпину; он је наредио, да се из његових властелинских прихода на пролеће зида лепо и угледно школско здање за успостављену и његовим настојањем проширењу вероисповедну школу у Белом Брду; Он је о Светом Сави ове године, осим горњега знаменитог завештања свог, приложио на фонд српске велике гимназије Новосадске једну хиљаду, а на Три

Јерарха ове године приложио је исто толико на фонд велике гимназије Карловачке; напоследку Он је у Сомбору на најлепшем месту близо велике цркве купио земљиште, на коме ће о свом трошку овог пролећа из својих средстава сазидати дати великољепно здање за српску учитељску школу Сомборску, које ће заједно са земљиштем до 40.000 фор. стајати. Тиме ће се највећој потреби овога велеважног завода српског доскочити, и учинити, да се тај завод у садашњем за наш народ тешким околностима одржати и напредовати може.

Нека се дакле на овај светли пример правога родољубља угледају све наше обштине црквене, наши богати манастири и сви чланови народа нашег, а особито они, који су обдарени од Бога обилним богатством, па нека сви и свако сада обилно прилажу на подизање и оснажење „светога Саве“ те најновије закладе за подпомагање српских вердисповедних школа у митрополији Карловачкој.

Али, док се ова најновија заклада оснажи и у стање постави, да може задатку свом достојно одговарати, дотле могу школе наше пропасти; јер им, као што стижу са више страна немили гласови, опасност велика већ ове године прети.

Шта дакле чинити ваља?

Мој је скроман предлог, да би требало, да наш високославни саборски одбор, у нади на одобрење будућег Сабора одреди и у течај стави из срб. народних фондова годишњу припомоћ најмање од 12.000 фор. за подпомагање најсиромашнијих српских вероисповедних школа у Митрополији Карловачкој. Толика је годишња помоћ необходно нуждна, па да се све сиромашне српске вероисповедне школе у Будимској, Темишварској, Вршачкој и Бачкој дијецези могу одржати, и за овај мах од пропасти сачувати.

Ова годишња припомоћ српским школама из народних фондова трајати би имала дотле, док се заклада *„св. Сава,“* којој је сада темељ положен, у толико неоснажи, да се из њених камата може бар по 12.000 фор. годишње

припомоћи најсиромашнијим српским вероисповедним школама давати.

Дај Боже, да нам велики добротвор српских вероисповедних школа Свети Патријарх *Георгије Бранковић* поживи на многа љета, да може дочекати, да њиме основана најновија просветна заклада *„свети Сава“* на толико се умножи, да привременом помоћу народних фондова сачуване од пропасти многобројне православне српске вероисповедне школе, подпомагати може! **В.**

ХРИШЋАНСКО ВАСПИТАЊЕ.

(Лекција из педагогијске повестнице.)

Код старих народа човек је само важио као члан државе, заједнице грађанске, и у народу важио је по сталежу у ком се родио и ком је припадао. Код Грка и Римљана човек је важио по својој заслузи, за народ и за отаџбину, па и код самих Јевреја, право изабраног народа божијег служило им је на то, да себе сматрају за одличније од осталих људи.

Тек са доласком Христа Спаситеља почиње се остваривати мисао општег човечанског васпитања. Бог је постао човеком да човека узвиси на право човечанско достојанство и да га приведе к Богу.

По јединородном сину божијем сви људи који његову науку примају, постали су чеда божија, а тежња њихова треба да буде усавршавање по речима Спаситеља: „Будите совершени, јакоже и отец ваш небесни совершен јест.“

По науци Спаситељевој сваки човек има се сматрати као засебна личност створена по образу и подобију божијем, а цело човечанство треба да у слози, споразуму, и братској љубави живи.

Хришћанска педагогија узима за задаћу своју ту велику мисао, да се човек васпитава кроз цео овај живот за вечност, а за време овога живота предузима она старање о развијању и усавршавању телесни и душевни снага, са подчињеним нижим способностима вишима.

У Христу Спаситељу сматра христијанство, идеала хришћанског детета и хришћанског најсавршенијег човека и учитеља и о детинству Христа Спаситеља, само нам је неколико речи побележио евангелист Лука; али из тих неколико речи види се, да је Спаси-

тељ наш још као дете од 12 год. сматрао храм божији за најсветије место, да је радо седио међу учитељима, поштовао је науку, да је најпре слушао, а затим је питао учитеље; и да је био послушан својој матери и своме хранитељу, те по томе што је напредовао у мудрости, у врлинама, у узрасту и у милости код људи.

Ово треба да служи за углед сваком хришћанском детету. Црква и школа треба да је сваком хришћанском детету најмилије место, оно треба да се радо бави у храму божијем и у школи, да највећу своју радост налази у прослављању Оца небесног и да слуша учитеља, и да радо учи у школи, да је послушан својим родитељима, па ће оно и духовно и телесно напредовати а постаће мило и добро и Богу и људма.

Христос је идеал ваљаног учитеља својом мудрошћу и љубављу својом одношћу и заузимањем за ученье, својим саветима и својим делима. Највећу мудрост казивао је Христос људима у најпростијем облику, говорио је јасно и разговетно и са одушевљењем.

Доказе за своју науку узимао је Христос из природе у причама и приповеткама, старао се да изображава и одушевљава срце својих слушатеља и да управља вољу њихову на добро и од зла да их одклони. Градиво за науку узимао је он из живота, и свака је реч његова упутство к правој истини, срећи и наравном животу; свака реч његова буди душевне силе на наравну радњу. Али он даје своју науку само онима, који су смерни, и који је са љубављу и вером примају.

Христос Спаситељ не предаје своју науку сваком у једнаком облику, него простом народу говори у причама, а ученицима својим у кратким реченицама које правила живота у себи садржавају. Христос не говори све на једанпут него све по мало, и управо толико, колико слушаоци његови схватити могу, па у очи самог растанка са својим ученицима не каже им он све него их упућује на духа истине, који ће их упутити на истину, говорећи им: Још много бих вам имао казати али више нећете моћи схватити.

Овај најсавршенији учитељ захтева да родитељи и учитељи буду обрасци свију врлина пред својом децом и ученицима и да у деци сматрају и признају човечанско достојанство, он пушта децу к себи грли их и благосиља и вели: Заиста вам кажем који царство Божије не прими као ово дете, неће ући у њега. Звање васпитатеља и учитеља сматра он за најсветије и свако добро дело што се деци учини, сматра као да је њему самом учињено а сваки

рђав пример што се деци даје, сматра као највећу несрећу. „Који прима једног од ових малих у име моје мене прима; а који саблазни једног од ових малих, боље би било да му се обеси воденички камен те да потоне у пучини морској. Пазите да не презрете једнога од ових малих јер ја вам кажем: Анђели њихови на небесима свагда гледе лице оца мог небесног.“

На деци се особито Христу допада понизност, благообразност, смерност, невиност, простота искреност, љубав према својим родитељима и добротворима и пријемљивост за благе савете, па то што чине деца сама од себе, препоручује он људма, те врло важне врлине, за којима ваља да теже и да их себи прибаве. С тога захтева он од својих ученика да буду као деца; с тога кад се они препираху који је од њих претежнији поставља међу њима дете и вели им: Који се понизи као ово дете, тај је највиши у царству небесном. Спаситељ препоручује родитељима љубав према деци својој, па и према самој оној деци, која са правог пута заблуде, али изрично каже, да љубав родитељска несме децу мазити, него им има просто и добро васпитање давати.

Христос Спаситељ препоручује темељно духовно васпитање дечије, јер је духовно васпитање претежније од телесног, и у духовном васпитању је најглавнија побожност, јер се у духовном васпитању човек узвишује над свима осталим тварима земаљским, и њиме је кадар узнети се до највише идеје т. ј. до познавања свемогућег Творца.

В.

ГОВОР О СВ. САВИ.

Поштовани зборе!

Ево дођосмо из храма божијег у храм просвете у школу, да и овде прославимо милу успомену првог српског учитеља и просветитеља и архиепископа св. Саве, да прославимо успомену оснивача прве српске школе и просвете, јер данас се и у најмањем сеоцету гдегод Срби живе, где се српски говори и српским духом дише поји светосавска песма: Усликнимо с љубављу светитељу Сави....

Узносећи славу и хвалу данашњем нашем великом српском Светитељу, доказујемо ми, доказује цео српски народ, који га тако одушевљено на све стране васколиког Српства широм свих српских земаља слави и велича, да је достојан таковиx великана, као што

бијаше св. Сава, јер уме да цени и уважава неизрециве заслуге и жртве, које је св. Сава на олтар среће и напретка српског народа принео, те се тиме бар у неколико одужујемо оном силном пожртвовању и оној великој љубави, којом је св. Сава цео српски народ љубио и за њега се жртвовао.

Да видимо пак чиме је св. Сава заслужио, да га цео наш српски народ тако одушевљено прославља. Св. Сава бијаше син првог српског краља Стевана Немање. Име му је било Растко. Још у детињству радо је он читао свете књиге о закону божијем, радо је ишао у цркву, и био је врло побожан и смеран и угледао се само на добре људе, а зле примере није хтео ни гледати, а некмоли примати; никад није ружно говорио и поштовао је све старије, а особито свештенике.

Рођен и васпитан у краљевском двору у сред највећег сјаја и богатства, ипак је радије имао тихи и смирени живот у манастиру него бучни и раскошни живот на краљевском двору. Те када калуђери светогорски дођоше да у оца св. Саве милостиње затраже, оде шњима у Свету гору и тамо се у манастиру руском закалуђери и добије у калуђерству име Сава.

У светогорским манастирима провео је св. Сава више година учећи са светим књигама, и богатећи душу своју и ум знањем, држећи, да ће само тако своме народу највише користити моћи.

Поставши архимандрит видео је да српски народ неће моћи напредовати у своме српском народном духу, док не буде свога независног црквеног поглавицу и српско свештенство имао, с тога изради св. Сава код грчког цара и вселенског цариградског патријарха у Никеји, под којега је онда српска црква подпадала, те Срби добише архиепископа, који је независно српском црквом управљао, и то по жељи и наговору споменутог цара и патријарха буде св. Сава за првог српског архиепископа посвећен.

Као старешина српске цркве учинио је св. Сава многа добра српском народу и српској држави. Сазидао је многе цркве и манастире, а уз ове је школе подизао. Ишао је по свим српским земљама те је мудром својом беседом крепио српски народ у вери православној и побожности, учио га закону божијем, упућивао га да добре обичаје чува и обдржава, а зле да изоставља. Богаташе је саветовао, да се не уздају на своје богатство, јер оно није стално ни трајно, него на Бога. Учио их је да буду милостиви према сиромашној браћи својој и да живе поштено, јер је поштење нај-

драгоценије благо на свету, јер све друго може се човеку одузети, ал име поштено никад ни до века. Световао их је, да се чувају греха, да друге људе не вређају, и да не враћају зло за зло, већ да у слози и љубави живе, јер без слоге и љубави нигде среће ни напретка нема, јер се само сложним, заједничким и споразумним радом и највећа и најтежа дела остварити могу.

На је зато и зађену браћу своју измирио.

На сећајмо се и ми тих добрих дела и поука св. Саве примимо их к срцу своме, те упућујмо и нашу децу, нашу младеж, да се и они по тим речима владају. Засађујмо у млађана срца својих потомака још из најранијег детињства све врлине, које човека човеком чине.

Учимо их: да поштују старије, да буду послушни, јер је послушност извор свију врлина. Привикавајмо их да буду вредни и штедљиви, смерни и искрени, да истину зборе и право да творе, да љубав и штовање међу собом имају, а више свега да благога Бога љубе и штују, да се Њему моле и да у Њега тврду веру и уздање имају.

Само онда, ако будемо у срца своје млађане узданице ове врлине брижљиво укорењивали и њима их очеличили, моћи ћемо мирне душе и светла образа рећи, да смо своју родитељску дужност савесно извршили и оној великој задаћи, коју родитељи у погледу васпитавања деце своје имају, у пуном смислу одговорили. — Тако радећи положићемо чврст темељ срећи и будућности деце своје и народа свога, а и нама самима биће то на корист и на радост, на дику и понос.

Васпитање детета почиње одма од рођења; које не треба одлагати, као што многи родитељи не знајући неупутно одлажу, јер српска пословица вели: Што дикла навикла. И младо се дрво савија. Има пак многих родитеља, који виде погрешке своје деце, али неће да их одма у почетку у клици њиховој од своје деце одклоне него веле: Нека га, нек проводи своје детињство, неће он бити такав, док буде зрелији, поправиће се он. — Али такови родитељи, који тако говоре, не помишљају, да је навика једна мука а одвика две, те колико својом нехатошћу и равнодушношћу у извршивању своје најважније родитељске дужности шкоде и себи и деци, а отешчавају рад школи, јер ова место да наставља даље започету зграду око васпитања школске младежи зидати, мора прво

да исправља оно што је неупутно и искорењује зле навике, које су деца собом при ступању у школу донела.

Зато драги и поштовани родитељи, драги оче и мати подај чеду своме добра и лепа примера међусобне љубави, слоге и сваке честитости, јер се деца најрадије на своје родитеље угледају; следимо по примеру светитеља Саве, те васпитавајмо и учимо на свако добро своју децу своју наду од најмање малоће и најранијег детињства свим жаром и пламом родитељске љубави, као што је и св. Сава цео српски народ учио и васпитавао у духу српске народности и свете наше вере православне.

Обдржавајмо и чувајмо по примеру св. Саве све оне наше лепе и дивне српске обичаје, који се о св. Николи, о Оцевима и Материцама о Божићу, Новом љету, Ускрсу, Духовима, Крсном имену и другим нашим светковинама обдржавају, и који Србина одликују од свију других народа, и које су нам наши дични прадедови у аманет оставили, да их као зеницу ока свога чувамо, јер су многи наши обичаји народни са вером спојени, те ако њих презремо, презрећемо и сами себе.

Омилимо деци својој књигу а нарочито српску, из које ће она научити све оно, што је добро и корисно, што је узвишено и племенито, која ће их бодрити и соколити и од зла и странпутице одвраћати, која ће јој бити кажипут к добру, срећи и оној мети, којој сваки Србин треба да тежи.

Предајмо им у аманет славље светосавско и све наше најдраже светиње, које смо ми од наших славних предака чисте и светле у аманет примили, наиме свету веру православну и поносно име српско.

Тим ћемо уједно показати да смо ревни посљедователји св. Саве, који је цео свој живот школи и народној просвети посветио, који је сво своје благо на олтар среће и напретка српског народа на цркве и манастире жртвовао, те је тиме омилео и Богу и људима; код Бога је стекао велику милост, а код људи вечиту успомену; па с тога св. Сава и заслужује, да га цео наш народ слави и хвали, све дотле, докле год Србин живео буде.

У Батајници, 14. Јануара 1893.

Теодор Панић, учитељ.

ШКОЛСКИ ЛИСТ

ЗА

1894. ГОДИНУ.

ГОДИНА ДВАДЕСЕТШЕСТА.

БИБЛИО
БР
ПЕТРА СТОЈА
НОВИ

УРЕДИО И ИЗДАО:

НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА БЕОГРАД

СОМБОР.
ШТАМПАРИЈА ФЕРДИНАНДА БИТЕРМАНА.
1894.

САДРЖАЈ.

Стр.

Свети Сава заклада за помагање православних српских вероисповедних школа у митрополији Карловачкој, од В. 1
Хришћанско васпитање од В. 4
Говор о св. Сави од Теодора Панића 6
Седница В. Школског Савета од 12. и 13. новембра 1893. од В. . . 10
Коменски и Франке од Јов. Јанка Кнежевића 12
Поздрави приликом 40. годишње прославе Н. Ђ. Вукићевића дана 17. (29.) октобра 1893. године 15. 57. 108. 123. 148. 171
† Персида Вукићевићева * 23. јануара 1871. † 3. фебруара 1894. . 21
Опроштајна реч на опелу Сиде Вукићевићеве, говорио у име омладине Војин Бикар 25
Јавна благодарност 30
Школа и њезин утицај на душу детињу од свешт. Милутина Гавриловића 33
Педагогија новога завета од В. 36
Појање, певање и свирка у нар. школи дали да се негује од М. Новаковића учитеља 38
Шта су Србину гусле? од И. Секулићеве 40
Школе у Швајцарској превод М. Бандића 44
Седница В. Школског Савета од 28. 29. и 30. марта 1894. од В. . 48
Захвалница српског народног Школског Савета Његовој Светости Патријарху српском Георгију на оснивању фонда светога Саве . . 56
Дарови српским школама и учитељима из Сентомаша 60
Позив 62
Проглас српског православног народно-црквеног Школског Савета српском народу у митрополији Карловачкој 65
Наредба В. Школског Савета у предмету учитељских минималних плата и др. 68
Наредба В. Школског Савета, у предмету урачунавања прихода од учитељске земље у годишњу плату учитеља (—ица) . . . 71
Нове сметње школском напредку. Пише Б. Бакаловић . . 71 и 93
Домаће васпитање првих хришћана од В. 74
XXII. министарски извештај о школама у Угарској превод М. Бандића 75 и 97
Први срески учитељски збор В. Бечкеречког протопрезвитерата . 77 и 91
Испити у српској учитељској школи Сомборској 1893/94. шк. год. од В. 81
О дечијој слободи од А. Р. Павловића 87
Шта може учитеља на бољи рад потстаћи од М. Новаковића учитеља 98
Општа српска учитељска скупштина у Новом Саду од А. Варађанина . 100
Редовна скупштина српског учитељског конвикта у Новоме Саду од А. Варађанина 105
Седница В. Школског Савета од 9. и 10. августа 1894. од В. . . 113
Српска учитељска школа у Карловцу од П. Радуловића . . . 117
Споменик на гробу Мите Петровића проф. срп. учит. школе сомборске од В. 120
† Стеван Коњовић учитељ рођ. 1857. † 1894. од В. . . . 121

Стр.
Свечано отварање успостављене српске учитељске школе у Пакрацу од В. 129
О потреби послушности по руском од Русофила Ст. С. Илкића . . 131
Седница В. Школског Савета од 19. октобра од В. 136
Примери за објашњење катихизиса по Ј. Е. Шмиту од М. Борђошког . 138
† Панта Јовановић учит. срп. више дев. школе у Н. Саду од Б. Свирчевића 141
Школа и родитељи од М. Новаковића 143
Свечано освећење нове српске школе у Беломе Брду од В. . . 146
Родитељи и деца по руском од Русофила Ст. С. И. 161
Васпитач се мора родити од С. Кончара 164
Како ће учитељ задобити од својих ученика љубав према цркви и школи? од Д. Ђурића 168
Раскошност по мађ. од М. Бандића 174
О васпитању од Г. Шпановића 177
Књижевни преглед 179
Знање читања и писања од М. Бандића 183
† Анастасије Милан Марин од В. 181
Позив на претплату 192

НЕКРОЛОЗИ.

† Тома Јаникијевић учитељ 26
† Лазар пл. Јулинац умиров. учитељ 27
† Душан Јорговић 27
† Емилијан Пандука учитељ 27
† Панта Јовановић учитељ 110
† Павао Бибић учитељ 110
† Симеон Павловић Ајваз учитељ 156
† Милан Кириловић учитељ 156
† Владимир Ђерманов учитељ 157
† Јереј Димитрије Живковић 185
† Андрија Мирковић умир. учитељ 185
† Бранко Радуловић 186

Осим тога скоро у сваком броју бејаху и ове рубрике: Школске вести; Разно; Упражњена учитељска места; Нове књиге и листови и друге ситнице.

СЕДНИЦА ВИСОКОСЛАВНОГ ШКОЛСКОГ САВЕТА

држана 12. и 13. Новембра 1893. год. у Срем. Карловцима.

Председавао је: Његова Светост Патријарх Георгије Бранковић. Присутни чланови били су: Г. Г. прота Јован Борота, Теофил Димић, Стеван Лазић, Др. Михаил Полит Десанчић, Никола Ђ. Вукићевић заменик гл. школ. известиоца и Др. Лазар Секулић подтајник као перовођа.

Прочитана је окружница Високог кр. угар. министарства за богочаст и наставу којом ово, позивајући се на 38. законски чланак од 1879. наређује, да се сви учитељи, који не знају мађарски или слаб успех са ученицима у мађарском језику показују одпусте, односно да им се заменици поставе, који ће у стању бити децу у мађарском језику обучавати. На ово је решио Школски Савет да позове епархијске школске одборе, Бачки, Будимски, Вршачки и Темишварски, да поднесу исказ о подручним учитељима, у коме има стајати, како су они за учитељство оспособљени, да ли имају оспособљење за обучавање деце у мађарском језику, и са каквим успехом они тај језик у школи предају.

На предлог Е. Шк. Одбора у Вршцу одобрена је школска фасија за новоосновану српску вероисповедну женску школу у В. Средишту, коју је дотична општина по пропису у три равногласна примерка издала.

Издати су декрети: Даринци Брашовановој учитељици у Ст. Бечеју, Димитрију Васићу и Александру Петровићу учитељима у Арач Врањеву, Јовану Хаџићу учитељу у Срб. Арадцу и Јулију Сифнносу учитељу у Срб. Кларији.

На предлог управе учитељске школе Сомборске решено је издати декрет г. Димитрију Калићу на професорско место у учитељској школи Сомборској.

Прочитан је извештај заменика гл. школ. референта о отварању првога разреда чисто женске учитељске школе у Горњем Карловцу.

Прочитани су и с примедбама заменика гл. школ. референта пропраћени извештаји управа учитељске школе у Сомбору и виших девојачких школа у Новом Саду, Панчеву и Сомбору, и учињена су сходна расположења према поднесеним предлозима.

Како је на позив Школ. Савета стигао од епархијске управе у Пакрацу одговор на питања о фонду препарандијалном дијецезе

Пакрачке и о стању богословског школског здања у Пакрацу: то је заменик гл. шк. референта позван, да поднесе предлог о установљењу српске мушке учитељске школе за Славонију и Хрватску у Пакрацу.

Подељено је 11 упражњених народних стипендија по 80 фор. приправницима Сомборске учитељске школе, а такође је једна упражњена стипендија у Г. Карловцу подарена приправници Сидонији Шалајевој.

За стипендију из закладе Ђорђа Раље предложен је у смислу тестамента високом кр. министарству приправник сомборски Константин Лазаревић.

Оболелом учитељу више девојачке школе у Новом Саду Пантн Јовановићу дат је допуст до краја ове школске године ради лечења и опорављења од болести, и постављени су му заменици за време његовога допуста.

Припремној учитељици више девојачке школе у Панчеву продужен је рок за полагање испита за оспособљење у смислу наредаба, који за ово полагање постоје.

Решено је више призива противу одлука епархијских школских власти.

Пријаве и тужбе противу Ј. Бл. учитеља више девојачке школе Сомборске са свима овопредметним списима упућене су дисциплинарном одбору Школ. Савета на даље званично деловање у смислу дисциплинарних правила.

У овој седници свршена је коначно и дисциплинарна ствар суспендованога епарх. школ. референта Темишварског и Вршачког Димитрија Долге. Пошто је читава ствар реасумирана то је по предлогу дисциплинарнога одбора решио Школски Савет, да истога референта због учињене погрешке за казну до краја 1893. године по новом, у суспензији одржи са задржањем половине плате и целе попутнине за време суспензије. Од 1. Јануара пак 1894. по новом успоставља се Димитрије Долга у своје референтско звање са подпуном платом, а досадашњи заменик Јован Новаковић од тога дана решава се од референтске дужности.

На предлог прем. г. Јована Бороте протопресвитера и члана Школског Савета решено је, да се поново публикују ове наредбе:

1. Наредба о прегледању школа и подношењу извештаја од 1875. године;

2. Наредба од 1879. године о држању местних, срезких и епархијских учитељских зборова;

3. Наредба од 1887. године о држању шестразредних школа у Угарској.

Осим ових решени су још многи други предмети у овој седници Школског Савета. **В.**

КОМЕНСКИ И ФРАНКЕ.

(Упоређење.)

Написао **Јов. Јанко Кнежевић.**

(Свршетак.)

(Види бр. 8. од 1893. год.)

Коменски потпуно схваћа човека, коме је рођењем од Бога дарована душевна и телесна моћ, које су рођењем чисте, те се образовањем морају тако усавршавати, да човек буде слика правог човека, а „образ и подобије“ Творца. Франке пак аскетички схваћа човека од рођења му т. ј. он држи, да је човек чим се роди рђав, покварен, безбожан и т. д. За то тражи, да се та зла у човеку у младости искорењавају, што је противно правом стању: да су људи као и остали божији створови рођењем несавршени, али чисти и невини, те да за то треба из младости ваљаним образовањем развијати силе човечје, душевне и телесне. Према оваком схваћању Коменски тражи *развијање* човечије, док Франке према својим назорима о човеку, тражи *обмеђање* човечијих сила.

А сад, да пређемо на назоре њихове гледе васпитатеља!

Коменски тумачи речи „васпитатељ“ двојако т. ј. васпитатељ у првом реду је мати и отац (родитељи) и остали чланови породице, а у другом су реду учитељи. Родитељима, односно матери намењује је своје дело „Informatorium maternum,“ у коме тражи, да мати као прва и природна васпитатељица треба и мора да васпита своје дете од ране младости, па и даље кроз живот; даље тражи, да се дете пре шесте године не одузима од матере, која треба да је норма живота и владања у дому и ван дома.

Кад дете ојача, онда га треба слати у школу, „којој није једина задаћа да учи знањима, но да је свака школа права водиља хришћанској мудрости.“ Од учитеља тражи да су у раду свом спремни, у понашању љубазни, те да тако задобију децу, „да би радије у школи била, но код куће.“

Франке, као и Коменски, и првом и последњем реду ставља родитеље за васпитатеље тражи од родитеља, да су они (родитељи) у првом реду позвани, да своју децу васпитају, а највише примером свог живота и владања. Као што видимо Франке се разликује од Коменског у овој тачци у томе, што он и не спомиње учитеље и школе, а слаже се са Коменским, што исто тражи од родитеља, што и Коменски! Према данашњем схваћању би рекли: да је Коменски схватио образовање као спој из васпитања и наставе, а Франке је схватио образовање само као васпитање, што је противно правом образовању, коме је циљ „свестран развитак душевних и телесних сила човечијих.“

А сад, да пређемо на назоре о средствима и начинима у образовању!

Коменски на првом месту као спрему за сваки рад ставља постепеност и ред у времену и у материјалу; „јер је и сам човек склад (хармонија), па воли складност“ (D. m, V.) Даље Коменски меће очигледност као почетак сваког рада, а по оној Аристотелесовој „Nihil est in intellectu, quod von fuit in sensu,“ или по нашој народној „Оно ти знам, што видим.“ Тиме, даклем, упућује Коменски како се заиста право човек учи и образује. „Kein wort ohne Sache,“ вели Немац. Према том је нуждан сам предмет, о ком се учи, или слика му, па тек онда о њему што свестраније говорити. Свако учење да је лагано, постепено и да се понавља, а по оној Repeticio est mater studiorum.

И Франке тражи ред, и то одмах, односно одмах прелази на ред унутрашњих сила човечијих т. ј. да се воља и разум човечији из ране младости довађају у такови одношај, који би био слика праве побожне, а не грешне душе. Коменски упућује на ред у природи, делу Божијем, те њим упућује човека, да и он удешава ред својих унутрашњих сила т. ј. да човек помоћу природе и њеног реда себе тако усавршава, да може да позна Бога, и да га према том слави као Творца т. ј. Коменски иде за тим, да се образовањем човек развија, да се у срца и душу усади свако добро, док — као што већ рекосмо — Франке хоће да образовањем искорени „урођено“ зло и да на његово место усади добро.

Из свега до сада реченог видимо: а) да влада нека сличност у животу ова два педагога, а сличност у раду је већином у подражавању т. ј. да Франке као млађи подражава Коменског,

б) видимо и разлику код ова два педагога, а та је разлика, што је Франке једноставан и једностран посматрач, па је такови и васпитатељ.

Карактеристике ради, још ћемо да изнесемо распореде часова обојице.

Коменсков распоред часова за све дане и све разреде:

Пре подне:

6—7 молитва, читање песама и св. писма.

7—7½ играње и друга забава.

7½—8½ теоретичко учење.

8½—9 одмор.

9—10 практичке забаве.

После подне:

1—2 музика матем. задаће.

2—½3 одмор.

½3—¼4 повесница.

¼4—4 одмор.

4—5 вежбање у писању.

Среда и Недеља слободни дани.

Франкеов распоред часова „Немачке школе" за један разред, а за све дане, од којих се Недељом иде у цркву пре и после подне.

Пре подне:

7—8 појање, певање, молитве, катихизис.

8—9 (зими.) — — — — — — —

9—10 мање и веће изреке из св. писма, апост. и еванђ.

10—11 писање са одраслијим.

11—12 — — — — — — —

После подне:

2—3 (1—2) читање библије и катихизирање, рачун, (млађи уч. читају), појање, рачун (млађи читају), појање.

3—4 (2—3) млађи читају, старији уче изреку на памет, за тим старији говоре изреке, а млађи слушају.

4—5 (3—4) млађима се тумачи катихизис, а са старијима се држи катихизирање у већој, засебној дворани.

ПОЗДРАВИ

приликом четрдесетогодишње прославе Н. Ђ. Вукићевића дана 17. (29.) октобра 1893. године.

(Продужење из 9—12 броја од 1893. године.)

145. (П.) Трст, Децембера 1893.

Sinceri auguri
Нек ти руди, нек ти свита,
Још за дугих сретних лета.

Твој друг *Јован Димовић* Стари, учитељ.

---

146. (П.) У Х. Вашархељу у очи Никољ дне 1893.

Увјенчани и отличноштовани прастари
Учитељу мој!

Твојој слави у славној радости, у мору сладости пливаше и срце. А како не би пливало у слављу Твом, који си ми до данас безпримерни добротвор, од толиких година највернији пријатељ био. То све није ништа — поред радничког и добротворног, благог и религиозног преживелог благог жића твог, с којим си св. матери цркви, школи и најмилијем роду српском у славу и као добротворно и животодавно сунце сијао! Светли Бог дао, још дуго, вечно и доживео у раденом и чилом здрављу и педесетогодишњицу славља Твог као заслужни славни слављеник милог ти рода Твог дичним и премилим породом Твојим. Дочекивао у кругу њиховом и милог сродства и искрених пријатеља дао Милостиви Бог, многих крсних имена мирно, чисто, савестно и весело на многаја љета!

Одличним поштовањем свесрдним поздравом остајем Твој верни прастари ученик *Поп Коста*.

---

147. (Т.) Митровица.

Примите од стране моје и целе моје породице к данашњој светковини наше најискреније и најтоплије честитке, са срдачним поздравом.

Паја Георгијевић.

---

148. (Т.) Београд.

Честитам!

Твој стари друг *Паја Путник.*

---

149. (П.) Панчево 15. Окт. 1893.

Многопоштовани господине

Радујући се што тамошњи поштовачи Ваши приређују свечану прославу Вашег 40-годишњег заслужног рада, сматрамо за своју пријатну дужност да у тој прослави будемо и ми учесници.

Ви сте Вашим многобројним књижевним делима усађивали српскоме подмладку осећај светиње према вери нашој православној и љубав према милој српској народности. А род наш неће и несме заборавити да сте га Ви као вредан радник на запарложеном пољу црквене и школске књижевности много задужили; а ми као наследници многих Ваших таких дела узимамо себи слободу, поднети Вам овом свечаном приликом овај сребрни дивит, у знак нашег особитог признања на Вашем родољубивом труду, те Вас молимо, да га свесрдно примити изволите.

Подносећи Вам још наше најусрдније честитке са жељом: да Вас благи Бог одржи српском народу још дуго здрава и крепка, препоручујемо се

Са особитим поштовањем *Браћа Јовановић.*

---

150. (Т.) Нови Сад.

На појутарње значајне и дичне прославе четрдесетогодишњице Вашег обилног, по Вас веома трудног, но по народну српску просвету неизмерно користног рада, молим да примите и моју усрдну честитку.

Ваш искрен поштовател *А. Поjевић.*

---

151. (К.) Сомбор 17/29. Окт. 1893.

Примите најискренију честитку на данашњу славу Вашу, са жељом, да Вас Бог још дуго у њој поживи.

Лила Стојковић рођ. *Мања.*

---

152. (П.) Перлез 28. Окт. 1893.

Благородни господине!

Учитељу врли мој!

И у моје село доспеше зраци благе топле светлости; — доспеше гласи, да српски народ ретку свечаност слави.

По васколиком Српству разлеже се миомирна молитва и песма, — а у срцу Срба смерна се хвала Творцу диже — хвала, што је Српству даровао врла учитеља, вредна трудбеника, — који се ево пуних четрдесет година мучио и радио, док је са својим дичним друговима подигао српску школу из таме и праха.

О старино седа, што не могосмо извести све Срчиће — узданицу нашу — да виде оца својих учитеља, — да му са чела прочитају, шта може врлина.

Учитељу дични! Красе Српства милог! прими искрене жеље ученице своје — нек Бог милостиви оствари најмилије замисли

старог учитеља српских учитеља а да потпуну срећу доживите — нек Вам најдрагоценије Ваше благо — *српска школа славна буде.*

А жељама својим придружујем молбу, да ми опростите, што овако доцне долазим, да Вам поздравим тај свечани дан.

Али баш када је цело Српство похитало, да Вам изрази своју радост — баш тада лежала сам болом обхрвана.

Уздајући се у Ваше благо очинско срце, уверена сам да ми моје нехотично закашњење не ћете за зло примити.

С особитим поштовањем љуби Вам руке Ваша ученица *Даница Пугник* учитељица.

---

153. (II.) Панчево Децембра 1893.

Благородни Господине!

Ценећи Ваше заслуге на пољу народне просвете а подстакнута благодарношћу спрам Вас као некадањег свог учитеља слободна сам поднети Вам ову маленкост — оквир за Вашу слику као дар за крсно Вам име; а уједно Вам честитам и желим, да Вас Бог још дуго у здрављу и задовољству поживи.

Дар овај мали сам по себи нема никакву вредност али за родољубиво срце он много важи.

Камење ово што оквир краси одломљено је од развалина кнез-Лазарева двора у Крушевцу, а цвеће је цветало на Пољу-Косову, дакле на гробљишту кнез-Лазара и на гробовима српских јунака. Влада краљевине Србије приликом полагања темеља за споменик косовским јунацима дала је набрати цвећа баш на самом Пољу Косову, те су венцима од тог цвећа окитили оно место где треба пијетет српског народа да подигне споменик својим мученицима. Брат мој Коста, који је сада у Крушевцу донео је мени мало цвећа са Косова и једно парче камена од Лазарева двора. Ја сам у намери, да приликом Ваше четрдесетогодишњице, дам израз свом чувству, направила овај оквир, али због слике, коју ни данас нисам могла добити, закаснила сам, те зато га сад овом приликом шаљем и молим госпођицу Сиду да „Бабину“ (т. ј. Вашу) слику метне у овај оквир.

Држим да је сасвим умесно да Вашу слику заокружимо венцем од косовскога цвећа, јер и ако су на Косову погинули јунаци, вечити спомен код народа српског заслужили и Вами који на просвети српској радећи проведосте цео век, треба да је народ српски благодаран, јер само ће се просветом моћи Косово осветити.

Остајем са особитим поштовањем *Кат. Петковићка* учитељица.

---

154. (Т.) Панчево.

Живио српски Нестор на педагошком пољу! Слава Вукићевићу!

Велько Константиновић учитељ.

---

155. (П.) Ст. Футог 15. Окт. 1893. год.

Високоблагородном господину

Николи Ђ. Вукићевићу

Приликом 40-годишњег јубилеја.

Предамноме стоји отворена књига —
Слова су јој бисер и драго камење;
Поврх ње се види крст — што диже, снажи
То једино свето хришћанско знамење.

Свака речца мери небројена блага
А свака је пуна божанских врлина,
Као рајско цвеће на земљу је пала,
А мирис јој као у белога крила.
— — — — — — — —
Још је тама била, а с' истока поче
Свитат рујна зора, чедо јасног дана —
Поче ширит крила, а на крили ено —
Затрепери једна, звезда обасјана.

Светлуцави зраци разагнаше таму,
Далеко је сашла петовечна ноћца;
Кад је на свом крилу мудра српска мајка —
Однијала роду — млада Богопојца.

Са науком живом светитеља Саве,
Учила Га мајка, па га роду пружа;
Са књигом у руци у бој га опрема,
Опасана луком најјачег оружа.

А у другој носи луч просвете живе,
Школама га даје, да се наук гаји,
А Србин је жељно раширио руке;
Те просвету грле данас нараштаји.

Са убаве Фрушке, Ртња и Авале,
С' гласног Дурмитора, па и Ловћен плави;
Од Баната равног — и заносне Бачке,
И где год је Срба, где се слава слави.

Одабране жеље залећу се амо,
Јутрос су их српске школе узабрале, —
На крилце журе нашем великану;
Све су на окупу велике и мале.
— — — — — — — —
Предамноме стоји отворена књига —
Слова су јој бисер и драго камење;
Поврх ње се види крст — што даље, снажи,
То једино свето хришћанско знамење.

Та је светла књига Твој бесцени живот,
Што га с' нама делиш Учитељу врли;
Твоје речи бисер и драго камење,
Живи извор благи, дела неумрли.

Па док траје једног Србина и школе,
Док над српском земљом вито небо плави,
Твоја славна дела, Твоје светло име,
С поносом ће Србин узносити слави.

Па и моје жеље данас Теби лете,
А молитва топла Престолу вечноме —
Нек благослов вишњи Творца свемогућег
Сјајна круна буде — у животу Твоме

Живео нам дуго — и здраво — и сретно.
На понос и дику нашег рода драга.
Дочекао славље и педесетнице,
Твог витешког рада, — школи бесцен блага.
Живео!!!

Захвални ученик *Владан Стефановић* срп. нар. учитељ.

---

156. (Т.) Вуковар.

Вредном трудбенику на просветном пољу, најзаслужнијем овостраном српском педагогу, поздрављају четрдесетогодишњу прославу

Захвални ученици *Гина и Јулчика Војновић.*

---

157. (Т.) Кула.

Велики слављениче! Љубљени учитељу мој!

Са отвореном душом поздрављам четрдесетогодишњицу славног Ти учитељског рада, хвала Ти сада и свагда на труду Твоме. Бог

нека те још дуго поживи на срећу и напредак школе нам. Живио!

Стеван Поповић учитељ.

---

158. (Т.) Кикинда.

Четрдесетогодишњу славу на неуморном и трудном раду за српску школу и учитељство искрено поздравља и кличе Вам живели

Ваш ученик *Славко Лаковић*.

---

159. (Т.) Кикинда.

Слава трудном раду четрдесетолетном. Искрено Вам честита и свако добро жели

Ваш ученик *Љубомир Логић*.

---

160. (Т.) Загреб.

Слављениче за очински труд и мар
Ког уложи на просвјету и олтар,
Народ српски вјенац плете Вама,
Нестору је то захвалност права.

Грујић учитељ.

---

161. (Т.) Ст. Паланка.

Живио нам слављениче на понос целога Српства.

Ангелина Стевићева учитељица.

---

162. (Т.) Сарајево.

Живио слављеник, кличу му његове бивше ученице

Јелка Милашиновић, Зорка Ђурчић, Мара Јакшић, учитељице.

---

163. (Т.) Будапешта.

Духом учествујем у светковини. Живили!

Бивша ученица *Вјера М. Петровић*.

---

164. (Т.) Београд.

Чланови дружине ђака београдске учитељске школе поздрављају Вас честитајући Вам прославу Вашег четрдесетогодишњег рада на просвећивању српске омладине, кличући: хиљадили се такви радници на пољу просвете.

Председник дружине *Јоксим Висовић*.

(Наставиће се.)

†

ПЕРСИДА ВУКИЋЕВИЋЕВА

(рођена 23. јануара 1871. † 3. фебруара 1894.)

Седамнајстога Октобра 1893. године беше у Сомбору један сретан човек, који се тада с правом међу најсрећније људе овога света убрајати могаше. За многозаслужне радове од ученика својих љубављу награђен, од народа слављен, од великодостојника, па и самих крунисаних глава цењен и поштован могаше са задовољством са висине славе своје погледати на повољне прилике живота свога. Са ведрога неба његових мукотрпних дана, сијаше у пуном сјају жарко сунце домаће му среће: он у потпуно крепком здрављу дочекао редак дан, да прослави четрдесетогодишњицу својег трудног делања за школу и просвету народну; виде себе овенчаним венцем здраве и дорасле деце своје, а окићен бајним цветом девојачког здравља и на далеко чувене лепоте, кћерју *Сидом Вукићевићевом*. Јесте, управитељ српске учитељске школе сомборске г. Никола Ђ. Вукићевић, беше тај дан најсретнији човек, коме је свак на реткој срећи позавидети могао; али на рубу обзора тога ведрога неба Вукићевићеве среће, указа се неопажена црна једна пега, која што се већма близила, то се више и више згушњавала у тмасту облачину, што црнилом својим на једаред небо покри, а сунце заклони. Већ њена потмула тутњава из далека, наговештаваше црну несрећу. Из ждрела њезина севну мања, затреска гром и обори најлепши цвет у венцу породице Николе Ђ. Вукићевића, скрха мајску ружу у најлепшем развитку њезину, Сиду Вукићевићеву. Па је ли чудо што ни сада још после те ужасне јаве, не може потресом усколебана душа поштовача и познавалаца покојничиних, да се стиша и да се сабере у хладно уверење, да је заиста више на овоме свету нема. Та који год прође поред куће родитеља њезиних, још и сад нехотице осврће главе на онај прозор, на коме њезино

румено лице веселог погледа, умиљатим поздравом испраћаше сваког познаника. Дуго и дуго ће проћи, докле се становници Сомбора без разлике вере и народности о томе једаред уверили буду да је онај цвет, који је на прозору куће управитеља Вукићевића онако дивотно цветао, за навек увенуо.

* * *

Госпођица Сида Вукићевићева осим својих телесних драži, била је позната са бистрине ума и врло лепих страна свога девојачког карактера. Имајући много просилаца није могла преко срца свога иком руку да пружи, докле, год не наиђе, као што она мишљаше на правог суђеника и то у лицу цар. и краљ. надпоручника Николе Бегића, човека образована, племенита срца и благе нарави, а уз то бајног мушког лика, који јој души њеној јако омили. Кад је овај господин њезину руку запросио, говораше она весело: „Све, који су год мене искали, одбијала сам што их волела нисам, а сад се један нађе, који ме иште и ја му руку дајем, што га заиста и волим.“ Кад јој се сестра госпођа Вјера удала за г. др. Давида Коњовића хтеде омладина госпођицу Сиду на полицу да подигне. Она то не даде те рече: „А што ћу се ја дати подизати, кад ја у себи осећам толико снаге да се и сама на полицу попнем.“

О Богојављењу као чланица певачког друштва појала је у цркви и у општинској дворани.

О св. Јовану била је у друштву код г. Јустина Коњовића, посланика где је тако весела, тако досетљива и пријатна била, да је читаво друштво веселила, сваког госта очаравала љубазношћу својом. Месец дана затим лежаше тај бујни извор живота и младости залеђен и хладан.

На две три недеље пред своју смрт, добила је покојна гђца Сида Вукићевића болест „инфлуенцу,“ која је истина у Сомбору многе заразним својим карактером обарала, али ни од какве по живот опасности била није. Одлежавши неколико дана у постељи, по дозволи лекарској предигне се и прошета до перивоја по лепом и тихом времену дошавши подоста уморна кући. Али та шетња као да бејаше по њу судбоносна, јер како леже после

тога у постељу, више се из ње никада и не предиже. Љута боља ишла је из дана у дан све на горе, докле и последњи зрачак наде њеним неутешним родитељима угаснула није. Сва нега добре матере и искуство тројице најодличнијих лечника сомборских не могаше јој здравље повратити. Боља је све јача бивала, а када је изгледало, да је попустила, шта више, када је на велико изненађење свију присутних својим дивним гласом отпојала цело „*Војор,дање,*" а за тим се у слатки сан занела, тада уместо радосне вести, да се болесница опоравила и предигла, на највећи ужас свиколиких познаника и пријатеља покојничиних, пуче тужан глас 3. Фебруара 1894. по вароши Сомбору, да је Сида Вукићевића у цвету младости своје у четвртак у 6 часова ујутру невину своју душу испустила. Тај дан беше свак збуњен и потрешен који год лично познаваше непрежаљену младу покојницу. Са свих страна врвише силни познаници и пријатељи у кућу покојнице, да тужним родитељима утешним речма одлахну бол. Непрегледна гомила света улазаше и излазаше, да би се само нагледати могла лепог мртвог тела, које на богато искићеном одру, на сред велике дворане обкољено цвећем, сјајним свећњацима и воштаницама, као у воску изрезано, лежаше.

Брзојави жаловни од пријатеља, саборског одбора, па и Његове Светости Г. Патријарха Бранковића стизаху једно за другим, исказивајући у бираним речма пуним туге уцвељеним родитељима саучешће на тако големом губитку.

У петак 4. Фебруара у 4 часа после подне, забрујаше тужна звона са куле св. Ђурђевске цркве, а у дугом реду крене се приправничка омладина мушка и женска, са својом заставом на челу, те се постави испред куће покојнице, допревши крајем својим до православног крста на сред св. Ђурђевске пијаце. Иза приправничке омладине стајаху двопрежна, свечана кола „друштва за сахрањивање," богато искићена венцима, са чијих шаробојних трака златним словима ова имена прочитасмо: „Од родитеља," „од вереника,"„ од Др. Давида Коњовића, шогора и сестре покојничине," „од Пере Вукићевића, стрица," „од приправничке омладине," „од породице

Јустина Коњовића посланика," „од српске сомборске научне омладине," од „Српског невачког друштва," којега је покојница врсна чланица била; „од кумова Ђ. и П. Бирвалских," „од гђе дра Стевана пл. Заке" и „од Агнице Лукића учитељице у Вршцу", која је из даљњега Вршца лично на укоп дошла; „од тетке Софије и тече из Вршца" итд. За колима овим иђаху двојни редови многобројних чирака и ришида а за њима целокупно свештенство од седам лица са протопресвитером, преч. г. Љ. Купусаревићем на челу, и церемонијалним ђаконом, познатим појцем Ђ. Павковићем. После свештенства стајаху мртвачка урешена кола са шест коња; а с једне и с друге стране стајаше Сомборска научна омладина носећи буктиње. Иза тужних родитеља и родбине сав остали свет, у коме виђасмо заступљење најотменије личности и корпорације ове вароши, као што је градоначелник г. Шлагетер, рим. кат. апат г. Фејир, сав официрски кор, званичници жупанијски и магистратски, управитељ и професори државне гимназије, трговци итд. Спровод кренувши се око пола пет сата, обиђе около крста те стане улазити кроз густи шпалир ученика и ученица основне и више девојачке школе у цркву, која се за час дупком напуни. На кору је приправнички мешовити невачки збор лепо појао, тужне црквене песме.

После еванђелија ступи на средину цркве млади дрид. права Војин Бикар, који у лепо смишљеном и пуном песничког полета надгробном говору, истаче врлине покојничине, указујући на ненакнадни губитак љубљеног и уваженог девојчета, улевајући уједно утеху уцвељеним родитељима, опоминући их на вечити састанак на ономе свету. Говор је с пажњом саслушан и многом је слушаоцу сузу на око натерао. После опела крене се погреб на св. Успенско гробље, где је око шест часова стигао, предавши тело покојнице матери земљи. Но и ако беше кога, који се дотле од плача устегнути могао, при призору који се на гробу указа, морало је и оно око засузити, које на плач ваљда никад ни научено није. Несретни вереник, који у место у сватове по невесту, њојзи на погреб стиже, блед и као окамењен стајаше

поред мајке покојничине, која из једне несвестице у другу падаше. Али највеће саучешће побуди седи отац г. Никола Ђ. Вукићевић, који с болом у души борећи се, теши мајку и супругу своју речма многострадалнога Јова:

„Господ даде, Господ одузе!
Нека је благословено име Његово Свето!“

М. К.

ОПРОШТАЈНА РЕЧ
на опелу Сиде Вукићевићеве.

Говорио у име омладине: **Војин Бикар.**
У Сомбору 4/16. Фебруара 1894.

Добра и невина душо, послушна и примерна кћери, пупољак цвете у развитку своме, мила наша сестро, Сидо! Дошао сам, да се на овом тужном растанку са овим светом у име твоји пријатеља, поштовалаца и омладине наше с тобом опростим. Са сузним оком, са тужним и плачевним срцем ступам на ово свето место, да ти последњу пошту одам и последње збогом кажем у име свију они, који су те тако жарко љубили и много поштовали.

О, пролетњи цвете сред пролетњих дана; о, претешка рано никад извидана! Зар си зато расла на крилу мајке своје? зар те зато љубав материна дојила? зар те зато негом и сузом својом појила? зар си зато лепотом сунца синула — да нам се за кратко време само укажеш, па сад за навек да нам нестанеш. Та тек што си бела дана спазила и мајске зоре слатке санке познала; та тек што ти цветак младости на лицу твом зарудио: па већ тако лако свенуо, преминуо... Па шта те је тако тешко ранило? шта ти је овде тако дотужило? Је ли те баба добри корео? о, не — он те је увек тако волео. Или те мајка није пазила? та она те је као јагње мало мазила; животом својим над тобом је лебдила, зеница у њеном оку си била. А крај брата и сеје у миљу и радости — весело су текли твоји дани младости. Та они су теби увек тако говели — и заручника ти ево су довели; сплели ти венац, донели дарове — да ти што лепше спреме сватове. Па што си им онда болом срце ранила и претешком тугом душу напојила?!

О, невина душо, сунце мајског дана, — и невесто невенчана! Је л' ти ниси њима тела чинит' жао, већ судбине твоје то је удес зао. Да — то је твоја судбина, која данас сутра и нас очекује; док најпосле по жељи Свевишњега Творца и ми не оставимо све

красоте и бриге овога света и не пођемо тим блаженим путем у лепше пристаниште вечитог живота, којим је данас одлетела и твоја млађана чиста душа, мила родитељима, брату и сестри и свима нама незаборављена Сидо! Па ако животом твојим и нисн још дорасла, ал' скромношћу и добротом срца твога скитила си се свима врлинама овога света. Зато у место маловремени земни сласти добијаш вечити мир и покој, и у место краткога живота бесмртан спомен.

Зато — уверавајући се о истини овој, и ви ожалошћени родитељи, сестро и брате и несретни заручниче, утолите сузе ваше, умекшајте жалост вашу и не тужите толико за овим пред нами лежећим увелим цветом, који се сада почео развијати у врту престола Божијег, где све невине и незлобиве душе налазе утехе у вечитој радости и миру, коме нема краја, ком нема свршетка. Бог је тако хтео, да нам добра и незаборављена Сида у пролећу младости своје премине са овога света и да је узме себи у дворове рајске, где ће са анђели боравити златне дане младости своје и напајати се вечите сласти небескога царства и живота. Бог дао — Бог и узео! Зато је ето, тужни зборе, и узалудно наше тешко уздисање и нарицање; зато су даклем узалудне ове горке сузе што их потоком пролевамо — јер све то овај данас увели цветак није у стању више натраг повратити.

А ти блажена душо, која си врлином срца твога и безгрешне душе твоје овде на земљи себи неувели и бесмртни венац — сећања сплела, при овом привременом и кратком растанку прими од нас свију опроштајно: збогом, те мирно почивај у светоме дому небескога Оца до скора виђења на другоме свету.

НЕКРОЛОГ.

† *Тома Јанкићевић* стари учитељ српске вероисповедне школе у Сегедину после кратког боловања преселио се у вечност 21. Октобра о. г. у Сегедину у 81. години живота свог.

Покојник је био родом из Сегедина. У младости учио је Богословску школу у манастиру Хопову, која је тамо између 1830. и 1840. године под управом Иринеја Радића игумана постојала и у којој су се ђаци за монашки чин спремали. Између 1840. и 1848. био је трговац и млађи тутор у Сегедину. У време грађанског рата 1848. пресели се у Товаришево, где је неколико година као учитељ провео. По дозволи ц. кр. Школског Савета у Темишвару положи он 1854. приватно учитељски испит у Сомбору, и после неког времена изабран буде за учитела у месту својега рођења где је до

дубоке своје старости цркви и народу као учитељ верно послужио и опште уважен био не само код својих сународника, него и код других својих суграђана.

Бог нека му душу прости!!

† *Лазар пл. Јулинац* умировљени стари учитељ у Ст. Паланци преселио се у вечност други дан Божића 26. Децембра 1893. у 80. години свога живота, пошто је 52 године као учитељ народу свом послужио.

Покојник је рођен у Ст. Футогу 1814. године свршио је 4 гимназијска разреда у Карловцима а учитељску школу у Сомбору. Био је најпре две године учитељ у Турији, затим добије учитељско место у Ст. Паланци, где је 50 година трудно учитељско звање ревностно одправљао. Године 1884. ступи у мир. честита црквена општина старо Паланачка одредила му је из собствених средстава годишњу мировину од 400 фор. коју је до смрти уживао. При укопу говорио је надгробно слово Др. Милоје Милојевић одметник, као негдашњи благодарни ученик покојников.

Нека је вечна успомена прастаром овом трудбенику на пољу васпитања и наставе!

† *Душан Јорговић* секретар у кр. уг. домобранском министарству и бивши тајник кр. повереника на српском нар. Сабору 1890. године, после дужега боловања преселио се у вечност у В. Кикинди 17. Децембра 1893. у 42. години свога живота.

Покојник је био син негдашњег велезаслужног учитеља В. Кикиндског и школског управитеља Григорија Јорговића. Он се отликовао, наукама прва-нама, знатним положајем до којега је као учитељски син својом способношћу дошао, и особито је радост своју налазио у црквеном појању, које је умилним својим гласом свесрдно изводио, давајући и тим добар пример интелигенцији српској данашњега времена. Њега оплакује мати госпођа Драгиња удова Јорговића, брат Александар учитељ више девојачке школе две сестре, зетови и остала родбина. Бог му дао у рају насеље!

† *Емилијан Шандука* српски учитељ у Вршцу, син тамошњег умировљеног старог учитеља преселио се у вечност у цвету младости своје у Вршцу месеца Јануара о. г. оставивши после себе ојађене старе родитеље и верну супругу. Био је као ученик врло приљежан, понизан и примерног владања, а као учитељ тачан и ревностан у свом звању. Бог да га прости и помилује!

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Успостављење срб. вероисповедне школе Православна српска црквена општина у Белом Брду, по добивеној дозволи од в. кр. земаљске владе, повратила је вероисповедни значај својој школи, и намерава проширити школу ту са новим учитељским местом за учитељицу. — Његова Светост Патријарх из својих прихода подиже ново лепо и угледно школско здање за ову успостављену вероисповедну школу у своме властелинству, које ће здање до 7000 фор. ср. стајати. — Ревностни управитељ школски преч. г. парох М.

Велендерић највише се заузимао, да се овој школи вероисповедни карактер поврати. Из поузданог извора дознајемо, да ће се и у Борову успоставити скорим српска вероисповедна школа.

Патријархови дарови српским школама. Његова Светост Патријарх Српски **Георгије Бранковић** положио је о светом Сави ове године темељ најновијој народној задужбини српској, која се зове „свети Сава“ и намењена је на подпомагање православних српских вероисповедних школа у митрополији Карловачкој. Тој задужбини дао је Свети Патријарх први улог од *десет хиљада форинти*. На исти дан приликом свето-Савске свечаности у Новом Саду приложио је Свети Патријарх Георгије Бранковић српској гимназији у Новом Саду 1000 фор. а на Три Јерарха о. г. приложио је исти свети Патријарх на фонд велике гимназије Карловачке 1000 фор.

Зидање здања учитељске школе у Сомбору. На пролеће почеће се зидати о трошку Његове Светости Патријарха ново великољепно здање за српску учитељску школу у Сомбору, које ће како дознајемо до 40.000 фор. вредити. Здање ће ово како чујемо до Октобра ове године готово бити.

Нови школски добротвор у Србији. Његово Високопреосвештенство г. митрополит целе Србије Михаил, поклонио је 20.000 динара на име помоћи за зидање основне школе у Соко-Бањи свом месту рођења, за спомен својих покојних родитела Милована и Марије Јовановића.

Новоустановљено место школског управитеља. Земунска правосл. срб. црквена општина установила је засебно место местног школског управитеља. Са овим местом скопчана је плата од 800 фор. и 200 фор. станарине. Покрај управљања свију мушких и женских српских школа у Земуну у дужност управитеља спадаће замењивање оболелих или иначе законито спречених учитеља и учитељица и појање у св. богородичној цркви и то у левој певници. Компетовати могу оспособљени учитељи, који су најмање 10 година службу учитељску у народној школи ревностно одправљали. Молбенице за ово место имају се до 13. Марта о. г. по нашем, Земунској црквеној општини поднети.

Разширење школа. Српска комунална школа у Нештину разширена је са новим учитељским местом за учитељицу, која мора бити Српкиња православне вере. Плата је 400 фор. стан или станарина од 100 фор. — У Грабовцима у Срему школа је разширена са другим разредом и установљено је ново место за учитељицу с платом од 400 фор. уз стан или станарину од 100 фор.

Именовања. Живанка Цветковићева-Видаковићева оспособљена срб. нар. учитељица, именована је за сталну учитељицу у Угриновцима, где је досада као привремена учитељица служила. — Анастасија Петаковићева досадашња привр. учитељица рада на српској вероисповедној школи у Загребу именована је за учитељицу комуналне школе у Оролићу. — Арсеније Нешић учитељ у Сурчину премештен је за учитеља у Маркушици. — Васа Бановић учитељ у Вуковару и Никола Јовановић учитељ у Шиду по дозволи в. зем. владе променили су своја места.

РАЗНО.

Дарови школама и учитељима. Из закладе покојнога Архимандрита Стевана Михаловића шаље се „Школски Лист“ за 1894. годину на дар школама у Плашкоме, у Дубици, у Јасеновцу, у Дарди, Вемену и Бати.

Његово Високопреосвештенство г. Мирон Николић епископ Пакрачки изволио је и ове године предплатити на „Школски Лист“ за школе у Капелни, Сухомлаки и у Липову.

Г. Ђорђе Раља Стефановић школски управитељ у Сентомашу изволио је предплатити „Школски Лист“ за богословију у Призрену, и послати пет предплатника, од којих г. Васа Ничин из Сентомаша изволио је предплатити за школу у Приштини. Као дар родољубивог скупитеља шаље се „Школски Лист“ питомцима учитељске школе на Цетињу.

Пресветли г. Никола Михајловић умировљени подпредседник кр. табле у Сомбору изволио је предплатити „Школски Лист“ за српску школу у Брањину (Кишфалуби.)

Г. Петар Цветковић адвокат у Сомбору предплатио је „Школски Лист“ за школу у Фочи у Херцеговини.

Г. Др. Стеван Поповић физикус сл. кр. града Сомбора предплатио је „Школски Лист“ за школу у Тешњу у Босни.

Свим овим отличним добротворима школе и учитеља српских нека је са овим благодарност изречена.*)

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

У Мелецима у новооснованој срб. вероисповедној школи у Павлишком крају тражи се учитељ за I. и II. основни разред. Плата је 500 фор. и стан с баштом. Рок до 1. Априла.

У Шурјану тражи се учитељ за срб. вероисповедну школу. Плата је 300 фор. стан и огрев. Молбенице се имају до Ђурђева дне м. школ. одбору у Шурјану (пошта Csávos) доставити.

У Куманима за српско вероисповедно забавиште тражи се забавиља српкиња православне вере. Плата је 300 фор. и релутум у име стана и огрева. Рок 12. Март. Молбенице се имају м. школ. одбору срб. црквене општине у Куманима поднети.

На Сомборским салашима *Радовику*, *Жарковцу*, *Обзир-Милчићу* траже се учитељи. Плата је 400 фор. и стан. Од молитеља се иште подпуно оспособљење учитељско. На прва два места могу и оспособљене учитељице компетовати. Школа у Обзир Милчићу је амбулаторна; за њу се тражи учитељ, који ће пре подне у Обзиру а после подне у Милчићу предавања држати; и у име то добијаће 50 фор. више награде на држање коња или на набавку зимњега одела. Молбенице се имају м. школском одбору у Сомбору поднети.

*) У идућем броју саопштиће се дарови српским школама из Сентомаша.

У Великој Маргити у жупанији темишварској а у епархији Вршачкој тражи се учитељ за српску вероисповедну школу. Плата је 300 фор. стан с лепом баштом уживање полдругог ланца оране земље на коју учитељ порез плаћа, два хвата тврдих дрва и 2 хвата сламе за огрев. Изабрани могу бити тамо они који су у Сомбору, за учитељство оспособљени и знају мађарски. Молбенице се имају м. шк. Одбору у Вел. Маргити (Nagy Margita Temes megye) доставити.

НОВЕ КЊИГЕ.

Pedagogia IV. dio. Povjest Pedagogije sastavio Stjepan Basariček. Drugo preradjeno izdanje Zagreb 1893. Naklada hrvatskog književnog pedagogijskog zbora.

Rukovod za estetično etična štiva u pučkoj školi priredio prema formalnim stupnjevima Milan Kobali Zagreb 1893. Nakladom hrvatskog pedag. književnog zbora.

„Liepa naša domovina." Zemljopisne slike piše Dragutin Hirc II. Svezka sa 19 slika Zagreb 1893. Nakladom hrv. pedag. književnog zbora.

Српски Пчелар II. свеска. Издање књижаре Луке Јоцића у Новом Саду. Цело дело у три свеске стоји 1 фор. 60 н.

ЈАВНА БЛАГОДАРНОСТ.

У неизмерној туги за предрагом и добром ћерком нашом *Персидом*, која се после кратког и тешког боловања 3. Фебруара о. г. у вечност преселила, од тога дана до данас примили смо ми безбројне доказе саучешћа и искрене утехе како из Сомбора, тако и скоро из свију српских предела, па пошто нам није могуће свакоме појединце захвалити на указаној нам овом приликом љубави и искреном саучешћу; то са овим јавну благодарност нашу изјављујемо свима оним велештованим личностима и друштвима, који нам у големој жалости нашој, ма којим начином утеху пружише.

Пре свега нека је нарочита хвала Његовој Светости Преузвишеном Господину Патријарху Српском **Георгију Бранковићу** и високоуваженим члановима Саборског Одбора, који на сами дан кончине наше премиле ћерке изволише брзојавно изјавити нам најтоплије саучешће своје у презељној жалости нашој. — Хвала најпречастнијему господину Љубомиру Купусаревићу окружном протопресвитеру и пречастном свештенству овдашњем, који су нашу

премилу покојницу по обреду свете православне цркве најсвечаније у храму божијем опојали и до гроба одпратили; хвала и младом српском књижевнику г. Војину Бикару, који је надгробно слово пуно утехе при опелу говорио и у њему живо нацртао лепа својства наше миле покојнице. Нека је хвала Српском црквеном певачком друштву, научној омладини Сомборској и заједници приправничке омладине као и онима сродницима и пријатељима из Сомбора, и из Вршца, који су на самртни одар наше добре Персиде миомирисне или неувеле венце са значајним надписима положили.

Хвала управитељу и професорском збору државне велике гимназије овдашње, професорском збору српске учитељске школе, и местном српском учитељству на указаном личном саучешћу седом родитељу покојничином.

Хвала ученој омладини Сомборској која је са горућим буктињама при тужном спроводу ћерке наше последњу јој почаст указала и ученицима и ученицама српске учитељске школе, који су при износу тела покојничиног из дома родитељског, при опелу, на спроводу и при погребу као и при првом спомену над гробом покојничиним дивне наше црквене песме складно појали.

Хвала велештованом ц. кр. частничком хору и господи градским и жупанијским чиновницима, отличним грађанима и госпођама и многобројном народу без разлике вере и народности, који су при спроводу наше незаборављене покојнице учествовали.

Хвала местним мађарским и немачким листовима која су сви без разлике у својим првим бројевима уврстили спомен наше покојнице а особито хвала овдашњем недељном листу; „Zombor és Vidéke“ који је у подлистку свом дивно и класично написани чланак о животу, болести и смрти наше Сиде саобштио.

Нека је хвала српским листовима: Новом Времену, Бранику, Женском Свету, Садашњости, Српској Застави, Будућности, Миру и Босанској Вили, који су се у својим ступцима сетили и достојно споменули нашу покојницу са утехе пуним речма за нас ојађене родитеље.

Хвала и особита хвала од нас нека је уцвиљеном веренику Сидином јуначком господину Николи Бегићу ц. кр. надпоручику, који је из даљњега Загреба похитао к болној постељи своје драге веренице и с нама заједно 10 дана лебдио око ње, и искрено учествовао у туги нашој за покојницом, положивши јој венац веренички

на гроб и проливши искрене сузе над покојницом, која му је тако мила била.

Нека је хвала напоследку свима црквеним и светским великодостојницима, члановима вис. школ. Савета, управитељима, професорским и учитељским зборовима, професорима, учитељима, учитељицама, сродницима, пријатељима и познаницима из свију српских крајева, који нама брзојавно или писмено сажалнице своје послаше и дубоко уцвељеним душама родитељским у часовима најстрашнијега искушења мелем хришћанске утехе пружише.

Хвала им свима, вечита хвала!

Овом приликом јављамо свим нашим сродницима и пријатељима, да ће се свечана света Литургија за покој душе наше незаборављене кћери Персиде држати у св. Успенском храму овдашњем у Суботу 12. Марта у 10 часова пре подне заједно са четрдесетодневним споменом на гробу непрежаљене нам покојнице, која је сарањена у породичној гробници између два своја брата Милана и Свеслава, с леве стране покрај олтара истога храма.

У Сомбору, 5. Марта 1894.

Тужни и уцвиљени родитељи:
Никола Ђ. Вукићевић
и
Меланија Вукићевићка.

☛ Поштовани предплатници наши, нека нас извине, што због смртнога случаја у породици Уредниковој није лист нам на време *изишао могао.* Уредништво ће се старати, да одсада Школски Лист уредно излази, и да се до краја године ове накнади, што је немилим околностима пропуштено. Уједно молимо, да нам дужници наши, који су опомену добили, дугове своје што скорије исплате, и за ову годину предплату пошаљу.

Администрација „Школскога Листа.“

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 3—4. У Сомбору, за март—април 1894. Год. XXVI.

ШКОЛА И ЊЕЗИН УТИЦАЈ НА ДУШУ ДЕТИЊУ.*)

Сем родитељског дома као васпитаоница има још важнији и моћнији чинилац у области васпитања детињег, а то је *школа*. Ступајући у школу дете ступа први пут у свет. Пред очима детињим се отвара нов свет са видиком ширим од оног под родитељским кровом, у којем дете ваља да стаје на своје ноге. Нова кућа, нова околина, нове околности, нове дужности, с којима је скопчана одговорност пред савешћу својом, за коју дете дотле не знађаше. Није чудо, што овај нови свет, ова величанственост улева детету толико поштовања, да се са узвишеним поуздањем у се враћа из школе у родитељски дом и да је готово да неда за право и да се противи својој млађој браћи и сестрицама, па чак и самим родитељима својим. Осим родитељског угледа и власти упозна дете још један нов углед и власт, а осим браће и сестара ново друштво, те се бојати да родитељи у очима детињим не изгубе један део од своје моћи и угледа, а браћа и сестре нешто од своје примамљивости и драж. Но да неби до тога дошло, школа треба да је друга, само већа породица, учитељ и учитељица други отац и мајка, а другови школски друга браћа и сестре. Школа не сме избити из седла породицу, него она ваља с њом напоредо да иде, да њезин круг делања шири и допуњава.

Школа се разликује од породице тиме, што у њој влада строжији запт и што мање стеже дух самосталности. Оба ова елемента, ма да по изгледу стоје у супротности један с другим, имају један корен, почивају на једној основи, наиме на тој околности, што школа у један исти мах пружа једну исту духовну храну већем броју питомаца. Да би учитељ у један мах могао настављати толики број ученика, они ваља да се већма савлађују него у родитељском дому, да заустежу узде својој природној живости и чилости,

*) Види „Die häusliche Erziehung“ од Sigismund-a Stern-a.

и ова се жртва управо не тражи од деце у корист појединачку, него у заједничку корист целе школе. Тога ради запт стоји међу законима школским на првом месту, без којег се ништа ни почети не може, и сваки прекршај реда и запта у школи мора учитељ строго казнити. С друге стране школа и учитељ, који имају посла с гомилом деце, не могу тако непосредно утицати на сваког појединог питомца као отац и мати на двоје, троје деце своје. Школа не може заћи од једног до другог питомца својег залагати га храном својом, не она свима једнако пружа дар свој, и она не може над сваким стражити, да ли и извршава оно, што од свију без разлике подједнако захтева. Она само мора захтевати добровољну пажњу од деце и марљивост од своје воље. Она поставља опште прописе о чистоћи и реду, а сваки је питомац одговоран, да их извршава, и баш тога ради мора школа да даде већу самосталност од породице својим питомцима, и да им остави да више из своје побуде врше њезине захтеве. Још мање може школа с једнаком поузданошћу пратити кораке толиких питомаца својих и сазнати, какви су, кад су у друштву, међу друговима својим, као што родитељи могу да надзиравају како се понашају браћа и сестре међу собом. Већ и с тога разлога школа мора пригрлити строжији запт од родитељског дома, што не може једнако поуздано надзиравати, да ли се њезине опште наредбе извршују и својевољној послушности мора оставити одрешеније руке.

Ова разлика међу васпитним начелима школе и родитељске куће може да буде на штету детету, ако обе стране, а поглавито родитељи не теже, да се та разноликост колико толико изравна и изједначи; школа и може и треба да свој рад дотле у склад са општим захтевима домаћега васпитања, а никако са начином и духом, који у овој или оној породици влада при васпитавању.

Међу школом и породицом у заједничком послу око васпитања деце постоји исти одношај као међу оцем и матером. Дакле нити школа сме ударати на родитељски углед, нити родитељи имају права крњити углед и моћ школи, него узајмице ваља да чувају и крепе свој ауторитет. Нека не мисле родитељи, да се углед њихов може подићи на рачун школина угледа и нека знају, који родитељи школу и учитеља пред децом омаловажавају, да ће и они окусити од плодова тога омаловажавања. Родитељи и себе и деце своје ради ваља да настоје, да им улију поштовање према учитељу и његову раду, школи и захтевима њезиним, иначе је школи и

учитељу подривена морална моћ и не остаје им други начин, да укроте питомце своје, него прут и страх. Но још се већи ударац даје родитељском угледу, кад дете држи да сме стрести са себе окове послушности и отказати поштовање према својим родитељима, на које се оно свикло или кад родитељи изречно допуштају детету својем, да не испуњава дужности које му школа налаже. Свако дете у души осећа оправданост школских захтева, мада показује, да се буни против тих школских заповести, које иду на ограничење слободе. Тако се мора затомити поштовање према сваком авторитету, и у опште осећај о правди и неправди ослабити и олабавити. На то исто излази, кад родитељи не познавајући својег положаја према деци, учитељев углед и моћ, призивају у помоћ, да би свој код деце одржали. Тиме они не понижавају само себе пред децом својом, него и учитељу криво чине понижавајући га до баука и страшила дечјег, у место да га истичу као предмет љубави и поштовања.

Један од најблаготворнијих утицаја, који школа врши на дете, је у том, што га она приморава да се нађе у разним приликама и прилагоди разним ћудима и наравима, које у исто време на њега утичу. У том је природно проширење оног круга живота, у којем се дете дотле, у породици, међу браћом и сестрама, кретало. Велика је добит за доцнији живот, за будућност детињу, кад се оно још за малена, у школи научи, како да се понаша у разним околностима и према људима са разним ћудима, с којима у додир долазило буде. Друкчије осећа дете у школи а друкчије кад је код куће, друкчије се понаша тамо а друкчије овде. Школа дакле припрема дете за живот, крепи га и оружа против многих и многих незгода и неприлика у животу, те се све тобожње одлуке засебне наставе и кућевног васпитања губе према школском васпитању и великој добити од њега. Ништа лакше него да с младим бићем детињим сраете нека неодлучност и колебање што веома кочи точак здравог развијања, а то бива нарочито онда, кад су захтеви чинилаца васпитних један другом противни, кад се с једне стране нешто захтева, што се с друге запрећује, јер није тако лако успоставити склад и једнодушност између школе и родитеља. С тога ваља да се школа и родитељи пред децом показују, као сложни спрежници, међу којима влада једна воља, једна мисао, а ако се деси, да се који пут у чем разилазе, та разлика не треба да изазове колебање у осећајима, суду и вољи детињој.

Но не мање је важан, али и кобан, онај утицај, који врше на дете школски другови. Овом се утицају дете не може отети као ни оном, који има на њега учитељ и породица. Закони, који се стварају под овим разним утицајима често стоје у најоштријој супротности један с другим; по једном, на пример сваки је ученик дужан да пријави учитељу онога, који преступи коју било школску или учитељску заповест, а по другом чека потказивача опште презрење, ако не и шта горе. Утицај, који имају другови школски на дете, у толико је опаснији, што му се оправданост у неку руку неда никако одрећи, јер дружење са децом из разних кућа, са разним васпитањем у овом добу је битан и потребан васпитни елеменат, и утицај његов на развијање карактера не може се сменити ничим другим. Но зато учитељ и родитељи ваља да мотре бодрим оком на дејства овога дружења. Зна се из искуства, да баш најпокваренији имају највише моћи на остале другове, да је зло прилепчиве природе, те пре пријања за срце него добро и врлина. Но опасност није тако велика као што на први поглед изгледа, јер у овом малом свету, у животу ђачком има колико привлачних има толико и одбојних прилика, те им се моћ изједначује, и што је још више дете се свикава на самосталан избор. С тога се рђа не хвата тако чврсто за душу у овом добу, и дете се ње тамо касније, кад се почне будити разум, а упућивано од родитеља и учитеља, лако може опростити. На једно само треба да пазе родитељи, а то је да не проиграју поверење у деце своје, те да могу напред уочити сваког непријатеља деце своје и сломити га.

У опште родитељи ваља да се чврсто држе највишег закона родитељског васпитања, те да за цело време школовања не испуштају из руку својих узде моралне управе и не уступају сасвим детета својег ни најврснијој школи, и нека им је најсветија дужност, да будним оком мотре на утицај, који школа врши на религијозно-морално и душевно развијање чеда њихова.

У Сомбору. **Милутин Гавриловић**, свештеник.

ПЕДАГОГИЈА НОВОГ ЗАВЕТА.

(Једна лекција из педагогијске повестнице.)

У посланицама св. апостола Павла показује се много педагошких основа: „Човек се сматра за најважнији предмет божијег промисла. Човек је саздан по образу и подобију божијем, тело му

је саздано од земље, и дух му је од Бога задахнут, он је жива душа т. ј. прави живот.

Душа се сматра да оживљава тело, а дух да узвишује душу до праве умности, узвишеног милосрђа и крепости у врлинама. — Душа се сматра као веза између духа и тела, подобије божије појављује се на човеку нарочито у духу човечијем и то у мислима, чувствовању и вољи. Најважније врлине човекове јесу: Вера, љубав и нада. Љубав је највећа од све три ове врлине, дарови душевни разни су у људи и различите су снаге, и сви ти дарови и све те снаге треба да се развијају и изображавају, како би човек у сваком обзиру ваљан и припреман постао на свако добро дело."

Законити брак сматра се у новом завету као велика тајна Божија, и установа зарад правилног васпитања деце. Одношај мужа и жене, сравњује се као одношај цркве према Христу, особито у посланици што се чита на венчању.

Деца се сматрају као дар Божији, за које су родитељи Богу пододговорни. Родитељи су дужни, не само старати се за здравље и домаћу срећу, него поглавито за душевно образовање своје деце. Они су дужни децу у добром заиту држати, чувајући их од зла, и саветом и опоменом упућујући их на добро.

Заит па и саме казни, што се деци дају, имају се извршавати из праве љубави према деци. Родитељски савети, а особито родитељска дела и живот њихов, јесу отворене књиге, из којих се деца имају научити, шта им ваља веровати, и како им ваља живити, а деца треба да су родитељима послушна и да их поштују, јер само тим начином могу Богу угодити.

Васпитатељи и учитељи су позвани од самога Бога на своје велико и свето дело, и што говоре и раде, треба да говоре и раде у име Божије и по његовој заповеди: „**Паси агнцы моа.**" У овим речима може се подразумевати, дужност образовања и васпитања малолетне деце. Ко учитеља слуша, самога Бога слуша, а ко учитеља презире, тај и самог Бога презире. О послушности ученика према учитељу овако говори апостол Павао: „**Повинꙋйтеса наставникѡмъ вашимъ, и покарйтеса, тїи бо бдятъ ѡ дꙋшахъ вашихъ, ꙗко слово воздати хотꙗщи, да съ радостїю сїе творятъ, а не воздыхающе, нѣсть бо полезно вамъ сїе.**" Али само онај учитељ заслужује таково поштовање, који се стално држи науке Христове и свог високог позива, и који се усавршава у врлинама. С тога се препоручује сваком учитељу, да у сваком добру буде образац својим ученицима и своме

народу. У постојаној вери и са чистим срцем, дужан је учитељ дѣлати, докле год је жив: „Дѣлайте донднже свѣтъ есть.“ Са самопрегоревајућом љубављу и пожртвовањем, мора се учитељ старати, да сваког ученика, према природним способностима и према његовом пређашњем образовању, мудро руководи и васпитава. Веран учитељ уподобљава се добром пастиру, који своју душу предаје за своје овце.

Васпитатељска радња, уподобљава се радњи сејача. Као што мора сејач добро да познаје земљу да ју припреми, да плод донесе, тако је нужна васпитатељу увиђавност и разборитост и познавање дечије природе и закона по коме се она развија, и срце дечије биће њему отворено, ако буде имао онаку љубав, какву је имао Христос Спаситељ према деци. Особито се препоручује учитељу трпељивост велика.

Добар наставни начин карактерише се у апостолу овако: „Говор вели, нека буде свагда умиљат, и сољу растворен, да знате како ће те сваком одговорити.“ Од учитеља се поглавито иште, да има дечију нарав, да буде смеран и понизан, да би могао децу узвисити и подићи до свих врлина. Још се препоручује учитељу, да се много не одмара, него да једнако напредује у усавршавању. Учитељ се назива у св. писму „со земље“, јер од њега треба да изађе спажење и узвишење народа. Учитељи се називају светлост и препоручује им се ово: „Тако да просвѣтится свѣтъ вашъ предъ человѣки, тако да видятъ добрая дѣла ваша и прославятъ Отца вашего, Иже есть на небесѣхъ.“

Још се препоручује учитељу, да се усавршава у васпитању и наукама, особито у духовним, да чезне за истином и да пребива у љубави, и да расте и напредује као члан духовне заједнице, којој је глава Христос Спаситељ. **В.**

ПОЈАЊЕ, ПЕВАЊЕ И СВИРКА У НАРОДНОЈ ШКОЛИ ДАЛИ ДА СЕ НЕГУЈЕ?

Појање и певање је од врло великог уплива, на човека. И једно и друго су вештине — које се и као науке предају — а имају ту племениту цељ, да изобразе и облагороде срце и душу човечију. Према томе дакле треба да су то главни предмети у срп. нар. школи како би се душа детиња још из ране младости оплеменила, а код покварених малих грешника поправила. А да појање и певање заиста ту силу имају служе нам многи примери; али

најлепша је пословица народна, којом народ исказа племенитост песме у овој пређи: „Ко пева, зла не мисли!“

Певању је другарица свирка, и незна се управо које је старије; но на сваки начин певање је старија сестра свирци. По томе треба обе напоредо и да се гаје. На колико смо ми Срби напредни у певању и појању, толико смо у свирци назадни. Док певање у народ наш продире, и са најлепшом хармонијом, складбом се пева, — дотле свирка заостаје и никако се не гаји. А имамо примера, да свирка толико исто утиче на душу човечију, као појање и певање. Узмимо само наше „гусле,“ тај једноставни инструмент нашег срп. гуслара, колико ли упливише на нас. Када слепац уз гусле загуди, какве ли нам осећаје буди? Па и песма што ју гуслар пева одма је питомија, више израза даје, јер је тражи звук и јека од гусала. А како је тек у данашње доба слушати свирачке капеле са дивним и дирљивим композицијама? Колико ли тек фини инструменат „Виолина“ на душу човечију и његове осећаје утиче? Па зар да се онда свирка код нас не подиже? Не, то неби смело да буде, ту нам је нар. школа, која треба да предњачи.

Да свирка тако исто оплемењује душу човечију, као појање и певање доказ нам је, што су сви народи — код којих се ова вештина гаји — племенити и добри људи, и да је човек незнам како окорела срца и мрачне душе, кад чује лепо појање, певање и свирку мора постати нежнији.

Дакле све три ове вештине треба потпомагати и неговати. Ми Срби пак позвани смо у првом реду да своју највећу бригу положимо око неге и усавршања нашег дивног срп. православног црквеног појања, којему нема равног у целоме свету; у коме су сва правила лепог и складног појања усредсређена, које препорођава човека, чини га сретним и задовољним а што је најглавније крепи га у вери његовој и само нашем дивном црквеном појању можемо захвалити, што многи иноверци прелазе у нашу свету православну веру. Зато негујмо црквено појање у нар. школи и ширимо га у слојеве народа, као што то у старије доба беше. После овог треба световно певање потпомагати, јер збиља ово има у себи многога, које нас сећа на прошлост нашу, јача нас, блажи нас, а она нас је што је главно и спасла, она нас је одржала е, па њојзи нека је и хвала!

Побринели мо се, да појање и певање, што боље и већма у напред продре, мање ћемо зликоваца имати, а да је песма и

свирка у стању ове поправити има као што рекох врло много примера. Тако је једна девојчица лепом песмом дирнула срце Наполеона I. који јој оца — Генерала Хокса — на смрт осуђио, те га после ослободио, што на силне молбе његових генерала није хтео учинити. А како је окорело срце Наполеон имао то нам је познато из историје.

Отац је после само кћери својој и уметности њеној у певању благодарио, што је слободу на ново могао да ужива.

Према овом горе истакнутом требала би народна школа да буде та, која ће појању, певању и свирци отворити пут у народ. Колико ће се пак користи и добродетељи искусити, унапред може се знати.

Како ово највише зависи од учитеља, то се морамо забринути, јер ни сами учитељи, бар већина, незна ни појати ни свирати. А зашто?

Вељда ће бити, који ће и на то питање моћи одговорити. Позвани требали би више бриге и воље, према овим вештинама да покажу, јер заиста појање, певање и свирка јесу главна средства за васпитање душе човечије.

Долово, 1894. год.

Милан Новаковић, учитељ.

ШТА СУ СРБИНУ ГУСЛЕ?

Србине! погледај слику прошлости твоје, која је у место различитих боја ишарана јадом и чемером, али зато и славом и јунаштвом поноснога Србина.

Видиш ли то бујно поље, на коме је издахнула многа племенита и храбра душа твојих предака? Видиш ли то згариште, где је крвава тековина бедне раје пропала, а сада се још само лагани дим диже као нека бајка, која би нам много причати знала? Видиш ли ту земљу, која је много хришћанске крви упила, што је бесни паша или везир из обести пролевао? Је ли да је та слика страшна за свакога, а камо ли за Србина, који ће је најбоље разумети, чије срце то највећма осећа. Једна суза ће ти и нехотице — као потомку тих отаца — на тај заједнички гроб канути, па можда ће тој усахнулој крви и одлахнути, али та земља је жедна крви душманске, а не благе бистре сузе.

По небу српском се надвили тешки облаци, па се несито грабе о најмање место плаветнила, некада светлог хоризонта српског, као да би хтели и земљу и људе у свој хладни огртач замотати.

Још се само гдекоји зрачак светлости бори са овим црним нападачима, па онда ће да настане гробни мир и тишина. Тихо и немо па ипак некако величанствено се креће овај огромни плашт, и носи собом непрегледне, страховите куле на бедемима, које изгледају као туробне рушевине, негдашње славе.

Неко потмуло мумлање из облака потресе кад и кад те градове, као да би их опоменуло, да је доста чаробнога сна, сад долази проста али и крвава јава. За тим севне муња, као неки несмели весник онога гласа, што се кроз облаке чуо, и озаривши крвавом бојом свој траг, нестане је брзо, као да се боји и уклања страшнијој сили, што иза ње долази. Тај крвави траг муње напомиње пролевање крви, али улева и наде погинулим борцима, јер ће обилато пљуснути и турска крв, а престаће звечати они робовски ланци, што сваким својим продирућим звекетом узнемирују кости умрлих рањеника. Или су зар зато гинули јунаци, да Српска рука — која је негда свој мач као играчку окретала — да та рука на тиранску заповест понизно извршује најгадније злочине, и то на оној земљи, која га преклиње, да се бори, да још једном покуша оним мачем проклете ланце раскидати.

Но у трену ока облаци задрхћу, гром захуји, и са неописаним потресом се изгуби на земљи несретне раје, која га је сваки час очекивала, да јој зада смртни ударац, да је уништи — сатре. Опет настаде тишина; та сила је однела нечујно и последње очајне гласе, а оставила опустело место, око кога ни ваздух несме слободно трептати.

А шта Србин, шта та бедна раја чини? На Србина је судба навела тешко искушење — непрегледни облак — а он је требао показати, да ће и кроз овај просијавати зрак алем-камена, звезде Србинове, зрак српскога јунаштва, његове необориве силе, постојане воље, да освети проливену крв, да докаже, да у њему одиста српско срце бије.

Али Турчин који је веру косио, љубав у народу разоравао, мржњу и освету међу рођеном браћом подстрекавао, који је отровно семе пропасти сејао по Србији, а она је била готова, да прими ту клицу, да донесе обилата плода, јер њу је тада заливала, а уједно и подгризала несретна неслога Србинова, која му је најжешћом пропашћу претила.

По земљи се хори страховита клетва скамењене мајке српске, која већ више нема суза, да оплакује изгубљену наду и узданицу,

чује се јаук и лелек огорчене сестре Србинове, потмула цика и страшан врисак сирочади, која Србина очајнички за спас моли, али одјеци тога јаука громовито одјекују по ваздуху, као да довикују Србину: „Мучно је у ропству живети, бори се, то ти приличи!“ Србин је већ почео малаксавати; последње искре његове трошне снаге, на ново је искупио, али и те су се одлучно одбијале о чврсте оклопе турске — неизмерну силу овога крвника. — Па зар да клоне, да пропадне?!

Слушај Србине! можда се кроз васиону хори још и који други глас осим плача?

Зар не чујеш дивну мелодију нар. песме, која је до сад Србина соколити знала? Или мислиш, да је пропало то бесценблаго, та чврста стена, која се ни при најјачој бури не одвали у море пропасти, па сад да умукне испред Турчина, зар да с њоме Србина нестане, да му славно име умре?! Не! то несме бити, слушај само, али гле — лице ти се ведри, ти канда видиш или чујеш нешто, што ти спас обећава. Видиш старца, кога су опколили људи, жене и сричићи, невина сирочад.

Немоћан је — у бурно доба младости његове су те ноге прешле највише врлети, најопасније стене, вребајући можда само једнога Турчина; те су ноге канда хајдука горскога носиле. Тело му је изнурено, јер су силне ране исцедиле крв његову, разрушиле му здравље, али му души и храбром срцу нахудити не могоше. Седе власи — које је поветарац у сребрне таласе разигравао — покривају му старачку главу, преко које су многи суморни дани прелетели; али му покривају и поносно чело, као да би хтеле сакрити она два празна ока, који много приповедају, ма да у њима нема покрета, неме живота, јер седи старац је — слеп. Сузе, горке сузе су избрисале зеницу, која је некада једним погледом непријатеља секла. Он је дакле изнурен болесник, он је слеп, па ипак му још сува рука неје малаксала. А и како би? Та је рука некад младачком снагом неописано вешто мачем кретарила по редовима непријатељским, а сада да престане?

И сада држи оружје благо, па ипак пуно осветe, које је Србину поред иконе и мача друга икона, која му је сахрањено благо подигла и славе прибавила.

То оружје, та икона, та светиња народна јесу гусле.

Седи гуслар певајући уз њих оне дивне нар. песме, које су пуне морала, истине, правде и других врлина, будио је у народу

заспалу клицу храбрости, певајући му златну борбу узорити јунака, био му је дакле војвода; учио је Србчад побожности и другим наукама, које се из нар. песама, као из бистрог извора црпети могу, био им је дакле учитељ; учио је сирочад поштовати спомен умрлих, будио је у њима чувство народности, упутио их на оно, што им је свето, шта треба да бране, са чега да перу срамоту, ма то и својом крвљу било, био им је добар родитељ.

Ето Србине, видиш ли ту велику моћ, која је онда још већма утицала, јер је Србин и телесно и душевно пао; када су га те гусле из прашине подигле, спасле и оставиле му у аманет све врлине, које су пре Србина красиле, којима се он поносио. Осећаш ли да гусле својим звуком морају пробудити чисте и племените осећаје у Србину? Па не само у њему, него чак и у Турчину, који је знао, да су гусле средство, које Србе на ноге диже, које га онако неодољиво у бој носе, и које му у последњем часу нову снагу прибављају. Ипак је желео, да бар неколико тренутака ужива у свирци, коју нико не може схватити, док је не чује, и док не осети утицај њен на душу.

Оне кад-кад звуче тако тихо, тако бојажљиво, као да оплакују горку судбину Србинову. Та тиха меланхолија, то жалење, ти звуци који човску до дна душе допиру, побуђују у њему тужне осећаје, а сузе му натерују, ти звуци садрже у себи ипак нешто страшно, нешто осветничко, што човека ободрава и одушевљава.

Гусларева рука задрхће, а гудало му тако нечујно прелази преко танаких струна, да звуци — које издаје — изгледају као играње летњега ветрића, који се после ужасне омаре подигао, да разгали околину. И гусле су уморне, и то тешко уморне, и нама је дотужила борба, и њима је досадно јаук и тужба бедне раје, која се без одзива и помоћи губи. Али нам ветрић обећава лепши дан, румену зору, али тужни јек гусала изгледа као мртвачка песма, која сахрањује независност и славу Србинову, да се више никад не врати. Но почуј, гусле све јаче и бујније звуче, све се већма разазнаје, да нису више сетне ни клонуле, да грозан покољ изричу, да слободу зову, да снагу улевају, да спасењу хрле.....

Гусле те по неки пут опрезним својим звуком занесу, те ти се чини, да гледаш пред собом реку, која те лепом бојом и лаким таласањем обузима, која у теби и нехотице песничке осећаје буди, али колико гробова има у њој, шта све неје преживела она? Ко би и помислио, да се та тиха површина до бесних вала узбур-

кати може, да може живот људски као сенку уништити. Па и ко ће рећи, да у оним лаганим звуцима лежи сила, и то велика сила, која је уништила ропство, раскинула ланце, подигла слободу — спасла народ.

Гусле су свој свети позив извршиле, оне су то доказале.

Гусларима хвала, што су гусле умели сачувати и достојно поштовати, а гуслама вечан спомен у народу, што су нам створиле нов живот — златну слободу. Гусле не звуче сад тако значајно, јер је бурно и крваво доба заспало, позив им је испуњен, али ако ти је мила и света успомена твојих предака, а ти чувај гусле, пази ту светињу, недај да пропадне најлепша слава храбрости Србинове, па док је њих, биће и тебе.

У Сомбору. И..... С.....

ШКОЛЕ У ШВАЈЦАРСКОЈ.

Ваљда нема просвећене државе у којој би школско уређење тако разноврсно било, као што је у Швајцарској. Поједини кантони имају готово потпуну самоуправу у погледу уређења школа. Зато је врло тежак посао о њиховим школама тачан извештај написати. Из таквог једног извештаја ваљсна су главнија места, која ће нас више занимати.

У последњим годинама највеће промене су учињене у начину, како да се очува здравље дечије. Следујући садашњем времену и Швајцарска је приморана била, да обрати више пажње на телесно васпитање дечије; у том погледу издана су разна законска наређења, по којима је дужна свака варош-град установити место школског лекара, и држати школска дворишта за игру, и купалишта. Са подизањем купалишта чињен је први покушај у Базелу и одмах се увидело, да води к цељи.

У Цириху се обраћа велика пажња на здравље деце још при ступању њиховом у школу. Тамо буде свако дете од лекара прегледано, — у њиховим школама се пази, да се деци што мање домаћих задатака даје, и много пазе, да су им скамије за седење подесне.

У кантону Тесин здравствени савет издао је наредбу, да окружни лекари у својим извештајима у засебном оделењу воде белешке о стању здравља дечијег. Школски лекар у Базелу не само што у школи прегледа децу, него и кући иде, те пази на ону

децу, коју му учитељ или ко од школске власти пријави да су болесна.

У Женеви постоји друштво за чување здравља дечијег, у чијем програму се налазе следеће тачке: 1. у вишим разредима наставни часови не смеју дуже трајати од 45 минута, у нижим постепено мање; 2. у одмору између часова нека се допусти деци, да гимнастишу; 3. школски предмети не смеју превазићи моћ схватања дечијег.

Учитељски збор у Берну, на предлог школског управитеља донео је следећа решења: 1. у погледу поделе седмичних часова треба да буде код мушких 30 највише 32 часа, код женских 22—24 часа; 2. досадашња плата код мушких од 1800 франака да се подигне на 2100 франака, а код женских од 1300 на 1500 франака; 3. у начелу се усваја, да се мушка и женска деца уче заједно и то само у основним школама; 4. женске се могу искати ма на које учитељско место, претпостављајући да су толико спремне као и мушки.

У смислу најновијег закона о школама у Берну има се државна припомоћ за набављање школских ствари и школских потреба повисити. Да би похађање школе што тачније било употребиће се строжије мере; први пут ће се оглобити са 3—6 франака, а ако се недолажење у школу понови казниће се двојином толико. Што се тиче броја ученика за једну дворану узакоњено је у смешаним разредима може бити највише 60 ученика, у одељеним највише 70 ученика. Учитељи ће се бирати на 6 година, а по најновијем закону ако општина, на 3 месеца пре истока тога времена, не распише стечај сматра се учитељ и даље на 6 година изабраним.

Важан је закон о бесплатном похађању школе, који је издан још 1874. године и који наређује, да је сваки дужан основну школу похађати и то бесплатно; али се ова наредба још није у свима кантонима извршила, те због тог савезно веће мора више пута, да опомиње на уважање бесплатног похађања школа. Са овим законским наређењем у свези издана је наредба о раздавању бесплатног учила ученицима. Већ се у многим кантонима дају ученицима књиге бесплатно. За набављање учила дужна је општина да се постара, која опет од државе за то припомоћи добија. Поједина места се надтичу, која ће више жртвовати на издавање бесплатних учила. Тако је 1890. год. у Цириху издала школска власт наредбу,

по којој сваки ученик добија сва за школу потребна учила бесплатно. Варош Берн је 1891. год. на ову цељ издала 20.000 франака. У кантону Наенбургу за све општине држава набавља учила, која се после бесплатно деле ученицима. Општине плаћају за то $^1/_5$ од трошка. Само у кантону Тесин није примљен предлог, да су општине дужне бесплатно давати ученицима школских учила.

Спомена вредна су силна доброчинства, која Швајцарци чине школској деци. Готово у свакој варошн се налазе школски вртови, добротворна друштва, друштва за одевање сироте школске деце. У школским вртовима деца раде ручни рад, играју се или се другим чим забављају. Ако је лепо време воде децу у шетњу. Највећих оваких завода има у Базелу, Женеви и Цириху.

Многи се брину за децу и за време школског одмора, а особито се брину зими да добију одело и храну. Варош Берн издала је год. 1890. 8329 франака на припомоћ сиромашним ученицима, и та сума је скупљена добровољним давањем. Деца су добијала за подне чорбе и леба; од одела су им давали чарапе и ципеле. Овако се ради и по другим варошима као у Базелу, Цириху, Фрејбургу и т. д. У кантону Ларгау месту Бадену још и од овога чине више за сиромашну децу. Тамо постоји читава комисија, која за покупљени новац купује чоју, од које после милосрдне женске по више седмица готове одела за децу.

Велику бригу воде и о слабоумној деци. Од ове деце која не могу у основној школи успевати, а способна су колко толко за учење, уче се у засебним заводима. Овакав завод прво је подигнут у Базелу; за њим у Цириху и у другим варошима. У овим се школама предузимају предмети из нижих разреда основне школе.

Између предмета за основну школу највише упада у очи наука вере. За овај предмет у Швајцарској постоје разна наређења. У већини кантона овај је предмет необавезан, него се наука вере предаје одељено од других предмета. У Женеви има зак. наређење по коме се предавање наука вере искључиво свештеницима поверава, а учење бива ван школе. И у кантону Ваадт има наређење да се наука вере одељено предаје и толико из ње предузима, да неби осталим предметима на штету било. У Наенбургу у наст. плану наука вере није ни узета као школски предмет. Тамо је предавање науке вере остављено на вољу појединцима и породицама, али је дозвољено да се наука вере у школским дворанама у одређеном времену предаје. Ова наређења стоје у свези са наређењем

изданим од савезног већа, које овако гласи: Слобода вере је неповредима. Нико се може приморати, да буде члан ове или оне вере или да учествује на овим или оним верским предавањима. Васпитавање деце у вери до 16. године припада родитељима или старатељима.

У Швајцарској постоје школе за даље образовање, у коју иду она деца, која су свршила основну школу. Оваких школа има две врсте. Једне су у које је дужно свако дете ићи; а друге су у које иду деца од своје воље. Ове школе стоје у тесној свези са т. зв. новачким школама; у овима добијају младићи нужну спрему за полагање новачког испита, који је испит дужан сваки новак да положи. Број слушалаца ових школа сваке године све је већи. Жеља је појединих кантона, да се уведе обавезност похађања у свима овим школама и да се број часова из граматике, рачуна и земљописа повећа. Но ова жеља као да ће се тешко испунити, као и она да се и за женске отворе школе за даље образовање.

Школски савет у Базелу бавио се питањем о школама за даље образовање и предложио је, да се школе за даље образовање непосредно додаду основним школама, да се седмично у неколико часова упознају деца са уставом, законима, администрацијом и науком из националне економије. Женске пак да се уче домоводству, васпитавању деце, науци о чувању здравља и неговању болесника. Ови течајеви за даље образовање трајали би код мушких до 20. а код женских до 18. године.

Врло похвално наређење издано је последње године у кантону Женевском; тамо су, за ону децу која су прешла 15. годину и која не иду у основну школу, отворени вечерњи течајеви, у којима мушки слушају наставу из трговачке струке, а женске уче граматику, домоводство и науку о чувања здравља. У новије доба почели су неки радити на томе, да се ови течајеви држе дању, доказујући да би тада више успеха било.

У Швајцарској има 37 завода за образовање учитеља. Од тих завода има их у којима се искључиво предају предмети за образовање учитеља; а има их и таковних у којима се само по неки предмети предају за будуће учитеље. Има 23 за мушке, и 13 за женске и 1 мешовита учитељска школа.

С мађарског: **М. Бандић.**

СЕДНИЦА ВИСОКОСЛ. ШКОЛСКОГА САВЕТА.

држана у Карловцима 28. 29. и 30. марта 1894. год.

Председава: Његова Светост Патријарх Георгије Бранковић. Присутни чланови: г. г. Др. Ника Максимовић подпредседник; Јован Борота протопресвитер; Теофил Димић умировљени кр. школ. надзорник; Стеван Лазић управитељ срб. вел. гимназије Карловачке; Др. Мих. Полит адвокат; Никола Ђ. Вукићевић пр. заменик гл. школ. референта; Др. Лазар Секулић патријаршески и народни тајник као перовођа.

Његова Светост Патријарх отворивши седницу пријавио је члановима Школ. Савета, да се велезаслужени патријаршески и народни тајник Исидор Ћирић у почетку Децембра пр. године у вечност преселио, и да је за патријаршеског и народног тајника наименован Др. Лазар Секулић досадашњи народни подтајник, који је у смислу Превишње кр. школ. уредбе од 1872. уједно и перовођа овога Савета.

Потом је предузета окружница В. Кр. Угар. министарства за богочаст и наставу управљена на све врховне црквене власти у Угарској, којим се саобштава, да је ради што скоријег извршења законског 26. чланка од 1893. издала упутство, свим управним одборима, да се како у комуналним, тако и у вероисповедним школама има сматрати за minimum учитељске плате: 300 фор. уз пристојан стан од две патосане собе кујне и коморе са вртом од ¼ јутра земље, и да свакоме учитељу од 25. Септембра 1893. припада после одслужених 5 година доплатак петогодишњи по 50 фор. који ће се у пет пута повишавати, док недостигне 250 фор. С тога се позивају вероисповедне школске власти, да из средстава црквених обштина до 30. Јунија ове године осигурају свакоме учитељу плату од 300 фор. и стан по горњем пропису. Оне црквене обштине, које не могу саме повисити својим учитељима плату, могу се до 1. Септембра о. г. пријавити В. министарству с молбом за државну припомоћ, која ће им се дати, али под стављеним условима државног утицаја при постављању и одпуштању дотичнога учитеља, који државну припомоћ уживао буде.

Пошто по гласу извештаја Е. Школ. Одбора има у Будимској дијецези 28; у Темишварској 17; у Вршачкој 7; а у Бачкој 3 сиромашне обштине, које не могу своме учитељу 300 фор. годишње плате давати, и пошто по истим исказима за припомоћ сиромашних

школа до 5000 фор. а у Вршачкој дијецези 1000 фор. износи; и пошто опасност прети горњим сиромашним општинама, којих има у Митрополији Карловачкој 55, да ће им се школе угасити, ако им се мањак не накнади; то је одлучио Школски Савет представком умолити Високославни Саборски Одбор, да у нади на одобрење предстојећега Сабора годишњу припомоћ сиромашним срб. школама у Угарској од 10.000—12.000 фор. из клирикалнога фонда у течај ставити изволи.

Са овом припомоћи из нар. фондова одклонила би се за сада опасност губитка многобројних школа српских баш у оним крајевима домовине наше, где су оне за одржање вере и језика нашег нама најнужније.

Високославни Саборски Одбор из седнице своје од 3. Фебруара ове године извештава, да је Његова Светост Патријарх Српски Георгије Бранковић на дан светога Саве Просветитеља Српског ове године основ положио фонду „светога Саве“ за подпомагање православних српских вероисповедних школа, даровавши том фонду први свој прилог од *десет тисућа форинти*.

Усљед тога одлучио је Школски Савет једногласно Његовој Светости Патријарху корпоративно и подиеском захвалнице своју благодарност изјавити, како на оснивању фонда „св. Саве,“ тако и на његовом првом знаменитом прилогу, са којим је темељ положио овој, за одржање наших школа, у садање време најнуждинјој закладе. Ова је одлука на свршетку седнице Школскога Савета и извршена тим, што је Школски Савет под предвођењем подпредседника свога Дра Нике Максимовића корпоративно Његовој Светости у Патријаршеском стану благодарност своју изјавио и захвалницу му предао. Том приликом је Његова Светост изволила изјавити, да му је просвета народа Српског најмилији предмет његовога старања, и да ће он ако га Бог поживи, колико му год силе његове допуштају за одржање и унапређење Српских вероисповедних школа својски се и у будуће старати и материјално их подпомагати. Овај пун одушевљења за благо српских школа говор Његове Светости пропратили су чланови Школскога Савета са бурним усклицима: „Живио Свети Патријарх!“

Да би овај за одржање наших вероисповедних школа необходно нуждан фонд св. Саве што скорије у живот ступити и своме опредељењу одговарати могао, Школски Савет ће издати проглас на сав народ српски да својски приступи ка умножењу фонда тога,

и да српски високодостојници, манастири, црквене општине, српски богатирци и сав народ за најплеменитију своју дужност сматрају својим прилозима овај фонд подкрепити и тиме многу српску школу у Угарској од пропасти спасти и сачувати јој православни српски вероисповедни карактер њен.

Поводом окружница Високог Кр. Угарског министарства за богочаст и јавну наставу управљених на све црквене власти у обзиру тачнога учења мађарског језика у немађарским школама, као и усљед представака епархијских школских одбора у Угарској поднесених Школскоме Савету ради очувања српских школа од утицаја муниципалних и државних органа у управу српских вероисповедних школа, која по постојећим законима само автономним нашим црквено-народним властима припада: пожурно је Школски Савет своју наредбу од 13. Новембра прошле године, којом су правосл. срб. епархијске школске власти у Угарској позване да што скорије доставе исказ о учитељима, о њиховом оспособљењу за учитељство, као и о томе где су и када су оспособљење добили за обучавање младежи у мађарском језику; што је све Школском Савету нуждно, да би могао, на основу званичних и истинитих података чинити законите кораке за очување српских школа и обрану српских школа; уједно је упућен заменик гл. школ. референта, да споразумно са епархијским школским референтима за идућу седницу поднесе нову научну основу за српске вероисповедне школе у Угарској.

На предлог Епарх. Школ. Одбора у Новом Саду издато је упутство свима епарх. школским одборима у Угарској, како имају поступати црквене општине приликом доказивања о учитељским платама, од којих код нас не могу бити отдељене плате за невачку дужност као што је то код оних римокатоличких вероисповедних учитеља, који су уједно и кантори; те по томе примају Српски учитељи само као учитељи сву своју плату а дужни су појати у цркви као учитељи све ако и немају за ту дужност обашка одређене награде.

Прочитан је извештај Архидијецезалног Школског Одбора о стању вероисповедних српских школа у архидијецези за 1892/3. школску годину, и молба истога одбора, да се установи учитељски мировински фонд, или да се Школски Савет побрине да учитељи српских вероисповедних школа у архидијецези и њихове удовице и сирочад добијају мировину уважена је тим; што је Школски Савет решио, умолити високославни српски народни Сабор, да установи

мировински фонд за српске вероисповедне учитеље у обсегу краљевине Славоније и Хрватске.

Усљед поновљене тужбе епарх. школског одбора бачког познат је најозбиљније епархијски школски референт г. Ст. В. П. да има до Ускрса посвршивати све своје послове који му у дужност спадају у бачкој епархији; уједно је опуномоћено високо председништво Школ. Савета да горенаименованог од звања суспендује, ако он у одређеном року поменуте послове своје не буде тачно посвршивао.

Како је епарх. школски одбор у Пакрацу изјавио, да би српска учитељска школа у том месту само тако обстати и ученика имати могла, ако се заведе интернат за ученике јер Пакрац је мало место, па нити би професори нити ученици у њему стана добити могли, и како је исти одбор предлог ставио, да се ради оснивања учитељског семинара у Пакрацу од црквене обштине тамошње купи такозвани Пакрачки град, који би се за 12.000 фор. добити могао, па да се у њему назида семинар учитељски; то је Школски Савет пре мерторнога решења ове представке изаслао члана свог преч. г. Јована Бороту проту Старобечејског, да што скорије на лицу места извиди све околности, које се у горњој представци наводе, и које у свези стоје са подизањем семинара учитељског у Пакрацу, и о извиђењу свом, да извештај с предлозима овом Савету, ради даљег сходног поступка поднесе.

Међутим је заменик гл. шк. референта упућен да поднесе прорачун за издржавање учитељске школе у Пакрацу и као предлог за статут и наставни план за исту школу, како би се још идуће јесени отворити могла.

Како је Високосл. Саборски Одбор, у седници од 3. Фебр. о. г. на молбу обштине Горњокарловачке одобрио годишње 600 фор. на одржање у добром стању локалитета у црквено-обштинском школском дому, који ће се преустроити за женску учитељску школу; те је речена обштина већ и нацрт преустроити се имајућега првоспратног крила речене куће поднесе; то је у овој седници нацрт тај прегледан и одобрен, а обштина је горњокарловачка упућена да одмах приступи к преустројству горепоменутих просторија, држећи се тачно тога нацрта, како би се са почетком идуће школске године учитељска школа у преустројено одељење тог зданија преместити могла.

На предлог дотичних епарх. школских одбора потврђени су

за учитеље и добили су декрете: Петар Окановић учитељ у Кули, Петар Борић учитељ и Јелена Борићка рођена Николићева учитељица у Ст. Стапару, Персида Лугумерска учитељица у Пачиру, Теодор Ђукић у Ловри, Младен Ђуровшев учитељ у Обровцу, Милан Стојшић учитељ у Мокрину, Никола Јовановић учитељ у Мађарском Чанаду, и Лепосава Илијићева учитељица у Сентомашу. Мила Биримчева испитана забавиља, потврђена је за забавиљу на српском вероисповедном забавишту у Сентомашу.

Одобрена је фасија новоустановљене српске вероисповедне школе у Куманима.

Решено је неколико призива противу одлука Е. Ш. Одбора бачког и темишварског.

На молбу Дра Ђорђа Протића учитеља српске више девојачке школе у Сомбору, дозвољен му је допуст за месец Јуни о. г. ради спремања за професорски испит из природних наука на свеучилишту бечком, који ће он с концем Јунија полагати.

Исто тако Даници Вујашковићевој привременој учитељици срб. више девојачке школе у Панчеву дозвољен је допуст месеца Јунија о. г. ради полагања првог испита за грађанске школе у Будимпешти.

На молбу Е. Ш. Одбора у Пакрацу, да се три школе српске у тој дијецези стручњачки прегледе и да се учитељима у Новој Градишки и у Беловару нуждна упутства даду, наређено је, да заменик гл. школ. референта поменуте школе ове године званично прегледа, да учитељима нуждна упутства даде, и о стању тих школа овамо извештај са предлозима у своје време да поднесе.

Стевану Кумановићу свршеном гимназисти и богослову, и за сада практичном учитељу у Илинцима на молбу његову, даје се дозвола, да може испит зрелости на учитељској школи у Г. Карловцу положити.

Милан Вукасовић наместни учитељ у Сурчину, који је трећи разред учитељске школе г. 1891/2. у Карловцу свршио, и потом као наместни учитељ две године служио, по молби својој добија дозволу, да може у Јунију ове године испит учитељске зрелости у Г. Карловцу полагати.

Петру Милетићу учитељу у Рац Алмашу, који је IV. раз. грађанске школе свршио и неколико година као учитељ у будимској дијецези служио, дозвољава се да испит из првог приправ-

ничког разреда у учитељској школи Сомборској приватно положити и потом науке предагогијске у истој школи редовно продужити може.

Поднесено је више извештаја српских учитељских школа и виших девојачких школа и донесена су на њих решења, и учињене сходне наредбе.

Катихети и редовном професору српске учитељске школе Сомборске, који је на то место од Школ. Савета 1887. године изабран, признати је у смислу уредбе школске од 1872. сталност и умољен је Вис. Саборски Одбор да му од Септембра 1892. први петогодишњи доплатак од 100 фор. из клирикалнога фонда дозначи и у течај стави.

Дело Милеве Симићеве под насловом „Педагогија за више девојачке школе," прегледано и оцењено од г. Петра Радуловића управитеља горњокарловачке учитељске школе одобрено је да се може употребити као учбеник при предавању педагогије у срб. вишим девојачким школама кад га на означеном у тексту местима писатељица поправи и у препису заједно са оригиналом Школском Савету на преглед поднесе.

Рукопис Дра Ђорђа Протића учитеља више девојачке школе Сомборске под насловом: „Ботаника" за више девојачке школе оцењено је као ваљано од Владана Арсенијевића професора природних наука на учитељској школи у Горњем Карловцу, и према предлогу оценитеља упућено је писцу, да у тексту назначене граматичне погрешке исправи и преписати даде, па са оригиналом заједно Школском Савету поново на одобрење поднесе.

Усљед поднесене стручњачке оцене одобрена је за употребљење при настави у црквеном нотном појању књига под насловом: „Мала Катавасија одговори и црквене песме, које се пјоју на недељној, празничној и пређеосвећеној служби на призивању св. Духа и на опелу за два дечија гласа (сопран и алт) удесио Тихомир Остојић професор срп. в. гимназије Новосадске. Нови Сад издање ауторово 1893."

Решени су неки призиви на одлуке епархијских школских одбора бачког и темишварског.

Прочитан је обширни извештај заменика главног школског референта о стању српских вероисповедних основних школа у митрополији Карловачкој од 1880—1891/2. школске године, састављен на основу извештаја епархијских школских одбора, које су ови Школском Савету поднели. Из тога извештаја наводимо овде само сљедеће податке.

Српске вероисповедне школе у бившој војничкој крајини, на основу граничарског закона од 1871. а у хрватско-славонском провинцијалу у смислу земаљског закона тих краљевина од 1874. скоро све су претворене у комуналне без питања и саизволења српских автономних црквено-школских власти. Само су остале као вероисповедне српске основне школе у Земуну, Митровици, Черевићу, Беочину, Осеку, Вуковару, Трпињи, Боботи, Шиду, Борову и Белом Брду, у архидијецези; пет школа у Горњокарловачкој и две у Пакрачкој дијецези, и донекле женска основна школа у Панчеву.

Црквена општина у Панчеву предала је после неког времена своју основну женску школу на издржавање комунитету града Панчева, и та је школа претворена у комуналну; школе у Шиду, Трпињи и Боботи а доцније у Борову и Белом Брду изгубљене су за то, што учитељи нису уредно од црквених општина плату примали, а жупанијске власти су их *уреда ради* и без питања архидијецезалне школске власти у комуналне претвориле. Вуковарска црквена општина, немогући се опростити на брзу руку својих учитеља, предала је самовластно своју школу управи жупанијској, која ју је у комуналну претворила. — Напротив Винковачка малена али честита црквена општина изгубивши своју српску школу, дотле није мировала, док није 1885. из својих средстава установила нову српску вероисповедну школу. Још пре тога је висока земаљска влада, приликом кад је један српски учитељ у Сремским Карловцима мировину тражио, изјавила, да је српска школа у Карловцима еминентно конфесионална, усљед чега је ова школа за вероисповедну проглашена и повраћена под управу српских автономних црквено-школских власти. Године 1890/1. установљена је српска вероисповедна школа у Загребу.

И тако сада постоје српске вероисповедне школе у Хрватској и Славонији у овим местима: у Ср. Карловцима, Земуну, Митровици, Беочину, Черевићу, Винковцима и Осеку; даље у Новој Градишки, Беловару и Загребу, и у Горњем Карловцу, Петрињи, Костајници, Дубици и Јасеновцу.

У Угарској благодарећи мудром закону школском од 1868. године све су српске школе у негдашњем провинцијалу задржале свој вероисповедни карактер; само су школе у граду Суботици за комуналне проглашене.

У Угарској војничкој крајини само су остале две вероисповедне школе и то у Госпођинцима једна, коју црквена општина

издржава, и основна школа у маленом селу Златици код Беле Цркве, која се из закладе собствене издржава.

На свршетку 1891/2. школске године било је у обсегу митрополије Карловачке 413 српских вероисповедних школа са 413 наставника и то 315 учитеља и 98 учитељица.

Од учитеља има 313 оспособљених. Учитељице су све оспособљене. Неоспособљених учитеља има највише у будимској епархији и то 19; затим у темишварској 12, и у вршачкој 8. Ови су се досада на најмањим учитељским местима по нужди трпили; јер се та места нису могла са оспособљеним учитељима попунити због малених плата и нереда у обштинама.

У свакидашњу вероисповедну школу ишло је у Архидијецези 1573; у бачкој 9.581; у темишварској 14.681; у будимској 2.081; у вршачкој 797; у пакрачкој дијецези 173; у горњокарловачкој дијецези 208. деце. Свега дакле зна се, да је 1891/2. школске године ишло у вероисповедне школе српске 29.094. деце.

Повторну наставу уживало је преко 6000 деце.

У ове три дијецезе темишварској и будимској и у бачкој са изузетком жабаљског протопопијата и града Суботице било је 1891/2. школске године за свакидашњу школу обавезне деце 35.771, а за повторну школу обавезних било је 13.976. По томе дакле од деце за свакидашњу школу обавезне никада у школу није ишло у горње три дијецезе 9000; а од деце за повторну школу обавезне није уживало више од 8000 повторну наставу.

Извештај овај пажљиво је саслушан и подноше се српско народном Сабору, а међутим по предлогу заменика гл. школ. референта издаће се наредбе епархијским школским одборима у Угарској, да позову све црквене обштине да школска здања и школске дворане, у добро стање поставе; да у колико то није учињено школске дворане даскама патосати и са нуждним школским намештајем и училима снабдети, а учитељима свуда пристојан стан од најмање две патосане собе, кујне, коморе подњи и врт од $^1/_4$ јутра земље учитељу дати умају.

Високосл. Саборски Одбор умољен је, да за подпомагање најсиромашнијих школа српских припомоћ годишњу у износу најмање 10.000—12.000 фор. из клирикалног фонда одреди, да би се тако 55 најсиромашнијих школа српских у Угарској и две школе у Хрватској (Костајничка и Дубичка) од неминовне пропасти спасти,

ваљане оспособљене учитеље добити и свој веронсповедни карактер српски сачувати могли.

У овој седници која је три дана пре и после подне држана свршено је близо 100 предмета, а на завршетку последње седнице Његова Светост Патријарх изволио је саопштити, да је пријаву учинио код високе владе, за сазивање српског народног Сабора у месецу Мају, и изјавио је, да ће се пре отварања сабора држати још једна седница Школског Савета. **В.**

ЗАХВАЛНИЦА СРПСКОГ НАРОДНОГ ШКОСКОГА САВЕТА

ЊЕГОВОЈ СВЕТОСТИ ПАТРИЈАРХУ СРПСКОМ

ГЕОРГИЈУ

НА ОСНИВАЊУ „ФОНДА СВЕТОГА САВЕ."

Ad III. C. 62/3. ex 1894.

Ваша Светости!
Преузвишени Господине!

Стање српске народне основне школе у многим и многим српским правосл. црквн. општинама могло је већ од дужег времена у великој мери појачавати, па је и појачавало забринутост позваних народно-црквених школских чиньеница у обзиру опстанка таковних школа.

Жалосно стање тих школа поникло је у главном са незгодних имаовинских прилика дотичних српских прав. црквн. општина и српскога православног народа тих општина, сталним одржано пак тим истим неприликама, а делимице и тим, што је где која спасоносна мера од стране надлежних школских чиньеница пропуштена и неучињена, дало је такођер повода, да се земаљска законодавна власт покрене, и учини расположење, да држава притече у помоћ тим школама, ну тако, да исте управо изгубе белегу народних автономних завода, а постану подложницама не-автономних чиньеница.

Тим расположењем земаљске законодавне власти подстакнута је забринутост народно-црквених автономних власти, па и свакога родољуба, којем је на срцу добро и напредак а пре свега опстанак српске правосл. веронсповедне школе до највишег степена.

И у тим тешким и управо рећи судбоносним дневима по опстанак српске правосл. веронсповедне школе у многобројним српским правосл. црквеним општинама Ваша Светост, председник овога српскога прав. Школскога Савета и најпозванијега чувара

српских православних вероисповедних школа, чини расположење, по својем срцу и осећајима, да се по могућству спречи уништење опстанка многобројним српским основним школама, оснивајући својим веледушним даром од десет тисућа форината а. вр. живи извор одржању опстанка тим школама: „*Фонд Светога Саве*“.

Српски правосл. Народни Школски Савет већ према напред изређаним околностима дубоко дирнут дарежљивошћу Ваше Светости одлучно је у седници од данашњега (потписаног) дана и под горњим бројем, увести у седнички записник своју дубоку захвалност на угледној дарежљивости Ваше Светости и ту захвалност у облику адресе исказати и саопштити Вашој Светости, што се овим учтиво Вашој Светости и приказује у знак, да ово родољубиво дело у свези са осталима подвизима Ваше Светости око српске православне вероисповедне школе, нарочито овај српски правосл. Народни Школски Савет, као највиша народна автономна школска власт, високо и потпуно цени и уважава.

Приказујући ову захвалност Вашој Светости има част Школски Савет учтиво известити Вашу Светост, да је учињено расположење, да се учини апел на српски православни народ ове митрополије, да умножењу овога по српске правосл. вероисповедне школе неминовно потребнога извора приступи, и тим својим приступом отклони ону опасност, која непрестано прети опстанку поменитих школа.

Српски правосл. Народни Школски Савет завршује ову захвалницу своју са искреним усклином: Живела Ваша Светост много и дуго за пробитак и на радост српској школи и српској просвети!

Из седнице српског православног народног Школског Савета, држане у Карловцима 28. марта (9. апр.) 1894. године.

Др. Лаза Секулић с. р.,
нар. црквени тајник,
бележник.

Др. Ника Максимовић с. р.,
подпредседник.

ПОЗДРАВИ

приликом четрдесетогодишње прославе Н. Т. Вукићевића дана 17. (29.) октобра 1893. године.

(Наставак.)

165. (Т.) Београд.

Онога, који данас слави четрдесетгодишњицу свога рећу и пером, истина тешкога али племенитога и благодарности достојнога

рада, на отвореном педагогијском пољу поздрављамо усхићењем желећи, да срећно на њему и све српске омладине радост дочека прославу и осамдесетогодишњицу ревног рада свог.

Ваши београдске учитељске школе.

---

166. (II.) Столни Београд 1. Новембра 1893.

Господину

Н. Ђ. Вукићевићу

у Сомбору.

Задовољан на мио,
Слављен дуго живио.

Твој *Јован Турјак* адвокат.

---

167. (II.) Вуковар на св. Николу 1893.

Високоблагородни Господине!

Мили мој учитељу!

Дана 17/29. Октобра ове године прославило је учитељство и српски просветни заводи 40-годишњицу Вашег одличног деловања на пољу српске народне просвете. Прослава ова само је малени део признања и захвалности српскога народа и његова учитељства па према оним заслугама, које сте Ви најплеменитији учитељу кроз цео низ година својом живом речи, својим златним пером на пољу препорођења нашега школства стекли и заслужили. Све, што је у нашем народу честито и племенито, што је задахнуто светим осећајем љубави и благодарности похитало је реченом пригодом: да се поклони мужу, који је цео век свој посветио служби Богу и народу, да му ода своју неограничену љубав на оној племенитој ревности, којом је са прегорењем свога живота из пепела подигао једну народну установу, основну српску народну школу из оног примитивног стања, те ју изједначио са сличним заводима просвећенијих и напреднијих народа; да скине капу и да се поклони мужу, који је своме народу створио голему и јаку фалангу, народно српско учитељство, учећи га: да истинито љуби свој народ, да чува своју свету православну веру, своје дично српско име и да у српској младежи, наше народне узданице поджиже свети огањ љубави према српским светињама.... И моја маленкост духовно је суделовала при оној дивној прослави у толико више, што сам домаћом жалошћу сатрвен, спречен био да са другом браћом и друговима јасно и гласно кликнем: *слава Ти честити и дични учитељу учитеља!* Па и ако онда писам могао да дадем израза своје захвалности; и ако онда не

могох да се одужим најмањим знаком шго га захвална срца своме учитељу на олтар принети могу: благодарношћу и уверењем о неограниченој оданости и љубави према неоцењеним заслугама организатора напредне српске школе, према Вашој драгој особи, то ми дозволите: да овом приликом о крсном имену Вашем св. оцу Николају, пожелим своме милом учитељу: нека Га Свевишњи Творац укрепи свежим здрављем да дуго година ужива и наслађује се *племенитим содом* свога рукосада! Дај Боже да Ваше крсно-име и имен-дан, још дуго година дочекујете и прослављате певајући песму св. Николају.

Примите поштовани Господине Управитељу поново израз мога дубоког поштовања са најсрдачнијим поздравом!

Ваш покорни *Илија Радивојевић* жуп. школ. надзорник.

---

168. (II.) Нови Сад, на св. Петку 1893. год.

Високоблагородни Господине!

„Окрест трапези твојеја, возвеселихсја арја твоја пастиреначалниче изчадија насјашча вјетви благодјеланија.“

Ваша доброта, марљивост и неуморивн труд око просвете и напретка прве српске учитељске школе, неминовни су. Зато васколико учитељство малене Сричади налази се данашњим даном пуно одушевљене благодарности; хита сваки благодарни ученик Ваш, мили учитељу српских народних учитеља, са граничцом миомирног одушевљења, да Вам поздрави 40-годишњицу Вашег племенитог учитељског рада на пољу милог нам школарства, просвете народне, са жељом: да још дуго и дуго поживите у том омиљеном врту народне просвете!!!

Па и ако нисам ученик Ваше племените трпезе, то најучтивије просим, да и мене данашњим даном примите, као оно Господ иноплеменика оног, у реду Ваших искрених поштоватеља.

С најодличнијим поштовањем јесам *Милан Јовановић* учитељ.

---

169. (II.) Ст. Футог 15. окт. 1893. год.

Благородни Господине!

Српски народ, кога сте Ви задужили, налази се данас у тако пријатном положају, да Вам може поздравити 40-годишњи јубилеј Вашег обилатога књижевничкога и трудног учитељскога рада. То му спада у свету дужност, јер народ, који није кадар поштовати своје заслужне, своје велике синове, није их ни заслужио.

Па како сам и сâм сретан, да као члан српскога народа са

пијететом душевно будем учесником тога славља, то ми допустите Благородни господине, да Вам смем зажелети: да Вас у данима живота, Богом одређенима, прати крепко здравље, како би српски народ, Бог би дао, у бољим и срећнијим околностима дочекао, да Вам поздрави и 50-годишњицу.

Са одличним високопоштовањем благодарни ученик *Коста Шијачки* учитељ.

---

170. (II.) Госпођинци 16. окт. 1893. год.

Високоблагородном господину

Николи Ђ. Вукићевићу

привремени гл. школ. референту, управитељу срп. учит. школе у Сомбору и т. д.

17/29. октобра

1853-ће — 1893-ће.

Приликом 40-годишње прославе Вашег трудног и савестног рада на пољу школе и просвете, искрено желим: да Вас Вишњи још дуго здрава поживи, да би свом роду — необзирући се на поједине заблуделе синове му — својим богатим знањем и познатом вољом још много и дуго користити могли!

Ову скромну честитку примите од Вашег поштоватеља,

понизног *Мите Пејића* учитеља.

(Наставиће се.)

ДАРОВИ

српским школама и учитељима из Сентомаша.

Честити и родољубиви Срби и Српкиње из Сентомаша, на усрдни позив и неуморно заузимање најстаријег свог учитеља господина Нестора племенитог Миковића послали су уредништву овом предплату у износу од 51 ф. и то са жељом, да се за достављену предплату Школски Лист на дар шаље српским школама, поглавито у Македонији, Старој Србији, а у колико се то све не би могло тамо слати, и другим српским сиромашним школама и учитељима.

Уредништво Школскога Листа, поново је изненађено овим племенитим пожртвовањем родољубивих Србаља и Српкиња из дичног нашег Србобрана и одправивши први број овогодишњег Школскога Листа дотичним школама и учитељима у најудаљеније крајеве Српства, а наредивши да се целе ове године у своје време Школски Лист тамо одправља, захваљује овом приликом најтоплије г. Нестору племенитом Миковићу на његовом ревностном и досада у нас једином и безпримерном заузимању око скупљања предплатника на Школски Лист, умољавајући га, да родољубивим и племенитим дароватељима и дароватељкама лично у име обдарених школа и учитеља благодари.

Ради знања и вечитог спомена стављају се овде имена свију родољубивих добротвора и добротворкиња српских школа из Сентомаша са означењем, куда се и коме Школски Лист, као њихов дар, ове године шаље.

Високоблагородни господин Лазар Дунђерски властелин Чеба, Кулпина, Камендина и Хајдучице изволио је предплатити Школски Лист у шест примерака, који се шаљу: српској трговачкој школи у Солуну; српској школи у Скопљу; српској школи у Новом Пазару и српским вероисповедним школама у Кнезу и Станчеву и Ђорђу Поповићу уч. у Пријепољу.

Благородни господин Стеван Дунђерски велепоседник у Сентомашу изволио је такође предплатити на шест примерака Школског Листа, који се шаљу: српским народним школама у Пећи и у Призрену; дружини богословској у Београду и сиромашним вероисповедним школама српским у Рац-Хидошу у Толнанској и у Краљевцу и Хрнјакову у Темишварској жупанији.

Г. Ђорђе Раља Стефановић школски управитељ у Сентомашу, осим Школскога Листа што сам прима, послао је још предплату за три школе; његови се дарови шаљу православној српској богословији у Призрену; српској школи у Приштини у Старој Србији и вероисповедној школи српској у маленом селу Саки у Толнанској жупанији.

Г. Адам Николић порезки благајник обдарио је Школским Листом српску школу у Саиском Мосту у Херцеговини.

Г. Андрија пл. Сарић у Сентомашу шаље Школски Лист на дар српској школи у Босанском Броду у руке тамошње отличне учитељице Рахиле Шестановићке рођ. Поповићеве.

Г. Нестор Белић млађи, економ у Сентомашу обдарио је Школским Листом српске школе у Гацкоме и у Столцу у Херцеговини.

Госпођа Милева Дунђерска из Сентомаша изволила је и ове године поновити предплату за српске школе у Кратову и у Прилипу у Македонији.

Госпођа Исидора Дунђерска из Сентомаша изволила је подарити Школски Лист у два примерка српским школама у Подгорици и у Бару у Црној Гори.

Госпођа Нана Ђорђевића у Сентомашу изволила је и ове године послати предплату на два примерка Школског Листа, од којих се један шаље на дар српској школи у Велесу у Македонији, а други школи у Високим Дечанима у Старој Србији.

Госпођа Ана Кађанска Трипунова из Сентомаша изволила је и ове године Школски Лист у два примерка подарити српским школама у Скадру на Бојани и у манастиру Грачаници на Косовом пољу.

Г. Александар Јанковић трговац Сентомашки предплатио је на два примерка Школскога Листа, од којих се један шаље школи у Дабарпољу у Херцеговини а други школи у Герзову.

Г. Лаза К. Манојловић књиговођа у Сентомашу предплатно је за два примерка Школскога Листа, од којих се један шаље српској школи у Врању, а други питомцима учитељске школе у Нишу.

Г. Стеван Љ. Манојловић из Сентомаша обдарио је Школским Листом српску школу у Горажди и у Фочи у Херцеговини.

Г. Тоша Хаџић из Сентомаша шаље на дар лист овај српској школи у Пироту и српској девојачкој школи у Задру у Далмацији.

Г. Младен Т. Гавански из Сентомаша изволио је предплатитм Школски Лист за српску школу у Долњој Нани у Толнанској жупанији.

Г. Јован Теофановић трговац у Сентомашу обдарио је Школским Листом, школу у Невесињу и Херцеговини.

Г. Лаза Гавански великоседник Сентомашки шаље Школски Лист на дар школи у Староме Мајдану.

Г. Новак Голубски народни капетан Србобрански изволио је предплатити на Школски Лист за српску школу у Плевљу (Таслиџи) у Херцеговини.

Др. Момир Павловић адвокат у Сентомашу шаље Школски Лист на дар српској школи у Требињу у Херцеговини.

Славна грађанска општина Сентомашка шаље на дар Школски Лист српским вероисповедним школама у Бајши у Бачкој и у Бремену у Будимској дијецези.

По жељи ревностнога и родољубивог скупитеља предплатника у Сентомашу господина Нестора пл. Миковића као дар од њега шаље се Школски Лист у десет примерака под овим насловима:

1. Српској школи у Његушима.
2. Народној школи на Ријеци (у Црној Гори.)
3. Народној школи у Даниловом-Граду.
4. Мушкој школи на Цетињу.
5. Госпођи Јелени Вицковића учитељици женске основне школе на Цетињу.
6. Зарији Радичевићу учитељу у Подгорици.
7. Госпођици Ани Ђурића учитељици у Лаћарку.
8. Госпођици Даринки Томићевој учитељици у Крушчици.

В.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Избори учитеља. За учитеље у Вршцу изабрани су Димитрије Клицин учитељ Черевићки и Ђорђе Брашован учитељ Орловатски.

За учитеља и управитеља школског у Сефкерину постављен је Никола Ђорђевић досадашњи учитељ Черевићки.

ПОЗИВ.

У смислу **„Пословника“** срп. правосл. учитељског збора Арадског среза — §. 30. а) — одобреног решењем Славног Е. Ш. О. у Темишвару од 29. јула 1893. год. бр. Е. Ш. О. 232. а на основу донешеног закључка, у седници учитељског збора одржаног, у Срп. Чанаду 26. августа 1893. бр. 9 — 1893. Уч. збор IV. — позивају су сви редовни чланови учитељског збора Арадског среза, као и сваки пријатељ срп. школе и њеног напретка, у редовну седницу, која ће се у Варјашу — срп. нар. осн. школи — светле Недеље у Среду и Четвртак дакле 20. и 21. априла о. г. по ст. календару одржати.

РАСПОРЕД:

I. 20. априла, у 8 сахата ујутру Призивање св. Духа, за тим прелаз у срп. школу.

II. Извештај председн. о полученју решења Славног Е. Ш. О. од 29/7. 93 бр. Е. Ш. О. 232.

III. Извештај привр. благајника о стању благајне.

IV. Практична предавања и расправе.

1. Уплив срп. нар. умотрина у срп. нар. осн. школи; расправља Г. Платон Подградски (Деска).

2. Из рачуна, учење таблице множења са бр. 6. до 30. Практично предаје Гђа Јулиана Бранкован (Срп. Чанад).

3. Ред две о испитима у срп. нар. осн. школи „какви су и какви треба да су?“ расправља г. Ст. Вукадиновић (Батања.)

4. Из природописа „О кичмењацима у опште, а понаособ I-во коло сисара I. ред дворуци (Човек) у свези с' мађарским језиком; — практично предаје ***

5. Склапање „Распореда Часова у 4 разр. школи са једним учитељем; изналаша г. К. Вујковић (Варјаш.)

6. Склапање Распореда Часова у 6 разр. школи са једним учитељем; изналаша г. Р. Тополац (Сириг).

7. Критика.

8. Одређење дневнога реда и места за идући збор.

9. Избор часника, у смислу пословника одс. VI. §. 28.

У Батањи, 30. марта 1894.

Ст. Вукадиновић,
учитељ и председник учитељ. збора.

Приседа: а) Чланови одбора позивају се у одборску седницу, 19. априла у 4 сахата по подне.

б) Да би се месни, одбор за дочек гостију, за довољни број станова састарати могао, умољава се сваки који је рад, да на реченом збору учествује, да свој долазак Г. Кости Вујковићу учитељу у Варјашу пријавити изволи најдаље до 15. априла.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

У Шиклошу на српској вероисповедној школи тражи се учитељ. Плата је 400 фор. 21 фор. за повторну наставу, 3 хвата дрва, стан с малом баштом. Рок до 15. Маја. Молбенице се имају на председништво црквене општине у Шиклошу (Вагапуа megye) послати.

НОВЕ КЊИГЕ.

„Летопис Матице Српске“ уређује А. Хаџић, књига 175. 1893. Свеска трећа. У Новом Саду. Штампарија Браћа М. Поповића. Цена 70 нов.

„Летопис Матице Српске“ уређује А. Хаџић; књига 176. 1893. Свеска четврта. у Новом Саду. Штампарија Браће М. Поповића. Цена 70 нов.

„Летопис Матице Српске“ уређује А. Хаџић. Књига 177. Свеска

прва од 1894. У Новом Саду. Штампарија српске књижаре Браће М. Поповића. Цена 70 нов.

„Жена двадесетога века“ написали Жил Симон, академик и Густав Симон доктор медецине, с деветнајстога издања превео М. Ђ. Милићевић. Издање Чупићеве задужбине у Београду 1894.

„Логика за средње школе“ на Rabier-y и Worms-y, с француског превео Милан Шевић; Београд 1894. Накладе књижаре Велимира Валожића. Цена 1·50 дин.

„Бока и Бокељи“ за народ написао Симо Матавуљ. Ово је 38. свеска. „Књиге за народ“ које издаје „Матица Српска“ из задужбине Петра Коњевића. Цена 10 новч.

„Школски Вјесник“ стручни лист земаљске владе за Босну и Херцеговину. Уредник: Љубоје Дјустиш. Свеска I. II. III. Сарајево 1894. Годишња цена 2 фор. Излази једанпут у месецу. Овај лист излази латиницом и ћирилицом.

„Српске народне пословице“ по предмета распоредио и народ за науку растумачио Светозар Савковић. I. Ово је 30. свеска „Књига за народ,“ које издаје „Матица Српска“ из задужбине Петра Коњевића. Накладом срп. књижаре и штампарије Браће М. Поповића у Н. Саду 1893. Цена 10 новч.

Извештај српско-православног богословског сјеменишта за Босну и Херцеговину у Рељеву код Савајева, за школску годину 1892/93. уредио протопрезвитер Петар Петрановић ректор богословије. Година VI. Сарајево 1893. Земаљска штампарија.

Г. Марко С. Цвановић ђакон и учитељ из *Фоче* (у Херцеговини), јавља да је дао штампати трошком Њ. Високопреосвештенства А. Е. и митрополита Дабро-Босанског Георгија Николајевића, — приповетку: *„Сове за народ.“* Цена јој је 25 новч. Новце треба слати самоме писцу у Фочу.

☛ Поштовани предплатници наши, нека нас извине, што због смртнога случаја у породици Уредниковој није лист нам на време *изишао могао*. Уредништво ће се старати, да одсада Школски Лист уредно излази, и да се до краја године ове накнади, што је немилим околностима пропуштено. Уједно молимо, да нам дужници наши, који су опомену добили, дугове своје што скорије исплате, и за ову годину предплату пошаљу.

Администрација „Школскога Листа.“

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 5. У Сомбору, 15 маја 1894. Год. XXVI.

Ad III. C. 62/3. ex 1894.

ПРОГЛАС

српског прав. народно-црквеног школског савета

СРПСКОМ НАРОДУ

У МИТРОПОЛИЈИ КАРЛОВАЧКОЈ.

Св. патријарх *Георгије Бранковић* основао је **Фонд св. Саве** *за помагање православних народних основних школа* и положио је у тај фонд за сад свој први прилог од 10.000 форинта.

Саборски одбор, као врховна управа народно-црквених фондова и заклада руковаће овим фондом и стараће се, да се умножи прилозима народа српског у митрополији карловачкој.

Спасоносна је мисао св. патријарха, да се оснује такав фонд, родољубиво је дело дарак, којим хоће да оствари ту мисао, — нека му је слава и хвала за једно и за друго.

Нека му је хвала и на речи, да је вољан још жртвовати на исту циљ. Та реч упућује нас, да се и ми угледамо на њега; храбри нас, да истрајемо у том послу и теши нас надом, да ће здрава мисао постати жељеним делом.

Кад погледамо на велики број наших разних фондова, заклада, завештаја, можемо се поносити, што је српски народ у љубави к просвети народној први међу просвећеним народима. Сразмерно нема ни један народ толико народних добротвора као ми Срби. Светла, бесмртна имена њихова благодарно спомиње данашњи нараштај, благодарно ће славити потомство.

Али кад погледамо на основну циљ тих многобројних споменика српскога пожртвовања за народ и народну просвету, видимо, да се добра стара времена нису постарала за невоље нових времена.

Нова времена, нове потребе.

Српска основна школа махом постаде народно сироче, које

данас највише потребује народне заштите, потпоре и неге, да би могла живети, јачати и напредовати.

Не буде ли те помоћи, пропадаће редом и оно мало школа, што их данас имамо.

А колико их је до данас пропало!

Иза радосног ускрса уставне слободе у нашој отаџбини, следовао је тужан погреб небројених школа српских у нашој митрополији, — нарочито у јуначкој, негдашњој Војничкој крајини.

Пет разних закона владали су нашом школом, — на том распетију умирала је српска православна основна школа, расадник наше народне и православне свести.

Царске повластице, основни земаљски закони, — неповредљиве саставине земаљскога устава — и овима ујамчена народно-црквена аутономија српска нису заклонили народну школу српску од тешке навале државне превласти, која је као оно силовита бујица пројурила бедеме, што су вековима бранили и хранили најсветије установе наше.

Струја новога учења, што је потекла из мутних извора страних земаља, захватила је и красну домовину нашу и порушила је стару, хиљадугодишњу Угарску у нову државу, у којој се сударише наређења нових закона са неповредљивим начелима слободе стародавнога устава, савремене тежње са столетним предањем, државна свемоћ са богоданим и стеченим правима. Преврат мисли и морала изазвао је преврат целога државнога сустава.

Пресбражај овај осетљиво је повредио и саму самосталност и независност народно-црквене аутономије наше, а највише је заломио главни јој огранак: *слободу народне наставе.*

Према овим тежњама српски сабори вазда су заступали особине, тековине, право, установе српскога народа, али глас српских сабора, глас народа, остао је вапијући глас у пустињи.

Бадава бејаху и сви напори највиших аутономних власти наших — везане руке не могу да расплету мрежу, којом су заплетене школе наше.

Па шта сад?

Велика је освојачка моћ противне струје; ту је држава, која законске границе своје све више проширује, а наше потискује; ту је државна извршна власт са изобилним новчаним средствима, са читавом војском својих органа, још к отоме уз њих и са њима на најширим основима развијена ревносна друштвена пропаганда.

Према томе огроман је наш задатак, очајна је борба наша, — ал српски дух није малаксао ни у тежим, неће клонути ни у данашњим приликама.

Новије појаве у нашем народном животу казују, да је и у нас силне воље, истинског одушевљења и големог пожртвовања; да отпорна снага народна још није разривена несвесним унутарњим, беспредметним и бесцелним заћевицама; да је будна наша народна православна и правна свест, која скупља у једно снажно коло све синове српске у обрану свога народнога бића.

На ово снажно коло, на свесне синове српске у том колу, гледамо ми у судбоносним часовима данашњим, у данима искушења нашег, окрепљени надом, да ће испунити тешке ал нама свете дужности у великом делу народне самообране.

Од те самообране очекује брзе, издашне помоћи и српска основна школа, којој се спрема нова напаст и погибија.

Основна је школа основа, која чини будуће нараштаје. Зар у њој да се зачиње клица народног расула?

У основној школи је учитељ вођ, кога деца слушају, коме верују и следују. Зар тај вођ да проповеда морал, мисли и осећаје противне генију српске породице?

Малу, невину, безазлену, поводљиву дечицу љуља и запоси сваки ветар науке. Зар вијор против народне струје да их носи са рођених недара свога народа?

Зар та школа, узданица наша, да буде наше очајање?

Не, то не-може да буде!

Помозимо сами себи, па ће нам и Бог помоћи.

Св. *патријарх*, Богом постављени митрополит вођ православног народа српског, пошао је напред, — пођимо и ми с њим и за њим.

Прихватите и ви остали *архипастири и пастири* дело нашега спаса, да у свему узрастемо у ономе, који је глава, из које је све тело с помоћу зглавака и веза састављено и расте за раст Божиј. Није ли школа неразлучљиви зглавак од тела? **И ѣ́ще стра́ждетъ є́ди́нъ у́дъ, съ ни́мъ стра́ждутъ вси́ у́уди: ѣ́ще́ли же сла́вится є́ди́нъ у́дъ, съ ни́мъ ра́дуются вси́ у́уди** (Павле I. Кор. XII. 26.)

Помозите и ви *народни учитељи*, ви сте највише позвани, јер тиче се вашега позива, ваше муке и мучно заслуженог признања вашега благословеног рада.

И ви *богати*, приложите ваш сувишак на недостатак, да се

богатите и у добрим делима; а и твоје име, *сриска сиротињо*, нека се запише и засветли на даровним листинама, јер и најмањи дарак велика је задужбина.

Не размишљај се дуго на крају твојих дана, *родољубива старино*, на коју ћеш цељ оставити благо. Завештај овој цељи: народу твоме нема већег доброчинства, имену твоме нема већег спомена.

Помози и ти *омладино* српска, нарочито ти, што најбоље познајеш вредност помоћи и моћ науке; твоје живо срце најјаче куца за мио ти народ а живани дух ти ствара идеале српске будућности, — помози свом снагом својом, да се не разочараш у свету, који на тебе остаје.

Пригрлите и ви, дичне *Српкиње*, народно сироче. Будите му миле сеје и милостиве мајке. Ваш рад, наша је радост, — јер вама је Бог дао уз благослов рада и благодат успеха.

На посао сви заједно, сви смо заједничари у страдању, будимо тако и у утеси.

Помишљајмо, да српска повесница неће расправљати ситне распре, да суди једном ил другом по речима; она ће судити свима нама по делима. Српска повесница свакојако ће забележити крупним словима: да смо живели у кобном добу; па нека уз то забележи светлим словима: да смо томе добу и били дорасли.

Из седнице српског правосл. народно-црквеног школског савета држане у Ср. Карловцима 28. и сл. дана марта 1894.

Др. Лаза Секулић с. р.,
народно-црквени тајник.

Др. Ника Максимовић с. р.,
потпредседник.

Ad Ш. О. 273. ex 1893., 44. ex 1894. 2/ex 1894.

НАРЕДБА

српског прав. нар. школског савета, упућена подручним епархијским школским одборима у ужој Угарској (бачком, будимском, темишварском и вршачком) у предмету учитељских минималних плата и др.

Законским чланком XXVI. од године 1893. „*О уређењу плате учитела и учитељица општинских (комуналних) и вероисповедних школа*“ одређује се минимум годишње плате редовног учитеља са 300 фор. а. вр. са пристојним станом од две патосане собе, кујне, коморе и са ¼ јутра земље, као што је и зак. чланком

XXXVIII. 1868. и уредбом за српске народне школе од године 1872. установљено. Где се учитељу не може давати ни тога минимума, притећи ће у помоћ државна благајница али тако, да у таквим школама при постављању учитеља, при дисциплинарном одстрањењу и др. има у одређеној мери право потврде или непотврде и у опште право утецаја високо кр. уг. министарство богочасти и јавне наставе.

Ради спровађања горњега закона издало је исто високо кр. уг. министарство богочасти и јавне наставе наредбу и односно упутство муниципалним (жупанијским и градским) управним одборима ddto 2. марта 1894. бр. 10.000, где се вероисповедне врховне школске власти упозорују на *одређене рокове*, до којих се има учинити какво расположење ради осигурања и односно ради допуне учитељског минимума, надовезујући, да ће се у случају незадовољења упитних законских одређења поступити по §. 9. истога закона и односно по §. 15. зак. чл. XXXVIII.: 1868. и §. 6. тачци 4. зак. чл. XXIII.: 1876. а наиме учинити сходна расположења за устројење државне на место вероисповедне школе.

Пошто у тој срп. прав. епархији — као што је савету овом познато — има вероисповедних српских основних школа, при којима наводно није било могуће до сад установити такову законом прописану најмању учитељску наплату: и пошто према горњем министарском упутству таковим срп. нар. школама, ако се питање наведене учит. наплате благовремено повољно не реши, већ за кратко време прети опасност покомуњења с једне стране; с друге стране пак пошто овај школски савет тако замашно питање без тачних података и извештаја не може самој ствари сходно решити — обзиром на *ванредну ирешност поступања* у овој ствари упућује се славни епархијски школски одбор, да школском савету што пре поднесе тачан *исказ* оних школа, чији учитељи из вероисповедних и односно из оних извора, који им вероисповедно обележје осигуравају, не могу добити ни минималне законом одређене годишње наплате. Исказ тај мора садржавати нарочито:

а) име места, где је школа;

б) број сталних православних душа;

в) број за школу способне деце;

г) број деце, што редовно полазе школу;

д) количину учитељске наплате у готову новцу и у депу-

тату; количину земље и прихода, као и количину евентуалних других додатака;

ђ) недостатак до минималне наплате бројно исказан;

е) да ли у дотичној школи службује учитељ оспособљен или неоспособљен?

Уз то треба у истом доставерно исказати, да ли је дотична општина *у стању* повисити наплату до законског минимума; ако није у стању, има се подробно навести, *зашто* није у стању, при чему је потребно особито узети у обзир имаовно стање како саме црквене општине, тако и евентуалних закалда и верних те општине.

У исти мах се упућује славни епархијски школски одбор, да нареди свима подручним црквеним општинама, које срп. нар. школу имају и издржавају је, у колико закону до сад није за доста учињено, да својим учитељима неодложно даду пристојан стан најмање са две патосане собе, кујном, комором и баштом од ¼ јутра земље или ако немају на расположењу стана и баште у нарави, да одреде учитељу местним приликама сходну новчану отштету; од 1. септембра 1894. год. пак, да се за учитеље и помоћне учитеље пристављају само такова лица, која су свршила учитељску школу са потребном квалификацијом и да се не дозволи, да учитељско звање отправљају људи, који нису за то оспособљени с тим, да се, ако међу компетентима не би било мушких оспособљених лица, и на мешовите школе ма и привремено постављају учитељице, а дотичне општине су дужне да се засебно постарају за певца из својих средстава.

Најпосле се у смислу §. 1. зак. чл. XXVI. 1893. позива славни епарх. школски одбор, да бди над тим, да се упражњена учитељска места, од дана упражњења најдаље за по године дана попуне, а за то време се може привремено приставити помоћни учитељ са год. 200 фор. а. вр. и уживањем стана од једне собе, што му све има давати дотична црквена општина. Удовица пок. учитеља са сирочади има за по године дана целу погодишњу плату и ужива за то време стан.

Из седнице српског православног народног *Школског Савета*, држане у *Карловцима* 29. марта (10. априла) 1894. године.

Георгије с. р. Патријарх.

Ad III. C. 13./4. ex 1894.

НАРЕДБА

срп. прав. нар. Школскога Савета упућена епархијским школским одборима: бачком, будимском, темишварском и вршачком у предмету урачунавања прихода од учитељске земље у годишњу плату српских нар. учитеља (учитељица).

У савезу са претпоследњим зачелом овдашње наредбе бр. III. C. 273. ex 1893., 44. ex 1894./2. ex 1894. (Види бр. 17. „Срп. Сиона“ о. г.), где се у смислу §. 70. уредбе за срп. нар. школе од год. 1872. и §. 1. зак. чл. XXVI. од 1893. наређује свима подручним црквеним општинама, које имају и издржавају срп. нар. школу, у колико закону до сад није задоста учињено, да својим учитељима неодложно даду уз најмању годишњу плату од 300 фор. а. вр., пристојан стан најмање од две патосане собе са кујном и комором као и башту од ¼ јутра земље или ако немају на расположењу стана и баште у нарави, да одреде учитељу месним приликама сходну новчану отштету, — овим се у смислу овдашње одлуке од данашњега (потписанога) дана и под горњим бројем упућује славни епархијски школски одбор, да истим општинама изда наредбу, да од 1. септембра 1894. осигуравши свом учитељу и односно учитељима законом прописану бар најмању годишњу плату, у исту урачунавају осим готовога новца још и сав приход од земље, коју учитељ као такав евентуално ужива, одбивши том приликом приход ¼ јутра, што учитељ већ по закону мора добити у име врта.

Из седнице срп. прав. нар. *Школског Савета*, држане у *Карловцима* 28. марта (9. априла) 1894.

Георгије с. р. Патријарх.

НОВЕ СМЕТЊЕ ШКОЛСКОМ НАПРЕДКУ.

Пише **Богољуб Бакаловић** слушатељ педагогије у Бечу.

Прошле године у „Школском Листу“ изнео сам некоје *старе*, а овде ћу да набројим сметње, — које су се у новије доба било непажњом, незнањем, хотимично или нехотице у нар. школе увукле; ради чега сам их и назвао *новије сметње*.

Говорећи о овим сметњама почећу са:

1. *Школском зградом* Као и код првих, тако и код ових сметња имам пред очима школе у Срему, за које могу рећи, да

још за коју годину, неће бити општине која неби нову школу имала. Одредбама високе владе, а заузимањем подчињених јој области нове школске зграде се сваки дан подижу.

Пре него што би сама градња одпочела, дужна је свака општина нацрт (план) будуће школ. зграде предпостављеној власти на увид и потврду поднети. — Ко ове планове прегледа и потврђује то незнам, — доста, да је врло мало новосаграђених школа које би у подпуном смислу т. ј. по пропису школској згради одговарале; — но их је већина које по својој унутрашњости и спољашности више на спахинске магацине наличе, а у многим ни вентилације нема, а што је још горе и горе у некојим светлост у школску собу с десне стране деци долази.

Не могу рећи да је у свима, али поуздано тврдим да је у већини новосаграђених школа у Срему, под једним кровом и заходи (проходи), тако рећи одма крај врата школске собе су смештени.

У градовима, где тога простор не допушта, да заходи нешто даље од саме зграде стоје, то је оправдано; али и тамо би се морала вода у заходе спровести, која би вавјек одилазила те смрад и развијање шкодљивих гљивица спречавала; дочим у селима, — где простора задоста има, сврху овога не појмим!

За здравље своје деце брину се код куће родитељи, те само здрава деца за школу су способна; дочим у школи води о том бригу учитељ, да му деца и надаље здрава буду, и то непосредно, упућујући их на уредан и здрав живот; јер знамо; да само са здравом децом напредка бити може.

Сеоска су деца у здравој природи одрасла и њој се навикла, зато је и школа дужна ово подупирати; јер нису деца ни од пре научена да им заходи под носом буду, а држим да би и мање болести по школама било као и то, да није нужно тражити длаку у јајету и испитивати одкуда у новије доба кратковидост код младежи долази, — јер у школама, где светлост са десне стране деци долази; где школска табла нема места на предњем зиду, већ на страни стоји, на коју деца постранце гледају; где не има вентилација; где заходи у школу вире; па још где је мално школско двориште где се 200—300 деце приликом одмора гуше и прах гутају, — онда је јасно да треба ваљане школе градити, а писање на миру оставити; јер колико год косо, исто тако и усправно писмо својих добрих и рђавих страна има.

Не треба да су школска деца болесна, но само гадним

смрадом и покваренim ваздухом окружена, што прво главобољу проузрокује, за сваки рад у школи постају неспособна; зато би сваку и најмању ситницу што би по здравље деце, односно школски напредак убитачно било, одклонити требало.

2. *Наука вере.* Задатак нар. школе је, да *образује* омладину, да јој покаже пут *лепом и поштеном* будућем друштвеном животу. Поштен је живот најлепша врлина свакому човеку; па зато је то и задатак нар. школе, да спрема младеж за добар и поштен односно за *морални* живот.

На образовање моралног карактера поред свих наставних предмета највећи утицај има *наука вере.*

У кр. Хрв. и Славонији као за све предмете тако и за науку вере је издата прописана „научна основа"; но само што ова на артији стоји, дочим се у школама врло мало или баш никако не предаје.

Г. г. школ. надзорници и не питају за науку вере, као да овај предмет и не постоји, — дочим сувише велику пажњу обраћају на учење „poštovnicah" (поштарски писмени састави), е ће сва школ. младеж бити поштари или ће у будућем животу само са поштама посла имати.

Нерадо се у опште дотичем нар. учитељства и његових дужности, јер сам уверен; да сваки појми важност свога позива; али што се тиче општег народног добра и напредка, ту морам и преко воље пребацити, да се наука вере у нашим школама сасвим запустила. Не треба се обазирати на то, што г. г. надзорници науку вере не испитују — већ тим треба још више на овој науци да радите јер ће помоћу ње и у другим предметима успех напреднији бити.

Није нар. школа позвата да само научи децу читати, писати, рачунати; да од њих створи велике природњаке и философе и да својим разумом траже само оно што је за њи добро и пробитачно, — већ да раде за *опште* добро; за добро *свију* људи и у тим врлинама да је сваки сталан и постојан и онда, када никакове користи за себе не види и нема.

Jan Mill вели: Dass das Glück des Individuums und das Glück seiner Umgebung, das Ziel der Erziehung sei.

Schulz u Froschhammer још додају на ово: Das Individuum voll sein Glück nicht bloss im Glück seiner Umgebung, sondern im Glück der ganzen Menschheit, sein eigenes Glück suchen und finden.

Das Individuum soll mittelbar zu seinem eigenem Glück erzogen werden, unmittelbar aber, für ein Wirken für das Glück der ganzen Menschheit.

Сви се предмети у школи морају подједнако настављати, а сваки онај учитељ љуто греши и пред Богом и људима, који мисли да није он дужан предавати односно учити науку вере у школи, све и ако то г. г. надзорници не изискују.

Fröbel је рекао: Nicht Buch-Menschen sollen erzogen werden sondern That-Menschen, denn im Thun und Schaffen werden alle Kräfte und gebildet. Der Zweck der Erziehung ist Darstellung eines berufstreuen, reinen, unverletzten und darum heiligen Lebens.

Wo Religion, Arbeitsamkeit und *Mässigung* in Eintracht wirken: da ist der irdische Himmel, da ist Friede, Freude, Heil, Gnade und Segen.

Не требамо дакле питати ко мора и које обвезан да учи науку вере своје, већ ради само за твоје и народа твога добро!

Да је велики немар и код неких наших г. г. свештеника и то је истина. У неким општинама има по два свештеника који никада у школу ни завирити неће да своју пастирску поуку у вери и добродјетељи младежи пруже, нити одраслију младеж у недељне и празничне дане Богу се молити уче, — већ по цели дан пред општинском кућом проведу да чују, шта је ноћас украдено; кога је г. начелник затворио, ко је дошао порезу да плати; — а по некад и у касини и на куглани време прекраћају, само им се никако у школу не иде.

(Наставиће се.)

ДОМАЋЕ ВАСПИТАЊЕ У ПРВИХ ХРИШЋАНА.

(Једна лекција из педагогијске повестнице.)

Проповед апостолска брзо се распрострла по свима крајевима познатога света; и што су Јевреји и незнабошци прве хришћане већма гонили, то се хришћанстзо све већма утврђивало и раширивало. Спољашна снага непријатељска и разноврсни нападаји нису били кадри уништити онај дух, који је међу хришћанима овладао, а тај дух био је дух вере, наде и љубави. Чежња за спасењем, и одушевљење за право благо и за напредак човечанства, све се већма распростирала међу хришћанима, посредством заједничког Богослужења и домаћег васпитања.

Први хришћани су били једно срце и једна душа, међу њима није било зависти ни свађе, и ако су се размирице где појавиле, старешине су се старале, у духу љубави да се те размирице отклоне. Богати између њих давали су посла сиротињи и издржавали су оне, који због слабости или болести не могаху радити.

Домаћи живот првих Хришћана био је преобраћен у цркву Божију. Муж и жена сматраху живот свој, као свету заједницу зарад васпитања деце, коју им је Бог поверио. Ко није имао деце, за дужност је своју сматрао узимати сирочад под своје и одхрањивати их као своју децу. У породицама владала је права и чиста побожност и благонравност. Од својих родитеља учила су се деца љубави Богу, поштењу, чистоти, слози, мирољубивости, постојанству у вери и у опште благонравном животу. Икона матере Божије с малим Исусом на руци служила је материма за образац, да сав живот свој посвете одрањивању деце, тога највећег блага, што нам је Бог дао.

Децу која су за рана своје родитеље изгубила, давале су хришћанске општине на васпитање, или побожним породицама, или хришћанским удовицама и побожним девојкама.

Сва хришћанска деца привикавала су се на чистоту и простоту у јелу и пићу и оделу, на вредноћу и посао. Женска деца учила су прести, ткати и шити од својих матера, а мушку децу учио је отац своме занату. У душевном обзиру васпитала су се деца у смерности и искрености, слози и љубави према свима људима; у постојанству у вери и врлинама и у самопреговарању. Родитељи су водили децу у храм Божији, да службу и проповед слова Божијег слушају; а водили су их и у болнице и сужнице, да им омиле доброчинства. Родитељски зајт беше озбиљан, али са чистотом љубави здружен. Уз савете и опомене стављена су обећања времените среће, и вечност блага, онима, који добро чине, а неваљалој се деци озбиљно претило са казнама, а где је нужно било употребљене су и саме казне, али најчешће се претило оним казнама, које непослушну и неваљалу децу с оне стране гроба, у вечности очекују. **В.**

ДВАДЕСЕТ ДРУГИ МИНИСТАРСКИ ИЗВЕШТАЈ О ШКОЛАМА У УГАРСКОЈ.

1. *О дечијим забавиштима.* Године 1892/3. било је свега 1256 забавишта и то 771 правих забавишта (са 126 више него прошле године), сталних

чувалишта било је 54 (са 6 мање него прошле године), летњих дечјих чувалишта било је 431 са 255 више). У свима овим заводима било је 102.649 деце, која су била обавезна забавишта похађати (са 28.822 више него прошле године). Од деце која су забавишта похађала много је више женских него мушких. У тим заводима је радило 864 оспособљених забавиља (+ 285), 506 неоспособљених забавиља (+ 51), 926 забавињских спомоћница (+ 218). Мушких је радило у тим заводима 63, а женских 2233. Велики број мушких је отуда, што су многи учитељи радили у летњим дечјим чувалиштима. Од особа које су у забавиштима радиле знало је мађарски 1266, по мало мађарски 56, а није знало 48. Општећи језик био је у 1.089 завода искључиво мађарски, у 80 завода са мађарским помешан други језик, а без мађарског био је други језик у 81 заводу. 1256 завода имало је 882 редовне дворане, 826 дворана за играње, 1093 места за играње Издржавање забавишта стало је 595.514 фор., од које је своте 17% из државне благајне узето 26% из општинских припомоћи, 16% школарине. Капитал из кога се забавишта издржавају у последњој школ. години порастао је са 257.102 фор., те износи 2,363.158 фор.

Број школа за изображавање забавиља порастао је од 5 на 9. Оваких завода има у Будимпешти 2. у Вашархељу, у Пожуну, Сепеш св. Ђерђу, Острогону, Сатмару, Вел. Варадину, Калочи и Сибињу. У овим заводима било је 499 ученика, од којих је њих 160 добило забавињска оспособљења.

2. *О народним школама.* Број за школу обавезне деце у 1892. год. је врло порастао. У тој години је било 2,670.095 за школу обвезне деце. И број деце која су школу похађала порастао је за ту годину са 52.110, те је било свега 2,169.692 деце у школама. Није ишло у школу 500.403 детета.

Од деце која су за школу способна требало је да је ишло у школу 1,943.077 деце; а истини ишло је у школу само 1,664.507 деце. За понорну школу било је 727.018 деце, од којих је ишло у школу само 505.185 деце.

Много више мушке деце похађа школу него женске; од 1000 мушке деце ишло је у школу 857·5; а од 1000 женских ишло је у школу 765·7

По вери ишло је у школу од 1000 римокатолика 87·76%, лутерана 87·42%, калвина 83·91%, унитараца 83·08, израиљаца 82·31, ист. православних 64·08, грекокатолика 61·61. Велики назадак се опажа код ист. православних, јер док је број за школу способне деце порастао са 12·684 дотле је број деце, која су похађала школу смањен са 1·587. То ће бити и отуда што је број школа у тој години са 7 умањен.

По језику од 1000 за школу обавезне деце ишло је у школу код Немаца 94·72%, Мађара 86·03%, Словака 84·56%, Срба 76·76, Хрвата 74·41, Русина 70·48, Романа 57·44. Као што се из овога види, Немци се најбоље старају за школовање своје деце, јер они су од свију народности на првом месту.

Читаву годину ишло је у школу 84·52% од броја деце, а мање од 8 месеци ишло је у школу 15·48%. Са свима потребним училима било је снабдевено 91·65% а није имало учила 8·35%.

Године 1891/2. од 12.661 општине имало је својих школа 10·690 општина, са другим општинама у вези имало је 1·757 општина школу, а није имала ни једну школу 214 општина. Ових последњих се умалио број са 30.

У тој години било је 16.917 народних школа, са 47 више него прошле

године. Од тих је било 831 државна, са 19 више него прошле године; 1.944 општинских школа, са 10 више; 5.509 римокатоличких школа, са 38 више; 2.167 грчкокатоличких, са 1 више; 1.816 нст. православних, са 7 мање него прошле године; 2.380 реформатских са 8 мање; израиљских 576 са 2 мање; 162 приватне школе, са 9 мање; 50 унитарских са 2 више; 1.441 евангеличких, са 11 више; 41 друштвена школа, са 8 мање него прошле године.

(Свршиће се.)

ПРВИ СРЕСКИ УЧИТЕЉСКИ ЗБОР В. БЕЧКЕРЕЧКОГ ПРОТОПРЕЗВИТЕРАТА.

Данас је доба напредовања, у коме се народи више не надтичу физичном снагом својом, него се боре просветним оружјем за обезбеђење свога опстанка. У тој борби не може ни народ српски малаксати, јер му то његова прошлост не допушта. Прошлост нашега народа заузима угледно место у светској повесници, па такав народ, који се у најкритичнијим временима по њега одржао, не сме, нити може заостати у данашњем добу, добу просветне борбе, — добу напредовања.

Најбоља залога лепше будућности народне јесте народна просвета; а како је нар. школа врело нар. просвете, то онда сваки народ баш у данашњим временима баш у првом реду мора се побринути, да има довољан број нар. школа, које одговарају својој правој сврси; те школе само ће онда одговарати савременим захтевима оњег васпитања, ако у њима узвишену радњу наставничку обављају људи, који су са свим одани своме позиву, и својим марљивим усавршавањем у својој струци свој учитељски рад удешавају тако, да њиме подмладак народни уздигну на онај ступањ образовања и моралности, које ће га оспособити за доцнији активни живот у животној борби. Тој дужности пак наше учитељство моћи ће одговорити онда, ако буде непрестано корачало са духом времена упоредо и тежило да својим даљим образовањем дође до савршенства у својој струци.

За учитељско даље образовање јесу и учитељски зборови, на којима се расправљају разна питања, која се односе на напредак нар. школе и нар. просвете. На учитељским зборовима упознају се учитељи међусобно са својим наставним вештинама, те тако једно другоме помажу и допуњују у недостатку практичне вештине, која је нужна сваком учитељу у његовом васпитном раду. На таквим зборовима се поближе упознају са практичном страном школе и њеног деловања и они, који су ван учитељске струке и ту учитељство са својим озбиљним радом стиче себи угледа и поштовања, јер само радња и успех радње нашег учитељства стећи ће нами уважења и угледа у народу нашем. То убеђење сакупило је 4. маја сво српско вероисповедно учитељство бечкеречког среза у град Вел. Бечкерек, где се одржао први учитељски збор овога среза, на коме је учитељство дало јасног израза, да је вољно и орно озбиљна рада а све у корист свога народа и просвете народне. Збор је био врло достојанствен и импозантан. Сем учитеља и учитељица на збору беше заступљена скоро сва интелигенција из места, која беше са свим изненађена

са успехом зборског рада, што учитељству заиста на дику може служити. Грађанство је са зборa понело собом најлепше мнење о нашем учитељству, јер се у току озбиљног и достојанственог зборског рада уверило, да учитељство наше са својом образованошћу и радом заслужује пуно поштовање и љубав свога народа. На збору је био као изасланик епарх. власти благородни господин Мита Долга епарх. шк. известилац, а особито је одликован збор са присутношћу благородног господина Антонија Штајнбаха, кр. саветника и државног школ. надзорника жупаније торонталске, који је изјавио своје особито допадање, што види да наше учитељство тако напредује и неуморно се труди, да савесно одговори своме узвишеном позиву.

Сам пак рад зборски текао је овим редом: 4. маја пре подне у 10 часова сво учитељство на челу са благородним госп. Митом Долгом епарх. изв. а уз пратњу многобројног грађанства отиде у св. Успенски храм, где је преч. г. Љ. Панић окр. протојерej са часним свећеницима С. Никифоровићем и Ж. Стакићем призвао св. Духа; после овога чина сви учитељи, учитељице и грађанство пређоше у црквено-општинску дворану, где је г. *Др. Светозар Петровић*, као председник сазивачког збора, представивши епарх. изасланика, све присутне поздравно овим речима: „Штовани зборе! Увек сам штовао и ценио народну школу и нар. учитеља. Али тек од како сам срећан управљати овомесним срп. вероисповедним нар. школама, од како сам се поближе упознао са позивом и великим трудом нар. учитеља, и од како сам упознао успех и корист тога труда на образовање масе народа, од то доба сам схватио високи културни задатак нар. учитеља, и од тог доба сам га знао по својој правој вредности ценити.

Ако стоји она изрека, да нас је песма одржала и одушевила у борби за народносни опстанак, та је могла постојати само донде, док смо се борили са дивљим непријатељем, који је културно много нижи био од нас, док нам је проста песма могла одкрити нашу културну надмоћност према непријатељу. Али данас, када стојимо упоредо са културно напреднијим народима; када смо приморани за народносни опстанак културну борбу водити, данашња ће нам борба само тако бити успешна, ако народносну свест и народносне особине развијамо. А за овај посао у првом реду је позван срп. нар. учитељ; он први отвори Сричету очи, први му расветли ум, први га упозна са разним народима, те га први научи разликовати себе од других народа; те га тако први научи да себе као Србина позна и сматра. И тиме је већ у детету разбудио народносну свест, а образујући га у том правцу, даље развија и снажи у њему особине, које га чине способним за културну и народносну борбу. Овај племенити позив срп. нар. учитеља не може схватити онај, који само површно прати учитељски рад. За то немојте клонути, ако ретко наиђанте на признање вашег великог труда, јер најлепше ћете признање наћи у том нараштају, који ви сами образујете, ако га тако образујете, да културну и народносну борбу победно издржи.

Овај ваш рад је тежак, ал ако је сложан, да се савладати. Великобечкеречки учитељски збор употребио је једно — нашом школском автономијом одобрено и дозвољено — средство, којим се тај рад олакшати може; сазвао је срески учитељски збор, на ком ћете се о тежим питањима шк. наставе

посаветовати, те тим начином рад себи олакшати. Ја вас господо поздрављам као чланове среског учитељског збора и као госте, и као нестручњак, али као искрени пријатељ нар. школе и нар. учитеља, само вам једно могу препоручити, а то је: трудите се, да на овом а и на будућим зборовима, не само један другог научите, него и да један од другог учите, па ако то имате у виду, онда ће вам рад бити сложан и берићетан. У то име желим вам срећан рад!“ Овај значајан говор врло уваженог младога али одушевљеног родољуба и управитеља бечкеречких школа пропраћен је са бурно „живео“.

Благородни господин *М. Дол.ч* поздравља чланове збора, радујући се што ће овом приликом лично се моћи уверити о озбиљном раду учитељства око унапређења школске наставе, и жели да све чланове у томе раду руководи чиста љубав према школи и њеној настави. (Бурно живео!) У тај мах ступа у дворану благородни госп. А. Штајнбах државни шк. надзорник праћен са бурно живио! Епарх. изасланик представља г. Штајнбаха збору и поздравља га са добродошлицом, на чему се г. државни надзорник лепо захвалио

(Свршиће се.)

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

У славу св. Саве. У српској учитељској школи Сомборској 27. Априла ове године са тихом школском свечаношћу држана је успомена тристогодишња спаљивања моштију св. Саве. У великој школској дворани у присуству управитеља и професорског збора а пред иконом светога Саве тога дана у 11 часова пре подне најпре су ученици и ученице овога завода складно и умилно отпојали тропар светога Саве: „Пути воводјашчаго в жизн.“ Затим је приправница III. разреда Вукосава Јоцићева красословила дивну песму: „На Врачару од Ст. Лазића директора.“ — После тога је управитељ завода овог Н. Ђ. Вукићевић у подужем говору разлагао стање народа српског на свршетку шеснајстога века, када је безбожни потурица Синан-паша разорио светиње српске у Старој Србији и спалити дао тело св. Саве на Врачару, мислећи да ће тиме српски народ заборавити на своју прошлост. Али баш из пепела светога Саве никао је нов духовни живот народа српског. Српски народ под заштитом моћних царева Аустријских и краљева Угарских у овим земљама настанивши се подизао је себи нове цркве и школе а тиме је себе одржао и браћи својој с оне стране Саве и Дунава помогао, да се у овом столећу опрости турскога робства и у ред слободних просвећених народа ступи. После овога говора завршена је скромна ова школска светковина појањем песме: „Ускликнимо с љубави Светитељу Сави.“

Испити за учитељско оспособљење. У Српској учитељској школи држаће се овогодишњи испити за учитељско оспособљење овим редом. Писмени испити држаће се: из српског језика 27. Маја, из рачуна и геометрије 28. Маја, из мађарског језика 30. Маја. Устмени испити за учитељско оспособљење држаће се 17., 18., 19., 20., 21. и 22. Јунија пре и после подне. За председника на овим испитима од Високосл. Школског Савета именован је високоблагородни г. Др. Ника Максимовић подпредседник В. Школског Савета;

за подпредседника исте комисије именован је најпречастнији г. Јован Борота прота Старобечејски и члан Школ. Савета, а за духовног члана испитне комисије именован је најпреч. г. Љубомир Купусаревић прота Сомборски. Благодарење ће бити на Петров дан, а 30. Јунија објавиће се оспособљење и прочитати разреднице.

Зидање нове учитељске школе. На земљишту, које је Његова Светост Патријарх у главној улици Сомборској за учитељску школу одредити наволио, срушена је стара кућа и почео се копати темељ за ново здање мушке учитељске школе, које ће се трошком Његове Светости сазидати.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— Тражи се српски учитељ у *Сегедину*. Плата је 420 фор. од варошке општине; 200 фор. од црквене општине, 100 фор. за перовођство; 10 фор. из закладе Михаила Лефтера; стан и 4 хв. меканих дрва, којима се и школа грејати има. Молбенице до 19. Маја имају се правосл. срб. црквено-општини у Сегедину поднети. Служба се наступа 1. Септембра о. г.

— У *Гладу* тражи се учитељ. Плата је 300 фор. стан са мало баште и 2 хв. дрва. Рок 20. Јуни. Звање се прима 1. Септ.

— Српска православна црквено-школска општина у *Церачићу* (код Д. Тузле у Босни) тражи учитеља за III. разредну школу. Плата: 300 фор. за перовођство 100 фор. стан, огрев и врт. Рок је до 1. Јунија о. г.

НОВЕ КЊИГЕ.

Свети Сава српски учитељ и просвјетитељ, написао Симеон Кончар у спомен 300-годишњице спаљења моштију св. Саве. Издање српске штампарије у Загребу. Загреб, српска штампарија 1894.

☛ Због нагомиланог материјала изостају из овог броја „Поздрави приликом четрдесетогодишње прославе Н. Ђ. Вукићевића.“

☛ Умољавају се поново сви они, који лист овај примају, а досада нам предплату послали нису, а такође и они, који дугују за „Школски Лист“ од прошлих година, да нам што скорије новце пошљу; јер су нам за даље издавање листа нуждни.

Администрација „Школскога Листа.‘,

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 6. и 7. У Сомбору, за јуни и јули 1894. Год. XXVI.

ИСПИТИ У СРБСКОЈ УЧИТЕЉСКОЈ ШКОЛИ СОМБОРСКОЈ на свршетку 1893|4. школске године.

Писмени испити у србској учитељској школи Сомборској по задаћама, које је Његова Светост Патријарх у запечаћеним писмима управи те школе доставити изволио, држани су под строгим надзором професорским 27. и 28. маја и то првога дана из србскога језика а другога из рачуна и геометрије.

Писмени испит из мађарскога језика држан је 4. Јулија у присуству државног школског надзорника жупаније Бачке г. Никазија Грефа, по задаћи, коју је он споразумно са професорским зборм пред сами испит одредио.

После ових испита спремали су се кандидати учитељског звања за строге устмене испите из свију предмета, што се у учитељској школи предају.

Ти устмени испити за учитељско оспособљење држани су 17., 18., 19., 20., 21., 22. и 23. Јунија.

Председника испитне комисије високоблагородног г. Дра Нику Максимовића замењивао је подпредседник исте комисије најпречастнији г. Јован Борота окружни прота Старо-Бечејски, под којега председништвом и у присуству члана испитне комисије најпречастнијег г. Љубомира Купусаревића окружног протојереја Сомборског, и управитеља учитељске школе текли су речени испити тако, да су 17., 18., 20., 21., 22. и 23. испити сваки пут од 7 часова у јутру до 1 часа после подне и од 3 до 9 часова после подне држани. У недељу 19. Јулија од 7—10 часова полагали су мушки приправници испит из црквенога појања и правила а затим је следовало Богослужење, на коме је у свето-Ђурђевском храму мешовити лик приправника другога разреда појао. Тога дана после подне полагале су приправнице испит из црквенога појања и кућарства и свирке, сви кандидати и кандидаткиње испит из хармоничког појања.

Ма да је испит пуних седам дана трајао, и сваки дан по више од 10 часова, ипак због множине испитиваних кандидата и због многих предмета, само се тако могао испит у одређено време свршити, што је за последња два дана на два места у једанпут испит држан.

Особито је дуго трајао испит из мађарског језика, на којему је г. државни надзорник по добивеном упутству од вис. кр. угарског министарства богочасти и наставе строго и дуго кандидате испитивао не само у погледу знања мађарскога језика, него и у погледу практичнога рада из мађарског језика са школском децом.

После свршених испита 23. Јунија држао је професорски збор са испитним поверенством на челу заједничку конференцију у којој је извршено оспособљење за учитељство испитаних кандидата и кандидаткиња.

Испит за оспособљење полагали су 13 свршених редовних мушких приправника и два приватна приправника III. разреда, који су на то дозволу од Вис. Шк. Савета добили, и 39 редовно свршених приправница.

Резултат испита је овај: од 15 испитаних мушких кандидата петорица свршили су испите с врло добрим; седморица с добрим и један са довољним успехом. Према томе дакле оспособљени су за учитеље у српским народним школама ове године само 13 мушких учитељских кандидата. — Од двојице неоспособљених, један је из два предмета недовољан успех показао и упућен је на полагање накнадног испита из тих предмета после тримесечне спреме; други је само из једног предмета недовољан успех показао и упућен је на понављање испита из тог предмета после двомесечне спреме.

Од 39 испитаних кандидаткиња, њих осам положише испите са отличним; четрнаест са врло добрим; тринаест са добрим а четири са довољним успехом. По томе дакле све су оне оспособљене за учитељице у српским народним школама.

Свечано „Благодарење“ држано је у Свето-Ђурђевском храму на празник светих апостола Петра и Павла, а 30. Јунија објављене су разреднице свима приправницима и приправницама и проглашено је оспособљење испитаних учитељских кандидата и кандидаткиња.

Резултат је овакав: У првом разреду уписано је било 25 мушких 47 женских свега 72 ученика.

У течају године оставили су школу 1 мушки и 2 женске.

На свршетку године било је у овом разреду 24 мушка 45 женских; свега 69 ученика.

У другом разреду уписано је било 23 мушка и 37 женских; свега 60 ученика. Од ових течајем године изостала су 2 мушка и 2 женске. На свршетку године било је у овом разреду 21 мушки, 35 женских; свега 56 ученика.

У трећем разреду уписано је било 14 мушких и 40 женских; свега 54 ученика. Од ових течајем године изостало је један мушки и једна женска. На свршетку године школске било је у трећем разреду 13 мушких, и 39 женских; свега 52 редовних ученика. Осим тога приватно су свршили овај разред по дозволи В. Ш. Савета два мушка приправника.

Успех у наукама у првом разреду показаше мушки приправници овакав: добар 10; довољан 2; недовољан с поправком 8; а слаб успех 4. Од ових двојица могу разред понављати а друга двојица не могу се даље у овом заводу учити.

По владању међу мушким приправницима првога разреда добили су 7 оцену *примерно*; 6 *похвално*; 5 уредно; 1 не свагда уредно и 5 неуредно.

Од приправница првога разреда у наукама показале су отличан успех *три*, и то: Јустина Дурсина из Вршца; Марија Старчевићева из Руме и Софија Томићева из Попинаца. Врло добар успех показале су пет приправница овога разреда и то: Злата Протићева из Товаришева; Зорка Драгојева из Црепаје; Зорка Петаковићева из Мартоноша; Катарина Јовановићева из Вршца; Олга Дурсина из Вршца и Софија Јовановићева из Нештина; са добрим успехом свршише овај разред 18 а с довољним 6 приправница недовољан успех из једног или два предмета с правом поправљања испити показаше 11; а *слаб* успех једна приправница, која ће морати разред безусловно понављати.

По моралном владању заслужила је 31 ученица оцену примерно; 13 похвално а једна уредно.

Мушки приправници другога разреда показали су на свршетку школске године у наукама овакав успех: врло добар тројица и то: Богдан Ђурђев из Неузине; Вид Кнежевић из Сомбора и Милојко Благојевић из Сомбора; добар успех показали су тројица; довољан само један. Недовољни успех из једног, или из два предмета с правом на поправку испита показаше у другом разреду 15 приправника.

По владању добили су 8 оцену примерно; 9 похвално; 1 уредно; 3 не свагда уредно и 1 неуредно.

Приправнице другога разреда показале су у наукама овакав успех *три* отличан и то: Агница Јовановићева из В. Вечкерека; Марија Хајдинова из Карловаца; и Олга Петровићева из Сомбора. Десет приправница овога разреда показале су у наукама врло добар успех а то су ове: Видосава Дедићева из Даља; Вукосава Радосављевићева из Панчева; Даринка Поповићева из Моноштора у Барањи; Десанка Николићева из Чуруга, Јелена Петровићева из Земуна, Катарина Фрушићева из Чакова, Лепосава Тишмина из Панчева, Персида Шешевићева из Сомбора, Радојка Вученовићева из Миклушеваца и Софија Секулићева из Вел. Вечкерека. С добрим успехом свршиће овај разред 10 приправница. Недовољну оцену због слабог успеха из једног или из два предмета показало је 12 приправница другога разреда, које су упућене, да после двомесечне спреме поново испит из дотичних предмета полажу.

У владању добиће оцену 31 примерно, а 4 похвално.

Свршени приправници III. разреда на испиту за учитељско оспособљење показали су поимснце овакав успех: Ђорђе Стојић из Опова, Милорад Борђошки из Силбаша; Сава Вученовић из Миклушеваца, Светислав Берић из Новог Сада и Правдољуб Предић (приватан ученик) из Самоша *врло добар*; Димитрије Марјановић из Гргуревача; Душан Гуцуња из Сомбора; Иван Малешевић из Ст. Бечеја; Константин Лазаревић из Сомбора; Миливој Рајко Стојановић из Сентомаша; Сава Николић из Чуруга и Крста Малеташки (приватни ученик) из Мохола, показали су добар успех. Јован Кадић из Врачев-Гаја показао је довољан успех. — Због недовољног успеха из педагогијске повестнице и хармонијског појања упућен је Каменко Чешљар на понављање испита из та два предмета после тримесечне спреме. Због недовољног успеха из хармонијског појања упућен је Милан Чешљар на понављање испита из тог једног предмета после двомесечне спреме.

По моралном владању оцењени су мушки приправници III. разреда са „*примерно*“ тројица; са „*похвално*“ шест; са „*уредно*“ два; са „*не свагда уредно*“ четири.

Свршене приправнице трећега разреда на испиту за учитељско оспособљење показале су овакав успех: Вукосава Шимићева из Мирковаца; Исидора Секулићева из Земуна; Софија Веригина из Панчева; Даница Јакшићева из Српске Црње; Даринка Петровићева

из Новога Села; Зорка Јанковићева из Земуна; Јелена Бошковићева из Попинаца и Катарина Попићева из Сомбора, показале су отличан успех.

Госпођа Даница Милић из Вршца; Александра Зековићева из Крчедина; Ана Милиновићева из Саса; Даринка Милошевићева из Осека; Даринка Дедићева из Осека; Даринка Милутиновићева из Черевића; Зорка Ђуришићева из Сомбора; Јелена Томићева из Сомбора; Јулијана Којићева из Панчева; Катарина Секулићева из Госпођинаца; Персида Деспотовићева из Столнога Београда; Милица Словковићева из Сомбора; Софија Арнотова из Мокрина; Софија Клицина из Вршца, показале су врло добар успех.

Анка Радојчићева из Кузмина; Вукосава Јоцићева из Каћа; Даница Мартиновићева из Вел. Кикинде; Даница Трифуновићева из Крушедола; Гђа Даринка удова Протићка рођена Николићева из Сомбора; Десанка Поповићева из Жабља; Катарина Кириловићева из Товаришева; Косана Ајдуковићева из Стапара; Љубица Будимлићева из Сомбора; Марија Вуничева из Чортановаца; Селима Коларовићева из Јарка; Софија Дотлићева из Нерадина и Софија Јосићева из Сомбора показале су добар успех; и напослетку: Анђелија Бирвалска из Сомбора; Вукосава Бастићева из Тителя, Марија Печеновићева из Сомбора и Софија Параскијевићева из Сомбора показале су на испиту за оспособљење довољан успех.

По моралном владању свршене приправнице III. разреда оцењене су овако: примерно 37; похвално две.

За време трогодишњег бављења у учитељској школи ни једанпут нису од школе ни од цркве изостале; Александра Зековићева, Зорка Јанковићева и Софија Веригина. Од мушких свршених приправника за све три године ни једанпут није изостао ни од школе ни од цркве Димитрије Марјановић.

Они приправници и приправнице, који ни једанпут нису од школе ни од цркве изостали, и који су отличан и врло добар успех показали били су од управитеља приликом читања разреднице јавно похваљени и обдарени књигама.

Управа српске учитељске школе је 25. Јунија сведочанства испитаних и оспособљених учитеља и учитељица званично одправила сл. кр. школском надзорништву жупаније Бачко-Бодрошке ради подписа у смислу земаљског закона школског од 1879. године. Сведочанства ова због неких изван домашаја управе стојећих спољних препона, нису приспети могла управи пре завршетка школске го-

дине, и тако су се оспособљени учитељи и учитељице, немогући дочекати своје исправе 1. и 2. Јулија понајвише разишли својим кућама.

Тек 4. (16.) Јулија примила је управа учитељске школе званични допис предхваљеног кр. школ. надзорништва од 15. Јулија по новом бр. 2272. којим се изјављује, да су са обзиром на строге наредбе в. кр. уг. министарства богочасти и наставе у погледу захтева подпуног знања мађарског језика оспособљених кандидата подписане и печатом реченог надзорништва утврђене учитељске дипломе следећих кандидата: Светислава Берића, Милорада Борђошког, Душана Гуцуње, Јована Кадића, Константина Лазаревића, Крсте Малсташког, Ивана Малешевића, Ђорђа Стејића, Миливоја Стојановића и Саве Николића; даље кандидаткиња: Исидоре Секулићеве, Софије Арнотове, Персиде Деспотовићеве, Јелене Бошковићеве, Данице Јакшићеве, Зорке Јанковићеве, Зорке Ђуришићеве, Вукосаве Јоцићеве, Софије Јосићеве, Катарине Кириловићеве, Јулијане Којићеве, Данице Милићеве, Даринке Петровићеве, Катарине Попићеве, Катарине Секулићеве, Софије Веригине, Милице Славковићеве и Јелене Томићеве.

И тако су 10 мушких и само 18 женских за учитељство оспособљених кандидата за сада своје учитељске дипломе добити могли.

Свију осталих дипломе враћене су управи без подписа сл. државног надзорништва с наређењем, да се у архиву оставе, а дотични да се улуте, да се тек онда за полагање накнадног испита из мађарског језика молбено државном школском надзорништву пријаве, кад се подпуно добро у мађарском говору извештбају.

Свима овима управа је издала од своје стране сведочанства о томе, да су испит учитељски у овом заводу положили и да су за учитеље односно учитељице у српским народним школама оспособљени, но да им се по наредби државне школске власти диплома издати неможе, док пред истом власти не покажу да подпуно добро знају мађарски говорити.

Тако се завршила 1893/4. школска година у српској учитељској школи Сомборској.

В.

О ДЕЧИЈОЈ СЛОБОДИ.

У данашњем напредном веку тражи се на све стране за све друштвене слојеве што већа слобода, тако да је ова већ толико се оснажила, да често наноси незгоде и неприлике онима, који или је не уму да употребе или пак претерано истичу.

Кад дакле сви траже ту жељену и златну слободу за коју је многа драгоцена људска крв проливена; зар онда ње да не буде баш у оних, на којима треба свет да остане, који су нам најмилији и за које све и сва чинимо, само да би их што боље за живот приправили.

Да, на све стране тражи се и иште слобода: и за појединца и за друштво, и за народ и за државу, само на школу и њене питомце као да се заборавило. Изгледа нам, да многи држе, као да се о слободи у школи и код деце не да ни говорити. Та то су по њиховом схватању две крајности, које се никада једна другој приближити не могу; то су две противности које се не могу сложити. Деца и слобода! шта ја говорим; та о томе се не да ни мислити а још мање писати. То су само идеје. Каква слобода треба детету! Такве од прилике мисли чуо сам од оних, којима сам говорио о дечијој слободи. Нека мисли о овоме како ко зна, ја хоћу да говорим у овоме своме чланку о слободи, која припада детету као разумном бићу.

Можда ми ни многи васпитач не ће дати за право што хоћу да говорим о дечијој слободи, али ја држим, да ће ови после овога мога разлагања имати о томе предмету друго боље мишљење.

Слобода припада сваком разумном, моралним и умним способностима обдареном бићу; па кад дете није дрво нити ствар него разумно биће, зашто онда да и њему не дамо слободе. Дете има права да тражи од нас да му дамо правду, врлину, науку, способност, па дакле и слободу. По томе детету треба слобода тако исто као и одраслом човеку, само је треба природним путем и начином развијати.

При пробуђивању и развијању слободе, никако се не сме поступити насилним путем, јер тиме се у детета слобода никада развити не ће; напротив је позив васпитачев да слободу при њеном развитку само побуђује и подстрекава.

Може васпитач чинити шта хоће, ако у томе нема дечијег саучешћа. не ће од свега тога бити ништа. Бадава ћемо га ми

хтети васпитати или настављати, ако дете само то не ће да чини сав ће нам труд бити узалудан.

Из мртвог градива, као н. пр. дрвета можемо истесати шта хоћемо и како хоћемо; али не можемо то исто да радимо и од детета, јер оно је разумно биће, па морамо придобити од њега за то његову наклоност; другим речима: ми морамо придобити дете за наш подхват, морамо га приволети, да нам допусти да њиме поступимо онако, како би ми желили. За то је све оно што васпитач и учитељ при васпитању и настави непосредно сам чини врло мало јер све зависи и од дечије саморадње и наклоности.

Саморадња је најглавније, најснажније и најплодније васпитно-наставно начело, која лежи једино у људској слободи, коју по томе морамо поштовати и с којом као врло важном чињеницом рачунати морамо.

Може неко да буде узоран учитељ, ако према своме раду не пробуди у својих ученика саучешћа, и ако код њих не развије саморадњу не ће бити никада трајног успеха, нити ће му рад одговорити крајњој цели, којој сваки савестан учитељ тежити мора.

Питамо вас дакле: да ли се у нашем васпитању ради тако, да ли се пази на слободу наших ученика, и да ли се код њих буди и развија саморадња? — На то питање не ћу да вам одговарам голим речима, на то нека вам одговоре само чињенице које ћу вам изнети.

Кад општим погледом разгледамо данашњи начин нашег васпитања видимо, да ту нема психолошког студирања о деци и њиховим душевним способностима, нема вам ту истраживања о дечијим наклоностима, него се све то баца у један казан, истопи се, и као маса све на један и исти калуп удара. У тој нашој једнообразности пала је жртвом многа дена страна што се скривена у детињој души налазила. Тим начином угушено је много узвишеног, племенитог, идеалног и божанственог. Наше школе пуштају из себе децу накљукане науком а без узвишеног осећаја, без племенитости, идеалног полета и божанствене искре.

Да смемо ли тако и даље да чинимо?

Никоште! Кад би на одраслог човека односно на његову индивидуалност напали, кад би му његову слободу хтели да одузмемо он би се бранио; латио би се и најгорих средстава, само да себе сачува. — А шта може дете да чини, кад ми на њега онако безобзирно и неразмишљено морално нападамо, и његову слободу одузи-

мамо? Ништа. Може ли оно да се брани? Не може! На кад дете нема моћи да нас одбије, тиме ми не чинимо ништа друго, него пусто насиље и варварство. А зар ми то смемо, зар ми то треба да радимо? Не, никада. И кад не би знали да то чинимо из наивности и незнања био би тај поступак за највећу осуду, овако пак треба да идемо затим, да се те укорењене заблуде што пре отресемо.

У детету борави свака снага за добро; свака божја милост и искрица људског достојанства. Дете је нада наше будућности, зато треба да имамо према њему поштовања.

Ја знам, да ће ми многи читалац добацити речи: „та дете је још веома слабачко“; ако то признајете, онда је баш нуждно, да ту његову слабост што већма штедите.

Али баш ви, који велите да је дете слабо, ужасно се варате; то је гола обмана, то је ваша „фата моргана“, која вам непрестано пред очима игра и тиме вас вара.

Дете се не да победити спољним — дисциплинарним — средствима. Ви га можете казнити: затворити, ћушати, лупати, бити па чак и уништити, оно ће вас ипак на крају свих крајева да победи. Истина, оно ће привидно да покаже, да прима оно што ви желите; шта више и с пољним знацима уверава ће нас, да се покорава нашој жељи; али како се опрости ваше стеге његова ће слободна воља да избије на површину; из целог тога прогреса дете ће да изађе као победитељ, а ти ћеш остати као побеђени. Зар сте у вашој школи имали једног ученика — скоро су сви таки — који се за све школско време свагда добро владао, слушао, пазио, поштовао, шта више показивао се да вас чак још и љуби. Но само што је прешао школски праг и отресао школски прах, тај ваш „узоран“ ученик пролазио је мимо свога учитеља не поздрављајући га, капе не скидајући, ружећи га, неуљудно се понаша, ружне речи говори, једним словом: после многогодишњег вашег труда и напора изашао је из ваше школе, испод ваше руке, потпуно неваљао дете. Питам ја дакле: је ли школа у томе случају одговорила своме задатку; је ли учитељ одговорио своме позиву? На ко је свему томе крив? Нико други него ми сами. Нашим настраним поступцима чинимо, да школа из себе не пушта добру, благу и васпитану децу, него пусту и безобразну дерлад. Ми смо криви у толико, што не испитујући душевно стање наших ученика идемо за тим, да угушимо и подчинимо њихову слободу у место да је подижемо и поштујемо.

Тиме изазивамо да нас деца омрзну и презиру, и ми му у томе не можемо ништа да учинимо; не можемо га натерати да нас поштује и воли, јер то се не истерива силом и спољним средствима, него благошћу и добрим поступком.

Деца присилно васпитана ретко буду ваљани људи, а од тако васпитане омладине, никад не постаје узоран и ваљан народ.

Убијање индивидуалности у детета, то је највећи педагошки грех, који повлачи за собом најужасније посљедице.

Сваки народ, чија се омладина васпита само спољним суровим средствима, нема сталне основе за свој опстанак, тај народ пре или после мора пропасти.

И због тога тврђење није онако на сумње без разлога. Јер питам, шта је управо животни услов једног човека и народа?

Можда материјално богатство? Не. Богатство је у животу слаба основа. Деца богатих родитеља постају просијаци, ако нису кадри да савладају незгоде у животу. Није довољно ни да је човек само знањем обогаћен, ако уз то нема и моралне самовести. Има примера, да су светског гласа научењаци опадали и пропадали с тога ради, што не имадоше моралне јачине и моралне самовести.

Богатство може да послужи само као згодно средство за постигнуће неке више цели, али оно никако не може бити морална цел.

Прави и једини темељ моралности то је слобода. Да, слобода, и ништа друго него слобода. Јер узмимо н. пр. да неко дело које изгледа да је добро, ако је постало под притиском и нагоном а не из слободне воље, може бити корисно, можемо се њиме повосити, но етичке вредности не ће имати, пошто је постало путем силе с којом стоји у свези; и чим престане те силе престаће и њега; као што смо већ напред навели, да ученик док је у школи под надзором учитељевим гледа, да ради и чини само онако, како би се што боље учитељу умилио; но како осети да је сила која га гони да то чини престала, одмах престане и он да ради и чини добро. Тако поступање с ученицима не утиче на образовање карактера, те по томе не може имати таки поступак ни педагошке вредности.

Ако хоћемо, да нам поверена деца временом постану карактерни и самостални људи, мора се њи за развијањем што веће моралне свести, а то ћемо постићи тек онда, ако у деци будемо будили, развијали и челичили слободну вољу.

Може неки народ бити паметан и вредан, али зато се не ће моћи од пропасти сачувати. Зна се за многе народе да су били

наметни и вредни, али не имајући своје слободне воље, морали су пропасти.

Слепа послушност и роиска покорност били су код војништва главни услови војничке дисциплине. За најмању непослушност, непокорност или слободно мишлење употребљаване су најстрожије казне. А како је данас? Искуство је довело до увиђења, да би војништво много боље и савесније своју дужност вршило, да би победа много сигурнија била, кад би се војницима дало што више разумне свести, мало више војничке слободе, мало више слободног мишлења те кад би војник својом умношћу дошао до уверења, да ту своју дужност не врши из морања, него из чисте и непомућене љубави према престолу и отаџбини. Зато су тамо већ одавно сва нечовечна дисциплинарна средства укинута.

Кад се то чини код војништва, колико више треба да се то ради у школи међу децом; и не да се замислити како учитељи чине велику услугу своме народу, кад се труде, да пробуде и развију слободну вољу у својих ученика.

У Ст. Керу. **А. Р. П.** учитељ.

ПРВИ СРЕСКИ УЧИТЕЉСКИ ЗБОР В. БЕЧКЕРЕЧКОГ ПРОТОПРЕЗВИТЕРАТА.

(Свршетак.)

Б. Свирчевић радујући се, што види на окупу своје садругове, изјављује, да као срп. вероисповедни учитељи под мудром управом врховног поглавице школе и цркве српске у овој епархији, дужни смо се искрено сетити свога духовног оца, чијом је милостивом дозволом овај збор сазван, те предлаже да се следећи брзојавни поздрав отправи Његовом Високопреосвештенству г. Епископу Никанору: „Срп. вероисповедно нар. учитељство среза вел. бечкеречког сакупљено на свом збору и договору о унапређењу наше нар. просвете, те зенице народног нам ока, изјављује своме духовном оцу синовљу оданост и моли Вас, Високопреосвештени владико, да га и на даље узмете у Ваше очинско закриље.“ Збор прима предложени поздрав и отправља га на место определења уз бурно „живио свети владика!“

Епарх. изасланик, као природни председник опомиње да се збор за овај мах може само привремено конституисати и то тако све дотле, док збор не буде имао одобрени пословник од епархијске власти, када ће се по њему моћи стално организовати. Позива збор да из средине своје бира председника, заменика, подпредседнике и перовође.

Б. Свирчевић позивајући се на наредбу Вицп. Савета од 1879. односећу се на ове зборове и наводећи да знатан део заслуге, што се овај збор сазвао припада вредном управитељу Др. Св. Петровићу, који ужива

право поверење скупштинског збора, те жели да га и овај збор својим поверењем одликује, те да га бира за заменика председника у што је збор једногласно прихватио и са бурно „живио“ др. Петровића пропратио. Тако исто на предлог Б. Свирчевића једногласно беху изабрани уз бурно „живио“ за подпредседнике: г. г. Душан Бошковић из Св. Ђурђа и Милош Ковачић из Модоша, за перовође: г. Миливој Бугарски из Бечкерека и гђа Мила Јовановић из Модоша. — Пошто је за тим на позив председника прочитан извештај скупштинског збора, што је узето на знање, прешло се на сам рад. *Богдан Свирчевић* у кратким цртама изнео је своју расправу „наше учитељство некад и сад.“ У расправи је изнесено, да је учитељство врло важна чињеница око унапређења нар. културног живота, те тако од вазано образована учитељства зависи хоће ли школа одговорити својој правој сврси. Напомиње да учитељство и унутарње уређење школа не стајаше увек на данашњој висини; осврће се на зачетак нар. просвете и како се уз унапређење наше школарства и она уздигла на овај угледни степен, чему је много допринело и наше учитељство својим васпитним радом на пољу васпитања нар. подмладка. Изнаша положај учитељски из прошлог доба и сравњује га са данашњим и жели да учитељство још и надаље остане истрајно у своме раду, те да тако буде себи на дику народу свом на понос а домовини на корист, у томе шак да непрестано тежи за савршенством у својој практичној вештини и да ревносно ради на своме даљем образовању. Још напомиње потребу удруженог рада учитељског, јер би се тиме дошло до стварнијих резултата, што би учитељству још више уважења стекло у народу. Расправа је пажљиво саслушана и код слушалаца одобравање изазвала.

Друга тачка дневног реда беше, „Очигледна настава у I. разреду.“ Гђа *Драгиња Стедеревац* изнела је свој начин, којим се служи у раду очигледне наставе у I. раз.; предмет рада беху школске ствари. Радна беше са интересовањем праћена, нарочито од стране грађана изазвала је особито допадање. — Пошто је време већ превалило подне, прекинута је седница и заказана за после подне 3 часа. После овога сво учитељство на челу са заменником председника г. Др. Петровићем учини своје подворење државном надзорнику благород. госп. Антонију Штајнбаху, изјавив му своју радост, што је својом високом присутношћу одликовао данашњи збор; на што је домаћин врло пријатељски захвалио се на посети и уверавао о својој искреној наклоности према учитељству ма које народности и мењао му на срце школу и њен задатак.

У продуженој седници г. *Милан Миојловић* расправљао је „важност рачуна у нар. школи“ доказујући какве важности има рачун у човечијем животу, а како је рачунска настава врло важно васпитно средство за развијање разума детињег и за привикавање детета на самостално и зрело мишљење. Расправа је са особитом пажњом саслушана и предавач је са бурним „живео“ поздрављен. — У току ове расправе стигао је брзојав од Његовог Високопреосвештенства Никанора епископа тамишградског са овим садржајем: „Захваљујем учитељском збору на изјави своје оданости, коју примам са љубављу очинском.“ (Бурно: „живио владика“). — После овога свршеног рада прочитана је у целости наредба Вицш. Савета од 1879. бр. 2—39. односећи се на

месне, српске и епарх. учитељске зборове, а тако исто прочитан је и од епарх. власти одобрени пословник арадског среза, који је по предлогу Богдана Поповића примљен за основу нацрта зборског пословника, који ће за наредну седницу имати сачинити за то одређени одбор, у који су осим часништва по предлогу г. Манојловића ушли: г. г. Б. Поповић, П. Ј. Поповић, Љ. Марков и Ј. Анђелић из В. Бечкерека, П. Топаловић из Срп. Боке, П. Коњевић из Срп. Неузине и Д. Пековић из Срп. Елемира.

По предлогу г. *М. Манојловића* збор се овај обраћа епарх. учитељском збору, који ће се јамачно у току овогодишњих шк. ферија одржати у Темишвару, да се исти са нарочитом представком обрати епарх. школском одбору ради постављања у сваком срезу 2—3 учитеља, који би као повереници епарх. шк. власти руководили годишње испите у нар. школама по свима црквеним општинама, како би се на тај начин стало на пут разним непријликама, које често мора учитељ да сноси због ћудљивости појединих чланова месног шк. одбора, нарочито по селима.

На предлог г. *Љ. Марковог* одана је пошта пок. Н. Кнежевићу негдашњем учитељу у Шурјанима, а великом добротвору „срп. учитељског конвикта“. После тога особита радост овладаше међу члановима збора, када је прочитан писмен поздрав благородног госп. Н. Ђ. Вукићевића заменика гл. школ. известиоца, који гласи: „Врло ми је мило, што држите протопресвитератски учитељски збор за одабраним програмом Честитајући вам, поздрављам све Вас скупљене учитеље и желим најбољи успех Вама и школи нашој.“ Дуготрајно живио! Још је уз бурно живио прочитан и поздрав куманског учит. збора, и тиме је ова седница завршена уз клицање живио епарх. изасланик, живили сви часници. Наредна седница заказана је за Видов дан, опет у Бечкереку, на којој ће радњом својом суделовати г. г. Богдан Поповић из Бечкерека, Јов. Хаџић из Срп. Арадца и гђа Д. Пековић из Срп. Елемира.

Овај први збор учинио је особити утисак нарочито на местно грађанство, које је са особитом пажњом пратило достојанствен рад зборски. Такав само рад учитељства нашег подићи ће му углед на ону висину, која му приличи, а стећи ће уважења у народу тако да се не ће наћи ни једног члана у народу, који би се усудио, да омаловажи нар. школу и њене радинике. За то наше учитељство треба да још више живота покаже. Уједнимо своје слабе силе, јер удружен рад даје ефективнија резултата, него радња појединаца. Не часимо, но напред па да нас види Бог!

В. Бечкерек. **Б. Свирчевић.**

НОВЕ СМЕТЊЕ ШКОЛСКОМ НАПРЕДКУ.

Пише **Богољуб Бакаловић** слушатељ педагогије у Бечу.

(Наставак).

3. *Школски надзор.* За сваки рад, па и за рад у нар. школи потребан је надзор. О том данас нико не сумња и држим да је сваком јасна ова потреба.

У кр. Хрв. и Славонији као стручни надзор јест: кр. жупанијски и кр. земаљски школски надзорници. Школски надзор много, ако не и највише утиче на вољу и рад нар. учитеља, од којег у главном зависи цео напредак у школи.

Што се тиче жупанијски шк. надзорника, то ми је разуме се говорити о том у толико, у колико се исти надзор као сметња на шк. напредак односи; — а као свуд тако ми је и овде жупанија Сремска пред очима. Од нар. учитеља се иште све оно што човека краси и човеком чини. Он мора бити поштен, образован (интелигентан) добар педагог и вешт у својој струци; мора бити одушевљен за просвету и напредак народа: мора из убеђења и љубави према своме позиву да образује новију генерацију, а тим уједно ради за напредак целога човечанства; у опште; од њега се све иште, што је лепо, племенито и узвишено.

Оваки би требао и морао сваки нар. учитељ да буде; но кад би сви таки били, онда неби ни требало надзора у школи; — али, кад знамо да ни сви други људи нису међу собом равни и једнаки, исто тако и нар. учитељи не могу сви једнаки бити. Све дакле ове врлине нису једнако код нар. учитељства укорењене и развијене; већ код једног мање, код другог више, један је вештији у своме раду, други тачнији, трећи марљивији и т. д. тек поуздано се може рећи; да сваки учитељ зна правац свога позива, те по својим природним способностима и ради.

Све оно што неби једном или другом нар. учитељу достојало мора шк. надзорник имати. Код шк. надзорника морају све врлине подпуно савршене бити; а то је у главном и права разлика између нар. учитеља и школског надзорника, те по томе је школски надзорник највештији, најспособнији и у свим врлинама најсавршенији учитељ, или боље најстарији брат или отац свих подручних учитеља.

Школски надзорник дужан је своју вишу спрему и способност у корист школе и њеног напредка употребити; те лепим саветима и упутством нар. учитеље исправљати и прави пут к бољем напредку им показати. Школски надзорник мора при прегледању школа сам избегавати мане које би он може бити проузроковао; н. пр. дешава се да надзорник у некојим школама од 7—11½ сати испит држи, без да децу у своје време на одмор пусти, те онда још у „црну књигу“ убиљежи: „дисциплина је лабава“, за које

је најмање дотични учитељ крив, јер и сам г. надзорник је често се од зноја брисао, стрпљење изгубио и зевао.

Шк. надзорник мора све опажене мане дотичном учитељу саопштити; учитеља саслушати и од његових мисли га разуверити и истом онда т. ј. ако се учитељ не оправда, каоману у књигу убиљежити; н. пр. „вентилације су затворене“; — Ову ману држи учитељ као неправедну, као и прву, а надзорнику свом приписује незнање зашто је вентилације затворити дао. Учитељ је учио или читао из књига даровити и у народу припознати природњака; да за време велике летње врућине под стрејом се од разних испарања скупљају шкодљиви и нездрави гасови, што је веома опасно по здравље и особито у школама ради многе деце, — јер такови шкодљиви госови кроз вентилације и у школску собу улазе, зато су најбоље вентилације које су што ниже испод крова односно, које су на горњем делу прозора. Учитељ држећи ово за правоваљано дао је вентилације затворити а све прозоре је отворио знајући и то: да ће кроз прозоре много више здравог зрака долазити но на вентилације. — Надзорник је требао учитеља питати, зашто су вентилације затворене, а по одговору учитељевом требао га је о противном уверити (ако може?!) и истом онда каоману у књигу убиљежити.

Шк. надзорник мора сваку опажену ману онако убиљежити како јесте; н. пр. „рисарије нису датиране“. И ову ману као и прве две сматра учитељ као неправедну зато: што надзорник није убиљежио дотични разред у ком цртеж није редовно или никако датиран. Цртежи у II. III. и IV. разреду су редовно датирани, но у I. разреду није учитељ датирати дао с тога; што деца у овом разреду истом почињу бројеве учити, а и при крају године незнају даље бројеве од 20 писати; по томе и не могу дане у месецу преко 20 биљежити знати; па да неби један рад датиран, други не датиран био, у опште није никако цртеже у I. раз. датирати дао. — Ова мана се учитељу тим више неправедна учинила, што г. надзорник није назначио у ком разреду цртежи нису датирани, већ убиљежио тако, да важи за све разреде. Надзорник је и ову ману као и сваку другу требао учитељу саопштити и онда би му заиста учитељ показао (ако је он превидно или није хтео да види) да су цртежи у II. III. и IV. разр. редовно датирани, а уједно би рекао учитељ и то; зашто у I. разреду цртеже датирати није дао; нашто би га г. надзорник опет имао о противном уверити и истом онда онако, како јесте као ману у књигу убиљежити.

Све ове мане чине се учитељу неправедне, јер за сваку ту ману држи се учитељ свога убеђења зашто је тако радио и држи да му је поступак оправдан, јер му г. надзорник ни речи противу његовог убеђења рекао није, нити га питао, — већ просто мане у „црну књигу“ убиљежио, па онако преко рамена на учитеља гледајући, а кад-кад и без да је с Богом рекао — отишао; и не слутећи један учитељ да ће за ове три мане укор, устегнуће петгодишњег доплатка или за казну у друго место премештен бити; а ово последње често бива, да и сам учитељ незна зашто ни кроз што, тек смо ајде у децембру или јануару месецу по највећој зими, сели се брате!

Е па сад кажи поштовани читаоче, да ти се не мили учитељска служба у комуналној школи и ако ниси учитељ, тешко да ниси у овом моменту добио вољу за оваком службом и да не спомињем учитељску плату?!

На овај се начин заиста може омилити учитељу његова тешка служба и пробудити љубав за напредно образовање новије генерације!

Ако игде, ал' овде се заиста применити може оно: „Данас јесмо, сутра нисмо, прекосутра Бог зна гдисмо.“

Не мислим никога са овим да вређам а најмање г. г. кр. жупанијске шк. надзорнике, већ само чиним из чисте љубави према школи и њеном напредку. Шк. надзорник треба да је брат или отац свију учитеља, јер он је таку и заклетву (присегу) положио; свима учитељима једнак, благ, мио предосторожан и праведан бити. Не треба своје више знање и способност сам да прецењује и на учитељство као на црва у прашини да гледи, који од њега милости очекују; већ својим вишим знањем да користи своме учитељству, а тим уједно користи школи и целом народу. Прегледати школу; убиљежити опажене мане и недостатке и опет отићи; то би могао и најобичнији учитељ учинити. Зато баш није нужна тако велика спрема; већ надзорник треба на основу свог вишег знања и вештине учитељима да каже: како и на који начин се опажене мане најлакше одклонити могу! Славни педагог Јан Амос Коменски вели: „Dein Wissen ist nichts, wenn nicht ein anderer weiss, dass Du es weisst“.

Лепим и очинским саветима више се постићи може него ли презирати, срамотити, казнити, премештати учитеље за љубав једног или другог пријатеља; јер само лепим се може побудити љубав у учитељству за бољи напредак у школи, а по себи се разуме где ово не помаже да се и дисциплинарно поступити мора.

Осим ових, како стари тако и ново-набројаних сметња, нашла би се још која и више; — но држим, да кад би се само ове одклониле, да би нар. учитељству лакши и милији посао, а шк. напредак напреднији био.

Што се тиче кр. земаљског шк. надзорништва то ми је наменути у толико, да би добро било да се сами осведоче о раду нар. учитељства и напредку школства; а неби рђаво било да рад и поступак жупанијских надзорника прате и надзиру.

ДВАДЕСЕТ ДРУГИ МИНИСТАРСКИ ИЗВЕШТАЈ О ШКОЛАМА У УГАРСКОЈ.

(Свршетак.)

Године 1891/2. било је 16.657 основних школа, 55 виших народних школа, 186 грађанских, 19 виших девојачких школа. Смешаних школа било 84.84%, чисто мушких 7.15%, и чисто женских 8.01%. У 12.126 школа био је наставни језик или мађарски или са мађарским други језик, а у 4.791 школи био је други језик наставни.

Од 7.472 школа у којима није наставни језик мађарски постигнут је успех из мађарског језика у 5.086 школа, а није постигнут никакав успех, или се мађарски језик није ни предавао у 2.386 школа.

Број школских дворана порастио је у тој години са 40 те је било свега 25.268 шк. дворана. На сваку дворану просечно долази по 75 деце за свакидашњу школу обавезна, а у истини било је 65—66 ученика у једној дворани.

Учитељских места било је 25.622, а учитеља је пак било 25.505. За годину дана умножен је број учитељских места са 150, а број учитеља 372.

Оспособљених учитеља било је 88.3%, а без оспособљења је било 11.70%; овај одношај се према прошлим поправно, у толико што је број оспособљених учитеља порастао са 388, а број неоспособљених умалио са 16. Највиш неоспособљених учитеља има код унијата (од 2.141 учитеља има 611 неспособљених).

Те године било је 21.918 учитеља и 3.587 учитељица. Међу учитељицама су многе калуђерице. Од 25.505 учитеља било је 22.500 редовних и 3.005 спомоћника. И у овом погледу се показује напредак, јер број спомоћних учитеља све се више умаљава.

Од 25.505 учитеља знало је мађарски 23.839 учитеља, а није знао 1.601 учитељ. Број учитеља који знају мађарски порастао је са 326, а број оних који не знају умаљен је са 19. Највише учитеља који не знају мађарски има код ист. православних 534, затим код унијата 281, реформата 261, римокатолика 327. Код римокатолика је број учитеља који не знају мађарски за годину дана *порастао* са 21.

Године 1891/2. била је 71 учитељска школа и то 54 за мушке и 17 за женске. У мушким учитељским школама било је 3378 слушалаца, а у женским учитељским школама 1537 слушалаца. У тој години држани су испити за учитељска оспособљења у 66 завода; издато је 630 учитељских оспособљења за основне школе и 264 за учитељице; 60 мушких и 35 женских оспособљења за грађанске школе.

Те године су 64 државна школска надзорника од 16.917 школа походили 5761 школу и том су приликом слушали предавање код 9945 учитеља. Ови надзорници су највише похађали државне школе, а најмање унијатске. На прегледање школа употребили су 4356 дана, што на сваког долази по 60—70 дана.

Из учитељског мировинског фонда издато је год. 1892. на 1232 учитеља 174.530 фор. мировине, на 1685 учитељских удовица 155.582 фор. припомоћи, и на 2112 учитељских сирочади у име потпоре 63.740 фор. Главница учит. мировинског фонда износи 9 милијона 668.444 фор. Године 1892. увећан је иметак фонда са 773.244 фор. У име уписнине 15 нов. од школске деце уплинуло је те године 13.332 фор. 20 нов.

Из „Néptanitók lapja“ извадио, **М. Бандић.**

ШТА МОЖЕ УЧИТЕЉА НА БОЉИ РАД ПОТСТАКНУТИ?*)

Сваки учитељ дужан је у својој школи да ради. Од њега се то захтева, јер сам његов позив то са собом изискује. На према томе сваки онај, који мисли да ступи у учитељску школу, који је науман учитељ да буде мора са собом унапред да буде начисто дал' је за то звање способан. — Не треба да узима то олако, јер онај који се чврстом вољом одао учитељском позиву, тај зна, да му у дужност спада бринути се о васпитању поверене му деце, даље о напредку целога села у ком службује, а најпосле он треба да буде образац увек и свагда и себе да не занемарује већ непрестано унапређује. Сви учитељи треба да су такви. Они може бити и да би били, али има нешто што их спречава што их отуђује од тога, а многом учитељу и горке дане у животу његовом производи. Шта је то, што учитеља тако од рада задржава и отуђује напоменићу мало ниже.

У учитељској школи сви су ученици једнаки, једно те исто уче, па једно и знају, те према томе и у народу заузимају један те исти положај. Овако би требало да буде, ал није тако, јер народ их сам раздели, те по том им вредност, односно поштовање одаје. Тако је код њих један мали учитељ — који држи први и други разред — а други је стари — који учи 3. и 4. разред, дакле већу

*) III. предавање, држано у учитељској конференцији у Долови 1893. г. 16. дец.

децу, која у цркви пију. По народном распореду онај мали учитељ неће никад толико важити, као онај стари. Ово је за учитеље дабоме непријатно, и више пута дође и до свађе те на срамоту нашу произађу разни шкандали за које нас после чак и школске власти па и министарство зна.

Учитељ треба са својим колегама у пријатељству да живи, над народом да се узвиси, ал не горди; него нека с њиме општи само о корисним стварима, па оваким понашањем ће свој углед пред народом подићи. Учитељ је дужан да ради, и то: у школи са децом, а ван школе са народом. У школи да поучава малише лепим и корисним знањима, а ван школе о пчелињаку, воћњаку и др. са народом. Овако радећи остаће своме узвишеном позиву доследан.

Ми смо сви учитељи једнаки, дакле кад је то истина, онда треба да смо једнако и награђени, ако не свуда, онда бар у оним општинама где је више учитеља; а не један да има више а један мање плате. Ово би требале и наше школске власти да увиде, па да плате учитеља, — у местима где њих више служе — изравнају, — јер тешко је сваком кад зна, да једне и исте дужности врши, а није једнако награђен.

За тим учитељи би требали годишње да се мењају разредима, јер учитељ држећи се увек једног разреда заостаје натраг т. ј. он се неће даље бринути о науци; он зна за његов разред већ све на памет, више се не спрема, он је сигуран. — Себе занемари, отпочиње друге радове, а своју струку занемарује. Али канда ово и сами учитељи хоће, јер има општина, где је један учитељ једнога разреда боље наплаћен, него други, тај би волео да тако увек остане, те да и надаље буде увек боље награђиван од његових других колега. (Таких општина има много. Ја знам једно 10—12 које имају по 2—3 учитеља или учитељица, па један има 500 фор. други 400 фор. а трећи 300 фор.) Што неби то једну годину и други уживали.

Што се првога тиче, кад би се усвојило премештање учитеља сваке године из разреда у разред постигло би се то, да би се унапредио сваки науком и радом, јер је принуђен прописима и правилима школског закона задоста учинити, морао би се спремати изнова за свој нови рад, а тим би себе све боље и већма усавршавао. А и код самог народа био би друкчији појам о учитељу, јер би увидели, да су сви једнако спремни, и да ни један од другог ништа

више зна, нити је бољи, па би једнако и уважени били. Дакле кад би се овакі појам код народа успоставио онда би се и оно друго извршило, а то је: једнако би учитеље своје и наградили. Дошло би се до изједначења. На ако смо браћа и колеге, треба и сами да ово потпомогнемо те да се што пре оствари, треба заједнички да сносимо све тешкоће и лакоће. Овако па да нас види Бог!

Зато чиним пажљивим школске власти, да већма и озбиљније пораде на том, да при свршетку године одреди сваком учитељу нов разред, како би се овај за време школског одмора могао спремити с радом за будући разред. Овакав поступак унапредио би учитеља и школску наставу. Оваким распоређењем многи би се учитељ, па онај који пре није хтео — потстакнуо на рад, јер је приморан да себи осветла образ пред испитном комисијом, те би се тако спремао, а у раду неби никад малаксавао. Ово је најважније по учитеље, особито оне — који више пута на себе и на своје дужности заборave.

Дакле, да би се учитељ на бољи рад подстакнуо нужно је:

1. да се сваке године премештају из разреда у разред.
2. да им се изравна плата.

Урадили се ово, онда ћемо за цело у току кратког времена осетити, да нам је учитељство више марно и прилежније прегнуло за школу и њен напредак. Приметиће се, да ће у народу боље и већма уважени бити; а и сами учитељи неће се једно на другог тужити, јер неће зато имати узрока.

У Долови.

Милан Новаковић, учитељ.

ОПШТА СРПСКА УЧИТЕЉСКА СКУПШТИНА У НОВОМЕ САДУ.

Ко је пратио наше листове, а нарочито „Школски Лист“ од 1864.—1870. г. могао се у довољној мери уверити, да је учитељство српско из архијепископије карловачке и митрополије српске још од то доба тежило и радило за својим општим удружењем, зарад свога моралног и интелектуалног унапређења.

Што им није испало за руком да остваре ову своју жељу, и шта им је сметало, да кроз пуних 30 година нису могли да дођу до свог удружења, нећемо овде претресати; али, да се та жеља и поврај свих сметња није угасила у грудма њиховим и да је, шта

више, све јача корена захватала, показују то и оне скупштине од 1886. г. у Сомбору, и оне у В. Кикинди и Ст. Бечеју од 1889. и 1890. г. а најочитије избило је то на овој последњој општој скупштини у Новом Саду, која је одржана 5. (17.) јула о. г. у просторијама српске више девојачке школе.

Ни једном досадањем састанку учитељском нису се испречиле таке сметње, као Новосадском.

Да не узмемо у обзир ону околност, што је сазив скупштине, признајемо, мало убрзан, те нису власти и општине свуда могле да притеку у помоћ својим учитељима за олакшицу путна трошка, ал морамо узети у обзир ту околност, што су државне власти, већ по сазиву скупштине, изненада упутиле до 70 наших учитеља и учитељица у Фелеђхаз на шестонедељно учење мађарског језика, па кад ипак видимо на окупу 87 српских учитеља и учитељица, где о свом трошку, путују чак од Петриње, Сомбора, Кикинде и Модоша, да се посаветују о своме моралном унапређењу, не себе, него народа ради: онда се јасно огледа, да у грудма учитељским за пуних 10 година*) гори плам искреног родољубља и да у таквом учитељству има народ најбоље генерације за своју бољу будућност.

Кад се, даље, узме у обзир, да нас је за последњих 6—7 година немилице растрзала страначка страст, те и многу добру учитељску снагу одвукла на то бесплодно поље страначке размирице, а с тим у многом брату учитељу пољуљала одушевљење за светим позивом: онда се још више можемо радовати овом састанку, који је међу учитељством, млађим и старијим, збрисао сваки траг страначке одвојености и после толиког времена видесмо их збратимљене и загрљене, где једним срцем греде својој узвишеној мети, свом општем унапређењу и усавршењу на моралној основи.

Да нас и овога пута мимоиђе давнашња жеља, да постигнемо своје удружење: ипак је ова скупштина велики добит за наше боље дане, што је у душама учитељским оставила најлепше успомене, на лепу слогу и љубав, које смо сви тако жељни и тако жедни били.

* * *

Још у очи скупштине, искупио се леп број учитеља и учитељица у дворанама српске више дев. школе, које је поздравио председник приређивачког местног одбора г. А. Варађанин и после кратке измене мисли закаже се за сутра ујутру у 7 сати конференција учитељска, која би олакшала и убрзала рад саме скупштине.

*) У рукопису неразговетан број година.

Конференција се и састала око пола 8 сати изјутра и у најлепшем споразуму текла, те много допринела, да се онако лепо и достојанствено спровела расправа скупштинска о правилама удружења и много помогла, да се тај посао обавио за један дан.

У 9 сати пре подне, отпочело се призивање св. Духа у св. николајевској цркви, којом је приликом чинодејствовао пречастни прота г. Павао Балта са ђаконом општинским г. Вељком Миросављевићем уз дивно и хармонично појање 50 самих учитеља, који су се били донде искупили.

После призивања св. Духа искупе се учитељи у лепо украшеној дворани срп. више дев. школе, где их поздрави председник приређивачког одбора прикладним говором, у коме је изнешен исторични развитак учитељског удружења односно, покушаји за то у митрополији српској за последњих 30 година и изнео побуде, које су руководиле приређив. одбор да је саставио овака правила, као што ће се изнети. За тим је приказао повереника политич. власти, варошког капетана г. *Тодора Вуковића*, те онда позвао скупштину, да се под председништвом најстаријег свог члана, конститујише и свој задатак сретно још данас доврши на добро школе и напредак милог нам народа.

На предлог г. *Јов. Благојевића* из Сомбора изабере скупштина једногласно одмах за председника свога г. *Аркадију Варађанина* председника сазивачког одбора, за потпредседника г. *Душана Стојшића* из Сенте, за перовође г. г. *Богдана Свирчевића* из Вел. Бечкерека и *Миту Ђорђевића* из Н. Сада, који заузму своја места.

Председник позове скупштину да пређе на претрес истакнутих „Правила“ за српску учитељску задругу у Архиепископији Карловачкој и Митрополији Српској, која су изнешена на јавност у свим месним полит. сремским листовима и посебно отштампане и свима искупљеним члановима јуче и данас раздата.

Г. Јов. Благојевић радује се, у свом подужем говору што је приређивачки одбор саставио ова правила и позвао ову скупштину, изјављује, да се у начелу слаже са правилима те предлаже, да скупштина изрече, као да је прочитала иста правила и да се одмах пређе на специјалну расправу, где се поједине мале измене могу споменути, и ако се нађе за умесно и примити. Особито наглашује да би ваљало у овим правилима проширити основу за чланове, како би ту могли суделовати и професори са наших средњих школа, па и са богословије.

Г. Мата Косовац из Меленаца потпомаже у начелу предлог Благојевићев и наводи само, да би по његовом мишљењу, ваљало да је у ова правила уврштен и правни део наше народне наставе, по коме би ово друштво позвано било, да се стара за обрану нашег аутономног школског живота.

Г. Стева Јановић из Голубинаца подупире такође предлог г. Ј. Благојевића, али је противан предлогу г. Мате Косовца у погледу правне стране српске вероисповедне школе, велећи, да је то позив нашег народ. црквен. Сабора, а не оваког приватног учитељског друштва.

Г. Мита Клицин из Черевића радује се оваком састанку учитељском, прихваћа у свему предлог г. Јов. Благојевића и предлаже, да се одмах пређе на расправу шпецијалне дебате.

Г. Јов. Јонко Кнежевић из Новог Сада противан је, да се правилима овим обухвата васколико учитељство из Митрополије српске, он се потпуно задовољава и предлогом приређивачког одбора и жели, да се одмах пређе на специјалну расправу.

После ових говора скупштина изјављује, да сматра, да су правила прочитана и прелази на специјалну расправу.

Код специјалне расправе учествовало је више њих учитеља и учињене су, поред незнатних стилистичних измена, ове три веће измене:

1. Да се основа за примање у чланство прошири тако, да могу бити чланови ове задруге сви учитељи и учитељице и сви професори Срби православне вере из митрополије српске, који служе, или су служили, па су умировљени, на забавиштима, основ. нар. школама, вишим девојачким и грађан. школама, учитељским школама, гимназијама и богословији, као и хуманим и стручним заводима, без обзира на њихов јавни карактер.

2. Да се пијетет према заслужном духовном оцу, данашње наше модерне наставе и школе, блажене успомене пок. Др. Ђорђа Натошевића, не огледа у наслову листа, који задруга ова мисли издавати и коме је и име „Натошевићева Школа“ било намењено у предлогу, него, да се пијетет тај очува у фонду, који ће носити име овог дичног покојника, којим ће руковати друштво: „Српски учитељски конвикт у Нов. Саду“ и коме ће ова општа задруга сваке године из својих чистих прихода додавати по неке извесне своте, а у цели, да се отуда издржавају у конвикту бесплатно сирочад учитељска.

3. Да се управни одбор друштвени не бира на три, него на две године, и не 12, него само 8 чланова, који ће се половином мењати сваке године.

Према томе „Правила“ за удружење учитељско, која су на овој скупштини примљена и потпомогнута од заступника свију поменутих завода, изузимајући богословије, имаће ову цел:

а) да удруже учитељство наше од најнижих до највиших просветних завода из Архиепископије карловачке и митрополије српске, како би својим предавањем, угледним школским радом, књижевним послом, — купљењем прилога и држањем лепих и поучних забава унапређивали себе и своју школску струку и стицали тако с једне стране љубав и поштовање свога народа, а с друге стране чистим приходом множили фонд Др. Ђ. Натошевића и путем тим испомагали сирочад учитељску и осим тога у нужди и потреби материјално испомогли по којег члана задружног.

б) да, из оставине учитељских добротвора Николе Кнежевића и супруге му Ракиле, издаје књижице за школу и народ, које ће носити у наслову имена нових добротвора.

в) да издаје стручан лист, у коме ће претресати дневна и друга педагошка и методична питања свију завода српских.

Да се и ова цел постигне бринуће се скупштина и њена три одбора: управни са 8 чланова, књижевни са 12 чланова, који се тек у три године могу изменути, и надзорни, који ће бдити над савесним новчаним руковањем оба горња одбора.

Установљена су за боље промицање цели друштвених и пододељена задружна: протопопијатска или епархијска; а утврђено је да се од имања друштвеног сме трошити само $^2/_3$ на друштвене цели, а $^1/_3$ целокупног прихода, да се мора капитализирати док не достигне своту од 50.000 ф. и онда ће скупштина одлучити, колико ће се у будуће капитализирати.

За случај да престане задруга, припашће имање друштвено „срп. учитељ. конвикту у Нов. Саду“, а ако би и овог нестало, онда управи српских народ. фондова, од чега ће се награђивати писци школ. књига и издавати потпора учитељима и њиховој сирочади и удовицама.

То је у главном задатак и цел овог удружења и наша је најтоплија жеља, да учитељство бар у својој 30. години рада постигне и оствари намеру своју како у интересу наставе, тако и

у интересу самог народа, коме служе и коме су посветили живот свој ови трудбеници.

Напомињемо још, да је у гостионици код „Беле лађе“ био заједнички ручак, где је учествовало 70 учитеља, који се у лепој слози и овде сетили наздравицом свога оца државног, премилостивог краља и његовог високог Дома; старешина наше цркве и школе; Његове Светости патријарха г. Георгија Бранковића и епископа бачког г. Германа Опачића. Осим тога поздравили су брзојавно кр. уг. министра богочасти и јавне наставе преузвишеног г. барона Етвеша, који је истог дана брзојавно се захвалио на пажњи. А поздравили су и своју браћу учитеље у Србији, који се сутра дан искупили у својој 11. скупштини у граду Јагодини.

У опште тако се владали учитељи, свуда и свагде, да су улили поштовање у целом грађанству и задобили општу љубав, а побудили свуда лепше наде на наше сретније дане.

— н.

РЕДОВНА СКУПШТИНА СРПСКОГ УЧИТЕЉСКОГ КОНВИКТА У НОВОМЕ САДУ.

Сутра дан 6. (18.) јула о. г. после опште учитељске скупштине новосадске, одржана је четврта редовна главна скупштина српског учитељског конвикта.

Овој је скупштини предходно свечан парастос упокојеним члановима и добротворима друштвеним у св. николајевској цркви, при којем је, такође, чинодејствовао пречастни г. Павао Балта прота са општинским ђаконом г. Вељком Миросављевићем. Још ни један друштвени парастос, чини ми се, није тако свечано обављен, као овај, јер је учитељство било у лепом броју заступљено. Самих чланова било је 35, а други учитеља са јучерање скупштине могло је бити још око 20 њих, те су не само јектенија, него скоро и остало опело сами учитељи појали и тако, складно и одушевљено, вршили тај побожни чин, да су сваког од нас обузимали неки свечани и тужни осећаји.

Одмах после парастоса, дакле око пола 10 сати пре подне отворио је скупштину, у присуству изасланика полит. власти г. капетана Т. Вуковића, председник истог друштва г. Арк. Варађанин усрдном добродошлицом и онда одао помен упокојеном благајнику друштвеном Панти Јовановићу учитељу новосадске срп. више дев. школе, и скупштина је устајањем и изразом: „Бог да му душу прости“ увела у записник своју тугу за покојником.

За тим је читао председник извештај рада управног одбора за прошлу 1893—4. г. из кога бележимо, као најважније, изјаву, да је друштво напустило мисао, да купи за друштвене цели празно варошко земљиште „Хан“ пре од средишње основне и више дев. школе, јер је велика конкуренција за то,

па би сувише скупо испало, него је намерно, да купи друштво кућу гђе Јулке Радовановићке на сенској пијаци за 14.000 фор. а. вр. што је скупштина после и усвојила и овластила управну одбор, да осим куповне цене, може по свом најбољем уверењу дозидати и оправити ту кућу да одговара и угледу друштва и потреби потомаца, те ће тако друштво идућег пролећа већ примити у својину кућу и оправити ју за своје потребе.

Да се не би на ту цел утрошио досада скупљени фонд од 30.000 ф. решила је скупштина на предлог свог управног одбора, да се издаду 5000 ком. обвезница од 5 ф. па да се те обвезнице растуре у народ под условом, да се од њих сваке године без интереса отплаћује по 200 комада или 1000 фор. у новцу, тако, да се тај дуг исплати народу, без интереса за 25 година, а коцка ће означити, који ће се бројеви кад исплаћивати. Растуривање и манипулација тих обвезница предаје се потпредседнику друштвеном и управитељу школском г. Гаври Путнику и двојици тамошњих чланова г. г. Пери Стефановићу и Душану Поповићу.

Из извештаја председниковог бележимо и то, да је новосадска црквена општина с дозволом епарх. административног одбора бачког уступила „Натошевићев фонд“ овом друштву на руковање тако, да се приход од тог има трошити на сирочад учитељску, која досну у конвикт. Уједно се наредило да се за увек задржи назив тога фонда и да се засебно рукује. Овај је фонд основан 1887. г. по смрти овог славног мужа нашег са 200 ф. што је иста општина приложила. Доцније је томе оданшњи грађанин и родољуб г. *Арса Пајевић* приложио још 400 фор. те данас с интересом износи тај фонд око 650 фор. Јучерања општа скупштина за удружење, донела је у својим правилима одредбу, да из својих чистих прихода сваке године по нешто додаје овом фонду и да га тако у знак високог поштовања према дичном покојнику, умножава на потпору сирочади учитељске.

Председник је известио скупштину и о том, да је по приватном извештају, епарх. адм. одбор решио, да се онај „Натошевићев фонд“, којим рукује сомборска црквена општина и који износи преко 2000 фор. а. вр. не уступи овом друштву, по молби његовој, него да се састави основно писмо, по коме ће се приход од истог фонда делити у облику штипендија учитељској сирочади и удовицама. Но скупштина је за то решила, да овласти ону депутацију, која ће ићи после скупштине, да поздрави новог епископа бачког Његово Високопреосвештенство г. Германа, и да га том приликом умоли, да у основном писму означи исти епарх. одбор, да се приход тога фонда уступи овом друштву на издржавање учитељских сирота, што је депутација и учинила и добила уверење Његов. Високопреосвештенства. да ће он у том смислу порадити, кад ствар дође на решавање.

У овом извештају се и то споменуло, како се множе пријатељи и добротвори, па и сами чланови оснивачи и помагачи код овог друштва. Међу добротворе споменуо је, осим г. Арсе Пајевића, још гђу *Љубицу удову Радишићку* из Сегедина, која је у течају прошле по године уложила у Вел. Кикинди у првој диштриктској штедионици 1200 фор. на друштвене цели, које ће друштво после њене смрти примити; а споменуо је и легат пок. Луке Николића грађанина земунског од 300 ф. што је његова супруга Неда

већ и исплатила. Набрајао је многе скупљаче и приложнике као и приређиваче забава за ове цели, који су лепу своту унели у друштвену благајну. Међу скупљачима се највише одликовао г. Гавра Путник потпредседник друштвени а међу приређивачима: дилетантско друштво у Сенти, приређивачки одбор у Госпођинци (Мита Пејић учитељ) а учитељи арадског протопопијата на своме збору у Срп. Сент-Петру. Скупштина је добротворима довикивала: слава, а скупљачима и приређивачима: Живели!

По извештају председникову има до сад уписано 128 чланова оснивача (учитеља) и 104 члана помагача, свега 232. Од тих је умрло 7, иступило 7, а неуплаћују 5.

Кад се, по извештају председникову, срачуни интерес, који има друштво да прими на своје улоге за ову 1894. г. готовина, што је у каси, легати сигурни и сигурна чланарина, која ће утећи до краја јуна 1895. год. онда излази, да друштво има 30.600 фор. с којим може још сад као са сигурним капиталом рачунати, што је скупштина узела на врло повољно знање.

Кад је председник споменуо, да је и ово друштво било заступљено на 40. годишњој прослави нашег љубљеног учитеља г. Николе Ђ. Вукићевића, прошле јесени, скупштина је тај чин поздравила са бурним: Живио!

После извештаја решаване су оне ствари о купу куће и о издавању обвезница, које смо напред већ поменули и онда је још прочитао г. Гавра Путник, као повереник управног одбора, „кућевни ред“ за конвикт, по коме ће се одбор и питомци владати за до године, кад наступи томе преме, и онда се прешло на избор чланова.

Скупштина је једнодушно поверила управу и рад свим досадањим члановима и одборницима, само је на место упокојеног благајника бирала за истог г. Ђорђа Милића досадањег друштвеног перовођу, а на његово место за перовођу изабрала је г. Миту Ђорђевића учитеља на новосад. срп. вишој дев. школи, па је онда попуњено једно упражњено место у одбору са г. Јов. Марићем учитељем новосадским.

И ова скупштина, као и она јуче текла је у најбољем реду и споразуму, и оставила је као и она јуче, на све присутне чланове леп и пријатан утисак.

На овој скупштини, као и јуче, видесмо заступљен леп број наших грађана и свештеника, што показује, да им на срцу лежи учитељска и школска ствар.

Жао нам је, што је са ове две скупштине морала изостати лепо спремљена забава, коју су били намерни да изведу сами учитељи; али да ће Бог, на ћемо, до године, при освећењу нашег дома спремити још лепшу и импозантнију забаву, и ако усланимо том приликом и своје законом уједначено удружење, као што се у име Божије надамо, биће слава величанственија и одушевљенија, а то у славу Божију и желимо. — н.

ПОЗДРАВИ

приликом четрдесетогодишње прославе Н. Ђ. Вукићевића дана 17. (29.) октобра 1893. године.

(Наставак.)

171. (П.) Београд, 17. окт. 1893. год.

Високоблагородни Господине!

Пун весеља и радости што Вам и ја данас као врлом и поштованом слављенику честитати могу.

Ретки су овакови појави у миломе Српству, као што Ви данас доживесте, али Српство уме ценити своје трудбенике, нек још за живота виде — какву им пошту мило Српство одаје.

Веселим се и радујем, кад дочеках и ја, да видим како Српство цени труд и рад на просветном пољу мога одличнога професора и наставника.

Дај Боже, да нам још небројене године поживите крепки духом и телом на дику и понос Вашим благодарним ученицима, ученицама, као и целом Српству на дику и понос живио!

Ваш свагда благодарни ученик *Јован Вољарић* уч. осн. шк. и уч. глухо неме деце.

---

172. (П.) Даљ, 16. окт. 1893. год.

Високоблагородни Господине!

Немогући лично — при прослави 40.-годишњег Вашег просветног рада — учествовати, поздрављам Вас овим начином са најискренијом жељом: да Вас премилостиви Творац још много година у крепости одржи на корист просвете народа српског.

Са најодличнијим високопоштовањем јесам од увек и непрестано Ваш најодданији *Спасоје Делић* учитељ.

---

173. (Т.) Черевић.

Слављениче, дочекавши четрдесетогодишњицу, рада на трновитом земљишту школства, пратио Вас божији благослов и љубав ученика до крајње мете живота.

Вукан бечински учитељ.

---

174. (Т.) Нови Сад.

Честитам Вам данашњу свечаност са срдачном жељом, да Вас Свевишњи на много година поживи, на корист српске школе и на понос српскога народа.

Шандор Чешљар учитељ.

---

175. (П.) Мартонош, 16. окт. 1893.

Високоблагородни Господине!

Данашњи дан, кад српски народ, преко својих заступника, радосно слави и узноси, четрдесетогодишњи неуморан труд Ваш на пољу српско-православног просветног напретка свог — долазим и ја с овим редцима ка захвалан син и ученик Ваш, те Вам кличем из искреног срца: да Вас премилостиви Отац небесни по своме провиђењу и даље одржи у крепком телесном и душевном здрављу, да би могли продужити Ваше обилато знање на пољу српско-православног просветног напретка нашег народа; а уједно на утеху, радост и корист цењене Ваше породице.

Овом приликом слободан сам изјавити своје жалење што због својих разних прилика не могу лично учесник бити многозаслужене прославе Ваше; али се уједно радујем што сам у тим околностима, те ће ме моја ћерка Зорка при овој свечаности, као Ваш садањи ученик моћи заступати.

С ово неколиоо срдачних речи изволите примити овом свечаном приликом од Вашег благодарног ученика свако силовље поштовање и захвалност за учињена ми добра и остајте здрави и задовољни у кругу Ваше цењене породице и многобројних пријатеља.

Тоша Петановић учитељ.

---

176. (Т.) Бела Црква.

Честитам четрдесетогодишњицу трудног али и племенитог учитељског службовања; живили! *Ђока Поповић* учитељ.

---

177. (Т.) Даљ.

Учитељу и просветитељу српском честита данашњу четрдесетогодишњицу, бивши и захвални његов ученик.

Јовановић учитељ.

---

178. (Т.) Бачки Фелдварац.

Поздрав дичном слављенику од благодарних ученика.

Богдана Поповића, Танасије Костића, Шандора Велимировића, учитељи.

---

179. (Т.) Карловац.

Безброју најзахвалнијих Ваших ученика и најоданијих поштователја приступом Вам данас кличући: живио и дочекао Несторову старост, дични учитељу српских учитеља, поносе Срспства, школе, учитељства и просвјете српске!

Захвални ученик *Стево Калуђерчић* српски учитељ

---

183. (II.) Срп. Бока, 15. Окт. 1893.

Благородни Господине!

Света ми дужност налаже, да као благодаран ученик данас 17. окт. 1893. год. честитајући четрдесетогодишњицу Вашег педагошког рада, кликнем: нека Вам свемогући Бог подари здравље и дуг живот, да би још много година порадили око напретка српске школе!

Живили на понос српском народу!

Ваш благодарни ученик *Петар Томаловић* срп. учитељ.

(Наставиће се.)

НЕКРОЛОГ.

† *Панта Јовановић* наставник мађарског језика у вишој девојачкој школи Новосадској после дугог и тешког боловања преселио се у вечност код својих родитеља у Баваништу 25. Маја о. г. — Покојник је рођен 18. Јунија 1862. у Баваништу. Свршио је VII. гимн. разред у Белој Цркви. Као бивши учитељ мађарске школе у Баваништу по дозволи Школ. Савета положио је приватно испит из I. и II. разреда учитељске школе, а за тим је трећи разред исте школе редовно у Сомбору положио 1887/8. школ. године и положио је учитељски испит с врло добрим успехом. Служио је најпре као учитељ у Бечкереку, а за тим две године као учитељ више девојачке школе у Новом Саду.

† *Павао Бибић* бивши учитељ Петрињски, после дужег и тешког боловања преселио се у вечност, код својих сродника у Сомбору на Павлов дан ове године у вече и сарањен је 2. Јулија после подне у св. Успенском гробљу Сомборском. Бог да га прости!

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

На дан св. Константина и Јелене освећен је са великом свечаношћу темељ новога здања српске учитељске школе у Сомбору у присуствју Благородног г. Милана Максимовића врховног управитеља Патријаршеског властелинства Далског који је заступао при тој свечаности оснивателя помењутог здања Његову Светост Патријарха Српског Георгија Бранковића — После црквеног обреда прочитана је и подписана споменица оснивања овога здања, која је у темељ узидана. Том приликом је говорио управитељ завода о важности учитељске школе по српски народ у овим крајевима и захвалио Његовој Светости Патријарху Српском Преузвишеном Господину Георгију на његовом штедром доброчинству које је показао најсјајније овом приликом, што на своме земљишту и о свом трошку подиже великољепно здање за мушку учитељску школу. Здање се ово од тога времена зида у велико и већ је и горњи кат дозидан, и на грађу је на дан Огњене Марије грана подигнута. *Нека је слава и хвала великом добротвору српске учитељске школе Светом Патријарху Српском Георгију Бранковићу!*

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

У Сенти упражњено је једно учитељско место на срб. вероисповедној школи. Плата је у готову 262 фор. 50 новч. у име станарине 150 фор. у име сламног огрева 25 фор. и 24 кубна метера меканих дрва; школски паушал од 1¼ фор. 25 нов. и осим тога 28 јутара 474/1600 □ хвати добре оране земље на коју учитељ краљ. порезу и еквиваленат из свога подмирити има. — Захтева се да се молитељ лично прикаже. Рок најдаље до конца јулија.

Тражи се учитељ на ново отвореној мешовитој школи V. и VI. разреда *у центруму у Меленци*. Плата је 600 ф. слободан стан са две собе за учитеља, соба за послужитеља, штала и друге стаје, огрева колико му преко зиме треба било у природи или новцу, како удеси са општином. Општина има право по потреби да учитеља и на другу коју школу премести. Рок до преображења.

Тражи се учитељ на прво-четвртној мешовитој школи за I. и II. разред *у Меленци*; плата 500 фор. леп слободан стан, огрев било у природи или новцу како са општином удеси. Рок до преображења.

У Тиса-Хиђошу (Tisza-Hegyes, Torontál) тражи се учитељ; плата је 400 фор. у готовом, 2 ланца добре оране земље (на коју учитељ порезу плаћа) слободан стан са вртом и огрев. Рок до св. вел. Госпојине.

У *Дероња* (у Бачкој) тражи се учитељ III. и IV. разреда. Плата је 300 фор. и то 212 фор. од црквене и 88 фор. од политичне општине; 9 јутара оране земље на коју учитељ порезу плаћа, 2 хвата тврди дрва, слободан стан, и 20 фор. за перовођство. Рок до Преображења.

У *Парчу* (Тамишка жупанија) тражи се учитељ. Плата је 300 фор. два хвата дрва, слободан стан са баштом. Рок до вел. Госпојине.

У Кнежу тражи се учитељ. Плата је 120 фор. 20 киб. жита; 20 киб. кукуруза, 2 хвата дрва, 2 хвата сламе, 1⅓ лан. шк. земље на коју учитељ плаћа порезу, 2 ланца н. н. земље на коју учитељ не плаћа порезу, стан и врт. Рок до вел. Госпојине.

У Шиклошу тражи се учитељ, плата 421 ф. три хвата дрва, слободан стан, и приход штоларни од 40 ф. Рок до 1. августа.

У Петрињи тражи се учитељ. Плата 600 фор. стан и врт. Рок 10. август по новом.

У Бегечу се тражи учитељица I. и II. разреда мешовите школе. Плата 300 фор. за редовну, 40 фор. за повторну школу; 5 фор. за писаћи прибор, 2 хвата дрва, сламе за огрев колико треба, слободан стан са баштом и башта изван села. Рок до Преображења.

У Мостару (у Херцеговини) траже се две учитељице и један учитељ. Рок 12. август о. г.

У Вел. Маритн (Torontál m.) тражи се учитељ. Плата 300 ф. слободан стан с баштом, 1½ ланац оране земље на коју учитељ порезу плаћа; 2 хв. тврди дрва, 2 хв. сламе. Рок 7. август.

У Забавишту Добротворке Задруге Сриких Новосадкиња, тражи се *забавиља*. Плата 350 ф. 60 ф. станарине, 2 хв. дрва за огрев. Молбенице до Преображења треба слати председништву задруге.

ШКОЛСКА ОБЈАВА.

У српској учитељској школи Сомборској започеће се школска 1894/5. година 1. Септембра. У смислу наредбе Високосл. Школског Савета течај школски траје четири године.

У учитељску школу примају се:

а) за приправнике младићи православне вере, здрави телом и душом, смерни и благе нарави, који су петнајесту годину навршили и четврти гимназијални, четврто реални или четврти разред грађанске школе бар с довољним успехом свршили.

б) за приправнице примају се српкиње православне вере, које су у четрнајсту годину живота навршиле и IV. разред српске више девојачке школе с добрим успехом свршиле, а при том су здраве и примерног моралног владања.

Једни и други имају пријамни испит из славенског читања, молитава, из рачуна и малог црквеног појања овде с добрим успехом положити. — Ученици и ученице из школа, где се не учи српски језик, полажу још пријамни испит из срб. језика, а они који немају оцену из мађарског језика, показати имају да знају мађарски читати.

Сваки, који у овај завод ступити жели, дужан је са собом донети крштено писмо, лекарску сведочбу о добром здрављу и сведочбу о свршеним горенаведеним или вишим школским разредима.

Они, који су пре једне или више година школу оставили, морају донети са собом сведочбу свога пароха о моралном и религиозном владању свом.

Женске имају још неизоставно донети писмену изјаву својих родитеља или добротвора на којој мора бити и потврђење местне политичне власти, да су дотични доиста у стању своју обвезу испунити.

Стан и храна само се у приватним кућама, са знањем и одобрењем управитељевим, или по препоруци овога, погодити може.

У Сомбору, 15. Јулија 1894.

Н. Ђ. Вукићевић,
српске учитељске школе Сомборске управитељ.

☛ Да би могао лист овај и даље до краја године излазити, позивају се сви дужници, који до сада платили нису за прошле године, да то што скорије учине. Исто тако умољавају се и она господа, која лист примају, а за ову годину нису нам још предплату послали, да то што скорије учине.

Администрација „Школскога Листа".

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 8. У Сомбору, 15. августа 1894. Год. XXVI.

СЕДНИЦА ВИСОКОСЛ. ШКОЛСКОГА САВЕТА
држана 9. и 10. Августа у Карловцима.

Школски Савет држао је 9. и 10. Августа пре и после подне своју редовну седницу, у којој је председавао Његова Светост Патријарх Српски Георгије Бранковић; присутни су били: Др. Ника Максимовић подпредседник; Др. Михаило Полит; Јован Борота окружни протопресвитер Бечејски; Стеван Лазић директор велике гимназије карловачке; Никола Ђ. Вукићевић заменик гл. шк. известиоца; Др. Лазар Секулић народни тајник; као перовођа Школ. Савета учествовао је у седници Др. Јанковић народни подтајник.

У седници овој расправљано је преко 100 различитих предмета међу којима су ови најзнатнији:

Преузвишени г. Лоранд Етвеш кр. уг. министар богочасти и јавне наставе објављује Његовој Светости Патријарху своје узвишење за министра богочасти и наставе, које објављење Његова Светост Патријарх као председник саобштава Школској Савету. Усљед тога закључио је Школски Савет, да овом приликом преузвишеног г. Лоранда Етвеша новога министра богочасти и јавне наставе нарочитим поднеском од своје стране поздрави.

Прочитано је више министарских окружница, које се тичу дозволе и препоруке као и забране школских књига и учила. -- Између осталих препоручује се нова мапа Аустроугарске монархије, коју је по наредби кр. уг. министарства за б. и наставу цртао Манојло Когутовић издање мађарског географског завода Хелцела и друга у Будапешти. Уједно пак забрањују се све досада на разни језици изишавше мапе Аустро-Угарске монархије, пошто или садрже у себи појмове који се не слажу са државоправним становиштем Угарске или је у њима номенклатура погрешна и нејасна.

Према томе, што су многи српски учитељи морали ових ферија ићи на течајеве за учење мађарског језика у Филеђхаз,

Вашархељ и Сепши Ст. Ђерђ, на предлог Дра М. Полита позван је заменик гл. школ. референта, да набави наредбе кр. школских надзорника, којим су они преко м. школских управа учитеље српских вероисповедних школа на те течајеве упутили, — и да те наредбе овамо за идућу седницу поднесе ради даљег сходног поступка.

Прочитан је извештај изасланика Школ. Савета на испите о учитељској способности у учитељској школи Сомборској, из којега се види да је испит тај полагало 15 мушких и 39 женских. Од мушких оспособљено је 13, а од женских свих 39. На основу тога извештаја и са обзиром на један министарски одпис упућена је управа те учитељске школе, да споразумно са професорским зборомсачини правилник за држање испита учитељског оспособљења, у коме ће се означити, како поступак, тако и мера знања, која се на том испиту захтевати може.

Прочитан је извештај заменика главног школског референта о одржаном првом испиту зрелости на учитељској школи у Г. Карловцу као и извештај о тој школи и њеној вештбаоници. По гласу тога извештаја ове године полагале су испит зрелости шест женских и 4 мушка кандидата. — Женске су све за учитељице оспособљене а од мушких оспособљен је само један за учитеља, један кандидат има после двомесечне спреме поново полагати испит из педагогијских наука, а двојица имају понављати испит зрелости после једногодишње спреме.

Затим су прочитани извештаји управа српских учитељских и виших девојачких школа за 1893/4. школску годину.

Из тих се извештаја види, да је у Сомборској учитељској школи било у почетку 1893/4. школске године; у I. разреду 25 мушких 47 женских; свега 72 ученика; у II. разреду те школе било је 23 мушка и 37 женских; свега 60 ученика; у III. разреду 14 мушких 40 женских; свега 54 ученика. Према томе у целом заводу било је уписаних 62 мушких; 124 женских; укупно: 186 ученика. На свршетку школске године било је у I. разреду 24 мушких 45 женских; свега 69; у II. разреду 21 мушки 35 женских; свега 36; у III. разреду 13 мушких, 39 женских; свега 52. Према томе је било у целом заводу на свршетку ове школске године: 58 мушких 119 женских редовних ученика; овима кад се придодаду два приватна ученика III. разреда изилази укупан број приправника у српској учитељској школи Сомборској на свршетку 1893/4. школске године 179.

У Горњокарловај учитељској школи у сва 4 разреда било је 30 женских и 26 мушких; свега 56 приправника. Међу овима су 10 приправница у првом новоотвореном чисто женском приправничком разреду.

У вишој девојачкој школи Новосадској било је: 112 редовних и 30 приватних; свега 142 ученице. У вишој девојачкој школи у Панчеву било је 83; а у вишој девојачкој школи у Сомбору 76 редовних ученица.

Најважнији предмет у овој седници Школскога Савета била је припрема за отварање успостављене српске учитељске школе у Пакрацу.

Пре свега прочитан је допис високопреосвештеног г. Мирона Николића епископа пакрачког, из којега се Школски Савет уверио, да је епархијско школско здање у Пакрацу за учитељску школу спремљено, и да ће потребан намештај школски до почетка 1894/5. школске године готов бити.

Затим је Школски Савет утврдио прорачун за први разред учитељске школе у Пакрацу за 1894/5. школску годину у своти од 2780 фор. После тога је одобрен штатут за мушку учитељску школу у Пакрацу и наставни план за први разред те школе поднесени од заменика гл. школ. референта, и наређено је, да се уписивање у исту школу започне 1. Септембра, што ће се у званичном листу митрополије српске и у другим српским листовима објавити, а 8. Септембра на Малу Госпојину има се речена школа свечано и у присуству заменика гл. школског референта отворити.

По томе се приступило ка избору два професора за Пакрачку учитељску школу. Између шест компетената за катихетско професорско место изабран је једногласно Никола Манојловић свештеник из пакрачке дијецезе и за сада администратор парохије Мељанске; за световног професора и управитеља изабран је Јован Ђурић учитељ математике и природних наука у вишој народној школи у Новој Градишци.

По прочитању образложеног извештаја изасланика Школ. Савета најпреч. г. Јована Бороте протопресвитера у ствари подизања семеништа приправничког у Пакрацу, решено је, да се цело издржавање учитељске школе у Пакрацу — осим стана и намештаја, — из клирикалнога фонда подмирује; да се 15 стипендија одређених школском уредбом од 1872. за питомце Пакрачке препарандије имају и опет на подпомагање сиромашних ученика те школе обра-

ћати, а епарх. школ. Одбору горњокарловачком дозвољено је, да оних 1500 фор. које би имао епархијски препарандијални фонд на ту школу годишње давати, — може на препитање и стан сиромашних ученика те школе под својим надзором, а уз накнадно полагање рачуна употребљавати.

На упражњено место помоћног учитеља за мађарски и немачки језик у вишој девојачкој школи Новосадској стављени су у тројну кандидацију госпођица: Јелена Луjановићева из В. Кикинде; Дим. Михајловић из Ст. Футога и Ал. Писаревић из Ирига.

На упражњено место помоћног учитеља математике и природних наука у вишој девојачкој школи у Панчеву предложени су: Јован Кнежевић абсолвирани студент Бечког педагогијума, Милан Мандровић кандидат професуре и Димитрије Клицин учитељ у Черевићу.

Обе кандидације доставиће се у смислу §. 9. уредбе за више девојачке школе, на избор дотичним црквеним општинама.

Како је Школски Савет дознао, да је м. Школ. Одбор у Сомбору отворио стечај на упражњено учитељско место у вишој девојачкој школи Сомборској, а у смислу §. 9. уредбе за све српске више дев. школе без разлике, расписивање стечаја и кандидација на упражњена учитељска места у српским вишим девојачким школама спада у право Школскога Савета, то је позвана црквена општина Сомборска, да неотложно има све молбенице које су јој за горе-означено место приспеле, Школском Савету на тројну кандидацију поднети.

В. кр. Хрв. Слав. Далм. земаљска влада отдјел за богоштовје и наставу доставља на повољно знање, да је усљед предлога Школскога Савета дозволила, да се у автономним српским школама у Хрватској и Славонији употребљавати могу за читање ћирилицом књиге: *Буквар* (ћирилицом). Издање А. Најевића; Црквено Славенски Буквар ново поправљено издање истога и Читанке за II. III. и IV. разред, најновија издања истога: дочим ће се за вештбање у латиници, као и за учење граматике, земљописа и историје у истим школама употребљавати Читанка II. III. и IV. Издање кр. земаљске владе у Загребу.

Иста висока влада одобрава, да се књига „Мала Катавасија од Тихомира Остојића“ може употребљавати за учење нотног појања црквеног како у вероисповедним, тако и у комуналним школама.

В. кр. угарско министарство за богочаст и наставу окруж-

ницом управљеном на све црквено вероисповедне власти, понављајући наредбу своју од 2. Марта о. г. Бр. 10.000. којом се установљава најмања учитељска плата од 300 фор. забрањује да се од 1. Септембра 1894. свештеничка лица за учитеље постављају; и наређује, да у ванредним случајевима, где је то нуждно, дотична епархијска школска власт може наособну дозволу од истога министарства искати, ради привременог постављања свештеничких лица на учитељска места.

Високославни Саборски Одбор на поднесак Школског Савета од 30. Марта о. г. извештава, да није могао молби Школ. Савета задоста учинити, и за подпомагање 55 сиромашних школа српских 12.000 фор. годишње из народних фондова дозначити, него је Високим Срб. народном црквеном Сабору топло препоручио ту ствар.

Издати су декрети на учитељска места Душану Ђурићу учитељу у Земуну; Ивану Крајиловићу учитељу у Белом Брду.

Осим тога решени су неки призиви и молбе општих, школских одбора и појединх особа. **В.**

СРПСКА УЧИТЕЉСКА ШКОЛА У КАРЛОВЦУ.

Од како је пре 19 година ова школа отворена, ни једна шк. година није по живот њен тако знаменита била, као ова шк. год. 1893/4. јер:

1. Ове шк. године отворен је и IV. разред, а свршени питомци овога завода не полагаху као до сада „испит за учитељско оспособљење," него *испит зрелости*, као што је то заведено и на овоземаљским кр. учитељским школама.

2. Школа је ова закључком всл. СНЏ. Школског Савета од 4/16. Септембра, бр. 174—135. ех 1893. претворена у женску учитељску школу, те је тако већ ове шк. године први разред био чисто женски.

3. Просторије, у којима је до сада ова школа смештена била, крајем ове шк. године јесу напуштене, те ће се почетком нове шк. године 1894/5. сместити у истој школској згради у нове простране и посве преуређене просторије.

4. Наставничко особље умножено је са још једном учитељском силом.

То су новости, које нам је донела ова прошла школска година.

Три старија разреда т. ј. II. III. и IV. отворени су 1.

Септ. по н. кал. а први разред није се могао одмах отворити, јер није било коначно решено питање, да ли да се ова учитељска школа претвори у чисто мушки или чисто женски завод? Всл. СНЦ. Школски Савет имајући пред очима велику потребу на Србима учитељима у овим крајевима био је закључио, да се ова школа претвори у чисто мушки завод, али на молбу овдашње српске црквене општине, као и услед представака, које всл. Школском Савету поднесоше Епархијски школски одбор и наставнички збор ове учитељске школе, закључио је Школски Савет, као што је напред већ споменуто, да се ова школа преустрои у чисто женски завод, те је још у току ове шк. године први женски разред отворен. Отварање овог првог чисто женског разреда обављено је свечаним начином. Пошто је управа претходно обавила попис приправница, (10 православних Српкиња), дошао је овамо изасланик всл. СНЦ. Школског Савета, високоблагородни г. *Никола Ђ Вукићевић*, пр. главни школски референт, те је дне 22. Септембра (4. Окт.) у присуству наставничког збора и овдашњих најодличнијих чланова српске црквене општине уз красан и свечан говор прогласио у име всл. СНЦ. Школског Савета први чисто женски разред за отворен. Тиме је преустројство досадашњег обосполног завода у чисто женски завод добило свечану службену потврду. — Том приликом увео је вбл. г. референат и новог наставника г. *Божидара Борђошкога* такођер свечаним начином у нову службу његову.

Питомаца било је свега у сва 4 разреда 56, и то 30 приправница и 26 приправника. Од приправница биле су 3 римокатоличке и једна израелитске вероисповеди. По разредима пак било их овако: I. раз. 10 женских; II. раз. 5 женских; 13 мушких; III. раз. 9 женских; 10 мушких; IV. раз. 6 женских; 3 мушка.

По успеху свршило их: у I. раз. 3 с одликом, 5 с првим редом и 2 с поправком; у II. раз. 5 с одликом, 12 с првим редом и 1 с поправком; у III. раз. 6 с одликом, 12 с првим редом и 1 неиспитан.

Четврти разред имао је 8/20. 9/21. и 10/22. јуна писмени испит из Педагогије, Српског језика и рачуна. Задаће су биле ове:

1. *Из педагогије*: „Има ли дидактичких разлога, да се веронаука уврсти у предмете основне школе? Ако их има, шта је онда са дидактичког гледишта боље, да ли да веронауку предаје деци учитељ, који предаје и све остале предмете, или да веронауку предаје месни свештеник?“

2. *Из српскога језика*: „Важност народних умотворина по књижевност нашу.“

3. *I. Из рачуна*: а) „Возар се погоди, да однесе 28 центи 125 км. за 46 фор. Кад је прешао 40 км. дође му глас, да иде другим путем, да још 10 центи натовари и да иде 60 км. даље, него што је била реч у први мах, колико ће сада добити возарине?“

б) „Неки златар хоће од смесе од 840 хиљадитих делова злата да направи 25 прстенова од 6 грамова и 15 од 9 грамова. Колико ће узети суха злата, а колико бакра за ту смесу?“

II Из геометрије: „Пречник неког бунара, који има облик ваљка, износи 1·25 м. зид је дебео 15 цм. а бунар дубок 9 м. Шта ће се платити за зидање, када се плаћа за сваки кубни метар зида 3 фор. 50 нов?“

Дне 13/25. и 14/26. јуна обављен је *усмени испит зрелости*. Испиту је председавао високоблагородни г. *Никола Ђ. Вукићевић*, пр. главни шк. референат, као повереник всл. СНЦ. Школског Савета, а од стране духовне власти присуствовао је пречасни г. *Адам Муждека*, професор и катихета на кр. великој реалној гимназији у Раковцу.

Испиту се подвргло 6 приправница, 3 приправника и један намесни учитељ. Свих 6 приправница положише испит зрелости, и то овако: 1. *Даринка Васиљевићева* из Сарајева проглашена је *зрелом с одликом*; а за *зреле* проглашене су даље: 2. *Олга Катићева* из Карловца, 3. *Драгиња Комадинова* из Перјасице, 4. *Јулка Миличева* из Чемернице, 5. *Сидонија Шолајина* из Загреба, и 6. *Марија Домичекова* из Беча (рим. кат.) — Од 4 мушка кандидата проглашен је за зрелог само *Божидар Стрика* из Плашкога, један је пао на два месеца, а остала двојица пала су на годину дана.

Лицем на Видов-дан у 8 сати пре подне прогласио је г. председник испитног поверенства у име всл. СНЦ. Школског Савета зреле питомце *способнима за привремено вршење учитељске дужности у народним основним школама*, којом приликом држао им је веома поучан говор светујући их богатим искуством својим.

Како ова учитељска школа, сви наставници са свима питомцима, сваке године на Видов-дан излазе на овдашње српско православно гробље, да се пре растанка свога опросте и с милим покојницима својим, то је овом приликом учествовао код ове лепе хришћанске свечаности и високоблагородни г. Никола Ђ. Вукићевић. На гробљу је било много сакупљене публике, нарочито госпођа.

Парастос је одслужио професор г. *прото Манојло Грбић*, а после парастоса преливено је преко 20 гробова, и то српских књижевника, добротвора, те учитеља и питомаца ове школе, који на овом гробљу почивају у миру Божјем.

Сутра дан до подне обављено је „Благодарење," те се тако ова шк. година завршила.

Нова шк. година почиње 1. Септембра по нов. кал. У завод примаће се само девојке, које су навршиле 14. годину живота, а свршиле вишу девојачку школу или ниже разреде којег средњег завода.

— р. —

СПОМЕНИК НА ГРОБУ МИТЕ ПЕТРОВИЋА

професора српске учитељске школе Сомборске.

У суботу 25. Јунија после парастоса који је у Успенском храму на гробљу Сомборском у присутству породице покојникове као и професора, ученика и ученица српске учитељске школе као и многих поштовалеља покојникових за покој душе Мите Петровића негдашњег професора и славног књижевника српског држан, освећен је споменик који пријатељи и поштовалељи на гробу покојниковом подигоше. После освећења споменика и молитве за покој душе његове говорио је професор учитељске школе г. Димитрије Калић у спомен и славу незаборављеног покојника врло лепо и песничког полета пуно слово, у ком је изложио неумрле заслуге покојника на пољу природних наука.

На високом од белог мрамора надгробном споменику ужљебљен је овај надпис:

МИТА ПЕТРОВИЋ

рођен 24. октобра 1848. у Панчеву. Преминуо 17. децембра 1891. у Будимпешти. Редовни професор математике и природних наука у српској учитељској школи сомборској. Књижевник српски, дописни члан српске краљ. академије наука и уметности, члан српског ученог друштва у Београду, прави члан хрватског педагогијског збора у Загребу, редован члан српског пољопривредног друштва у Београду, члан књижевног одељења „Матице српске," члан народописног музеја у Лајпцигу, редован члан краљевског мађарског природословног научног

друштва у Будимпешти, посланик на српском црквено-народном сабору, члан муниципалног већа сл. кр. града Сомбора, и подпредседник православне црквене општине сомборске.

Овај споменик подижу му пријатељи и поштоваоци његови.

Красни споменик овај, као и споменик на гробу професора Исидора Стојковића служе нам за видљиве знаке, да се у народу нашем почињу ценити и уважавати заслуге оних људи, који су свој живот као учитељи и књижевници роду свом посветили.

В.

Школа наша изгубила је једног од највреднијих и најспособнијих учитеља; учитељска школа Сомборска изгубила је свог ревностног учитеља вртарства и пчеларства; књижевност наша изгубила је једног свог прљежног и плодовитог раденика, а „Школски Лист“ свог вредног и искреног сураденика а за неко време бившег му уредника Стевана Коњовића учитеља IV. разреда српске средсредње мушке школе Сомборске.

Покојни Стеван Коњовић рођен је 1. Марта 1857. у Сомбору. Отац му је био ђакон а после парох Сомборски Јован Коњовић а мати Катарина рођена Петровићева ћерка покојног пароха Мартоношког Петра Петровића.

Детињство је провео Стеван Коњовић у дому родитељском а учио се најпре у основној школи а затим у гимназији Сомборској где је IV. гимназијски разред редовно а пети приватно изучио. Српску учитељску школу полазио је најприљежније 1873/4., 1874/5. и 1875/6. године и свршио ју је са отличним успехом.

Као млад отлично оспособљен учитељ одмах је био изабран за учитеља средсредње школе Сомборске, које је звање са великом вољом и ревношћу 18 година одправљао.

Покојник је првих година својега учитељевања о феријама школским путовао по српским и страним земљама сабирајући знања

и искуства. Он је пропутовао Далмацију, Дубровник, Боку Которску, Црну Гору и видио Рјеку, Тријест и Венецију.

Покрај својих званичних дужности учио је он неуморно и сабирао себи знања особито из пољопривредне струке. Он се врло радо бавио са вртарством и пчеларством и писао је много у тој струци у разним повременим листовима а особито у „*Домаћем Листу*“, кога је он уређивао. Сачинио је и више књига за поуку у вртарству, а као способан практичан вртар и пчелар обучавао је до смрти приправнике и приправнице у практичном вртарству и пчеларству с редком вештином, тако да ће се губитак у овој струци после њега у учитељској школи дуго осећати.

Знајући добро мађарски, писао је и прерађивао књижице школске за учење мађарског језика у српским народним школама, и његов мађарски буквар за српске школе у Угарској врло је важна школска књига. — Неколико година замењивао је и предавање мађарског језика у учитељској школи Сомборској са најбољим успехом.

Радећи дању ноћу за благо народа свога, он је и осим „Домаћег Листа“, који је постао омиљен многим српским кућама и породицама, — радио и на другим листовима особито у „Школском Листу“, којега је бројеве 8—12. од прошле године он добровољно уређивао; врло је много радио у „Српском Гласнику“, а када су пријатељи и поштоватељи Н. Ђ. Вукићевића приредили четрдесетогодишњу прославу његовога учитељског и књижевног рада, Стеван Коњовић је делатно учествовао у одбору за ту прославу и при прослави самој, а по том је он уредио „Споменицу“ ове прославе на свршетку 1893. године.

Неуморно радећи за школу и за књигу српску, учећи себе, да би могао учити друге, истрошио је овај честити муж своју снагу и од више година поболевао, те је о феријама тражио лека најпре у Бечу и у разним купкама а прошле године у Липику, — али слабост је његова све већма напредовала и он у Новембру 1893. мораде лећи у кревет, из кога се није више предигао. Најпре је осећао страховиту болу у грудним костима, која се од пролећа променула у сушицу, којој је и подлегао.

Смрти је слободно у очи гледао, и са хришћанском оданошћу очекивао ју је; на неколико дана пред смрт исповедио се и причестио, сам је себи посмртни лист диктирао, и наредбу учинио да се просто пристојно и без сваке помпе сахрани, и тако после дугог боловања преселио се овај редки и честити учитељ у вечност ноћу

између 2. и 3. Августа о. г. а сарањен је 4. Августа после подне уз пратњу свију свештеника, овде налазећих се професора, учитеља и многобројног народа на св. Успенском гробљу Сомборском. На гробу се опростио с покојником негдашњи ученик а после колега његов г. Велимир Чонић учитељ III. разреда средсредње мушке школе Сомборске.

Покојник је оставио иза себе неутешну удовицу Јелену рођену Гргурову и мило једиче своје „Добрилу“.

Отличителне црте карактера покојнога Стевана Коњовића биле су: тежња за усавршавањем у наукама, савестност и ревност у вршењу званичних дужности; љубав к своме једичету и свом сродству; и поштовање заслуга старијих људи, особито оних који су се трудили као учитељи око његовога образовања за време младости његове.

Нека је слава и вечна успомена честитом учитељу и вредном раденику на пољу књижества српског Стевану Коњовићу! Бог нека му достојно награди његове труде у блаженој вечности! Слава му и „Вјечнаја памјат“. **В.**

ПОЗДРАВИ

приликом четрдесетогодишње прославе Н. Ђ. Вукићевића дана 17. (29.) октобра 1893. године.

(Наставак.)

183. (II.) Вел. Бечкерек, 16. Окт. 1893.

Високоблагородни Господине,

Уважени слављениче,

Предраги учитељу!

И ако не могу данас, да сам лично саучесник прослави Вашег четрдесетогодишњег узвишеног Вам рада, то ипак не могу а да Вам не саопћим своје осећаје, које ми баш овом приликом надимају моје груди.

Предраги учитељу мој! Ваш неуморни труд око васпитања подмлатка народног учитељства — тих пионера народне нам просвете, није остао без успеха. Толики ученици расејани по целоме Српству оплемењени Вашом жарком љубављу према милој нам народности српској и светој вери православној, данас су учитељи народног подмлатка, који, оплемењујући невина срца млађане Срчади просветом народном, не заборављају наук и мудри савет свога старог

учитеља, него служећи се њима у раду своме неуморно се труде, да народу своме приуготове достојне потомке неумрлих нам прађедова.

Вашим неуморним трудом је баш за ових четрдесет година народна просвета знатно унапред коракнула и до овог угледног степена се уздигла, за што Вам је Српство вечито благодарно, а и Ваши толики ученици — сада народни учитељи — увек ће се са највећом захвалношћу сећати свога предрагог учитеља, који их је живом речју соколио, да буду истрајни у своме раду имајући свагда пред очима срећу и благостање свога народа. На и ја, као ученик Ваш, данас приликом свечане прославе четрдесетогодишњице Вашег учитељског и књижевничког рада, молим Вас, да примите моју највећу благодарност и уверење особитог поштовања уз жељу да још много година поживите на радост толиких Вам ученика.

Остајем са особитим поштовањем Ваш захвални ученик

Богдан Свирчевић, учитељ.

---

184. (II.) Срп. Пардањ, 16. Окт. 1893.

Високоучени, Високоблагородни Господине,

Премили отче учитељу!

Читајући недавно у новинама да је настало дне 17/29. Октобра т. г. четрдесет година Вашег неуморног рада на пољу просвете и бољитка милог нам народа српског, — те ми сузе радоснице полетише, а нека ми унутарња милина душу и срце обузе; — те једва дочеках дан, — да свом премилом наставнику приликом четрдесетогодишњице његове најтоплије жеље скромне душе своје, овим израза дадем. Но перо ми је слабо а и мисао мисао стиже, од одушевљења и радости, те се скромно, тихо Богу молим, да Вам Свемогући Бог милостиво подари: још дуг живот, срећу, здравље, радост, мир, задовољство и сва добра; такође и Вашој мени одлично поштованој породици. Дао Бог да дочекате најдубљу старост у здрављу и телесно-душевној крепости до последњег конца живота, да би још дуго и дуго на пољу просвете делати могли: из дубине душе кличем Вам: живили на многаја љета!

Ваш захвални ученик

Лаврент. Хавел Михајловић, учитељ.

---

185. (К.) Немет, 16. окт. 1893.

Високоблагородни Господине!

Суделујући у духу к прослави четрдесетогодишњице Вашег просветног рада на унапређењу новије српске школе — као нека-

дашњи Ваш благодарни ученик, из дубљине душе поздрављам Вам ово ретко славље! Желећи да у кругу Ваше благор. породице и педесетогодишњицу Вашег просветног рада дочекате, Вами на славу а Српству на духовно унапређење његово! Живели!

С особитим високопоштовањем *С. Поповић*, учитељ.

---

186. (Т.) Помаз.

Највећем своме учитељу, педагогу великану нашем, кличем на данашњу славу: живио!

Благодарни ђак *Плавшић* учитељ.

(Наставиће се).

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Архидијецезални Школски Одбор држао је своју седницу 8/20. Августа ове године у Карловцима под председавањем Његове Светости Патријарха Српског Георгија. У овој седници прочитан је извештај заменика главн. школског референта о прегледању школа српских у истој дијецези ове 1893/4. школске године, који је узет на знање и учињене су и новопређене нуждне наредбе за унапређење школа. — Из извештаја овога наводимо, да је у венац српских вероисповедних школа ове године примљена српска школа у Белом Брду, која је од в. земаљске владе Хрватске по заузимању Његове Светости Патријарха Српског повраћена у круг српских автономних школа. Школа ће се ова разширити са другом учитељском снагом, а ових дана довршиће се ново школско здање у Белом Брду, које подиже о свом трошку Свети Патријарх Српски Георгије. Здање је ово на најлепшем месту у Белом Брду баш до цркве. У њему ће бити две школске дворане и два стана за учитеље. У поменутој седници А. Школ. Одбора расправљено је до 30 разних предмета, међу осталима осуђени су Земунски учитељи Алекса Лазић и Милош Грујић на основу спроведене истраге и доказаних тешких преступа својих на губитак места учитељског.

Српкиње на вишим педагошким заводима. Са радошћу дознајемо, да су Српкиње, које по свршетку учитељске школе Сомборске на Бечком и Пештанском Педагогиуму науке продужиле, прошле 1893/4. године врло добар и отличан успех у наукама показале и благоволење својих предпостављених наставника заслужиле; тако је госпођица Анђелија Сандићева ћерка заслуженога професора велике гимназије Новосадске Александра Сандића, на Бечком Педагогиуму спремајући се за учитељицу грађанских и средњих школа врло добар и отличан успех показала. Исто тако је и госпођица Вјера Петровићева ћерка покојног Мите Петровићева негдашњег славног професора српске учитељске школе Сомборске на Пештанском женском вишем Педагогиуму о државном трошку први разред грађанске учитељске школе најприлежније полазила и из математичне, природословне и педагогијске струке у истом разреду отличан успех показала. Ове две отличне ученице служе на дику и

поносе српској учитељској школи, у којој су оне оспособљене за учитељство у народним школама добиле. Ове године, како чујемо, у Пештански виши женски Педагогиум примљена је још једна свршена отлична приправница Сомборска госпођица Исидора Секулићева из Земуна. Надамо се да ће и она образ осветлати пред страним светом српској учитељској школи Сомборској.

Мушка учитељска школа у Пакрацу. Успостављена мушка учитељска школа српска у Пакрацу отвориће се свечано на Малу Госпојину ове године. За професоре изабрани су: Јован Ђурић досадашњи учитељ природних наука на вишој народној школи у Новој Градишци и Никола Манојловић свештеник из Мељана у Пакрачкој дијецези.

Школска закладa Кузмана Папулића у Иригу. У убавом српском месту Иригу, где су негда гласовите и знатне вероисповедне српске школе по невољи покомуњалене, — под рукавањем православне српске црквене обштине постоји закладa за подизање и издржавање православне српске женске школе. Ова закладa има главницу од 22.451 фор. и 89 нов. — Архидијецезални Школски Одбор позвао је још прошле године црквену обштину у Иригу, да изјави какву би школу она желила из прихода ове закладе установити, и колику би суму годишње могла на издржавање те школе из горње закладе трошити. Речена обштина недавно одговорила је, да се за ову школску годину још не може никаква школа установити, пошто најпре треба, да се закладна кућа оправи и за школске потребе удеси.

Избор учитеља. За учитеља у Ади изабран је г. Павао Терзин оспособљени срб. пар. учитељ и бивши отлични ученик грађанске учитељске школе у Будимпешти. — За учитеља у Сегедину изабран је г. Стеван Коларић учитељ Кумански. — За учитеља у Мостару изабран је Војислав Борић, а за учитељицу у истом месту његова супруга гђа Марија Борићка рођ. Хенелова. — За учитеља у Модричу у Босни изабран је свршени приправник Душан Гуцуња. — За учитеља у Столцу у Херцеговини позван је Крста Малеташки свршени приправник. — За учитеља у Петрињи изабран је Милорад Борђошки, а за учитеља у Силбашу изабран је Лазар Борђошки бивши учитељ и управитељ школски у Дољној Тузли. — За учитеља у Опаву пристављен је свршени приправник Ђорђе Стејић; за заменице учитељске у Земуну пристављене су гђице Иванка Стојковићева и Зорка Јанковићева. — За учитеља у Сенти изабран је Емилијан Пилић оспособљени учитељ.

Наименовања учитељска. Од високе краљевске Хрватске земаљске владе у Загребу именовани су за учитеље на комуналним школама: Петар Вукан бивши учитељ у Беочину за правог учитеља у Малој Ремети. — Душан Глумац намесни учитељ у Ривици за привременог учитеља у истом месту. — Војислав Борић за привременог учитеља у Мањелосу. — Анка Радојчићева свршена учитељица за привремену учитељицу у Мартинцима. — Богољуб Бакаловић постављен је за учитеља у Прхову. — Марко Суботић досадашњи учитељ у Сасама премештен је за учитеља у Шиду. — Петар Вукадиновић привремени учитељ у Буковцу именован је сталног учитеља у истом месту. — Светозар Топаловић бивши учитељ у Чалми, премештен је за учитеља у Визињу. — Вукосава Шимићева за учитељицу у Ст. Пазову.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— *У Товаришеву* тражи се учитељ. Плата је 400 фор. и пристојан стан с пространом баштом. Молбенице се имају до 4. Септембра црквеној општини у Товаришево (Бачка) послати.

— *У Турском Бечеју* тражи се учитељ. Плата је 420 фор. 40 фор. награде за повторну школу, 25 фор. у име паушала, 4 јутра оранице земље, пристојан стан с баштом и огрева колко узтреба. Рок до последњег Августа.

— У новооснованој српској вероисповедној школи на пустари *Келебији* у Суботици, тражи се учитељ или учитељица. Плата је 360 фор. 20 фор. у име послуге и школских потреба и уживање засађених врта воћњака и винограда у износу од 3 јутра земље. Од учитеља се иште да покрај осталих дужности младеж у воћарству, виноградарству и пчеларству практично обучава.

У Кечи (Торонталска жупанија) тражи се учитељ. Плата је 200 ф. 25 кибли жита, 5 кибли кукуруза, 4 ланца земље и стан. Рок 29. Август.

— *У Шумберку* (Zsombérek у Барањи) упражњено је место учитеља с платом 340 ф. 6 хвати тврдих дрва за школску и своју потребу, $1^1/_3$ ланца оранице земље и пристојан стан с баштом. Рок 4. Септембра.

— *У Бобани* селу жупаније Бачке тражи се српски вероисповедни учитељ с платом 300 фор. уз стан, врт и огрев. Рок 1. Септембер.

— *У Старом Аралу* тражи се учитељ. Плата је 500 фор. и 150 фор. станарине, 5 ланаца оранице земље 4 хвата дрва за своју потребу и приходи од укопа где позван буде и од завештања. Рок 7. Септембра.

— *У Српској Кларији*, упражњено је учитељско место I. и II. разреда с платом 350 фор. $3^1/_2$ ланца оранице земље, пристојан стан с баштом и сламе за огрев колико треба. Рок 31. Августа.

— *У Подиорју* код Вршца тражи се учитељ. Плата је 300 фор. и стан с баштом. Рок 31. Август.

— У жупанији Сремској, и то у Румском котару траже се учитељи православне вере и црквеног појца у *Петровцима* с платом 400 фор. стан и огрев; *У Буђановцима* с платом 400 фор. стан и огрев и 60 фор. награде за појање; *У Сибачу* с платом 400 фор. стан и огрев; *У Илочком Котару* траже се учитељи православне вере и црквени појци; *У Бингули* с платом 400 фор. стан и огрев; Молбенице на сва ова места имају се до 3/15. Септембра преко дотичне котарске власти в. кр. земаљској влади у Загребу поднети; *У Шилу* тражи се равнајући учитељ с платом 500 фор. станарином и огревом.

— У комуналној српској школи у *Делиблату* тражи се учитељ. Плата је 400 фор. и стан или станарина. Молбенице се на мађарском језику имају поднети управном Одбору жупаније Темишварске.

— *У Куманима* на српском вероисповедном забавишту тражи се забавиља с платом 360 фор. и петогодишњим доплатцима; у име стана и огрева 99 фор. Рок пријаве 25. Август.

У Манастиру *Житомишљићу* близу Мостара тражи се за учитеља Сомборски приправник, који има леп глас и уме појати. Он ће имати у манастиру цело издржавање и плату годишњу од 300 фор. Молитељи нека се обрате непосредно на високопреч. г. архимандрита Симеона Теодоровића у Житомишљићу.

ШКОЛСКА ОБЈАВА.

У српској учитељској школи Сомборској започеће се школска 1894/5. година 1. Септембра. Тога и следећа два дана уписиваће се ученици, а настава ће се започети 5. Септембра. У смислу наредбе Високосл. Школског Савета течај школски траје четири године.

У учитељску школу примају се:

а) за приправнике младиће православне вере, здрави телом и душом, смерни и благе нарави, који су пунаестру годину навршили и четврти гимназијални, четврти реални или четврти разред грађанске школе бар с довољним успехом свршили.

б) за приправнице примају се српкиње православне вере, које су четрнајсту годину живота навршиле и IV. разред српске више девојачке шхоле с добрим успехом свршиле, а при том су здраве и примерног моралног владања.

Једни и други имају пријамни испит из славенског читања, молитава, из рачуна и малог црквеног појања овде с добрим успехом положити. — Ученици и ученице из школа, где се не учи српски језик, полажу још пријамни испит из срб. језика, а они који немају оцену из мађарског језика, показати имају да знају мађарски читати.

Сваки, који у овај завод ступити жели, дужан је са собом донети крштено писмо, лекарску сведочбу о добром здрављу и сведочбу о свршеним горенаведеним или вишим школским разредима.

Они, који су пре једне или више година школу оставили, морају донети са собом сведочбу свога пароха о моралном и религиозном владању свом.

Женске имају још неизоставно донети писмену изјаву својих родитеља или добротвора, да ће их за време бављења њиховог у овом заводу издржавати, на којој изјави мора бити и потврђење местне политичне втасти, да су дотични доиста у стању своју обвезу испунити.

Стан и храна само се у приватним кућама, са знањем и одобрењем управитељевим, или по препоруци овога, погодити може.

У Сомбору, 15. Августа 1894.

Н. Ђ. Вукићевић,
српске учитељске школе Сомборске управитељ

☞ Да би могао лист овај и даље до краја године излазити, позивају се сви дужници, који до сада платили нису за прошле године, да то што скорије учине. Исто тако умољавају се и она господа, која лист примају, а за ову годину нису нам још предплату послали, да то што скорије учине.

Администрација „Школског Листа“.

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 9. и 10. У Сомбору, за септембар и октобар 1894. Год. XXVI.

СВЕЧАНО ОТВАРАЊЕ УСПОСТАВЉЕНЕ СРБСКЕ УЧИТЕЉСКЕ ШКОЛЕ У ПАКРАЦУ.

Како је Високославни српски народни Школски Савет решио да се учитељска школа у Пакрацу, која је пре 16 година због немилих околности, што су изван нашега домашаја тада постојале затворена, — у почетку 1894/95. школске године поново отворити има, и како су за исту школу у седници Школ. Савета од 9. и 10. Августа ове године изабрани професори у лицу г. г. Јована Ђурића учитеља на грађанској школи у Новој Градишци и Николе Манојловића свештеника дијецезе Пакрачке: то је уписивање ученика у учитељску школу Пакрачку започето 1. Септембра а свечано отварање ове школе било је у недељу 11. Септембра.

Још 9. Септембра после подне дочекан је од изасланства епарх. школ. одбора дијецезе Пакрачке и од председника српске црквене општине Пакрачке на жељезничкој станици у Окучанима као повереник Високославног Школскога Савета за ову светковину Никола Ђ. Вукићевић, заменик гл. школског известиоца, и доведен је свечано у Пакрац, где је у гостионици „Пакрац“ одсео. Сутра дан ујутру учинио је заменик гл. школског известиоца своје подворење у епископској резиденцији, где га је у одсуству Високопреосвештеног господина епископа Мирона Николића пријатељски дочекао Високопречастни г. Анатолије Јанковић архимандрит.

Тога дана прегледао је заменик гл. шк. известиоца здање негдашње богословије Пакрачке, у коме је смештена учитељска школа и где је држана прва седница професорског збора ове школе, у којој је објављено решење Високосл. Школ. Савета о отварању ове школе, прочитан је од В. Ш. Савета одобрени статут за исту школу предате су управи ручне књиге за наставнике, примљен је наставни план за први разред, прегледано је примање ученика и установљене су најнужднији одредбе за отварање учитељске школе.

После обеда у двору извезао се заменик гл. школског известиоца са Високопреч. г. архимандритом на гробље, где се на гробу блажено упокојенога епископа Никанора Грујића за покој душе његове Богу помолио.

У недељу 11. Септембра освануло је здање учитељске школе украшено земаљским и српским народним тробојницама, мног народ из места и околине врвио је у свечаном руху по улицама, свештенство, учитељи и интелигенција српска из оближње околине па чак и из Беловара и Даровара изкупило се у лепом броју. Топови огласе почетак светковине. Најпре је у малој цркви св. Илије држана свечана служба Божија пошто се Саборна црква оправља и у њој се већ од дуже времена не служи. Службу Божију служио је високопречастни г. Архимандрит, са честитим старим свештеником Луком Поповићем и јеромонахом Доситијем Кутузовим катихетом реалке у Беловару, негдашњим питомцем Пакрачке учитељске школе.

На служби су појали српски учитељи из околине, а присуствовао је повереник В. Школског Савета са професорима и ученицима нове учитељске школе и леп број грађанства и отмених госпођа из места и околине. Како је црква мална, то је народ у порти, по улицама и суседним кућама чекао свршетак богослужења.

После свечане службе Божије и Призивања св. Духа пошло се с литијом из цркве у учитељску школу. Напред су ишли ученици и ученице заједничке комуналне школе са својом школском заставом вођени у најлепшем реду од својих учитеља и учитељица. — Затим су следовала у стихаре обучена деца с крстом и рипидама, и занатлије са упаљеним воштаницама (дуплирима); у среди пошло је свештенство са еванђелијем и кадионицом и Архимандрит са крстом у руци; приправници и учитељи појали су „Благословен јеси Христе Боже наш“ уз непрегледну множину народа који је пратио ову светковину, негледећ на то што је киша падати почела.

У великој и украшеној дворани учитељске школе освећена је водица и благословљено је здање и школске просторије. По том је најпре Високопречастни г. архимандрит Анатолије говорио народу поучну беседу о важности српске учитељске школе по српски православни народ у Славонији и у Хрватској; повереник Школског Савета Никола Ђ. Вукићевић у име највише наше аутономне школске власти прогласио је српску учитељску школу пакрачку за отворену и одушевљеним речима препоручио је професорском збору

да поверену младеж руководи к свему што је истинито, добро, поштено и лепо, да синове народа српског у овој школи бриљиво спрема за учитеље према сувременим прописима педагогијских наука, имајући свагда пред очима најсветију дужност своју васпитавање поверене им младежи у духу свете наше православне вере, родољубља и домородства, и према просветним потребама нашег српског народа.

Тога дана у два сата после подне давала је православна српска црквена општина Пакрачка у великој гостионици градској свечани обед, за 60 особа, на коме су пале многе лепе и одушевљене здравице. У вече је у просторијама исте гостионице давана беседа српског певачког друштва, на којој је честити млади Србин Др. Јовановић држао врло леп говор, а затим је прочитао до 50 телеграма, из разних српских крајева, међу којима је први био брзојав Његове Светости Патријарха Српског Георгија, који је из Сиона Српског благослов свој послао овом новом српском просветном заводу.

Сутра дан 12. Септембра заменик гл. школ. известиоца дошао је на прво предавање у учитељску школу, у којој су прочитана правила за владање ученика, и пошто се са професорским збором опростио и приправницима отчински савет дао, одпутовао је преко Окучана у Сомбор.

Приметити имам, да је до отварања учитељске школе ове било у њој уписаних 14 ученика, а сада их има 17. Ученици су ови понајвише синови српских сељака, мањих званичника а погдекоји је и свештенички син. Сви су прописане предходне науке свршили а родом су понајвише из Горњокарловачке и Пакрачке дијецезе.

И тако је с Божијом помоћу отворен први разред успостављене нове српске мушке учитељске школе у Пакрацу, којој школи желимо дуг век и најбољи напредак на корист духовну српског православног народа у Славонији и Хрватској, па и у суседним српским земљама Босни и Херцеговини. **В.**

О ПОТРЕБИ ПОСЛУШНОСТИ.

— По руском. —

Закон божији нам налаже, како ради наше времене среће тако исто ради вечног спасења, да своју вољу подчињавамо зако-

нитој власти, т. ј. да слушамо онога, ко има права да од нас захтева послушност. Ма да је бити послушан доста тешко, због тога што наша воља свом снагом тежи да буде независна; ипак је својевољна преданост или подчињеност тако необходна да постанемо у добру стални, да без ње нема ни чврстог карактера ни постојаног рада па ни храбрости у невољи и несрећи.

Онај, ко ником неће да уступи, и ко у опште жели да све буде онако како он хоће — тај нема правог карактера. Такве силне и грубе жеље бивају често узрок, који за собом води различите немире, постојано незадовољство па и само очајање.

Обратимо само пажњу на ову врло важну појаву. Код нас се обраћа доста велика пажња на дечије васпитање. На неколико дана, скоро одмах после рођења свршује се над дететом тајна св. крштења и миропомазања. Мати искрено љубећи своје дете, не оставља га самог не само док је оно мало и у колевци, него над њим непрестано бдије све док не ступи у школу. Из ниже школе прелази дете у вишу, а из ове понеки а у највишу, где богати ум свој разноврстним и користним знањима и наукама. И баш тада, кад се мисли да је све учињено што је требало учинити, да деца буду потпуно васпитана, и када родитељи желе да се наслађују плодовима труда свога кога уложише око васпитавања, када се надају видети у деци част и славу имена свога, — често, баш тада долазе до тог жалосног убеђења, да је сав труд њихов био узалудан, и да им њихова мила чеда показују, очекивању њиховом, сасвим противно васпитање. Гле, мисле они, ми се скоро по века трудисмо и употребисмо сву снагу, ничега не штедисмо, али нам труд не уроди онаквим плодом, какав имадосмо с правом желити да добијемо.

Од куд та појава? Одговор је прост: највише отуда, што су деца научила све, само нису научила да буду послушна. Ако млада јабука није привезана за мотку, ако бршљан није уз ограду засађен, по којој ће се пружати, то ни једно неће донети жељеног плода, ма да и из добре земље поничу. Исто то бива и при васпитању деце. Све способности, сва добра својства па и најбоље школско образовање не доноси човеку никакве користи, ако му не буде воља чувана и подкрепљавана подчињавањем другој вољи и ако не достигне такву чврстину односно савршенство, да може свагда не само тежити за добрим него га и радо чинити. Само је онај, ко се научио подчињавати, способан да врши тешка дела; а по том од непослушног детета не можемо ни очекивати ништа добро. И тај преврат, о коме

говоримо, та распуштеност и лабавост, која данашњим даном влада у животу, као и несталност врлинама и у испуњавању дужности, долази понајвише отуда, што се још у младости не пази строго, да дечија воља буде подчињена вољи родитељâ и учитељâ. Данас предају деци и младићима — истина — многа корисна знања, вежбају их у декламовању прекасних фраза и правила мудрости, али при свем том заборављају на њихову вољу. А онај човек који нема добре воље, сасвим је несрећан.

Ако хоћемо даље да проникнемо у то врло важно питање, — морамо се зауставити још код једне појаве. Запуштена воља понајвише не бива само рђава него и према страстима — врло слаба. Послушност чини вољу крепком и слободном. Ко испуњава најтеже дело, самообладање, и ко је научио своју вољу — то царство небесно у човеку — подчињавати другој вољи, тај, само може да одржи победу над свима страстима и тај управо учини да страсти буду његовој вољи послушне односно подчињене. И тако се баш то подчињавање своје воље другој вољи, по праву може назвати — правим господством, слободом!

А на против: непослушност вазда води к великој неслободи и духовном ропству. Оно васпитање које не сматра за важно да васпитанике приучи послушности а с тим уједно и к самообладању те победи злих склоности и жељâ, под видом љубави и веће слободе, наноси им највећу штету. Тај несрећни превиђај какову важност има послушност, узрок је, да младићи, дајући маха својим рђавим склоностима и жељама, претворе исте у страсти и зле навике. Познато је да нема веће тираније, од оне коју врши страст која је достигла врхунац своје снаге, и да нема горег ропства него када се ко преда пороку до тога степена, да овај потпуно овлада њиме. Човек са таком „слободном вољом“, ма био како образован и у наукама изврстан, ипак се може назвати јадним глупаком. Кад је наша душа страстно обузета са каквим предметом, или као што се каже, кад је очарана њиме, то ће за кратко време та страст до таквог степена да овлада над свима осталим душевним снагама, да ће њој самој све остале служити; и тада душа таквог несрећног човека, који готово и нема слободне воље, нема више власти да влада у свом сопственом дому. Свет се задовољава, ако лечник секцирајући труп самоубијце, констатује, да је радња мозга или других којих органа поремећена и да је то узрок тог жалосног и страшног чина. Сасвим оправдан узрок! Али шта је могло упли-

висати на душевне органе те да наступи та анормалија у душевном животу човечијем, ако не човечија воља? Свака је страст демон која мађички увлачи душу у дубине пропасти и зла; она човека погружава до путене чувствености, користољубља, славољубља и других порока, који постају узроци самоубијства. Свако зна, да човек мора упасти у страст, ако се поводи за својом сопственом вољом; из свега до сада реченога јасно је, да је воља главних узрок свих оних ужасних посљедица које страсти за собом повлаче.

Изопачена воља, не само да је зла, него је понајвише и слаба, и то тако слаба да пред ње постаје човек наказа, роб страсти. Из овога се може закључити, како је важна и велика дужност васпитања — да се од ране младости васпитаници привикавају послушности. Децу дакле треба привикавати подчињености! Сваку непослушност треба казнити; а у таквом случају не треба ни мало titulo благости од потребне строгости попуштати. Уједно при испећивању својевољних дечијих поступака нужна је велика предострожност, и по томе треба добро испитати узрок због кога то и то учињено а никако поступати напрасно и пристрасно. Десили се, да који од васпитаника манифестује јавну непослушност, то васпитатељ треба да буде спокојан и да сачува ладнокрвност и разборитост! При кажњењу, у говору треба употребљавати благе и милостиве речи, тако да дете не дође до унилости т. ј. да не огугла страшне и горопадне изразе. Васпитатељ има право да захтева, да се васпитаник с места окане непослушности, и ако му исти то не би хтео учинити, у крајњем случају, може захтевати да се такови грешник што пре из школе искључи. Јавна непослушност треба да се и јавно казни.

Осим свега горе реченога ваља још и ове истине пред очима да имамо:

1. Добра воља у човеку бива често неприметна, као мала искра под великом гомилом пепела; али божанствена благодат може да ју одједном распири у огроман пламен, који ће целу душу да захвати, да кроз њу целу прође и да ју преобрази, да буде онакова, какова треба да је. Зато васпитатељ не треба да се једи и да бива нестрпљив, ако наилази и на погрешке, које он поред највећег труда није у стању с места уништити, него Божијом помоћу да трпељиво дела и да се нада добром успеху свога деловања. Колико грешника трпи Бог и неће да их уништи! Тако исто и васпитатељ треба да подражава том божанском стрпљењу, и да моли Свевишњега,

да му такво стрпљење даде, иначе ако то не буде чинио и најмања обвеза чиниће му се тешка, и несносна.

2. Ученост без добре воље, опасна је за човека. Као што учитељ поред највећег труда, не може да покаже успех са оним учеником који поред отличних способности неће да учи, тако и Бог не спасава онога човека, који се упорно противи спасењу. Човек је слаб да сам по себи чини добро, и да распозна потпуно што је добро а што зло. И тако ако хоћемо да друге васпитамо да буду послушни и добри то се морамо паштити да и сами тим врлинама будемо украшени; помоћу Божијом изнаћићемо средства, помоћу којих ћемо васпитати ученике правој мудрости, која је у животу потребна. Сама Божија благодат на коју треба да се обраћамо, помоћи ће нам, да њихову вољу подчинимо својој, по речима пророка Давида: „ја се уздам у Бога, Он ће ми покорити народ мој".

3. Врло је опасно запуштати добру вољу и не побуђивати ју на вршење врлина. Добра воља је драгоцена способност; али она може да узме и обратан правац, и тада човек сав долази у противност са самим собом, те може да дотера до таквог стања духовног ропства, да просто више нема сопствене воље. Често виђамо, како се људи одају обједењу, пијанству, користољубљу, сластољубљу и другим порокима. Али исто тако виђамо често, да се исти коју због тих порока, и да би хтели да се опросте тих убитачних навика; али су разне страсти до тога степена овладале над њима, да им не само слаба, него и сама чврста воља мора да подлегне. Како се често такви несрећни људи јадају, говорећи, да би се хтели оканути зла али не могу!

4. Као што је дете дужно да се покорава вољи својих родитеља и учитеља; тако исто дужан је одрасли човек, да се покорава законитој власти, да би тако подчињавајући се људском закону, научио се покоравати Божијем закону. Искуством је осведочено, да од непослушног детета ретко кад бива шта добро, и ничим није могуће човека већма казнити, него кад га оставимо на расположење његовој сопственој вољи; ничим се не може народу толико зла нанети него кад му одузмемо власт која управља њиме. То потврђује историјско и свакидашње искуство.

5. Опасно је, ако ко предавши се својим неумереним жељама закључује у машти својој, да ма шта било ја ћу то и то учинити. Све кад би могли горе премештати са једног места на друго, и кад би са неколико хлебова могли хиљаде људи нахранити; па и

тада без послушности, и без строгог испуњавања Божијих заповеди били би ипак несрећни. Прекомерна машта често убија сваки благотворан рад. У том случају будућност не долази, а садашњост без рада пролази.

„Воскресное чтеніе.“ **Р. Ст. С. Илкић**, учитељ.

СЕДНИЦА ВИСОКОСЛ. ШКОЛСКОГА САВЕТА
Држана у Карловцима у среду, 19. Октобра.

Председавао је Свети Патријарх Српски Георгије Бранковић присутни су били сви чланови са изузетком Дра Ника Максимовића.

У овој седници пре свега прочитан је и на повољно знање узет извештај заменика главног школског референта о отварању успостављене српске мушке учитељске школе у Пакрацу, које је свечано и уз велико одушевљење народа обављено у недељу 11. Септембра.

Нова учитељска школа смештена је у лепом здању негдашње Богословије, у коме је и пређашња учитељска школа смештена била. То је здање на спрат и у њему ће се моћи сместити сва четири разреда учитељске школе осим вештбаонице, за коју ће се морати употребити друга згодна кућа. — До отварања учитељске школе било је уписаних у ову школу 14 ученика, а затим су придошла још тројица, и тако их има сада у тој школи 17 ученика. Привремени је управитељ старији професор овога завода Јован Ђурић који предаје: соматологију, природне науке, математику, земљопис и цртање; други је професор Никола Манојловић свештеник из Пакрачке дијецезе, који предаје ове године науку христијанску, црквено-славенски и рбски језик, црквено појање и остале за први припрaвнички разред прописане предмете.

После овога извештаја прочитани су извештаји управа све три учитељске школе о примању приправника и приправница у те заводе у почетку 1894/5. школске године. У Сомборску учитељску школу уписало се: у први разред 14 мушких 38 женских; у други разред 21 мушких 40 женских; у трећи разред 22 мушка 35 женских; и тако свега 57 мушких 113 женских; укупно 170.

У Горњокарловачку женску учитељску школу уписало се ове године у први разред 8, у други 11, у трећи 5, у четврти 9. свега 33 приправнице. У трећем и четвртом разреду ове школе уче со још 22 мушка приправника.

За питомце учитељске школе сомборске, којих има највише, одређено је само 10 стипендија, из клирикалног фонда по 80 фор. Осам досадашњих стипендиста, остављени су и на даље у уживању стипендија а две упражњене подељене су: Симеону Путнику приправнику трећега и Спасоју Томићу приправнику другога разреда. За приправничку стипендију из закладе покојнога добротвора Ђорђа Раље препоручен је највишем месту једини молитељ Петар Томић приправник II. разреда.

Петнаест стипендија приправничких у Горњокарловачкој учитељској школи добили су следећи: Ана Латасова, Јелена Ловрићева, Анка Петровићева, Анђелија Живановићева, Катарина Гаљенова, Христина Бабићева, Адам Јовановић, Илија Момчиловић, Стеван Миладиновић, Марко Пушкар, Мојсило Косановић, Богдан Ћук, Петар Војновић, Стеван Томковић и Стојан Чупковић.

Сви ученици пакрачке учитељске школе, који су молбенице са сведочанством о сиромашном стању поднели и од управе препоручени били, са изузетком једнога добили су стипендије приправничке од 80 фор. за ову годину.

За Пакрачку учитељску школу одобрен је потребни трошак за набавку нужних књига и учила.

Молба професора учитељских школа сомборске и горњокарловачке, да им се редовна плата од 1000 фор. на 1200 фор.; и станарина од 100 фор. на 200 фор. у смислу решења народног Сабора од 1892. повиси препоручена је као уместна и праведна В. Саборском Одбору.

Потврђени су избори Михаила Радановића за учитеља у Башахиду и Жарка Шикопарије за учитеља у Дероњама

Правила дисциплинарна за школску децу, у српским вероисповедним школама, у митрополији Карловачкој, која је заменик г. школ. референта израдио, издата су члановима Стевану Лазићу и Теофилу Димићу на мнење.

Прочитани су извештаји управе учитељске школе сомборске о том, да је 19. Септембра ове године за помоћног учитеља краснописа и цртања у тој школи уведен г. Евгеније Ковачић редовни професор цртања у држ. великој гимназији Сомборској, који је предходно од в. кр. угар. министарства богочасти и наставе дозволу добио, да може у овој учитељској школи поменуто звање за ову годину одправљати.

Управа учитељске школе сомборске извештава, да је од 19. Септембра за учитеља вртарства у тој школи привремено пристављен Велимир Чонић учитељ Сомборски. Оба ова извештаја са одобрењем узета су на знање, и наређено је, да се од 1. Октобра по новом календару из клирикалнога фонда у течај стави хонорар учитеља краснописа и цртања г. Евгенија Ковачића са 240 фор. а годишњи хонорар учитеља вртарства од 80 фор. да се за ову годину у течај стави г. Велимиру Чонићу.

Предлог за прорачун потреба српске учитељске школе сомборске за 1894/5. школску годину поднесени од управе те школе примљен је и по томе за ову годину износе потребе за исту школу: 8770 фор.; од којих се из разних тој школи намењених закада издаје 3148 фор., а из клирикалнога фонда 5622 фор.

Одобрени су у смислу уредбе за више девојачке школе правилно обављени избори: Јелене Лујановића за привр. помоћну учитељицу више девојачке школе у Новом Саду, Милана Мандровића за привр. помоћног учитеља више девојачке школе у Панчеву и Стевана Коларића за привр. помоћног учитеља у Сомбору.

По гласу извештаја дотичних управа поменути учитељи односно учитељица уведени су у своја звања. и према томе одређена им је плата од дана ступања на катедру, и то првој и другоме из клирикалнога, а трећему из просветног фонда црквене општине сомборске.

Штампани извештај управе више девојачке школе Сомборске за прошлу школску годину, примљен је и два примерка остављена су у архиву, а остали су подељени међу члановима Шк. Савета.

Наставни план исте школе 1894/5. школ. годину одобрен је.

По извештајима дотичних управа уписано је у вишу девојачку школу у Панчеву 80 редовних ученица, а у вишу девојачку школу сомборску уписано је ове године само 59 ученица, од којих су 13 са стране а остале су сомборкиње.

Остали предмети што су у овој седници предузимани и решени од мање су важности.

В.

ПРИМЕРИ ЗА ОБЈАШЊЕЊЕ КАТИХИЗИСА.

По *Ј. Е. Шмиту.*

1. Прозори су се следили и у соби је тако исто хладно било као и напољу. У тој соби поред постеље болног детенцета седила

је једна млада жена и плакала је. У један мах зачује се глас малог синчића иза ладње пећи: „Мати! дај ми да једем, јер ћу умрети од глади.“ Мати је дубоко узданула и ћутала. После кратког времена понови синчић своје захтевање. Мати није могла даље срцу одољети, него рече: „Ево ти комадић хљеба, који сам оставила твојој болној сестрици — њој ваљда неће више требати.“ Дете узе хљеб и јело га је халовито, али на једанпут преста јести и рече матери: „Ево мати, ову половину остави сестрици“, и затим опет оде у ладан запећак.

После кратког времена дође отац кући и жалосно рече својој жени: „Ми смо јако несрећни! Цело сам пре подне стајао код жељезнице и тражио прилику, да заслужим коју крајцару — али нисам ништа добио!“ На то се појави дете иза пећи и упита жељно свога оца: „Оче! јеси ли донео хљеба?“ Оца је тако растужило то питање, да су му се очи напуниле са сузама, а дете чим је то видило, одма настави: „Оче! нећу то више чинити!“ Жалосни су осећаји обузели оца, када је видио како му пати породица. Мислио је и размишљавао и напоследку рече: „Продаћу још и последњу своју имаовину, продаћу колица на којима сам залуживао хљеб наш насушни.“

У тој вароши био је један трг, на који су грађани доносили оне ствари, које су хтели продати на јавној дражби. Ту је онај сиромашни отац стајао са својим колици. Две отмјене девојке шетале су се преко тога трга и старија примети млађој: „Погледај само онога човека са колици, како је јако жалостан. Хајдемо мало ближе к њему, може бити да ћемо дознати узрок његове туге.“ То су и учиниле. Оне су чуле разговор његов са суседима и дознале његову телесну и душевну патњу. Када се одпочела дражба за колица, оне су их натерале до преко 30 фор. и одма исплатиле. Околина се смејала што су отмјене девојке толики новац дале за колица, која им нису ни од какве користи. Девојке се нису на то осврталe, него понуде томе сиромаху наплату, да им колица до њихове куће отура; али овај се изговарао на разне начине, само да би могао што пре однети јестива својима. Оне га запитају где станује и када су то чуле, рекоше му, да је то баш нуз пут њиној кући. Сада је сирома продавац пристао на то, но морао је пред једним дућаном стати, да оне купе разна јестива и дрва и натоваре све то на колица. — Када су дошли до његовог стана, он их замоли да ту мало стану, како би могао обићи своју породицу и дати јој новаца, да купи

што себи за јело. Девојке су то дозволиле, али и оне су ушле за њим у собу и видиле ужасну сиротињу и ужасно стање. Жена је лежала као мртва на патосу поред кревета, а дете је викало изнемоглим гласом: „Мати, дај ми јести!“ Човек је био пренеражен и јаукао је, мислећи да му је жена мртва; али девојке пружише му новаца и рекоше, да брзо донесе добра вина. Када су је заложили са њиме, жена је дошла себи а детету дадоше јести. Сада рече старија девојка човеку: „Колица и све што је у њима ваше је. Од данас нећете више гладовати, ми станујемо овде и овде и када дођете у нужду обратите се на нас. Ми ћемо вам послати и лечника за ваше болесно дете.“ Човек није могао од узбуђени осећаја да им благодари, него је од радости сузе низ лице ронио.

Девојке су ишле кући и ниједна није била у стању од узбуђења да проговори коју речицу. Када су већ биле дошле близу своје куће, онда рече млађа: „Је ли да је то леп и пријатан осећај што знамо, да смо спасли гладне од извесне смрти!“

2. Једном дође нека гладна варварска чета из племена арапског у пећину св. Саве пустињака и захтевала је да је угости. Пустињак није ништа друго имао, осим нешто мало воћа и он то одма пред њу изнесе неразмишљавајући хоће ли он шта имати сутра за јело. Ови гладни непознани гости мргодили су се на таково јело и држали, да је старац сакрио оно што је боље за себе; зато су са псовком и претњом испреметали сву пећину сиромашног гостопримца. Када нису могли ништа друго наћи, они су се морали задовољити и са оним сиромашним обедом. Четә је отишла, а св. Сава пустињак остао је иза њих у својој грозној пећини. После неколико дана опет су се повратили ти исти људи и донели му из благодарности за његово искрено гостопримство које им је указао у њиној нужди разна јествива. Када је пустињак то видио, он је јако узданую и помислио: „Тешко се нама! Дивљи варвари сећају се оног незнатног доброчинства, које сам им ја учинио, те траже да то што скорије са благодарношћу вратé; а ми уживамо небројена добра, која нам чини милостиви Бог, па враћамо та са неблагодарношћу!“

Прерадио: **М. Б.** к.

†

ПАНТА ЈОВАНОВИЋ

учитељ срп. више девојачке школе у Н. Саду.

1862—1894.*)

„Збогом, житку, мој прелепи санче,
Збогом, зоро, збогом, бели данче,
Збогом, свете, некадањи рају,
Ја сад морам другом ићи крају.“

Тако је запевао наш неумрли песник Бранко праштајући се са дивотама овога света а на тужном растанку са својим млађаним животом. Та колико је млађаних снага баш у цвету свога живота завапило тужним гласом и на самртничкој постељи запевало песму тугованку:

„Аој свете мио и премио,
Красно ли те Вишњи удесио —
Само, само још да мрети није“...

Тако је закукао и наш Панта, када се мораде растати у најлепшем добу свога живота са својим милима и драгима и скретити своје беле руке на измучене своје племените груди, те тако предати се ладној руци неумитне смрти, која му одузе млађани живот и уништи у њему све племените осећаје, које је Панта гајио према своме народу, према школи српској и њеном напредку. Срце нам се следи, када видимо колико је та ненаситима смрт млађаних снага у нашем народу уништила, те нам сатаре наду и будућност нашу. Данас, када нашем народу најбоље требају истрајни борци на просветном пољу, који својом спремом за просветну борбу, и озбиљношћу даваше нам најбоља јемства за истрајност у своме раду, отрже нам немилостива смрт још једну младу али интелигентну снагу из редова нашег учитељства, покоси нам баш у очи Спасова дана млађани живот Панте Јовановића, учитеља срп. више девојачке школе новосадске.

Панта Јовановић родио се у Баваништу 1862. од честитих родитеља земљоделаца. У своме родноме месту свршио је Панта основну школу, па је после прешао у Нови Сад, где је свршио 3 разреда срп. гимназије и увек је био у редовима најбољих ученика.

*) Због неочекиваног материјала овај чланак није могаоући пре у лист. Ур.

Да би научио што боље мађарски језик продужи своје науке у Тамишграду, Сегедину и Белој Цркви, где је својим неуморним трудом свагда такав успех показивао у наукама, да се увек бројао међу најбоље ученике. Панта је доцне пошао у школу, те тако није могао свршити своје науке до војничке обвезе, него га из осмог гимназијалног разреда узму у војничку службу и однесу га у Сарајево и Плевље, где је ненаучен на велике телесне напоре своје здравље нешто нарушио и после двогодишње службе буде од војничке дужности ослобођен. По повратку своме из војске постављен је за привременог учитеља на мађарској комуналној школи у Бавништу и ту му се омили учитељски рад и реши се да се ода учитељском позиву. По дозволи Шк. Савета 1. Септ. 1887. положио је испит из I. и II. разреда учитељске школе у Сомбору и примљен је одмах за редовног ученика у III. разред. 1888. године положио је испит за учитељско оспособљење са врло добрим успехом а целе године беше у свему примеран ученик. Изнурен од силног учења годину дана одмарао се у дому родитељском, тек 1889. постављен је био у В. Бечкереку за учитељског заменика и исте године буде једногласно изабран за сталног учитеља у истој општини. После године дана свога учитељевања промукао је бчо и та промуклост га отпрати и у гроб. 1891. изабран је за учитеља на срп. вишој девојачкој школи у Н. Саду, које је место заузео 1. Априла 1892. У Нови Сад отишао је из Бечкерека болестан, али и тако болан савесно је одправљао своје дужности све до прошле јесени. Шк. Савет даде му допуст за целу 1893/4. шк. годину, ге отиде у приморске крајеве да потражи мелема својој болести, али све беше заман. Потражио је лечничка савета и у Бечу и Пешти, но није се помогао; болест је већ захватила била маха и није било наде да ће своје здравље повратити, што је и сам признао у своме писму управљено на писца ових редака — свога најприснијег пријатеља — где вели: „ја непрестано болујем и мучим се и слабо имам наде да ћу се скоро излечити.“ По повратку своме из Беча после 3 месеца испустио је своју племениту душу у меком крилу својих родитеља, браће и сестара а у 32. години живота свога. Његова смрт оглашена је и у св. успенској цркви В. Бечкеречкој.

Ко је год познавао Панту видео је у њему поштену душу, обзирна, трезвена и скроз карактерна човека, који је заносном љубављу био одан своме позиву а задахнут беше неизмерном љубављу према учитељству а против учитељског сталежа никад, није дао ни

речице проговорити. Много је полагао на своје самообразовање и зато се много бавио проучавањем разних научних дела; тражио је увек озбиљна друштва и пријатеље, са којима је најрадије расправљао питања, која иду у прилог школе и њеног напредка. У своме звању био је тачан као сахат, и у томе не мога му нико приговора чинити. Био је благе нарави и не умеде никога увредити и за то је био свугде радо виђен и од грађанства веома поштован. Највеће своје задовољство налазио је у песми, јер је и сам био изврстан певач, коме је ретко наћи пара, располагао је ванредно лепим, пријатним и милозвучним гласом, којим је умео у цркви и на забавама занети слушаоце; лепоти и вештини његовог певања дивише се и иноверци. Али све те врлине и лепе особине положене су у ледени гроб, јер нашег Панте нема више међу живима. Његовом смрћу занемио је онај милозвучан глас, који је својом лепотом морао свакога развеселити: уништен је онај благ осмејак пун нежне љубави, којим је предусретао сваког, који би му приступио; сатрвено је млађано срце, које беше пламтело у пламу жарке љубави према Србину и милој му народности. И тако школа опет изгуби једног свог узорног и неуморног раденика, учитељство једног интелигентног члана, пријатељи искреног друга и брата, ожалошћена својта дику и понос свој а српски народ верног сина, који је свој род срцем и душом неизмерно љубио и свој живот благостању свога рода посветио. На са таким дичним покојником праштајући се рецимо:

Бог му дао у рају насеље
У народу вечно спомињање!

Б. С—ћ.

В. Бечкерек.

ШКОЛА И РОДИТЕЉИ.

До данас врло мало њих има, који незнају шта је школа то је истина, али ипак треба је да споменем како бих после лакше могао разложити и друге појединости о којима ћу да говорим.

Школа је место у којој се скупља младеж, да себи прибави корисна знања за будући свој живот. У школи ради учитељ или наставник, који својим трудом, владањем и ученошћу даје малишама испочетка прва, а после зрела знања и науке, које ако ови приме и по томе се узвладају могу много да допринесу не само себи, већ и целом свом народу, па и држави.

Од десетак година овамо видимо, а и читамо из различитих извештаја, да школе у нашој држави напредују и да се не боје мерити и такмачити са школама осталих просвећених народа. Овоме наравно да је допринело понајвише само учитељство и то редовним држањем својих скупштина, на којима се саветују, како да отклоне зло од школе, а добро да одомаће, бринући се и за сам начин предавања наука, држећи на овим зборовима предавања, која пролазе кроз праведне критике, те се после као добра примају и одштам павају. Учитељство је овако радило, па још ради и ради ће, јер ће само тако наша школа испуњавати ону свету мисао, која јој је намењена, а та је: „Светлост знања и науке!“

Рекао сам да школа изображава дете, ал пре него што дете пође у школу оно треба још из родитељског дома да понесе прва знања и врлине, јер на здравом и добром темељу може се здрава зграда зидати. Дакле родитељски дом, родитељ и деца овде су у питању.

С једне стране видимо школу са учитељством на челу, како се диже на највиши ступањ просвете, а с друге немар родитеља, као првих васпитатеља гледе своје рођене деце. Наш народ, као да још не схваћа потпуно важност школе, они још држе, да је школа неко морање — налик на executiu — и да би без ње могли бити, па докле год то мишење влада никад не може бити о просвећености народа нашега ни говора; ал да би родитељи дечији знали шта све школа од њих захтева, па да би се по томе и владали хоћу да набројим неке појединости, којих ако се у истини родитељи држали буду учиниће много добро себи и свом подмладку. Дакле:

У првом реду захтева се од родитеља, да своје дете још у дому своме навикну т. ј. одрже у шапту, али не батином, већ лепим поступањем и примерним владањем својим према млађима својима, јер не каже Србин бадава: „куд ће вер од кладе!“ Родитељи треба одма с почетка да привикавају своју децу на послушност, на уљудно понашање, на ред и чистоту, а то ће све моћи тако учинити, ако су и сами према другима такви и у дому ако се тако понашају, јер дете што види оно подражава. Тако дете, које од куће дође са лепим и красним врлинама у школу мора напредовати. Знам, да ће неко рећи: „е, па што је онда школа?“ Признати морам, да и јесте школа зато, ал тек да настави онде, где су родитељи стали, јер лакше је на здравом и јаком темељу зграду

зидати, него на трулом поправљати и дозиђивати. На овако од куће приправљено дете брже и даље ће се унапредити, него скроз неваљало, које треба прво поправити, па тек после привести га даљој науци, а увек непрестано мотрећи на њега, да не би опет у зло се повратио; па зато понављам, да је домаће васпитање најглавније, јер од њега зависи цео даљи напредак.

Дете од малена, па све до своје 6-те године добија прва васпитања у кући својих родитеља; да, они треба да добију, али на жалост добију врло мало или ни мало, особито деца наших ратара. — Ова су врло напуштена, да је мука док их учитељ само реду привикне. Шта више и оно што у школи научи и ако се дотера, чим дође кући он то или заборави или се поквари, јер кад је код куће нема шта васпитнога да чује, већ саму псовку и најгадније речи. Шта више многи родитељи пред децом својом грде учитеља, што овај рекне, да треба родитеље у руку пољубити, и да им што прочита од задатака итд. жао им је бајаги у вече петролеума, да деца уче и читају што, а није им жао кад се скупе, па до после поноћи горе петролеум играјући се карата, — а децу још трпе поред себе, да науче, јер ако други пут нема с киме, он ће са децом својом да прекрати време, као што обично кажу. Е па је л' онда могуће да ђак учитеља слуша и поштује! Не, није! и онда је узалуд школа и учитељ, кад родитељи противно раде.

Од родитеља се захтева да припазе на децу своју, да ова код куће своје задатке уче и повторавају, па где је могуће и да им помогну, особито треба препитивати напаметне задатке, као: песмице, загонетке, нар. пословице и приповетке. Ово се с пуним правом може захтевати од оних родитеља, који знају читати. Но има и таких родитеља, који не могу на све да стигну, онда би таки требали своје дете да препитају бар из оних предмета из којих је дотични слаб, а то ће дознати од учитеља, који ће преко ђака поручити или преко књиге за оцену јавити из чега је ученик слаб, — оваким поступком би родитељи много помогли учитељу, а и својој деци. Од оних пак родитеља, који не знају читати, захтева се, да више пута походе школу, бар у онаким приликама, кад се могу да увере о труду свог детета, а то је, кад се какове школске свечаности држе или годишњи и полгодишњи испити. Кад се ове свечаности одржавају дознаће родитељи од самих учитеља, који ће их већ преко уобичајеног начина позвати, да овима присуствују.

Напослетку од родитеља се иште да буду праведне судије особито према школи и учитељу. Шта се под овим разуме?

Родитељи не треба да криве учитеља ако овај дете казни, јер учитељ има законом прописане казне да извршује према деци и ове служе на поправку њину, а не произлазе из неке злобе или освете и мржње. Шта више, родитељи треба овај поступак учитељев да одобре и пред децом, а не, као што се то већином дешава, у присутности своје деце да се учитељу свете, да ће они учитељу већ показати или их на најгори начин грде, а дете разумевши то, постаје упорније и неваљалије. Тим поступком ће родитељ свом детету само зло направити, од којег ће после временом и сам последице искусити. Родитељи не треба да роптају на учитеља, ако чрез неуредног шиљања деце у школу буду кажњени, јер ово није освете какве ради, већ само добра њиховог и детињег ради. Или ако ђак буде из ког предмета лоше оцењен, или ако мора да понови разред нетреба одма учитеља кривити, јер то не зависи само од овог, већ и од зато опредељене испитне комисије, која ће умети праведно осудити дечији труд и знање, и која је зато изаслана при испитима, да се увери о успеху како ђака, тако и учитеља.

На према овом горенаведеном требао би сваки учитељ, да извести родитеље дечије, које су им дужности, не би ли се како год наш немарни свет пробудио из дремежа свога, па са већом пажњом марљивије се заузео за децу своју, те тиме деци својој велико добро учинио.

У Долови, 1893. год.

Прочитано у седници учитељског збора у Долови.

Милан Новаковић, учитељ.

СВЕЧАНО ОСВЕЋЕЊЕ НОВЕ СРБСКЕ ШКОЛЕ У БЕЛОМ БРДУ.

Нова красна задужбина Његове Светости Патријарха Српског, школско здање у Белом Брду, са великом свечаношћу освећена је и предана црквеној срб. општини Белобрдској у недељу 23. октобра. Тога дана ујутру приспео је из Даља управитељ патријаршеског властелинства високоблагородни г. Др. Милан Максимовић са замеником гл. школског референта у Бело брдо, где их је сакупљени народ пред новим школским здањем са усрдним поздравом дочекао. Пре службе Божије држана је седница местне црквене општине, у

којој је у присуству заменика гл. школског референта свечињена и прочитана школска фасија за успостављену српску вероисповедну школу у Белом брду. Затим се отпочела служба Божија у цркви пуној побожног народа српског, коју је најсвечаније одслужио преч. г. Лазар Поповић прота Осечки са два свештеника. При овом богослужењу појала су школска деца умилно и складно цело Благослови и Хвали Душе, Тропаре после входа, Херувимску песму, све одговоре на јектенија и причастно. После службе Божије уз појање Свето-Савског тропара ишло се с литијом у ново школско здање, где је најпре обављено освећење овога здања по пропису св. наше цркве. Затим је високоблагородни г. Др. Милан Максимовић управитељ властелинства Даљског у име Његове Светости Патријарха предао општини црквеној ново школско здање, са топлим речима препоручивши народу, да чува своју вероисповедну школу као зеницу ока. Преч. г. протопресвитер у подужој беседи препоручио је народу слогу, љубав, поштовање власти, вредноћу, штедњу и друге красне врлине, поучивши га отчински да децу своју приљежно у школу шаље. На то је заменик гл. школ. референта захвалио г. проти и свештенству, што су тако свечано осветили ову нову задужбину Светога Патријарха Српског, говорио је одушевљено народу о важности српске вероисповедне школе по обстанак и напредак народа нашег и саветовао родитеље да децу своју приљежно шаљу у школу, а децу поучио да се уче и слушају свог ваљаног учитеља и учитељицу, коју им Њ. Светост Патријарх послати изволи. Напоследку је један мали ученик благодарио Његовој Светости Патријарху Српском Георгију што је ову школу основао и подигао, као нови свети Сава просветитељ, о коме нам повестница каже, да се прослављо оснивањем првих српских школа. Између свакога говора певала су школска деца по једну строфу из светосавске песме.

После ове светковине свештенство се с литијом вратило у цркву где је следовао одпуст и раздавање антидора.

По излазку из цркве народ се веселио на великој просторији у сред села пекући јагањце и пијући вино, које им је властелинство Даљско за ту светковину поклонило.

У гостољубном дому честите браће Велендерића синова покојног отличног пароха белобрдског био је обед за 30 особа, при коме је пало лепих и значајних здравица понајвише у славу Светога Патријарха оснивателя школе у Белом Брду, и мужева, који су учествовали при овој светковини.

За време целе црквене и школске светковине, као и при обеду о здравицама у славу Св. Патријарха пуцале су на простору у сред села прангије, а народ се веселио благосиљајући и славећи дарежљивост Светога Патријарха оснивателя нове школе у Белом Брду.

Спомена је достојно, да је школско здање по прописима педагогије и хигијене врло лепо сазидано. У њему су две простране високе и видне школске дворане, са новим удесним школским намештајем и училима; предсобље са вешаљком за дечије хаљине; учитељев стан са две собе, кујном предсобљем и подрумом; са пространим двориштем и вртом школским, што је све изведено о трошку Његове Светости Патријарха у вредности од 8000—10.000 фор. Даље Његова Светост Патријарх изволио је примити на себе плаћање учитељице за ову школу, и учитељу поклонити уживање шест катастралних јутара оране земље.

Нека је слава и хвала обновитељу српске вероисповедне школе у Белом Брду Светом Патријарху Српском Георгију Бранковићу!

ПОЗДРАВИ

приликом четрдесетогодишње прославе Н. Ђ. Вукићевића дана 17. (29.) октобра 1893. године.

(Наставак.)

187. (Т.) Сента.

Неуморном раднику на пољу нашег школства кличемо живио на многаја љета.

Н. Белеслин, Сава Лудајић.

---

188. (Т.) Ковиљ.

Желим од Бога на данашњи дан здравље.

Ваш одани ученик *Кузман Стефановић* учитељ.

---

189. (Т.) Травник.

Придружујући се у духу прослави кличемо Ти живио обновитељу српске школе, живио нам славни педагогу!

Благодарни бивши ученици *Стева и Мара Вујадиновић.*

---

190. (Т.) Сента.

Честита прославу благодарни ученик.

Цилић.

---

191. (Т.) Шид.

Четрдесетогодишњицу просветитељског рада поздравља

Владимир Војновић.

---

192. (К.) Долово, 20. окт. 1893.

Врлоцењени Господине Слављениче!

Мада сам се мало одоцнио, ипак са радошћу поздрављам Вашу четрдесетогодишњу прославу; прославу Вашега неуморнога рада, труда и стрпљења.

Бог милостиви нека Вас још дуго поживи српском роду на дику!

Живио препородилац српске школе и наставе Благородн. Г. Никола Ђ. Вукићевић!

Ваш ученик *Димитрије* прозв. *Милан Новаковић.*

---

193. (Т.) Босна Крупа.

Душевно учествујући приликом Вашег јубилеја уз најтоплије жеље, здрави телом, весели духом, други живот дочекали. То су жеље Вашег ученика *Вука Димића* учитеља.

---

194. (П.) Прњавор (Босна) 16. окт. 1893.

Високоблагородни Господине, Дични Слављениче!

Много сам радостан и сувише срећан, што Вам данашњим даном, као Ваш бивши ученик могу из свег срца честитати четрдесетогодишњу славу, коју на највеће задовољство рода свога доживесте!

Моја је радост тим већа, што се у свако доба могу поносити, да сам учитељску школу под руковањем Вашим свршио, јер Ваша — по Србство знаменита — четрдесетогодишња слава још већма ме одушевљава у оном звању којег сам од Вас примио; за то се молим свемогућем Створитељу, да Вас још много срећних година издржи здрава и задовољна на свеопћу корист, дику и понос милога Србства, које Вам данас самном заједно из дубине душе кличе: Живио велики трудбениче на пољу српске педагогије! Живио најмилији Слављениче!

С тим примите увјерење мога особитог поштовања.

Никола Андријевић, српски учитељ.

---

195. (П.) Бихаћ (Босна) 14. окт. 1893.

Ваше Високоблагородије,

Високоучени и Високопоштовани Господине!

Најсмерније потписани слободан сам поздравити онај нај-

свечанији дан у који Ваше Високо благородије слави четрдесетогодишњицу, својег, по васцео српски народ корисног учитељско-књижевничког делања са најсрдачнијом жељом: да Вас Преблаги Створитељ поживи још дуго и много на славу и дику светог православија, којега сте највернији следбеник, и на понос и корист српског народа, којему сте најодданији и најискренији син!

Са рукољубом и изразом најдубљег поштовања јесам Вашег Високоблагородија до гроба благодарни ученик:

Стефан С. Илкић, учитељ.

---

196. (Т.) Карлово.

Данашња прослава великог нам педагога ветерана, прослава је обновљене српске школе.

Ученик *Ђорђе Терзин.*

---

197. (Т.) Суботица.

Слава Слављенику!

Суботичка рођ. Паниќ.

---

198. (Т.) Панчево.

Високоблагородни Господине!

Приликом прославе Вашег четрдесетогодишњег ревносног рада примите најискренију честитку од Ваше благодарне ученице

Вукосаве Летићеве.

---

199. (Т.) Модош.

Поздрављајући данашњу прославу, молим милостивога Бога, да одржи Ваше високоблагородије још много година у животу и здрављу.

Мила Јовановићева.

---

200. (Т.) Будапешта.

Високоштовани Господине!

Живили још небројено година на пользу, дику и понос учитељској школи Сомборској, на којој четрдесет година трудољубиво деласте.

Благодарна ученица *Даринка Прерадовићева.*

---

201. (П.) Ср. Карловци, 16. окт. 1893.

Благородни Господине!

Звуци славе Ваше, ретке и величанствене славе целога

Срйства, разлегоше се стократним одјеком широм стрмих гора и питомих долина, где год Србин живује дане.

Ти звуци, ти гласи славопојни, допреше и до нас, разиграше нам срца наша и ми почесмо осећати неко задовољство, неки понос, што баш Ви, син града, за који и нас везују везе непрекидне, што баш Ви, под чијом управом и ми сами почесмо ходити у земљу обећану — у крајеве науке, што баш Ви славите славу Ту.

*

На крили смеле мисли јурнусмо у прошлост давну. Пред нама се пружило море непрегледно, валовито, а по њему се гипкала поворка чуниħа лаких из којих се разлегаше очајни вапај несретних патника. Црна ноħца је закрила мрачном одором безкрајну пучину ту... Месец није сипао сребрнасту светлост, звездице се посакривале за облаке тмуле... Таласи се дизаху и спуштаху ужасном хуком... чуниħи се љуљаху...

Аj, страшна беше ноħца та... Нигде стана, нигде светлости за утеху несретника, тек...

У даљној даљини, на крају зреника спазисмо светлост неку јасну. Ми је гледасмо дуго, дуго, гледасмо и прочитасмо у њој речи ове:

„У знању је спас!“

И гле...

По сред буре и ломњаве разлеже се поклич крепак, крену се брод један светлости тој, а за њим је бродио низ чуниħа трошних...

Снажном мишицом савлаħиваху снагу бесneħих вала, очајном храброшħу пролажаху кроз Сциле и Харивде и путе им је срећа пратила.

Они стигоше сретно обали, они беху на достигу својих жеља — пред њима се пружила земља.

Неки већ ступише ногом на подножје тврдо, а неки сад излазе.

А када се искрцаше сви, кад погледаше на море, које су пребродили, из груди им зујну захвална молитва Творцу Свевишњем.

И онда кроз густу тмину продре нека светлост и ми спазисмо народ мног, чусмо му вику:

Слава му! Слава му!

И тада окитише венцем захвалности веслача одважног...

— — — — — — — — — —

Оно море — море незнања беше... Онај народ — наше мило Сриство беше... Она светла тачка образованост и просвета беше, а онај веслач храбри — Ви бисте, учитељу учитељâ!... За Вашим бродом крену свита чуница, крену просвета с омладином, с ученицима и ученицама срп. учитељске школе у Сомбору.

Ми се радујемо, што Ви, после толиких година, које многе миле, а многе горке успомене оставиште у сећању Вашем, духом млади и крепки, смелим погледом гледате у прошлост, с којом се и ми поносимо; а с надом пуним грудима изчекујете будућност, у коју и ми зграду нада прелепих сместисмо.

Ми се радујемо, ми се поносимо.

У раздраганом срцу нам се ствара жеља, да Вас још гледамо таког, да Вас гледамо здрава на оном месту, с ког се досад Ваше медне речи разлегаху, а из дубине груди нам и нехотице излеће узвик овај:

Још дуго нам, дико наша дичан буди,
Слатким због срца млади, крепи, буди;
Стопе нек ти, славо наша, слава прати,
А што знањем нама даде —
А шта даде, свако знаде —
Српски народ захвалношћу нек ти плати.

Радивој Бикар богослов IV. год. *Стеван Чамирац*, *Димитрије Витковић*, *Стеван Стричевић*, *Никола Арсеновић*, богослови I-ве год.

202. (К.)

Поштовани Куме!

Примите и с моје стране искрену честитку, на данашњој Вашој заслужној слави.

С поштовањем

Јелена ил. Зака рођ. *Вендић*.

203. (К.)

Сомбор 17/29. октобра 1893.

Усрдно честитам славу.

Слга Максимовић.

204. (П.)

Карловац, 26. августа 1893. год.

Поштовани Г. Пријатељу!

Примите од мене и од моје деце приликом те лепе Ваше светковине нашу срдачну честитку. Живели много љета у кругу Ваше миле породице.

С поштовањем

Катарина Крајновић.

205. (П.) Суботица, 17/29. октобра 1893.

Високоучени Господине!

Честитајући Вам Ваш јубилијум, честитам српској школи православни дух и правац, којим сте ју досад руководили, пак основано стрепим, да у будуће не буде у томе погледу онако, како она француска пословица вели: „Apres nous le deluge.“ С тога нек Вас Бог још дуго поживи, на срећу, живот и славу Српства и српског школства, јер Ви сте стуб, који подржавате православно српско школство.

Ја сам био у намери сам лично јуче на светковину Вашу доћи; али ме је неки не предвиђени случај спречио, да несам могао то учинити; те с тога ево овим редцима надокнађујем оно, што сам у намери био Вама живом речју усмено очитовати. А Ви молим Вас примите овај мој чисто родољубиви израз највећега мога поштовања и уважавања, који тече из чистог кристалног врела, правог српског срца, које прожмано са душом мојом, непрестано највећу моћ Божију у помоћ призива, да Вас још на дуго Српству и школству чила и здрава подржи. Живели!

Јесам и пребивам Ваш искрени сународник

Божидар Вујић.

---

206. (П.) Загреб, 30. окт. 1893.

Многопоштовани господине!

Данашњој народној светковини, у прославу четрдесетгодишњег Вашег неуморног и успешног деловања, на пољу народне наставе и њене књижевности, радо се прикључујем те кличем из дна срца „Живио народни трудбенике!“

Са особитим велештовањем и срдачним поздравом биљежи

Нико Гавела.

---

207. (К.) Сомбор, 17/29. окт. 1893.

Високопоштовани Господине!

Због болести принуђен сам овим путем, приликом Вашег четрдесетогодишњег јавног, полезног и корисног рада, Вас најсрдачније поздравити, и Свемогућег умолити, да Вас на понос и дику српског народа и Ваших поштовача до најдубље старости у најбољем здрављу и задовољству одржи.

Свагда Ваш поштователь

Душан Поповић,
надсолгабиров бач-бодрошке жупаније, сомборскога среза.

---

208. (Т.) Ст. Бечеј.

Пријатељу цркве и школе приређену славу, Вашем богатом и племенитом раду хиљадама одушевљених српских срца хоће свом најзаслужнијем трудоснику радост не само Вама него и васцелога народа јер је тиме сам себи образ осветлао. Изволите примити моју срдачну честитку жељом, да нам још дуго у најбољем здрављу поживите.

Милан Поповић млађи.

---

209. (П.) Темишвар, 16/28. окт. 1893.

Велепоштовани Господине!

Поздрављајући прославу четрдесетгодишњице учитељевања и књижевног рада Вашег, желим, да Вас Свемогући Бог још много година у крепком здрављу одржи, како би на пољу школства и књижевности српске оном истом снагом и вољом делати могли, као и до сад.

С отличним поштовањем јесам

Пера Милић, конз. бележник.

---

210. (К.) Темишвар, 16/28. окт. 1893.

Многопоштовани јубилару!

Примите поводом четрдесетгодишњег јубилеја Вашег израз моје захвалности са честитком и жељом да дочекате у здрављу и сваком задовољству и педесетогодишњу прославу.

А. Б. Јовановић, конз. канцелиста.

---

211. (Т.) Черевић.

Живили дуго и много на понос и славу народу српском! Рукољуб.

Олга и Даница Дрнојачки, учитељице. Бечкин.

---

212. (Т.) Кикинда.

Честитам славу данашњем првом српском педагогу.

Даница Бандић.

---

213. (Т.) Санад.

Честита славу знаменитог дана четрдесетогодишњега вредног учитељског делања. Живили!

Зорка Грујић, учитељица.

---

214. (П.) Ст. Бечеј, 28. окт. 1893.

Поштовани Господине!

Данашњим даном, када сво Српство слави четрдесет година

Вашег труда и рада кличем и ја, да Вас Бог поживи још много година!

Руке Вам љубећи

Милица Савић, забавиља.

---

215. (Т.) Рума.

Четрдесетогодишњег одличног и неуморног трудбеника српске наставе поздравља свесрдно.

Др. Дима

---

216. (Т.) Нови Сад.

Уз данашњу прославу великом трудбенику на пољу наше народне просвете кличе одушевљено живио.

Породица Ђуре Вукићевића.

---

217. (Т.) Нови Сад.

Учитељу учитеља захваљујући му на четрдесетогодишњем раду и труду честита данашње славље и кличе из чистога срца живио!

Породица Милованова.

---

218. (Т.) Ср. Карловци.

Сретна Вам данашња слава, живили много година на дику и понос рода свог.

Породица Хајдинова.

---

219. (Т.) Митровица.

Још много година истрајао за напредак српске школе а на дику и понос српскоме народу, живео.

Породица Суботићева.

---

220. (Т.) Бечкерек.

Хвала и слава Вам високоштовани Господине на великом труду, Бог Вас још дуго поживео. Жели Вам лепо здравље

Ваш искрени *Паја Поповић.*

---

221. (Т.) Ср. Карловци.

Поздрављам јубилеум.

Др. Максимовић.

---

222. (Т.) Нови Сад.

Дозволите да се чује и мој глас у великом збору Ваших поштовалаца. Живели! *Др. Милан Савић*

---

223. (Т.) Дал.

Још'те много поживео љета
Одневао врлих учитеља.

Илићева.

---

224. (Т.) Загреб.

Уз благодарност целога народа српског за Ваш четрдесетогодишњи рад на просвети његовој, придружујем се и ја желећи Вам сваку срећу.

Божо Вевенковић.

---

225. (Т.) Митровица.

Четрдесетољетним трудољубним и просвјетоносним благодјејанијем поносившагосја великоучилишнаго јубилара поздрављајем. Сердечњејше здравствујте долгодеиственo во славу народа Сербскако, во благополучије учашчимисја — живили.

Петар Бојкић.

---

226. (Т.) Ср. Карловци.

Као ревнитељу славе Божије и представнику просветно-школског рада у овопределној автокефалној митрополији поздравља четрдесетогодишњу славу

Урош Марјановић.

(Свршиће се.)

НЕКРОЛОГ.

† *Симеон Павловић Ајваз* учитељ српске народне школе у В. Кикинди после дужег и тешког боловања преселио се у вечност 10. Септембра о. г. у 52. години свога живота а тридесет другој години свог учитељског рада. Покојник је родом из Мокрина, свршио је учитељску школу у Сомбору с врло добрим успехом. Био је човек благе и добре нарави, оштроуман и способан учитељ. Радио је доста и на књижевном пољу. Нека му је вечна успомена!

† *Милан Кириловић* учитељ Ст. Бечејски умро је напрасном смрћу ноћу између 27. и 28. Октобра о. г. у 38-ој години живота свог и после 17. годишњег трудног учитељског рада на велику тугу своје ожалошћене супруге госпође Дарице рођ. племените од Стратимировића, своје деце, старих родитеља и остале родбине. Бог нека га прости и помилује!

† *Владимир Ђерманов.* Тама хладнога гроба примила је у себе 26. авг. о. г. тело овога младога учитеља. Владимир Ђерманов син је сиромашних родитеља, ратара, из села Госпођинаца у негдашњем шајкашком батаљону. Свршивши потребне гимназијалне разреде, покојник је ступио године 1889. у српску учитељску школу сомборску у којој је 1892. год. добио учитељско оспособљење. Те исте године буде постављен за учитеља у селу Јабуци код Вршца, где је учитељске дужности до месеца јануара о. г. обављао, а реченога месеца отишао је у село Кусић где је учитељевао до своје смрти која га је тако прерано са овим светом раставила. Покојник је за време свога школовања због сиромаштва оскудевао у многом чему, али је поред свих тих материјалних незгода вазда био добро и весело расположен, и с тога је од својих садругова био љубљен и у свако друштво најрадије приман. Другови су га обично сви звали: Лала. Имајући врло леп глас, био је врло добар појац и певач. — Ма да је био крепког телесног састава, ипак тешку болетицу — тифус — није могао преболети и смрт га обори у најлепшем добу младости у 21 години живота. На опелу које су пет свештеника свечано обавили, држао је опроштајни говор бивши саученик покојников госп. Светозар Савковић учитељ из Црвене Цркве. Бог нека га прости и помилује! (Р. Ст.)

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Ново здање српске учитељске школе у Сомбору, сазидано о трошку Његове Светости Патријарха Георгија спољa је са свим готово, а и изнутра ће ових дана сасвим готово бити. Здање је на најлепшем месту у унутарњем граду на углу главне улице са особито лепим изгледом на четири улице. Особито пада оно у очи свакоме који са железничког колодвора бајским путем у Сомбор улази. Као што из поузданог извора дознајемо, здање ће ово на лето свечано осветити сам Свети Патријарх Српски.

Учитељска школа у Горњем Карловцу. У учитељску школу горњокарловачку за 1894/95. школску годину уписали су се: у први разред 8 женских; у други разред 11 женских; у трећи разред 5 женских и 13 мушких, у четврти разред 9 женских и 9 мушких ученика. По томе у овој школи има 33 приправнице и 22 приправника. Укупно 55 ученика. Приправници су сви Срби православне вере; такође су и све приправнице у првом, другом и трећем разреду Српкиње православне вере, а у четвртом разреду седам приправница су Српкиње православне вере: једна је римске вере и једна је израиљћанка.

Анђелковићев фонд у Н. Сланкамену. Опоруком својом од 12. (24.) Маја 1849. основао је сада већ одавно покојни Ђ. Т. Анђелковић из Новога

Сланкамена фонд за издржавање српске православне вероисповедне школе и учитеља у Новом Сланкамену. Фонд тај сада састоји се из 10.000 ф. и из куће са вртом у Новом Сланкамену. О тој фундацији састављено је основно писмо у Бечу 4. Новембра 1860. у ком је цјел ове закладе тачно опредељена. Овом фундацијом руковале су разне власти, док напосљедку није В. кр. хрв. слав. далм. влада 1891. год. одредила, под бр. 7345. да се управа ове закладе има црквеној општини српској у Сланкамену предати. Архидијецезални Школски Одбор решио је да се управа те закладе повери заједничкој црквеној општини Старога и Новога Сланкамена, — и позвао је општину Сланкаменску да отвори вероисповедну школу у Новом Сланкамену из средстава ове закладе.

Отварање нове школе у селишту Чичову код Сомбора. На дан срб. краља Милутина освећена је и отворена у Сомборском селишту Чичову нова српска вероисповедна школа у присуству Срба салашара и њихове дјеце. Школу је осветио и држао у њој призивање св. Духа катихета Жарко Поповић у присуству управитеља школског Н. Ђ. Вукићевића, који је том приликом скупљеном народу лепу поуку дао. Ово је осма салашка школа у Сомбору, коју издржава о свом трошку црквена српска општина Сомборска.

Народно образовање у Јапану. У Јапану има дјеце за школу обавезне око 7 милијуна, од којих више него половина добијају образовање. Основних школа има 26,000, а наставничког особља: 3252 управитеља, 25,000 учитеља и 37,000 учительских помоћника. — Завода за средње образовање има 69 са 602 наставника и 10,440 ученика. Учительских школа има 70. Дечјих башта има 90. — За више образовање постаје универзитети, који се деле на 6 факултета. Број ђака у тим универзитетима износи преко 1300, а број професора 158, готово сви ови су ондашњи људи. У Токију постоји педагошки музеј, који је 1885. год. имао 26,282 дела разних књига. Државни буџет јапанског министарства просвете био је 1891. године; 1,284,260,461 ујен. Један ујен је као наших 5 круна. „У.“

Школе у Хрватској и Славонији. 1892/3. год. На 2.186.410 становника било је 1,271 школа, т. ј. на 1719 ст. по једна школа. Конфесионалних и приватних школа било је 62, а комуналних 1209. Било је 1456 учитеља и 641 учитељица, свега 2097. Целокупни трошкови на издржавање школа били су 1,654.473 фор. Књижница је било учительских 1161, ђачких 946 са 261,008 ком. књига. Дјеце за школу било је 282.453, а школовало се њих 178.665. Школских вртова било је 1006 са врло великим бројем калема, дивљака, лозе, воћа и дудова, одакле је народу раздељено, такође врло много. Пчелињака било је 254 са 2,288 кошница. — Дечјих забавишта било је 21, са 911 дјеце. Сва су забавишта приватни заводи, сем три у Загребу. Чувалишта било је 8, са 331 дететом. — Српских конфесионалних школа у Срему и Славонији било је на 7 места, и у њима 1553 ученика. Највише има у Земуну (535). „Н. В.“

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— *У Великом Бечкереку* тражи се учитељ плаћа је 500 фор. 120 фор. станарина; 4 хв. дрва. — Рок је до 15. новембра о. г.

— *У Мокрину* траже се два учитеља и једна учитељица. Плаћа је свима по 600 фор. 120 фор. станарине и 50 фор. за огрев. Примећује се да ће онај учитељ који буде на друго место изабран примати само половину плаће док се оболели учитељ не стави у мировину, које ће најдуже око нове године бити. Зато сви молитељи нека назначе на које место компетују, на прво или на друго. Рок је до 12. новембра о. г. по старом кал.

НОВЕ КЊИГЕ, ЛИСТОВИ И КАЛЕНДАРИ.

На приказ послани уредништву „Школског Листа".

Педагогија ученицама виших девојачких школа и младим матерама, написала Милева Симићева учит. више девојачке школе. Панчево 1894. Накладом књижаре браће Јовановића. Цена 50 новч.

Летопис матице српске уређује А. Хаџић. Књига 180. 1894. Свеска четврта. У Новом Саду, штампарија српске књижаре браће М. Поповића.

Књиге за народ издаје „Матица Српска" из задужбине Петра Коњевића. Свеска 45. *Љубите природу!* по К. Вогићком и Ј. Етингеру израдио Рајко. I. Накладом српске књижаре и штампарије Браће М. Поповића у Новом Саду 1894. Цена 10 новч. — Свеска 46. *Љубите природу!* по К. Вогићком и Ј. Етингеру израдио Рајко. II. Накладом српске књижаре и штампарије Браће М. Поповића у Новом Саду 1894. Цена 10 новч.

Учитељ педагошко књижевни лист, орган учитељског удружења. 1. Свеска. Година XIV. Септембар 1894. Власник и издавач учитељско удружење. Уређивачки одбор: Л. Ј. Обрадовић, Ник. М. Чолаковић, Мих. Станојевић, Јован П. Јовановић учит. у Београду, и уредник Ђ. С. Којић учитељ у Београду. Београд парна радикална штампарија 1894. Цена је листу за наше крајеве 5 фор. на годину, 2·50 фор. на пола године. Излази једанпут месечно у свескама од 5—6 табака, изузев месеце јула и августа. Годину почиње и свршава са школском годином.

Учитељеве забелешке низ примера из васпитачког рада, од Сретена М. Адића предавача нишке учитељске школе. Ниш. Прва српска штампарија Ж. Радовановића, 1894. Цена 1·50 динара или 1 круна. Цела садржина ове књиге састоји се из 25 забележака, које имају посебан наслов. Забелешке ове подељене су на четири дела, и та су: I. Моралност (6 заб.); II. Опхођење (6 заб.); III. Ред (5 заб.); IV. Настава (8 заб.). Забелешке ове приказују нам верно снимљен школски живот. Највећи део забележака посвећен је описивању ученика, али ипак зато не изостају описи и о учитељу те и добра правила, којих треба да се учитељи држе, и осуде које се односе на рђаве поступке учитељеве. У књизи овој налазимо у малом целу педагогику, написану по сопственом искуству вреднога г. писца. Међу књигама које у педагогику спадају, и које треба сваки учитељ односно и учитељски приправник у својој књижници да има, несме изостати ова лепа збирка занимљивих забележака из школскога живота. — Ми од наше стране топло препоручујемо ово дело. (Р. Ст.)

„Орао" велики илустровани календар за 1895. годину уз сарадњу српских књижевника уређује Стеван В. Поповић. Година XXI. Цена је једна круна или 50 новч. или један динар. Издање штампарије Јулија Пфајфера у

Осеку. Овај највећи српски календар украшен је насловном сликом православног српског епископата у митрополији Карловачкој. Овај је календар права народна књига са поучним садржајем особито за ратарство и воћарство. Осим насловне слике украшен је многим лепо и вешто изведеним сликама, међу којима споменућемо слике добротвора народних: Платона Атанацковића епископа бачког, баронице Ефимије Јовићке, достојанственика: грофа Драгутина Кузмића Хедерварија бана хрватскога, Данила Станковића подбана, војводе Божа Петровића црногорског министра-председника, војводе Марка Миљанова и његове супруге Стефе, Васе Ђурђевића председника сабора краљевине Хрватске и Славоније-Св. Кушевића и Ника Михајловића чланова горњега дома угарског, Др. Ливије Радивојевић умировљени председник стола седморице, и других. Такође су овде слике Ст. Бечејске цркве и школе, збора монашеског, манастира Хопова, јубилара Н. Ђ. Вукићевића, гимн. управитеља Васе Пушибрка, кр. шк. надзорника Мите Нешковића, и других.

Календар српске манастирске штампарије за просту годину 1895. која има 365 дана. У Новом Саду издање и штампа српске манастирске штампарије. 1894. Цена је календару 40 новч. Овај је календар врло лепо уређен. Осим календарског дела, стављени су у њ и црквено-народни автономни органи наши, са именима свију њихових чланова. Статистички податци о земљи, специјално о Европи. У поучно-забавном делу уз дивну икону св. Јована Златоуста, читамо чланак из врсног пера високопречасног протојереја Јована Вучковића о гореименованом светитељу. У чланку „Срби свеци“ приказани су народу светитељи који су српског рода и кољена. Осим других чланака, уврштене су на крају и „Статистичке белешке о Србима“ у којима је укратко приказано бројно стање Срба. Слике су ове: Св. Јован Златоусти. Св. Симеон мироточиви (Стефан Немања). Св. Никола. Св. Симеон (Стефан првовенчани). Св. Стефан Дечански. Св. цар Урош. Св. великомученик цар Лазар. Св. Апостоли Петар и Павле. Св. Максим митрополит угровлашки. Празнични и светитељски дани растумачени су укратко у овоме календару, што је врло похвална црта у нашим календарима.

„Србобран“ народни српски календар за просту годину 1895. Година трећа. Издање српске штампарије у Загребу. Цена 40 новч. Српска штампарија у Загребу. Ово је илустрован календар са лепим и поучним садржајем; украшен је са врло лепо израђеним сликама; међу којима напомињемо: Српски збор на Косову (у Далмацији); дом св. Саве у Београду, дом сироте деце у у Београду; српски генерал Сава Грујић; манастир Крушедол, Удбина, Иван Степановић Јастребов; Охрид у Македонији, војвода Марко Миљанов; и многе друге.

Да би могао лист овај и даље до краја године излазити, позивају се сви дужници, који до сада платили нису за прошле године, да то што скорије учине. Исто тако умољавају се и она господа, која лист примају, а за ову годину нису нам још предплату послали, да то што скорије учине.

Администрација „Школског Листа“.

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 11. и 12. У Сомбору, за нов. и дец. 1894. Год. XXVI.

РОДИТЕЉИ И ДЕЦА.

— По руском. —

Човеку је од природе урођено, да воли децу. Природа захтева, да родитељи употребе сву своју моћ и бригу, не само на то, да одрже у животу Богом им дарована бића, него да им и живот обезбеде и да га учине срећним, те да тако у тој дечијој срећи, родитељи осећају и своју срећу, и тиме као да продужавају свој живот животом свога потомства. Дужност, да се старамо за децу не налаже нам сама природа, ту дужност ставља нам понаособ закон божији па и закон грађански. Бог захтева, да васпитамо свете и непорочне грађане за небо; а држава тражи да дамо друштву такође добре и корисне грађане; ако не постигнемо ове захтеве, онда је залудан сав наш труд, штетна је наша љубав, и ми нећемо никада видети, да су нам деца срећна.

Човек се састоји из два главна дела: тела и душе и има два живота: привремени и вечити, те по томе и љубав родитељска се мора простирати на далеко, она се мора трудити, да спреми деци срећу садашњега и блаженство будућега века. Да би нам деца у садашњем животу била срећна нужно је, да их васпитамо, да буду добри чланови људскога друштва, јер човек само у друштву налази задовољство и срећу; без друштва — остављен сам себи, човек би био најжалоснije створење, жалоснije и од самих животиња које сама мати — природа храни и негује. Једино на узајамној помоћи учвршћује се наша срећа. Добро уређену државу можемо сравнити са великим тргом, на коме једни продају плодове својих трудова, а други их купују ценом својих сопствених трудова, и због тога треба да будемо корисни другима, да би и други били корисни нама; треба се трудити да усрећимо друштво, како би и сами могли уживати део те среће. По томе дужност је родитељска, да спреме своју децу, за извесно звање и занимање у друштвеном

животу, не обзирући се на то: да ли је оно велико или мало, јер свако је занимање поштено, ако је потребно и корисно по друштво. Премудри промисао божији уплео је сва звања и занимања у један венац који се не може прекинути, а пажњу над тим венцем поверио је земаљским властима, које бдију над тим, да би једно звање подржавало друго, и тако да буду сва у једној целини. И слуга олтара господњег, и званичник грађанске власти, и војник и земљоделац, сви су достојни поштовања, само ако савесно врше дела, која им у делокруг спадају, јер они сви узајамно служе на срећу људскога друштва, и пружају друг другу руку узајамне помоћи.

Али ако ми, занимајући се уређењем садашњега живота наше деце, изгубимо из вида главну циљ човека — живот вечни; у том случају за њихову срећу нисмо баш ништа учинили, по речима Спаситеља: *јер каква је корист човеку ако задобије цео свет, а изгуби душу своју?* (Мат. 16. 26.) Каква је корист, ако им набавимо само привремену и кратку срећу садашњега века, која пролази као сан, а лишимо их вечите радости, када им прибавимо велике и славне титуле а лишимо их имена доброга хришћанина, с којим самим морамо предстаги и показати се на страшноме суду Господу нашему Исусу Христу; која нам корист, ако имена деце наше буду сачувана на страницама историје а избрисана из књиге живота, која корист ако им оставимо богато наслеђство а лишимо их најбољега наслеђства, царства небеснога? — Деца наша не могу бити ни истинито добри грађани људскога друштва, ако их не васпитамо да буду добри грађани наше небесне отаџбине. Не може бити веран држави онај, ко је неверан Богу и небу, не може савесно испуњавати налоге власти земаљских онај, ко не испуњава заповеди божије; не плаши се суда људскога онај, ко се не боји суда божијега. Ко нема духа Христова, или као што вели Апостол: **кто ходитъ по плоти, а не по дусѣ**, тај се може само претварати да је добродетељан, али у истини не може никада бити тај, он се може само правити, да би тиме преварио друге и прибавио похвалу и дивљење, а тим уједно да би за себе извукао овоземаљску срећу; такав човек може имати одличне способности и много знања, али ако у срцу његову нису укорењена правила вере и љубави, само ће да вара умове и квари срца; може шта више и иза себе оставити корисне проналаске и списе, али баш зато што се тиме паштио да задобије само сујетну славу и корист у овоме животу, а не награду од Бога, сва му је награда ограничена на овај живот, а у вечности ће се

појавити наг и ништав. Само прави хришћанин љуби заиста врлину, зато што је она врлина, и бега од греха, јер га је страх од суда божија, пашти се и ради за срећу својих ближњих, јер тиме ради Господу. Ето у чему лежи цела тајна како да нам деца постану срећна; треба дакле да их васпитамо да буду прави хришћани и да их учимо свему оном што је корисно, јер све оно што је заиста корисно, и Богу је мило, и ради се са страхом господњим. Срећни су они родитељи, који се што чешће сећају речи пророка цара Давида: „**пріидите чада послушайте мене, страху Господню научу васъ.**“ (Псал. 33. 12.)

Приступајући васпитању и обучавању деце, никада се несме заборавити, да све што год учимо речима, треба да потврђујемо и утврђујемо делом. Дете не зна да размишља; али види, и сравњујући своје поступке са поступцима других, учи се да буде добро или рђаво. Сва настава наша, па била она ма како корисна и спасоносна, губи своју снагу ако не бива потврђавана добрим примерима и богоугодним животом. „*Ако језике човечије и анђелске говорим а љубави немам, онда сам као звоно које звони или прапорац који звечи.*“ (I. Кор. 13. 1.) Немогуће је веровати речима, ако их ми сами опровргавамо противним поступцима и делима. Добро учити а рђаво живети — значи једном руком зидати а другом рушити то што зидамо. Само се онда извесно можемо надати успеху од наших савета и поука, када за потврду истих, можемо изнети онакав доказ, какав је давао небесни учитељ за потврду своје небесне науке: *та дела, која чиним, сведоче за Мене.* (Јоан 5. 36.) За путевођу дѣлâ неискусног младића, исто као и за неискусног радника, нуждан је образац по коме се има равнати. Тај образац имају бити родитељи, или они, којима је поверено васпитање деце, па и сама власт; јер човеку је урођено да подражава ономе, кога је дужан поштовати и љубити, обично се угледамо на оне који су нам претпостављени. Тако су Апостоли угледали се на **Начальника вѣры и Совершителя**, Господа нашег **Іисуса** Христа, — и победили су свет, колико својом науком, толико чистотом живота; Апостол Павле говори: „**подобни мнѣ бывайте, якоже азъ Христу.**“ (I. Кор. 4. 16.) Први хришћани угледаху се на Апостоле — и тако постадоше обрасци вере и побожности свима будућим вековима. Исто тако храбри примери мученика и исповедника Христових саставише читаве зборове светитеља који им подражаваху. Тако исто и у друштвеном животу многи подражавају добрим и славним делима великих и зна-

менитих људи, те тиме човечанство напредује у врлинама и поштењу. Војници радо спомињу имена и храбра дела својих славних вођа, те се тако уче да и сами буду храбри и славни. Исто тако врлине старешина појединих породица прелазе с колена на колено, те су тако родоначелници дотичних породица виновници, среће и напретка не само своје деце него и најдаљега свога потомства; напротив — *„тешко човеку кроз кога долази саблазан“* (Мат. 18. 7.); тим више тешко родитељима, који место да буду добре путевође своје деце, постају им камен спотицања; њихови пороци такође ће прелазити с колена на колено, шта више у течају времена још ће се већма развити и умножити; и за сву ту множину грехова, они ће морати одговор дати на страшном суду Христовом.

„Духовнаја Бесједа“.

Прерадио: **Р. Ст. С. Илкић**, учитељ.

ВАСПИТАЧ СЕ МОРА РОДИТИ.

Није тешко дати одговор на питање, одкуда човјеку моћ, коју има над дјецом. Извире ли из увиђавности, која каже, како је важно, да оно, што је добро, утиче на дјецу? Извире ли из воље, која ће их окренути на пут правде и доброте? Извире ли из дужности учитеља и васпитача? Извире ли из покорности, поштовања божанскијех и човјечанскијех закона?

Нико неће спорити, да ови и други налични моменти не смију узмањкати, ако ће васпитавање и поучавање за руком да пође, да дјечак и младић морају поштовати, љубити и уважавати васпитача и учитеља. Али ни ови моменти нијесу кадри доцијлити жељенога, означеног резултата. Може учитељ или васпитач имати дубоку увиђавности с најјачом вољом, може имати најдубље чуство дужности са привржености к Богу, родитељима и к самоме себи, са ревношћу и вјештином, може имати и саму ватрену љубав према звању са истинском љубави према дјеци, може дакле имати сва најнужнија и најплеменитија својства, па ипак нема оне чаробности, којом се ученик лијепи за учитеља а васпитаник за васпитача, ипак њихова духовна надмоћ може бити размјерно мала. Заиста чудно; али је истина. Ни увиђавност, ни намјера, ни воља, па била прва ма како дубока, друга ма како чиста, трећа ма како јака, не производи оно, што се хоће, и с тога морамо рећи, да не чини све воља. А да шта? Ни мање ни више до природа, до сретнику —

jer upravo tako moramo ga nazvati — data, urođena darovitost, dar neba, koji se istina mora razvijati, kao i svaka darovitost, ali koja se, ako je nema, neda ničim nadoknadit, ni najplemenitijom voljom, ni najdubljom refleksijom, ni marljivošću, ni pregalaštvom. Ovuć kao i svaće drugće mora priroda najviše uradit; što ona nije dala, neda se ničim naknadit. „Pjesnik se rađa“, ali se rađa i vaspitač, kao što se rađa i svaki virtuoz u svojoj struci t. j. priroda ili ako hoćete providnost ga je velikom darovitošću osposobila za njegov poziv. To je istinska istina; bila ovome čudnovata a za onoga ubitačna. Ono, što je najbolje, bilo to tjelesno ili duhovno, ne dobiva čovjek samim sobom, nego nekom silom, koja je van njega. Tako nas uči i iskustvo i razmišljanje, a s time se slaže i priznanje dubokijeh mislilaca i ljudi, koji sami sebi upoznadoše. Ovo se ne vidi na prvi mah; tek poznije, kada se može pregledati tok vlastitoga razvića, kad čovjek, kao što kaže l'ete, „postane sam sebi istoričan“, postaje ovo jasno.

Vaspitač se mora roditi. Ono, što se od njega svakoga časa zahtijeva, — ne da nauči niti da utiskuje, ne da kalami niti da kljuka, nego da pobuđuje, razvija, udešava prema nagonu i potrebama djećijega razvića, — ne uči nikakova umjetnost. Tu se pojavljuje prirodni genije. Nije dakle beskorisna volja, napor i pregalaštvo; to su dapače veoma potrebna svojstva, ako se želi što u svojoj struci postignuti; ali njih mora podupirati darovitost za poziv i zvanje, ona morају izvirati iz darovitosti, ako hoćemo, da je uspjeh izvrstan i sjajan. Priroda nagoni čovjeka na rad; mora tu biti viši uzrok, no što je hotimičan izbor ili vanjski kakav motiv. U ovome pogledu možemo reći, da čojek nije slobodan. On se ne može latiti jednoga posla pa isto tako svojski drugoga, pa da u obadva jednako napredуje, — to se događa samo kod neizvjesnih darova, kod dobre ili loše osrednosti. Priroda goni svoju snagu samo k onoj meti, za koju je ona sposobna, ni čovjek niti može niti treba drugačije da radi, on mora — a ovo mora indicira najveću sreću, određenost za znamenita djela. Svojevoljnost i izbor ne imaju ovuć mjesta, to je preformacija i predeterminacija prirode. Blago onome, koje time nadaren, blago onome, ko to za rana upozna! Posledње ne biva uvijek; često čovjek pozno uvidi sposobnost, kojom ga je priroda obdarila, ćekada ni ne sazna za nju. Ako čovjek i nezna za svoju prirodnu određenost i njezin

утицај на савременике, упознаду је други људи ћекада дуго и дуго иза његове смрти, дуго и дуго иза његова стваралачкога рада. Филозофија историје јесте радња пророка унатраг. То је умље у историји, у постајању човјечанства. Даровитост, ма била најенергичнија, најодређенија, мора се разбудити, развијати, усавршавати. Ни један се човјек не раћа савршен. Природа само снабдијева способностима, а дужност је прилика, утисака и властите марљивости, да се развију. И ово признајемо човјеку, због овога уважавамо га и дивимо му се; могућност развића да благи Бог; а остварује га властито прегаоштво, укрштај срећнијех прилика, које заједно раде, дакле и опет благи Бог.

Велика је срећа, кад се могу гледати изредни урнеци и примати њихов утицај. Урнек пробуђује дар. Морам опет рећи: Природа је учинила, што је највише могла, она је створила, што је било најпотребније, дала је увјете за развијање, — без ње нема земљишта, у коме би сјеме ницало, — али њу треба побуђивати а никаково потстицање не утиче тако силно као енергичан, развијен човјек. Онога, који жели да се усаврши, сили нагон, да тражи његов утицај, његову близину. Тада увиђа, што сам може и што треба да ради, што сама његова природа хоће. То упознаје весељем и унутарњом срећом, коју налази у близини развијена човјека, упознаје замјећивањем, колико се њиме усавршити може. А томе не треба много времена, ћекад само један сат, а ћекад један једини час. Мућа запаљује дрво у тињи час. А такав је и утицај једнога духа на други.

Не треба ни напоминьати, шта отуда слиједи за будућега учитеља и васпитача. Он се дружи са признатим ваљаним учитељима и васпитачима, с таковијема људма, које је природа обдарила великом даровитошћу за њихов позив а који су је усавршили. Што тада треба у њему да се разбуди, пробуђује се. Он не подражава слијепо, — то свагда ради осредњост, — него посматрањем савршене индивидуалности потстиче се развијање његове индивидуалности. Он упознаје свој властити природни позив, те иде за метом, којој је до сада тежио мање више инстинктивно или по пустоме нагону природе, а сада са пуном свијести и јаком вољом. Читавога вијека своја захвално ће се сјећати урнека, носиће их у своме срцу као свијетле слике; јер знаде, колико им је захвалан. Ко нема никакова пијетета према људима, ко ниједнога човјека не цијени и не поштује, како може очекивати, да ће и други људи њега пазити и поштo-

вати. А поштовање учитеља и васпитача од стране дјеце први је увјет чиновна утицаја, први је увјет власти и надмоћи васпитачеве над дјецом.

Морам читаоца молити, да добро схвати пробуђење карактера већ развијенијем карактером. Племенити карактери управо су зато и створени, да у нама пробуде и превагу даду ономе, што је ш њима у сроству, да нас ојуначе, да будемо ја. Ни један карактер не стоји тако далеко, да се не би могло њему подражавати, али праведан и достојанствен понос не допушта, да је човјек карикатура другога.

Најјачи чинилац, који човјеку даје власт и надмоћ над његовијем савременицима, није — морам опет рећи — намјера, није никако рефлексија, него његова природа, али развијена и усавршена природа. Она нам разјашњује огромне утицаје, које је ђекоји човјек имао на цијеле слојеве друштва, на читава времена. Тада се природна обдареност намјерила на потребе времена, које оваплоћавају правац и радњу ове индивидуалне природе. Обоје се не намјери увијек једно на друго. Ђекада нема велики човјек згодна земљишта за родан рад, а ђекада недостаје земљишту велики човјек. Ниједна твар не упаљује се без муње, а без ње свијетли само пролазним сијевањем. Само онда, када се једно на друго намјери, настаје ватра, која означује великога човјека. То су сретници и дивуми, којима све за руком полази. Такав бијаше св. Сава, такав Кристофор Колумбо. — И један и други зачетници су новога времена. Вријеме бијаше за њихову радњу пријатно и зрело; али снага њихова утицаја извираше из дубљине и из енергије њихове природе. Они не могаху другачије радити, но што су радили, а вријеме бијаше згодно за њихову радњу. По Шилеру геније човјечанства у вјечитоме је савезу са природом.

Ко што о томе слути, мораће имати неко поштовање, које прелази у смијерни, свети зазор. Ко да је тако смион, да не рећемо дрзовит и безбожан, да на супрот стаје или чак уништује радњу овакога генија, оваке снаге, која изврсно ради?

Онај, који имаде свијести, стотину и стотину пута ће се прије предомишљати, хоће ли употријебити ваљску силу, да уништи или ослаби генија, који ствара. Лако је уништавати; доста је један указ, један декрет, једна наредба, која исто као што и мраз за једну ноћ уништи богати усјев читавога поља. Човјек се рађа са правом, да своју природу развија и по њој живи, у колико то није

на штету туђијех права. Свако закидање овога права злочинство је према божанским и природним законима. Творна снага, која је уложена у човјека, иде својијем властитијем путем, отвара нове путеве, ради оригинално. Ова разбуђује у нама чуство поштовања, јер стојимо пред новијем актом створења. На ко је тако дрзак, да суровом шаком разорава? — „Изуј обућу ову, јер и ово је света земља!“

Тако ради нагон, који је човјеку урођен. Пустимо га нека ради, па да би се шеницом и куколь растао! Та није ли Спаситељ забранио, тргати га! У овоме видимо и код њега онај свети зазор, о којему управо говорах.

Поштовати природу и њезине радове и законе, који нам морају бити свети не само у звијездама него и у нагонима и у снагама човјековијем и вјеровати у ове законе окрепљује и уздиже човјека.

По Дистервегу написао:

Симеон Кончар, равн. учитељ.

КАКО ЋЕ УЧИТЕЉ ЗАДОБИТИ ОД СВОЈИХ УЧЕНИКА ЉУБАВ ПРЕМА ЦРКВИ И ШКОЛИ?

Питање је ово у данашње време од веће важности, зато ћу колико могу мало опширније на то одговорити, а и прилике данашње пружају ми средства. Шта је најтеже једном учитељу? Најтеже је једном учитељу бити онакав, какав треба да је учитељ срп. нар. школе, па или не може или му се не да да буде учитељ делом и речма. Ко нема дара, ко нема вештине, ко нема практике, ко није снабдевен душевним природним васпитањем, ко не уме с дететом прилагодити свој дух, своје осећаје, ко не уме слаткоречивим поукама, строгим али и благим опоменама немирне умирити, незналице поучити, дотерати, срца им облагородити, тај наравно непрестано хуче и уздише, љути се и једи и на своју судбину. Не мили му се ни живити, а камо ли свој свети позив савесно вршити. По који у свом каосу, невештини рада, слабом успеху својих ученика осуђује учитељски позив, па га шта више као најгори или најнедостојнији мрзи. Овакав није достојан носити наслов „учитељ“, па зато боље нека се и не лаћа онај тога позива, који не осећа вољу, одушевљења, и самопрегоревања за тај важни, свети али и пун одговорности тешки позив. Није то само тек да се сврши доња средња

школа, па онда и учитељска школа, тек закона и облика ради да је оспособљен учитељ, па онда доћи само у одређену школу и оној невиној и безазленој деци строго заповедати и задавати лекције без смисла, без нужде и без успеха.

На онда зар је оно сво знање за будућег учитеља доста, што донесе из средње и учитељске школе? Тек после наступају дани трудољубивог делања, дани у којима треба прикупљати науке и вештине за практичан рад у народној школи а док се ово не прибави треба се знојити, треба много једа прогутати са оном различнога сталежа и васпитања, децом у школи.

Ни предавати науке прописане за срп. основне школе није тако тешко. као што је тешко постигнути једнак успех бар код $^3/_4$ ученика, јер док они (који су у школи) пажљиво слушају, слушањем или очигледношћу предаване предмете науче, дотле они, који због немара својих родотеља, или због сиромаштва, или због какве домаће потребе у школу не иду — научено пропусте те о њему ни појма не добију, — никакав се успех не може постићи, ако се изостајање оваких неуредних ученика чешће дешава.

С тога треба учитељ прво да омили школу својој деци. То ће најбоље учинити у добром расположењу, у пријатности, у шали (само промишљеној), онда кад сви ученици буду у школи.

Учитељ треба онда себе у дечија осећања да стави, да им занимљиво прича, а деца су наивна па ма да су како несташна и раскалашна, моћ учитељевих благих речи кадре су их задобити. Дете има бистро око, оно све види, срце је његово осетљиво, па ако га се срца дотакну учитељеве лепе речи, умиљатост. добродушност, похвала, побуда и признање, онда је таково дете задобивено за школу, па док је код куће све га нешто гони у школу. Слушао сам од једне старице:

„Ама господине, моје унуче Мита, неће никако да ме послуша. Заустављала сам га јуче да остане код куће, да донесе из вароши брашна, а он још при ручку рече: „преча је школа него пијаца!“ па није честито ни ручао, а он зграби књиге па беж' у школу!“

На ове речи сам се старици насмејао и рекавши: „То је лепо од њега, он је мој добар ђак!“ растао се с њоме.

Тада ми бејаше јасна већина узрока, што деца уредно долазе у школу, али опет не бејаху ми јасни сви. Најглавнији су узроци неуредном долажењу деце у школу: ако учитељ на децу виче, ако их

за сваку погрешку бије, и ако им лекције задаје под претњом прута. Ово последње на жалост још по негде је заостало по примеру старих школа, у којој су учитељи, наравно непрактичари, одприлике овако васпитавали ученике: „Пазите децо шта ћу вам сад задати за лекцију! Одавде, довде! (Па онда плавом или црвеном оловком забележи првом с краја редовну лекцију.) Хоћете л' научити?“ Деца избече очи прво на лекцију па онда на учитеља, те ако им се свидило да могу научити одговоре: „Хоћемо!“ ако виде да не могу т. ј. ако им се чини да је учитељ много лекције задао, онда се намрште, уздану, сагну главу па ћуте. Онда учитељ настави: „Ко ми ту лекцију не научи, тај ће добити шест врућих.“ Дете које је слабо даровито мучи се, учи, страх га да не иде, а страх га да иде у школу, потужи се оцу или матери да га боле глава или нога! Отац и мати из сажаљења потпомогну његову жељу с речима: „Па немој ићи данас у школу, зар ти мораш баш сваки дан бити у школи? Преучићеш се, а нећеш бити поп!“ Сад се у детета породи снага варања и тако сваком приликом без нужде (ал само од страха) изостане од школе. И то не чини само један већ њих више. Учитељ их у љутини казни за неуредно похађање или за незнање задате лекције. Ученици све то више омрзну и школу и учитеља. Не боје се ни учитељевих батина ни претња те по вољи у летње дане беже од школе, а учитељ се жив кида од једа те не зна шта да започне, како да задобије љубав, али онда је већ касна и узалудна свака мука.

Све могуће неприлике може учитељ одклонити:

1. Ако деца не долазе у школу због тога што немају одела ни обуће, треба да то учитељ што раније пријави општини, па да се та општина побрине и деци набави одела и обуће. А ако је општина немарна, треба такову општину вишој власти пријавити, која ће на њу боље мотрити у погледу да тачно врши дужности.

2. Остале узроке као: немар родитеља према школи, нехатност деце, често задржавање деце од својих родитеља, незгода времена итд. учитељ ће моћи једино својом речитошћу, умешношћу, благим поступањем, лепим и занимљивим причањем омилити деци себе, школу и књигу.

Нипошто осим песама на изуст задавати, а ако што задаје да деца на делу науче, нека им задато најпре растумачи и опет уз прикладну за то песму или приповетку занимљиво учини. По

чешће се треба с децом и шалити (само умерено) и то све дотле чинити, док се не увери да деца из љубави према учитељу и према науци, радосно а не уздишући и плашећи се у школу и у цркву иду и уче се речи божјој.

Душан Ђурић, земунски учитељ.

ПОЗДРАВИ

приликом четрдесетогодишње прославе Н. Ђ. Вукићевића дана 17. (29.) октобра 1893. године.

(Свршетак).

227. (Т.) Земун.

Вредноме учитељу српских учитељица и моје драге ћерке Исидоре, заслужном трудбенику на пољу школе и просвете честита из свег срца четрдесетогодишњицу службе и жели сретну стогодишњицу живота.

Секулић, капетан.

---

228. (Т.) Ср. Карловци.

Приликом четрдесетогодишњице Вашег плодочесног рада за српску школу примите моју најсрдачнију честитку.

Баш бивши ученик

Милош Легић.

---

229. (Т.) Вуковар.

Поздрављајући данашње славље жеље Вама и породици живота и здравља.

Ваши сродници

Андра и Тинка.

---

230. (Т.) Вуковар.

Слава и живио врли трудбенице, српске нам књиге и просвете.

Паја Стевић.

---

231. (Т.) Нови Сад.

Срдачно поздрављамо Вашу четрдесетогодишњицу Вашег плодног и неуморног рада.

Породица Љубе Стефановића.

---

232. (II.) Вршац, 16. окт. 1893.

Велештовани Господине!

Приликом Вашег четрдесетогодишњег славља примите и од мене као Вашег поштоватеља најучтивију честитку, скромном жељом, да Вас свемогући Творац још више година на понос и дику српског рода одржи, те да дочекамо и педесетогодишње славље Вашег ревносног службовања.

Са особитим поштовањем и усрдним поздравом Ваш поштоватељ

П. Мориновић.

---

233. (II.) Панчево, 15. окт. 1843.

Високоблагородном Господину

Николи Т. Вукићевићу

Сомбор.

Нека Вас Свемогући још више година здрава и крепка подржи, српском народу на велику корист. Срећан јубилеум жели Вам од свег срца са особитим велештовањем и захвалности.

Благодарни

Гига Вериш.

---

234. (II.) Вел. Бечкерек, 18. окт. 1893.

— — — — — — — —

На појутарње четрдесетогодишње прославе Ваше примите од нас две најискренији поздрав. Извините, што то не учинисмо јуче, јер је 17. октобар за нас дан тужне успомене смрти нашег незаборављеног отца. Ваше нећаке

Милана и Нела Коровићеве.

---

235. (II.) Осек, 22. окт. 1893.

Високоблагородни Господине!

Мало је смртних људи у данашњему столећу, који могу са поносом рећи, да су за праведне и истините заслуге на просветном пољу, за поштен и савјестан рад и редку скромност доживили ону славу и признање васколиког српског народа, као што је то обелодањено 17/29. октобра т. г. пригодом прославе Вашег 40-годишњег рада као професора, управитеља, саветника и школског референта. Све што је могуће било, учињено је онај дан, да се прослава чим достојније увелича, похрлиле су депутације и поздрави из сваког кута где Срба има, да изразе Вами Високоблагородни господине

дубоку захвалност и неизмерно признање за Ваш успјешни 40. годишњи рад на пољу просвете српскога народа.

Ја Вам велештовани господине на овом праведном и заслужном одликовању, — које ће достојног мјеста наћи у српској повјести за будућа времена и потомство српског народа, — честитам, радујем се истому као Србин а дичим се, да ми се налази кћи под управом тако заслуженог и одличног мужа.

Ваш одани поштовател

Јован Тишма.

---

236. (П.) Темишвар, 25. окт. 1893.

Благородни Господине!

Не могу а да ма накнадно не изразим моје искрене осећаје које ми груди таје, моме најбољем наставнику. Жао ми беше што не могох то учинити онога дана кад томе беше време, но надам се да и накнадно неће бити доцне. Благо омладини, која се крепи и напаја на живом извору, Ваших неумрлих доброчинстава. Дозволите ми дакле високопоштовани Господине да се и ја придружим радосној гомили која се трудила да Вам што прикладнијим речма изрази своје истините жеље и осећаје, приликом Вашег четрдесетогодишњег трудног рада за нашу корист и напредак. Ви заиста заслужисте лаворов венац, који се над Вашом главом вијаше. Живели дакле још много и дуго увенчани снагом и здрављем себи на славу а целом Сриству на особиту корист а неограничену благодарност и оданост од Ваше бивше ученице

Оље Сифниос.

---

237. (П.) Миклушевци, 27. окт. 1893.

— — — — — — — —

Овом приликом Вам од срца изјављујем моју радост к доченаном Вашем четрдесетогодишњем јубилеуму, и желим Вам и у будуће свака добра од Свемогућег Бога. Жао ми је што нисам могао доћи, па шта више, тако сам препречен био, да Вам тај дан ни (телеграфично) брзојавно немогох честитати. У осталом тјешите се и поносите се Високоблагородни Господине, што имате врло много и много и таковых захвалних лица, који и ако нису код свечаности могли присуствовати, ни писмену честитку поднети, — то ипак у срцу трајно постоји она љубав и оданост према Вама, коју сте Ви Вашим племенитим и родољубивим трудом и радом како појединима тако и целом српском народу допринели.

Примите Високоблагородни Господине заједно се Милостивом госпођом и Вашом драгом дечицом од мене и моје породице искрено срдачни поздрав.

Јесам са особитим поштовањем Ваш захвални ученик

Љубомир Ракић,
свештеник и председник црквене општине.

---

238. (II.) Ex ultima Tula, 25. јан. 1894. (Трнест.)

Мој мили, стари друже,

Наша трудољубива челице!

У овом далеком крају истом данас сазнадох из „Школског Листа" за твоју заслужену славу. Толики и толики твојих пријатеља, судјелатеља, твојих ученика похитали својим честитањем да ти украсе и јавно признаду неувјадајеме заслуге по народ и млађе му поколење. Прими и од мене, свога од старине друга, из во времја оно саученика, искрену жељу да те Преблаги милошћу својом благослови, теби на радост, милим твојима на утјеху. Вјечна ти слава и чест с колена на колено у нашем свету.

Твој из древне *Старц*

РАСКОШНОСТ.

Био сам те среће, да су ме изабрали за учитеља, а још ми се, тако рећи, ни мастило на дипломи није осушило.

С радошћу сам ушао у школу и својски одпочео радити, као што би сваки чинио у првој години учитељевања.

Мој предходник умировљени местни учитељ више пута би ме походио у школи. У своје време важно је он као врло добар учитељ, с тога сам се и радовао, кад бих му на лицу видео задовољство о мом раду у школи.

Синко — рече ми једном старац — немој узети за зло, ако те на нешто опоменем, не радиш добро.

Ко? ја? та тако сам лаком, да се и сам стидим — одговорим смешећи се.

Тако је — рече поново — не радиш добро, врло си разметљив, раскошан.

Но сад сам се већ почео смејати. Ово је већ много. Ја, и да се размећем, да сам раскошан. Та зар ми није доста изношен капут? Већ је трећа година како сам га купио. Или ваљда коме

упада у очи мој сребрни сат? Та и њега сам од покојног деде наследио. А и не пушим. На какву раскошност виде на мени.

Та не говорим ја о томе — упаде старац. Реци, колико година мораш учитељевати, да добијем потпуну мировину?

Само четрдесет година — одговорим жалосно.

Четрдесет година? рече старац. То је дуг низ година, а учитељев алат, грло и плућа су врло осетљиви, те ако не поступаш добро с њима, изневериће те.

А могу ли ја и себе чувати и поштено радити? запитам.

А зашто да не? Вештина доброга учитеља баш се у томе састоји, да и себе чува али и да даје деци оно што је дечје. Мораш се чувати и пазити, да тело своје не трошиш узалуд.

А шта називате Ви трошењем тела? Кажите ми, молим Вас.

Драге воље рече старац. Пази на грло и чувај га. Неће ти шкодити, ако те на ово или оно опоменем.

А шта ће то бити? запитам радознало.

Прво и прво — синко — ти врло високим гласом предајеш. Доста се далеко чује, та и твој сусед може уживати у твом предавању. То је видиш — раскошност речи. На што то трошење грла? Дете нити ће боље чути, нити ће боље разумети, ако му вичеш, кад што тумачиш. И сад естетичног гледишта не може се препоручити тај начин, а са педагошког је баш штетан. Неће тиме дете бити пажљивије него баш противно од тога. Ваљда си приметно, да кад ко у друштву свира, у почетку сви слушају, но доцније мало по мало па се почну разговарати. Тако се пријатно разговају поред свирке. Тако је видиш и у школи. Учитељ почне високим гласом, деца ће га у почетку неко време с пажњом слушати, а после ће употребити прилику и разговараће се. Тако се може лепо разговарати, кад учитељу зује уши од свог сопственог гласа. Зато видиш тишије говори, нека деца отворе уши и слушају те. Ако тишије говориш, приморано је дете, да те слуша и онда се не могу деца разговарати јер ћеш и најмањи шушањ чути.

Добро, али молим Вас радо бих чуо ако имате још каквих примедаба, кажите ми их.

Ако ти је право, ја ћу ти још по нешто рећи. Велика је раскошност од тебе она велика придика, којом попраћаш какву казну или опомену на ред. За то ти нико неће платити; и самом себи а и детету шкодиш, сво напрезање биће ти узалудно. Са неколико речи може се све казати; учини ово или оно, или ово

није добро, нећу тако да радиш, па ће ово више упливисати на дете него оне дугачке придике.

Али морам да се једим, кад видим толико глупости код детета.

Једити се у школи и то је раскошност. Јед је посао за жене, оне утишавају срчбу тиме; учитељу то не приличи. Ван школе верујем ти, да се можеш кад и кад наједити, јер људи нам доста пута загорчавају живот, али у школи не треба да се једиш. Истина је, да дете споро напредује, а по неко је и тешког свађања, које све треба имати на уму, па зато се не треба једити на њега. Несташно, непослушно или упорно дете треба лечити дозвољеним средствима на начин сходан детињој природи, без срчбе. Казни га кад треба без псовке, једа и много речи. Искажи пресуду што можеш краће, а казну одмах изврши — без много речи. Што год више говориш детету, да му докажеш да је скривило, мислиће напослетку да му учитељ само зато толико говори, да га прође време.

Али поштовани господине — рекнем — зар се Ви не би једили кад би имали посла са Пером Ј. који је као ђаво несташан, а поред тога упоран, да му нема равна. Пре неки дан кажем му, да изађе напоље и стане иза табле, јер се разговарао. Није се ни помакао. С натегом сам га морао извући из скамије и као џак жита вући до табле, да се цео разред смејао.

Имао сам и ја таквих ђака. Али са таквима треба друкчије поступати. Пазити треба, да такво дете не добије прилике да покаже своје зле стране. Боље превиди томе твом Пери неке погрешке, па нећеш имати толико невоље, као кад се с њиме много забављаш. Пази, да ти је предавање што тишије без сваког жагора. Пази на све, па ћеш видети колико ћеш заштедити у говору. Прекомеран говор је раскош, али је најопасније играње речима и стварање досетака — вицева. Не само да скрену пажњу детињу него и учитељеву. Многи учитељ се навикне на стварање досетака, па непрестано то ради. Отуда су и постале по шаљивим листовима т. зв. мудрости са катедре, које највише у вишим заводима владају. Неки учитељ је пун таких ствари, па ће за свашта направити виц. Знам, да се и ти сећаш онога професора, који је био прави вештак у шарању речима. Никад нећу заборавити како је он разговарао с ђаком. Он није никад казао свом ђаку „синко учи боље, пропашћеш“, него је то од прилике овако казао: „Чујеш ли ти мазгове! Ти ћеш пропасти, ни дванаест волова те неће из секунде извући“. Овако и овим сличним речима частио је он своје ученике.

А не може се рећи, да су му ученици бити веселији, ма да их је забављао овако шареним речима. Деца су постала безобразна тако, да је једва излазио на крај с њима. Од многе шале није ни доспевао да предаје, јер час је прошао у шали и измишљавању досетака. А штета је била за таког професора, који је иначе био врло ваљан и способан, али бадава те досетке и шала све су покварила.

Оволико ти имадох рећи. У осталом док будеш више година практично радио и сам ћеш се уверити о реченоме и мени одобрити што те на ову или ону „раскошност“ упозорих.

С мађарског: **М. Бандић.**

О ВАСПИТАЊУ.

Живот дјетета зависи кроз дуље време од помоћи, што му се пружа од одрастлих. На дјетету у колијевци не могу се познати способности будућег човјека. Из дјетета може све постати, што дјете збиља постаје зависи од дуготрајног живота што обухваћа промјену развитка његовог код којих судјелује нутарње способности и ванјски уплив. Објам ових промјена несме се припустити оним, који зато способни нису, јер ту у свези стоји будућа срећа или несрећа дјетета. Упливисати на неразвијене сматрали су од давних времена као једну од најплеменитијих задаћа, а не само пружањем обскрбе већ најпаче с тога да дјетету помогну доћи до извјестног развитка његовог, и да се нутарњост развије у извјестном облику. Ако је васпитатељ самосталан, онда се мора и дјете решити своје несамосталности. Сваки васпитатељ мора бити способан т. ј. донекле развијен, барем нек је пунољетан човјек који је свој душевни развитак донекле усавршио. Дјете пако које васпитамо мора бити способно, а ово је у доби своје незрелости, јер у тој доби није душевна нутарњост његова још никакав облик примила. Уплив што га добија дјете од васпитатеља мора бити по некој основи удешен, овај ће уплив само тако успјешан бити, ако је јачи од осталих ванјских уплива који се на дјетету развијају. Циљ што га овај уплив има не може бити друго, него опште човјечије опредјељење, јер се у овом добу још не зна шта ће из дјетета бити.

Васпитању је главна цјел могућност изобразити дјете, ту се разумева поданост дотиње нарави, према ванјским упливима, ова је могућност јако велика али није неизмјерна, њене су међе озна-

чене наравском способношћу самога дјетета. Ствари које се производе оне стоје у свези са устројством наших тјелесних органа, они нам могућност чине те нам рад успјешује, тај нам пробуди весеље и позива нас к новом раду. Душевне наше силе као што су: разум, памћење итд. нису урођене способности, оне спадају на оне способности душе наше које су се тек у течају времена упливисањем представа развиле, а садржај тих представа постане радом наших чула по упливу вањскога свјета.

Код васпитања има васпитатељ два сурадника: природу и друштво. У природу долазе све што нам је урођено, и ово што из вана на нас дјељује, осим човјечанског уплива. Упливу вањског свјета долази клима, разумевајући топлоту, влагу, храну, стан итд. они дјелују непосредно на тјело а посредно на душу, и ту се наше душевне силе буде различитим појавама у природни предмети. — По природи је васпитање једнострано али је стално. Од природе јаче је људско друштво које дете обкољава, одрастли свјет обћи са дјететом те тако пренесу језик, обичаје, владање и т. д. и дјете обћењем са одрастлим прими постепено сав дјелујући утпив на њега, ако је дјете силовито држе га у строгости или га попушћају на размажење.

Држава и црква то су две веће друштвене заједнице, те се брину за вањски и нутарњи ред људскога живота и то својима установама и наредбама, те тако имају те друштвене заједнице на сваког човјека васпитајућег уплива.

Васпитатељ у неколико заостаје иза оних помагајући момената пошто он може само кад кад на дјете дјеловати, а противно увјек дјелује на истог природа и друштво, али ипак његову раду васпитања принадлежи захвалан дјелокруг, пошто је нуждно потребит за усавршавање васпитања у човјеку.

Искуство је потврдило и потврђује да брижљиво васпитање уроди добрим а криво васпитање рђавим плодом, даље и то да се поуком, примјером, вјежбом, навиком, наградом и казном ипак нешто позитивног постићи даде.

Почетак васпитања спада у почетак живота, али ипак у првој години у добу сисања оно је искључиво тјелесно одхрањивање јербо у то доба свјест је дјетиња један хаос, и његова та тјелесна окретност није ни најмање подчињена свјести.

Обновитељ школе Амос Коменски дјели периоде васпитања у 4 групе.

Прва периода васпитања је у доби детињства, ово је прво оријентирање у свјету, из тога хаоса свјести дјетиње стварају се душевне представе, јербо се дјете сада упознаје са стварима, разликује, о нечему и просуђује, ступа на ноге, учи говор, и та прва периода спада у домаће васпитање и забавиште.

Друга је периода у доби дјечачкој и ту се почимље и свршује са школским временом, време основне школе.

Трећа је периода младаначко доба и доба почетка самосталности, пут полазку виших штудија и приступ у друштво и живот.

Четврта је периода време почетка зрелости, у овом добу еманципира он своје васпитајуће силе, заједно се свршује у овом добу подпуни развитак тјела, али ипак што се тиче васпитања обухваћа скоро половицу живота његова.

По својим бележкама.

Г. Ш. равн. учитељ.

КЊИЖЕВНИ ПРЕГЛЕД.

I.

У последњим данима изађе из штампе књижица на мађарском језику а са насловом: „Magyarország rövid ismertetése. A szerb iskolák IV. oszt. számára". Име госп. писца није изметнуто. Дотична књижица би намењена за олакшицу досадашњег учења на мађарском језику.

За г. г. издаваоца распитах се и дознавши да је Србин, наумих дотичну књижицу приказати срп. учитељима овим путем.

Књижица износи 12 страна; израђена је без икакве штампарске погрешке и на дечијем речнику сходном мађарском језику, што би књижицу за ваљану учевну књигу препоручило. Градиво стављено је на катихетични начин предавања т. ј. на питања и одговоре.

На наслов метнуо је г. писац примедбу: „Szerző a művecskének összeállításánál feltételezte, hogy a tanuló a III. osztályban alapfogalmakat elsajátitotta." Мислим, да је представка на оно, што је законом прописано и што већ данас сваки учитељ доста марљиво врши — неуместна, шта више мало и смешна.

Оволико о формалности дотичне књиге, а сад пређимо на специално посматрање јој.

Не знам позитивно, је ли штовани г. писац своје дело наменуо учитељима као помоћну, али ти пак деци као ручну књигу.

Ако је овим другима, то не само да је сувишан, већ и неуместан посао био, цело градиво на питања и одговоре ставити; јер овако не само да отештава деци учење, већ и разговетан преглед никад добити не могу од изпрекиданих ставова.

Истина, да је ово велика олакшица оним учитељима, који незнају добро мађарски; но и ову племениту циљ држећи пред очима, не могу одобрити тај поступак почем, помоћ која се пружа учитељу никад несме за собом повлачити терет и онако доста обтерећеној деци. По моме мњењу, много би целисходније било та питања, паралелно току градива, на крају књиге штампати, те коме требају — ено му; а учевни предмет у лепој целини изложити.

Одма у 1-вом питању употребљује г. писац израз: „égtáj". Ја мислим, да би много боље било, да је рекао: világrész, јер а) данас већина и мађарских књига употребљује тај назив; а б) тај израз схватљивији је нашој деци, почем одговара српском називу, очигледније се даде разтумачити те тако и тврђе запамтити; По томе преиначило би се то питање: Hány világrészt különböztetünk meg?

Треће питање је ради одговора, да више породица чине једну општину. За овим пак следи: „Где си се ти родио?" „Ја сам се у Молу родио". „Шта је дакле теби Мол?" „Мол је мени место рођења". „Шта је Мол?" „Мол је општина". Ово није постепено напредовање јер умножавање породица чини општину. Правац питања баш није категоричан, јер послужи ли учитеља зла срећа, те прозове баш оног ученика, који се није ту родио, то ће му настава мањкати у једносуштности. Ја би дотичан одсек питања овако ставио: Vajon községe a mi helyünk? Mi a neve a mi községünknek? Mely községekkel határos a mi Moholunk? Ezek a községek együtt mit képeznek? — Ова последња питања г. писац није ставио; ту је исту погрешку учинио и код извађања појма о жупанији и држави. Изгубио је из вида правило: из једнога примера не вади индукцију.

Код одговора на 16-то питање, цитирајући титулу Његовог Величанства, могао је уметнути и реч „apostoli" јер с том једном речју не би их баш обтеретио, а обрадовао би их са занимљивим разјашњавањем тога предиката.

Одговор на 18-то питање не одговара позитивности. У њему се вели: „За то се назива крупом св. Стевана, јер је ову државу

в. Стеван основао". Цитирајући овај одговор, излишно је на њ' рефлектирати сем, настава пре свега ваља да одговара суштини.

20-то питање гласи: „Mi tartozik a magyar szent korona országaihoz?" На ово питање жељени одговор — да амо припада ужа Угарска, Хрватска, Славонија и Угарско приморје — само онај дати може, с ким се оно шаблонски научи не обзирући се на апперцепцију.

Ја мислим, да би прецизније било питање: Mely tartományokból áll a mi hazánk? У одговору пак на ово питање, мислим да би потребно било пред „Magyarország" уметнути „az anya" те би деци „ужи и шири" појам Угарске светлији био.

У одговорима на 24-то и 25-то питање употребљује г. писац називе: „Велика равница и мала равница". Ја те равнице из мађарских географија познајем као: „Велика мађарска равница" и „Мала мађарска равница".

Питање 26-то: „Mely hegyrendszerhez tartozik a hazánkban szétágázó hegység?" и питање 27-мо: „Hogy osztjuk be a Karpátokat fekvésük szerint?" — метнуо би ја одма иза питања 23-ћег: „Mely vidékek hegyesek?" а не као што је г. писац после овог 23-ћег питања одма прешао на: „Mely részek a lapályos vidékek?" и „Milyen lapály terül el e sik vidéktől éjszaknyugatra?" Чинио би пак ово зато, јер држим пред очима, да дете не треба само шаблонски стеченим знањем учитељу лаворику да плете о испиту, већ учећи, да развија моћ душевну. Познато је да код деце фантазија ово јако унапређује; непобитно је, да се фантазија подпомаже и јача постепеним исцрпљењем једне исте теме.

У одговору на 38-мо питатање г. писац ређајући канале у Угарској, споменуо је канал Бегеј, а прећутао Франц-Јосифов. У данашњим данима није онај ништ важнији од овог; кад је пак тако, то је требао и овај споменути и то тим пре, јер га деца већ из III. разреда познају.

Чудим се да један иначе ваљан дидактичар онаку дедукцију чини, као што је то учињено у тачци 39-тој и 40-тој. У првој тачци подељује г. писац Угарску на жупаније; у другој пак на географична оделења. Затим се занима специално са овим другима т. ј. са географским деловима државе.

Посматрајући ове дедукције саме за себе, ништ против њих немам, но чиним ли то кад су једно поред другог, тада цео поступак осуђујем. Нашто учинити обе дедукције, кад нам за проду-

жење почетог ланца, не могу обе за веригу служити, шта више. кад вам оне заједно, помућују јасност наставе?! Да је на моје, ја бих овде оставио само поделу географску, јер нам је у овај пар главно, посматрање државе с географског гледишта. Политично поделење пак — жупаније — оставио би на последку, за саставни део онога додатка, што би ставио ради бољег познавања државног политичног уређења.

Даље, од питања 41-вог па све до краја, посматра г. писац потанко поједине географске делове државе, као: велику равницу, предео с оне стране Дунава и т. д. Овде је г. писац показао највећу нетактичност географичарску. Он посматра прво занимање становника, затим рудокопе и онда становнике. Но географичар не задовољава се само с тим, што се становници овог ил' оног предела с' овим ил с оним занимањем забављају; већ се он жели уверити а и друге убедити, да они морају то чинити, јер их и само земљиште на то упућује. Због тога посматра он прво само земљиште, затим поднебље, из овога вади конзеквенцију о плодовима и о занимању, а за тим прелази на становнике.

Усуђујем се замерити г. писцу и то, што кљука сироту децу именима жељезничких пруга целе државе. Ја мислим, да је тим само набавио деци један мучно стечени велик, по непотребан каталог речи. Могао је споменути само главније пруге поред главнијих трговачких градова, а остали труд да је употребио на ближе познавање вароши те не би ученици морали учити она досадна гола имена њихова.

Из свега овог конзеквенцију т. ј. оцену књиге задржавам за себе, а г. г. учитеље при употреби дотичне књиге упозоравам на ове примедбе.

Од стране своје с признањем велим још само то, да је много лакше посматрати но у битци војевати.

1894. 17. Новембра. **П. Т.**

II.

Српске дечије игре.

За женску децу скупио и у ноте ставио Александар Јорговић.

Као за сваки предмет који се у школи предаје тако и за певање се пита за што се има предавати и како.

Познато је да педагози наводе, да је учење певања у нар. школи безазлена забава. Детињи дух је тако жив да неможе никад мировати. Он ће слободно време испунити, али неће исто употребити

као одрасли одмором него хоће да се забавља игром. Зато се треба побринути, да се деца за време кратког школског одмора различитим играма забављају. Но треба у првом реду пазити на то да дечија забава буде за њих и са педагошког гледишта користна и дечије игре да буду занимљиве, веселе и лако схватљиве. Оне не утичишу само на душу дечију него се њима задобија и телесна корист.

Не сумњам да је г. Јорговић овим разлозима побуђен, скупио дечије игре и у ноте их ставио. Овака збирка дечијих игара била је већ одавна нужна за наше малиште. Зато нека је топла хвала г. Јорговићу што се сетио нашег малог нараштаја наиме онога који забавиште похађа.

Мелодије су лаке и схватљиве, ни високе ни ниске и у простом гласореду „d-dur“ написане које наше забавље и учитељице могу лакше савладати.

Препоручујем с тога ову збирку свима учитељицама, забављама и родитељима. Књижица садржи 24 разне игре.

Матица Српска наградила је исто дело са 80 фор. из фонда Јована пл. Наке. Вел. Ст. Миклушког. Издање је авторово.

Цена је 35 новч. а. вр. или (70 динара).

Драг. Блажек.

ЗНАЊЕ ЧИТАЊА И ПИСАЊА.

Да се види, како стоји знање читања и писања, доносимо податке изражене у постотцима од броја становништва у разним државама У Финској незнају читати ни писати 1·9, у Саској 0·2, Норвешкој 0·3, Баварској и Шведској 0·4, Пруској 0·6, Енглеској 9. Француској 9·5 Аустрији 23·6, Угарској 41·9, Шпанији 42, Русији 78·3, Србији 79·2, Романији 82, Бугарској 85

Са овим у свези донећемо опширније о знању читања у Угарској, и то на основу пописа становништва од 1890. године обављеног. Број становника у Угарској је 17,349·00, од којих долази 2,186·410 становника на Хрват. ску и Славонију.

Од укупног броја Угарског становништва читати и писати знају 42·28%, само читати знају 3·21%, а ни читати ни писати незнају 54·56%. Сравњујући ове бројеве са бројевима пређашњих пописа становништва нашло се, да је од 1869. године или за 21 годину број оних који знају читати у правој Угарској порастао са 80·59%, а у Хрватској и Славонији са 125·46%. Напредак тај у првој Угарској има се највише захвалити закону државном донесеном 1868. године, али је необично велики напредак у Хрватској у Славонији.

Горњи постотни бројеви узети су од целокупног броја становништва, али да слика јаснија буде, децу испод 6 година треба изоставити, која већ

по узрасту свом незнају читати и писати. Број становника преко 6 година, рачунајући ту и војнике, износи 14,094,090. Од овог броја у правој Угарској знају читати и писати 60·20% мушких и 46·49% женских; у Хрватској и Славонији пак 39·36% мушких и 25·25% женских. У опште се женске дакле мање баве учењем читања и писања него мушки.

Распоређујући знање читања и писања по пределима, нашло се, да има таких 5 жупанија у којима ни $^1/_4$ мушких становника незна читати и писати, а 17 жупанија у којима ни $^1/_4$ женских становника незна читати и писати. Највише необразованих мушких становника има у Солнок-Дубошкој жупанији, у којој тек 20% мушких знају читати и писати, затим долазе ове жупаније: Хуњадска 20·5%, Личко-Крбавска 20·57%, Мармарошка 22% и Клушка 23·75%; најнеобразованијих женских становника има у Личко-Крбавској жупанији, где само 4·56% знају читати и писати, затим долазе ове жупаније: Хуњадска 11%, Солнок-дубошка, Загреб, Мармарошка, Дољно-Фехерска, Торда Арањошка, Клушка, Силађска, Крашо-Северинска, Арадска, Угочанска, Фогарашка. Има 14 жупанија и 28 вароши у којима више од $^3/_4$ мушких становника знају читати и писати, а са 2 жупаније има у којима више од $^3/_4$ женских становника знају читати и писати; најобразованије становништво је у престоници Будимпешти, где 88·62% знају читати и писати, затим долазе ове жупаније: Мошоњска 86·71%, Шопроњска, Толнанска, Коморанска, Веспримска, Ђурска, Остригонска, Гемерска, Бекешка, Пожунска, Липтовска и Хајду; најобразованији женских становника има у Мошоњској жупанији 79·37%, и Шопронској 75·92%.

Као што се види, најобразованије становништво је с оне стране Дунава, а најнеобразованији у неким Ердељским жупанијама и Хрватској и Славонији.

По језику нашло се да код мушког становништва знају читати и писати код Немаца 67·64%, Мађара 58·99, Словака 50·42, Јермена 50·54, Срба-Хрвата 33·12%, Романа 19·89%, Русина 12·81%.

По вероисповести нашло се да знају читати и писати: код израиљаца 70·69, лутерана 69·20, калвина 63·11, унитараца 56·61, римокатолика 51·87, источно-православних 25·87, грко-католика 17·69%.

Из „Néptanitók lapja“ навадно: **М. Бандић.**

---

†

АНАСТАСИЈЕ МИЛАН МАРИН,

учитељ у Голубинци.

Немила смрт отрже опет из реда учитеља и младих радника на пољу књижевства српског млађану једну снагу. Анастасије (Воскресенко) Милан Марин учитељ у Голубинци, вредни сурадник „Школ. Листа“ и других српских часописа, после дужег тихог али тешког боловања од сушице преселио се у вечност 17. дец. о. г. у шест часова у вече у Голубинцима. Покојник је рођен у Сурчину 15. Јулија 1868. свршио је пети гимназијски разред у Ваџархељу, а затим тро-

годишњи припрaвнички течај у учитељској школи Сомборској где се одликовао својим примерним моралним владањем и великим прилежањем, и положио у јунију 1887. учитељски испит с добрим успехом. Још као ученик почео је радити на пољу књижевном; његове приповедке из сеоског живота у разним српским повременим листовима написане радо се читају. Такође се он бавио и са појезијом, а прилежно је дописивао и суделовао при издавању „Школског Листа.“ Као отличителна црта његовог карактера има се сматрати благост, скромност, и редка благодарност према својим негдашњим учитељима коју је у свакој прилици све до смрти показивао. Био је у одправљању учитељске дужности тачан и савестан, али га је љута болетица, несрећна сушица, од дужег времена мучила и ето сада и са овим светом растављила. Њега оплакује неутешна мати, брат Чедомир парох у Прхову и остала родбина. — У књижевности српској оставио је покојни Милан себи вечну успомену. Бог му дао души у рају блажено насеље!! **В.**

НЕКРОЛОГ.

† *Јереј Димитрије Живковић.* Дана 17. новембра у вече, после дуготрајног и мучног боловања, преминуо је у Господу јереј Димитрије Живковић парох св. Претечевог храма сомборског. Покојник је рођен 1834. год. у Ст. Бечеју, свршио је гимназијалне науке у Пожуну а Богословију у Ср. Карловцима, те је 1858. год. заређен и као ђакон служио је у Сомбору 32 године. 1890. год. рукоположен је за свештеника и као парох служио је при св. Претечевом храму све до смрти своје. Од постанка мађарско-српске гимназије у Сомбору, покојник је био на њој катихета и наставник српскога језика, неко време био је привр. учитељ појања на срп. учит. школи сомборској. Свечан погреб, са опелом, коме је претходила божанствена литургија у св. Ђурђевском храму, био је 19. новембра пре подне, на коме су учествовале све правосл. срп. осн. мушке и женске школе, виша дев. школа, држ. гимназија, српска учитељска школа са својим ученицима и ученицама као и управитељима и наставницима. На опелу је г. јереј Милутин Гавриловић држао назидателно слово. — Мир праху његовом и вечна му успомена! Р. Ст.

† *Андрија Мирковић* умировљ. срп. нар. учитељ. Андрија Мирковић, умировљени учитељ срп. нар. школе Сремско-Карловачке преминуо је у наручју своје супруге, с којом је пуних четрдесет година у срећноме браку провео и деце своје 7. новембра о. г. у Кумани а на св. Арханђела по подне уз саучешће многобројнога народа предато му је тело матери земљи. Покојник је родом из Срем. Карловаца, где је свршио основне школе и пет разреда гимназијалних, па за тим оде у Сомбор где сврши двогодишњи течај препарандије са одличним успехом, ма да је за сво време свога школовања због сиромаштва у многоме чему оскудевао. У „Школскоме Листу“ од год. рекли би 1862. наишли смо у списку одлично свршених приправника у појединим годинама од отварања препарандије до те године и име драгог нам покојника који је свршио препарандију 1848. год. Исте године под 29. октобером бр. 322. пише тадањи управитељ срп. нар. школа блаженоупокојени Петар Јова-

новић, општини манђелошкој, да прими за учитеља покојника, „који је гимназијум и препарандију свршио са отмјеним успјехом и препоруком“; камо је покојник и отишао и ту учитељевао до год. 1852. када је дописом школске власти из Темишвара под 7. новембром 1852. год. бр. 69. премештен за учитеља у Лежимир. Овде је пробавио пуних 15 година на потпуно задовољство и своје претпостављене власти и општине. Године 1867. би упражњено место учитељско у Ср. Карловци, па како је покојник рођењем био отуда а рад будући, да децу своју под непосредним својим надзором изшколује компетује и он тамо, те и изабран буде. Овде је службовао до год. 1888. када је стављен у заслужени мир, кога је ето ужинао све до смрти своје. Какав је савестан и ревностан учитељ био покојник сведочи допис варошкога магистрата карловачкога од 23. марта 1875. год бр. 436. којим се покојнику саопштава, да је високо војено заповедништво у Загребу одлуком својим од 15. фебруара ист е године бр. 303. „благоизволело ради особите марљивости и постигнути добар успех у настава“ поделити „заслужену похвалу“; а идуће за тим године под 20. мартом бр 797. именује га варошки магистрат равнајућим учитељем над тамошњим прав. нар. школама „уз које је одличије и повишица годишњега хонорара од 100 фор. скопчана“. Такав беше покојник нам драги као учитељ, а по нарави својој беше благ и добар, свагда добро расположен, са чега је и био од својих садругова љубљен и поштован и у сваком друштву радо виђен и приман. На опелу, које свечано обављше пет свештеника а са осам учитеља, држао је опроштајни говор овдашњи учитељ г. Марко Вујић нацртав бираним речима рад и живот милог и доброг нам покојника, коме и овом приликом а са овог места нека је вечна успомена и Бог милостиви нека га прости и помилује! У Кумани, 10. новембра 1894. Захвални син: Ст. А. М. свештеник.

† *Бранко Радуловић*, кр. предстојник главног царинарског уреда у Загребу, преминуо је после дугог и тешког боловања дне 22. новембра о. г. у 45. години живота свога. Покојник био је извртан и савестан чиновник Као син српског православног свештеника Василија Радуловића у Томашевцима у Банату, премда је као кр. чиновник већину службеног живота свога провео у градовима уже Угарске, где не беше ни српске цркве ни српског свештеника, остао је ипак до последњег часа живота свога веран син српске народности и светог православља. Пред смрт своју замолио је к себи православног свештеника, те му се из дна душе своје исповедио, а за тим причестио, помоливши се искрено Богу, да му опрости, ако је кога у животу вољно или невољно увредио, а помолио се Богу и за све оне, који су њега у животу вређали, јер последња му жеља беше, да оде с овог света измирен са свима људима. — Покојни Бранко познат је у српској књижевности са својих лепих силуета, којима је украсио „Песме Бранка Радичевића“, који рад му је наградила „Матица Српска“ у Н. Саду. — За собом оставио је удову са двоје женске дечице, а доброг брата свога оплакују два му млађа брата, Петар, управитељ срп. учитељске школе у Г. Карловцу, и Никола чиновник у Загребу, и рођена сестра њихова Даринка, удата Пауновићка, српска народна учитељица, у Ковиљ-Сентиване. Бог му душу помиловао!

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Из института царице Маријe на Цетињу. Завод за изображење црногорских девојчица који се издржава штедром руком Њезиног Величанства Премилостиве руске царице Марије, стоји под управом врле, мудре и свесрдне заузетне управитељке, гђице *Мертваго*, под руководством које овај женски завод цвјета као ма који од најбољијех европских Института. Школска 1893—94. година завршила се 12. јунија свечаним чином и отпуштењем васпитаница на летне празнике. Испити су почели 2. јунија. Његово Височанство Књаз *Никола* изволио је присуствовати испитима из Закона Божијега, Српскога језика, Српске историје, Свеопће историје и Земљописа. У његовом присуству биле су испитиване питомице из трију старијих разреда. Из одговора, којима је исти Књаз стављао питања, и из сваког испита Он је најављивао своје потпуно одобрење. При испиту из математике предсједало је Његово Височанство Књаз Насљедник, те је својом пажњом пратио одговоре васпитаница и такођер им и сам задавао питања. Код осталијех испита присуствовале су Њихове Свјетлости, Књагиње *Елена и Ана*, и под њиховијем предсједањем слеђовао је испит из кројења и шивења, који је показао да су васпитанице, постигле потпуну способност, да могу и саме собом ручне работе извршивати. Испиту из музике и пјевања, изволила су пак присуствовати Њихова Височанства Књаз и Књагиња са свом пресјајном породицом, из којег су Они удостојили Началницу Института својом високом посјетом и позвали је скупа са питомицама у Дворску башту. Тамо су дјеци биле предложене разне игре; а потом у дворскијем кочијама провезла су се наоколо Цетиња. — Другога дана после свете литургије и молитва за добар пут одлазећијем ученицама, дошла су Њихова Височанства са својом пресјајном дјецом и сусретена су била са црногорском химном, коју су отпјевале питомице под управом професора за пјевање. У присуству Њиховијех Височанстава биле су тад прочитане годишње испитне оцјене, при чем свакој изазваној ученици објављало се да ли је она проведена у даљи разред, или да је дужна опет полагати испит у почетку слеђеће школске године и јели добила награду и каквога степена. Сваку је из њих Његово Височанство похвалило или покарало, пазећи на то како је која заслужила. Одма за тијем Његово је Височанство изразило своје потпуно задовољство према школом постигнутоме успјеху, и тијем поводом изговорило је неколико ријечи, које ће на вазда остати у памети питомицâ овога завода. — Свечаност се је ова закључила пјевањем руске химне. Тога истога дана биле су пак ученице распуштане, да поћу к својијем домовима. — „Просвјета.“ —

У краљевини Србији за министра просвете и црквених дела постављен је г. Љубомир Клерић; за начелника прве класе у министарству просвете постављен је г. Др. Војислав Бакић професор педагогије на великој школи; За редовне чланове главног просветног Савета постављени су г. г. Андра Ђорђевић професор велике школе као председник, Др. Милан Јовановић-Батут Јован Жујовић, Др. Драг. Мијушковић, Др. Богдан Гавриловић, Др. Јован Цвејић професори велике школе, Стеван Ловћевић директор прве београдске гимназије, Јеврем А. Илић управитељ београдске учитељске школе, Арх-

мандрит Фирмилијан ректор богословије, Димитрије Јосић професор богословије и Стеван Давидовић професор београдске реалке.

Дељење обуће и одеће сиромашној школској деци. Из закладе коју су установили покојни добротвори Димитрије Поповић и Антоније Коњовић негдашњи градоначелник сомборски, а која је умножена доцније знатним завештањем великог добротвора дечијег Марка Бикара и прилозима других особа, као и из прилога политичне општине и штедионице сомборске, ове године на Бадњи дан после вечерња у присуству најпречаснијег протојереја Љубомира Купусаревића, благородног господина Петра Вукићевића председника православне срп. црквене општине, управитеља местних православних срп. школа Н. Ђ. Вукићевића, повереника политичне општине сомборске благородног г. Ђорђа Ђуришића као и других отличних чланова општинских поделено је ове године сиромашним ученицима и ученицама православних српских основних и више девојачке школе, 147 пари ципела, 80 пари чизама, 50 пари опанака и 14 потпуних одела за мушку децу. На скромној свечаности овој држао је деци говор управитељ, а ученици и ученице основних школа причали су повест о рођењу Господа Исуса, о мудрим звездарима и о бегству у Египат; ученице учитељске школе пак појале су дивне стихире празничне и друге божићне песме. У општинској сали, где је ова свечаност била, изложен је био вертеп, а по поду била је посута слама, обућу је делио деци млади општински благајник Павле Бошко Вукићевић.

Отварање нове српске школе. У недељу 11. децембра о. г. освећена је и свечано отворена нова српска верионаводна школа на Келебији пустари сл. кр. града Суботице, у присуству добротвора те школе г. адвоката М. Миросављевића, отмених гостију из Суботице, школске деце и дечијих родитеља. Школу ову саздао је о свом трошку г. Миросављевић, који је поклонио истој школи башту засађену и подигнут виноград, да се у њему деца уче воћарству и виноградарству. — Православна црквена обштина Суботичка даје учитељу плату годишњу од 360 фор. и остале потребе школске подмирује. Желити је, да честита обштина српска у Суботици код тамошњега поглаварства изради, да се српска мушка и женска школа у Суботици што скорије поврате у верионаводне српске школе, као што су од старине па све до 1870. год. такове биле.

Завештање учитељској школи Горњокарловачкој. Недавно упокојени велетржац горњокарловачки Константин Барако опоруком својом оставио је на фонд учитељске школе тамошње 300 фор. који је новац црквена обштина горњокарловачка од породице покојникове примила и у речени фонд, који је њој на руковање поверен, унела. — Павле Буква грађанин горњокарловачки приложио је на фонд исте учитељске школе 200 фор. за спомен своје покојне супруге.

Избор учитеља. Дана 12. децембра о. г. изабрала је православна српска црквена општина сомборска за учитеља на централној, главној основној мушкој школи досадашњега привременога учитеља на истој школи, Стефана С. Илкића. Место ово било је упражњено смрћу блаженопочившег учитеља Стевана Коњовића. — На упражњено учитељско место у Старом Бечеју изабран је Љубомир Милованов досадањи привремени учитељ у Сегедину.

Ново место учитељице. Његова Светост Патријарх, благоволио је о свом трошку установити ново место учитељице на српској вероисповедној школи у Белом Брду, и за прву учитељицу на то месту поставити госпођицу Милицу Славковићеву испитану и оспособљену учитељицу српску, с платом од 300 фор. у готовом новцу, уз уживање два јутра оране земље, и 60 фор. у име станарине. Нова учитељица је већ декрет добила и на место свога определења ових дана одпутовала.

Именовања. Вредни сурадник „Школскога Листа“ г. Константин Драгосавац учитељ комуналне школе у Борови (у жупанији Пожешкој) именован је за равнајућега учитеља у истом месту. — Стеван Мамузић привр. учитељ у Добановци, постао је сталним учитељем у истом месту. — Миле Коларић наместни учитељ у Дољанима именован је за правога учитеља у истом месту. — Никола Бранковић постављен је за сталног учитеља у Мединцима. — Стеван Јањетовић именован је за привременог учитеља у Поповцу. — Милорад Димитријевић оспособљени српски народни учитељ именован је за учитеља српске комуналне школе у Гају. — Невенка Аксамовићева привр. учитељица на српској комуналној школи у Сефкерину именована је за сталну учитељицу на истој тој школи. — Грујић Светозар привремени учитељ у Средњојгори, придељен је на службовање нижој пучкој школи у Буђановцима. — Милан Узелац привремени учитељ у Добановцима, придељен је на службовање у Средњојгори. — Анастасија Петковића привремена учитељица у Иванову Селу, придељена је на службовање у Машић. — За наместну учитељицу у Обрежу постављена је свршена приправница Марија Вунићева. — За привремену учитељицу у Дероњима постављена је госпођа Даринка уд. Протићка рођ. Николићева оспособљена учитељица. — За привремену учитељицу у Срб. Милетићу изабрана је Љубица Будимлићева свршена приправница.

Фонд српске више девојачке школе у Панчеву износио је са концем 1893. године 33.898 фор. 07 новч. а. вредности.

Руски учитељи и пољопривреда. У министарству земљорадње и државних добара израђен је план, да се за учитеље а за време школских ферија, и то код појединих рационално уређених пољских добара, држе предавања из појединих пољопривредних струка, заједно с праксом. Није још одређено колика сума да се изда на помоћ учитељима, који би на та предавања дошли. „Р. Ш.“

Друштво за помагање учитеља у Русији. У последње време су по многим крајевима Русије установљена добротворна друштва за помагање учитеља, садашњих и бивших. Министар просвете у јуну месецу о. г. издао је општа правила за таква друштва. По тим правилима друштво има редовних, помажућих и почасних чланова и чланица. Редовни су чланови само садашњи и бивши учитељи. Право на помоћ имају они, који су бар две године били редовни чланови; а стална се помоћ може дати само у прилици, кад је лична зарада немогућа. „Р. Ш.“

РАЗНО.

Јубилеум. Његово Високопреосвештенство, архиепископ београдски и митрополит Србије, господин *Михаил*, прославио је 40-годишњицу свога архи-

јерејскога служења св. православној цркви дана 14. октобра о. г. Жеља Њег. Високопреосвештенства била је, да се тај дан најскромније, и без икаквих предходних према, прослави. И покрај свега тога тај дан је прослављен на најсвечанији начин. У очи 14. октобра било је у београдској саборној цркви бденије, а на сами дан прославе била је торжествена св. литургија, на којој је благоволео присуствовати и Његово Величанство Краљ *Александар* I. после св. литургије Његово Величанство је лично походило Високопреосвештеног и честитао му јубилеум, и изјавило му да је, у знак признања на дугој служби цркви и престолу наредило, да се за Њ. Високопреосвештенство изради знак ордена *Белог Орла у брилијантима*, које ће му Њег. Величанство предати у спомен тога дана с тим, да га као одличје носи о лањцу око врлју. „Пр. Гл.“

— Свети Архијерејски Синод автокефалне православне цркве у Србији, одликовао је јубилара, највишим одликовањем, које постоји у православној цркви, белом камилавком са крстом. Из дубине душе, просимо узвишеном јубилару, непоколебивоме столпу и поборнику светога православија, правилу вере и образу кротости, Високопреосвештеноме Митрополиту Господину *Михаилу*, од Архијереја прошедшаго небеса, Исуса Сина Божија, дуг век, здравље и срећу, да делајући на корист светога православија дочека и стогодишњицу живота свога.

Фонд сиромашних богослова у Београду. Професорски савет православне кр. српске Богословије у Београду издао је проглас на добре људе, у коме моли да приложи колико ко може, те да се установи фонд за сиромашне богослове, пошто им је материјално стање ужасно јадно, те отежава њихов успех у науци, и смета тачном вршењу ђачких дужности а уједно и вређа хришћанска осећања. Међу ученицима београдске Богословије има много и из неослобођених српских крајева. Прилози се шаљу Његовом Високопреосвештенству АЕ. и Митрополиту Михаилу или Ректорату Богословије.

Панчевачко српско црквено певачко друштво приредило је дана 13. (25) децембра 1894. г. у дворани св. Савског дома свој осми *духовни концерт*, у корист сиротинског фонда овдашње православно српске црквене општине. Распоред је био врло одабран.

Народне књижнице у Русији. Од 1890. године на овамо у Русији се веома много урадило на подизању народних библиотека, којих је и пре било, али тек од ових 4—5 година подижу се у толикој мери, да постају озбиљно средство за ширење просвете у народу. Данас се оне појављују свуда, од крупних центара до најудаљенијих заселака, како у европској тако и у Азијској Русији. Број њихов расте сваком годином, у геометријској сразмери. Оне се установљавају како иницијативом општинских и других власти тако и заузимањем, појединаца, друштава, па и народа оног, за који се те књижнице подижу.

„Р. Ш.“

Године 1894. У Сомборском православном српском животу рођено је 352 душе, умрло 223, а венчано 120 пари; но томе више је рођено 129 душа.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— *У Сентомашу* (Србобрану) тражи се учитељица; плата је 500 ф. 100 фор. накнаде за пашњак, слободан стан или 200 фор. станарине а 169

фор. у име огрева и послуге и канцеларијских прибора. Осим школских предмета учитељица ће морати предавати и женски ручни рад у неким разредима. Рок до 31. децембра о. г. по ст. кал.

— *У Доњем Вакуфу* (у Босни) тражи се учитељ. Месечна плата 50 фор. коју унапред прима, огрев и стан. Првенство имају који су коју годину учитељевали, молитељ дужан је обвезати се да ће од почетка па до конца 1895. шк. године непрекидно тамо учитељевати. Обвезу треба са молбеницом заједно послати православној српској црк. школ. општини.

— *У Св. Петру* (Торонталска жупанија) тражи се учитељ. Плата је 360 фор. 30 кибли жита, 20 ф. за повторну школу, 20 фор. за перовођство и рачуновођство, општинско и школско, 3 хвата тврдих дрва и сламе поред тога слободан стан са два врта, (на један учитељ порез плаћа). Рок до 30. децембра.

— *У Чобанцу* (Csobánka Pest. m. u. p. Pomáz) на четворазредној школи тражи се учитељ. Плата је 340 ф и штоларни приход од 20 ф. Осим тога 4 хв. тврдих дрва, стан у нарави са вртом од 437 □°. Учитељ осим редовне држи и повторну школу и у цркви обавља дужности појца. Мађарски језик се безусловно знати мора. Рок стечају до 14. јануара 1895. Молбенице се шаљу преч. г. Ст. Ђурђевићу пароху и председнику шк. одбора.

— *У Станчеву* у жупанији Темишварској упражњено је место учитеља на срб. школи с платом од 400 фор. — Рок пријаве до 15. јануара 1895. Молбенице се имају достанити м. школ. одбору у Станчеву (per Rékas).

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ.

На приказ послани уредништву „Школског Листа“.

Годишњи извештај о београдској Богословији школска година 1893—94. Београд народна штампарија Љ. Ј. Бојовића. Обилићев венац бр. 1. 1894. стр. 26.

О вери и молитви. Јавно предавање у корист оснивања фонда сиромашних Богослова говорио у богословској сали 27. новембра 1894. год. Архим. Фирмилијан ректор Богословије. У Београду штампарија Петра К. Танасковића до делијске чесме. 1894. стр. 17.

Учитељ педагошко књижевни лист. Орган учитељског удружења. 4. свеска. (Новембар). Година XIV. (1894—95.)

Најновији закон о учитељској мировини донесен у угарском сабору 1891. Превео Јеврем пл. Миковић учитељ у Сентомашу. Цена 20 нов.

☞ Многобројне славне црквене општине и господа учитељи, који нам од прошлих година за „Школски Лист“ дугују, — а има их преко три стотине, — умољавају се, да нам дуг свој, за који су поново пре месец дана опомене разаслане, што скорије пошљу и том приликом јаве желе ли да им се лист и даље шаље, или не желе.

Не буде ли скора одзива, принуђени ћемо бити на основу уредно вођених записника наших, имена немарних дужника са дужном строгошћу путем јавности обзнанити, а затим наплату дугова судским путем потражити.

Администрација „Школског Листа.“

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

Навршила се ево 26. година „Школскоме Листу“, а уједно и тридесет шест година, од како је у Октобру 1858. овај лист покренуо препородитељ српске школе покојни Др. Натошевић.

Ободрен обећањем уважених досадашњих сарадника, да ће ми при уређивању „Школскога Листа“ у помоћи бити, рад сам и идуће 1895. године „Школски Лист“ издавати, ако се буде пријавило онолико предплатника, колико је нуждно, да се сви трошкови око издавања овога листа без моје штете подмирити могу.

„Школски Лист“ ће као и до сада заступати праве интересе православне српске вероисповедне школе и српског учитељства и примаће радо ваљане чланке о васпитању и настави, који не стоје у опреци према светој православној вери и милој народности нашој.

„Школски Лист“ излазиће један пут у месецу на подпуном свитку фине хартије.

Предплата се прима само на целу годину и умољавамо сваког, ко лист држати жели, да нам најдаље до св. Три Јерарха предплату послати изволи.

Цена је листу на целу годину 1 фор. 50 новч. а. вр.

Учитељи, који примају плату мању од 400 фор. годишње, као и г. г. богослови и приправници, добијају „Школски Лист“ у пола цене т. ј. за 75 нов. — За предплатнике из Црне Горе даваћемо и идуће године „Школски Лист“ по 1 фор. а за предплатнике из Србије по 4 динара у српском, или по два форинта у аустријском новцу.

Сл. црквене обштине и господа учитељи, који нам за прошле године дугују, нека изволе овом приликом према добивеној опомени и свој дуг послати.

Господа скупитељи, који нам пошљу пет предплатника са целом, или 10 предплатника (ђака) са половном предплатом добијаће по 1 примерак на дар.

Имена родољубивих добротвора, који за сиромашне школе и учитеље лист овај држали буду, обнародоваће се за спомен у „Школском Листу.“

У Сомбору, 28. Децембра 1894.

Н. Ђ. Вукићевић,
одговорни уредник и издавач „Школскога Листа.“

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА у Сомбору.

НАБИБЛИОТЕКА